

โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร

ปริญญานิพนธ์
ของ
สุขฤดี รัชศฤงคารสกุล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกสุขศึกษา
ตุลาคม 2543
ลิขสิทธิ์เป็นของ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ
ของ
สุขฤดี รัชตฤงคารสกุล

S ๒๕๔๓๕
เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกสุขศึกษา
ตุลาคม 2543

117664

สุขฤดี ธัชศฤงคารสกุล. (2543). โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร. ปริญญาโท กศ.ม. (สุขศึกษา).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วินัส ปัทมภาสพงษ์, รองศาสตราจารย์ นิภา ศรีไพโรจน์.

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิผลของ โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยประยุกต์แนวคิดทักษะชีวิตขององค์การอนามัยโลก และกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ร่วมกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยกำหนดสถานการณ์และใช้เทคนิคกระบวนการกลุ่ม ซึ่ง ประกอบด้วย การบรรยายนำสั้น ๆ การระดมสมอง การอภิปรายกลุ่ม และการแสดงบทบาทสมมติ เพื่อให้ นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในเรื่อง การเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า ทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ และพฤติกรรมป้องกันการเสพยาบ้า

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมวัดธาตุทอง จำนวน 46 คน จัดเป็นกลุ่มทดลอง คือ กลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า และเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนประชาราษฎร์อุปถัมภ์ จำนวน 41 คน จัดเป็นกลุ่มควบคุม คือ กลุ่มที่ไม่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ตามเกณฑ์ข้อตกลงเบื้องต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าร้อยละ ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติที่ ค่าสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และสหสัมพันธ์พหุคูณ

ผลการศึกษาพบว่า

1. นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า ก่อนและหลังการทดลองมีทักษะชีวิตในด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า และพฤติกรรมป้องกันการเสพยาบ้า ไม่แตกต่างกัน ส่วนในด้านทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ หลังการทดลองนักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นมากกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า และนักเรียนกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า มีทักษะชีวิตในด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า และพฤติกรรมป้องกันการเสพยาบ้าไม่แตกต่างกัน ส่วนในด้านทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ พบว่า นักเรียนในกลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นั่นคือโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า มีส่วนเสริมสร้างทักษะชีวิตในด้านทักษะการปฏิเสธ โดยไม่เสียสัมพันธภาพ

3. ตัวแปรเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า ทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมป้องกันการเสพยาบ้า แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยสามารถทำนายผลได้ ร้อยละ 19.42

LIFE SKILLS DEVELOPMENT PROGRAM FOR THE PREVENTION OF
AMPHETAMINE ABUSE OF MATHAYOM SUKSA I STUDENTS IN
SECONDARY SCHOOL UNDER THE JURISDICTION OF
DEPARTMENT OF GENERAL EDUCATION,
MINISTRY OF EDUCATION IN
BANGKOK METROPOLITAN

AN ABSTRACT
BY
SOOKRUADEE THUTSARINGKARNISKUN

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree in Health Education
at Srinakharinwirot University
October 2000

Sookruadee Thutsaringkarnskun. (2000). *Life skills development program for the prevention of amphetamine abuse of Mathayom Suksa I students in secondary school under the jurisdiction of Department of General Education, Ministry of Education in Bangkok Metropolitan*. . Master thesis, M.Ed. (Health Education) Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee : Assist. Prof. Venus Pattamapaspong, Assoc. Prof. Nipa Sripairot.

This quasi-experimental research was designed to study the effectiveness of the life skills development program for the prevention of amphetamine abuse of Mathayom Suksa I students in secondary school under the jurisdiction of Department of General Education, Ministry of Education in Bangkok Metropolitan. The program was developed by applying life skills concepts of WHO and Health Department, The Ministry of Public Health, including principles of participatory learning. Scenarios and techniques of group process were organized, with the following activities : brief lecture, brain-storming, group discussion and role-playing, in order to help students change their self-esteem, self-awareness, decision-making skills, assertive skills and amphetamine abuse prevention behaviors.

Forty six students from Mathayom Suksa I of Mathayom Wat Tatthong School were selected as the experimental group and forty one students from Mathayom Suksa I of Pracharat Upatham School were selected as the control group. The total samples were selected by purposive sampling.

The questionnaires were used to collect data. The data were analyzed by using percentage, arithmetic mean, standard deviation, t-test (dependent), t-test (difference score), Pearson product moment correlation coefficient and multiple correlation.

The results were as follows :

1. The self-esteem, the self awareness, the decision-making skills and the amphetamine abuse prevention behaviors of the students within the experimental group were not different, but the assertive skills after the experiment changed more positively than before the experiment with statistically significant difference at .05 level.

2. The self-esteem, the self awareness, the decision-making skills and the amphetamine abuse prevention behaviors between the two groups were not different, but the assertive skills of the experimental group showed more positive result than to the control group with statistically significant difference at .05 level.

The above finding was the life skills development program for the prevention of amphetamine abuse contributed to the development of the assertive skills.

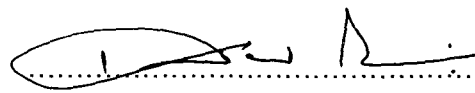
3. The variables about the self-esteem, the self awareness, the decision-making skills to prevent amphetamine abuse and the assertive skills were related positively but not statistically significant to the amphetamine abuse prevention behaviors with 19.42 % of prediction competency.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร

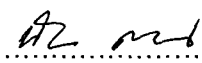
ของ
ร้อยตำรวจเอกหญิง สุขฤดี รัชศฤงคารสกุล

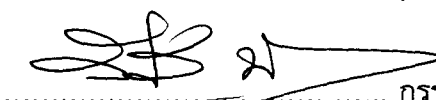
ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกสุขศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

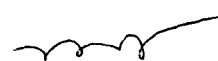
.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร. เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)
วันที่.....๖ เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2543

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

.....ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วินัส บัณฑาสพงษ์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ นิภา ศรีไพโรจน์)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รองศาสตราจารย์ สุจินต์ ปริชามารถ)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รองศาสตราจารย์ นภาพร มัชฌิมานุกร)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาอย่างสูงจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วินัส ปัทมภาสพงษ์ ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ นิภา ศรีไพโรจน์ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ สุจินต์ ปรีชามารถ และ รองศาสตราจารย์ นภาพร มัชฌมางกูร กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม ที่ได้เสียสละเวลา ให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็น และได้กรุณาตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จนปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ และขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ความเข้าใจในการศึกษา เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิ พันตำรวจเอก นายแพทย์ สันชัย วสุนธรา รองศาสตราจารย์ ดร. สุรีย์ จันทรมโกลี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เอมอัชฌา วัฒนบุรานนท์ อาจารย์มณีรัตน์ ชีระวิวัฒน์ และ อาจารย์ เรวดี ชีรธราทร ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการตรวจ และแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้อำนวยการ และผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมวัดธาตุทอง โรงเรียนพระราชราษฎร์อุปถัมภ์และโรงเรียนกุนนทีรุทธารามวิทยาคม ที่อนุญาตให้ดำเนินการ ทดลองวิจัยในโรงเรียน ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์เรวดี ชีรธราทร อาจารย์ประจำโรงเรียนมัธยมวัดธาตุทอง อาจารย์สุทธิรักษ์ รตนภาส อาจารย์ ประจำโรงเรียนพระราชราษฎร์อุปถัมภ์ และอาจารย์ศศิภาญจน์ เชียงทอง อาจารย์ประจำ โรงเรียนกุนนทีรุทธารามวิทยาคม ที่ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกอย่างยิ่งในการทำกิจกรรมและเก็บข้อมูลกับนักเรียนทุกชั้นตอน ขอขอบคุณนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของ โรงเรียนทั้ง 3 แห่ง ที่ได้ให้ความร่วมมือในการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณ คุณสุวิทย์ พงศ์ธัญญะติลลิก คุณกรกมล เกาสมบัติ และเจ้าหน้าที่ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้แนวคิด คำแนะนำ ตลอดจนเอกสาร ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับยาบ้าเป็นอย่างดี

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อเอกชัย คุณแม่ซ้อ ธัชศฤงคารสกุล คุณสมบูรณ์ อำนาจธนากุล คุณวัฒนา อัครพานิช พี่ ๆ น้อง ๆ ที่เป็นกำลังใจ และกำลังทุนทรัพย์แก่ ผู้วิจัยตลอดมา และผู้มีพระคุณอีกหลายท่านที่ผู้วิจัยมิได้กล่าวนามไว้ในที่นี้ ที่ช่วยให้การจัดทำ ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ในที่สุด

สุขฤดี ธัชศฤงคารสกุล

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	7
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	7
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	8
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	8
ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	8
ตัวแปรที่ศึกษา.....	9
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า.....	11
สมมุติฐานในการศึกษาค้นคว้า.....	11
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
เอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	13
ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับยาบ้า.....	13
แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการที่นำมาใช้ในการวิจัย.....	44
แนวคิดเกี่ยวกับทักษะชีวิต.....	44
แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่ม.....	53
แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม.....	58
หลักและวิธีการสอนทักษะชีวิต.....	62
วิธีการทางสุขศึกษาเพื่อการเสริมสร้างทักษะชีวิตแบบมีส่วนร่วม.....	74
ความสำคัญของทักษะชีวิต.....	82
ทักษะชีวิตที่ศึกษาวิจัย.....	84
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	102
งานวิจัยในต่างประเทศ.....	102
งานวิจัยในประเทศไทย.....	107
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	116
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	116

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 (ต่อ) การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	119
การเก็บรวบรวมข้อมูล	126
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล	128
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	132
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	132
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	132
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	151
สังเขปความมุ่งหมาย สมมุติฐาน และวิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	151
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า.....	153
อภิปรายผล	154
ข้อเสนอแนะ	159
บรรณานุกรม	161
ภาคผนวก.....	173
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญ.....	174
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์.....	176
ภาคผนวก ค แผนการจัดกิจกรรมตามโปรแกรมการเสริมสร้างเพื่อป้องกันการ เสพยาบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	184
ภาคผนวก ง แบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.....	204
ภาคผนวก จ ภาพถ่ายกิจกรรมในโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกัน การเสพยาบ้า.....	223
ภาคผนวก ฉ ประกาศกระทรวงสาธารณสุขและพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับ ยาเสพติด	229
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	233

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 เปรียบเทียบจำนวนนักเรียนที่เข้ารับการบำบัดรักษายาเสพติดทุกประเภท และจำนวนนักเรียนที่เข้ารับการบำบัดรักษายาบ้า.....	4
2 เปรียบเทียบช่วงอายุที่นักเรียนเข้ารับการบำบัดรักษายาเสพติดทุกประเภทและ ช่วงอายุที่นักเรียนเข้ารับการบำบัดรักษายาบ้า.....	5
3 องค์ประกอบของทักษะชีวิตตามแนวคิดขององค์การอนามัยโลก	48
4 องค์ประกอบทักษะชีวิตในการป้องกันสารเสพติดตามแนวคิดของ ประเสริฐ ตันสกุล และคณะ.....	53
5 การจัดกลุ่มประเภทต่าง ๆ	61
6 องค์ประกอบของการเรียนรู้และลักษณะเฉพาะของการสอนความรู้.....	63
7 องค์ประกอบของการเรียนรู้และลักษณะเฉพาะของการสอนเจตคติ.....	64
8 สรุptionขั้นตอนและกิจกรรมการสอนเจตคติ.....	65
9 องค์ประกอบของการเรียนรู้และลักษณะเฉพาะของการสอนทักษะ.....	70
10 สรุptionขั้นตอนและกิจกรรมการสอนทักษะ	72
11 แผนการทดลองโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า...	127
12 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุและเพศ.....	133
13 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนพี่น้อง (รวมทั้งตัวนักเรียน) และบุคคลที่นักเรียนพักอาศัยอยู่ด้วยในปัจจุบัน.....	134
14 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกใน ครอบครัวและการเลี้ยงดูที่นักเรียนได้รับในวัยเด็กจนถึงปัจจุบัน.....	135
15 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามผลการเรียนในเทอมที่ผ่านมา (1/2542)	136
16 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการได้รับเงินจากบิดา มารดา หรือ ผู้ปกครอง เป็นค่าใช้จ่ายส่วนตัว (รายวัน) ความเพียงพอของค่าใช้จ่ายและ รายได้พิเศษ	137
17 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสถานภาพของบิดามารดาและ รายได้ของครอบครัว.....	138
18 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการศึกษาสูงสุดของบิดามารดา ...	139
19 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอาชีพหลักของบิดามารดา	140
20 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเรื่องที่ทำให้กลุ่มใจในชีวิต ประจำวันและบุคคลที่นักเรียนเลือกที่จะปรึกษาเมื่อมีปัญหาไม่สบายใจ	141

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
21 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะของสภาพแวดล้อมที่นักเรียนพักอาศัยอยู่ใกล้.....	142
22 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามกิจกรรมที่นักเรียนเลือกทำเมื่อมีเวลาว่าง	143
23 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามกิจกรรมที่นักเรียนเลือกทำเมื่อเกิดอาการเครียด	144
24 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพฤติกรรมที่นักเรียนเคยกระทำ...	145
25 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการมีเพื่อนสนิทที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันที่มีพฤติกรรมการใช้สารเสพติด (ในและนอกโรงเรียน).....	146
26 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวิธีการได้รับความรู้เรื่องยาบ้าและยาเสพติดอื่น ๆ จากโรงเรียน	147
27 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าภายในกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลอง.....	148
28 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนและหลังการทดลอง.....	149
29 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันและค่าสหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปรทักษะชีวิตกับพฤติกรรมการป้องกันการเสพยาบ้า	150
30 ความผิดและบทลงโทษเกี่ยวกับวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ประเภทที่ 2 ...	230

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า.....	11
2 องค์ประกอบทักษะชีวิตตามแนวคิดของ ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์.....	50
3 องค์ประกอบ 4 ประการ ของกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม.....	59
4 ขั้นตอนและกิจกรรมการสอนเจตคติ	64
5 ขั้นตอนและกิจกรรมการสอนทักษะ	71
6 ผลของการฝึกทักษะชีวิต โดยมีปัจจัยด้านแรงจูงใจกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์...	83
7 ขั้นตอนและกระบวนการเกิดความตระหนักในตนเอง	93
8 รูปแบบการศึกษาค้นคว้า.....	117
9 แบบแผนการทดลอง	118
10 ผู้วิจัยนำนักเรียนเข้าสู่บทเรียน	224
11 นักเรียนร่วมอภิปรายกลุ่ม	224
12 ตัวแทนนักเรียนนำเสนอผลการอภิปรายกลุ่ม	225
13 นักเรียนฝึกทักษะการปฏิเสธโดยแสดงบทบาทสมมติ	225
14 นักเรียนร่วมอภิปรายกลุ่ม	225
15 ตัวแทนนักเรียนนำเสนอผลการอภิปรายกลุ่ม	226
16 ผู้วิจัยนำอภิปรายเพื่อหาข้อสรุปแนวทางการตัดสินใจ.....	227
17 นักเรียนฝึกทักษะการปฏิเสธ โดยแสดงบทบาทสมมติ	227
18 นักเรียนทำแบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า	228
19 ผู้วิจัยกับอาจารย์ผู้ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวก	228

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

เนื่องจากยาเสพติดเป็นปัญหาสังคมที่ร้ายแรง อีกทั้งยังมีแนวโน้มการแพร่ระบาดทั่วความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกต่างตระหนักดีว่า ยาเสพติดเป็นภัยคุกคามที่บั่นทอนเสถียรภาพทั้งด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ นำมาซึ่งความเสียหายและทรัพย์สินอย่างมหาศาล ผลกระทบที่เป็นความเสียหายต่อประเทศชาติมีหลายระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านที่ทำลายทรัพยากรมนุษย์ให้กลายเป็นคนที่ด้อยคุณภาพหรือไร้คุณค่า บั่นทอนสุขภาพอนามัยทั้งทางร่างกายและจิตใจของผู้เสพ และยังก่อให้เกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ ตามมาอีกมากมาย เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาโสเภณี ปัญหาเด็กและเยาวชน รวมทั้งปัญหาการว่างงาน ตลอดจนทำลายวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมและประเทศชาติ (สันทัต เสริมศรี. 2539 : 32 ; กัลยา ธรรมคุณ และปราณี ภาณุภาส. 2540 : 329)

ในที่ประชุมนัดพิเศษของสมัชชาแห่งสหประชาชาติว่าด้วยเรื่องการควบคุมยาเสพติดที่จัดขึ้น ณ สำนักงานใหญ่ กรุงนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ระหว่างวันที่ 8-10 มิถุนายน พ.ศ. 2541 ที่ผ่านมา ได้มีการจัดทำร่างแถลงการณ์ เพื่อเพิ่มความแข็งแกร่งในกระบวนการควบคุมสารเคมีตั้งต้นที่ใช้ในการผลิตยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็น การลักลอบค้า ผลิตและขาย ยาเสพติด การใช้ยาในทางที่ผิด เนื่องจากพบว่าในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา มีการนำสารตั้งต้นและสารเคมีไปใช้ในกระบวนการผลิต กลิ่นและสกัดแอมเฟตามีน (Amphetamine) และยาเสพติดสังเคราะห์ชนิดอื่น ๆ ก่อให้เกิดปัญหามากยิ่งขึ้น ในการลักลอบผลิตยาเสพติดสังเคราะห์ที่สารตั้งต้นสามารถนำมาใช้อย่างถูกกฎหมายก็คือ การลักลอบผลิตเมทแอมเฟตามีน (Methamphetamine) โดยใช้เอฟีดรีน (Ephedrine) หรือซูโด เอฟีดรีน (Pseudo ephedrine) ซึ่งเอฟีดรีนเป็นส่วนผสมในยาแก้ไอหลายชนิดและซูโดเอฟีดรีน ก็ใช้เป็นยาช่วยบรรเทาอาการคัดจมูกที่หาซื้อได้ทั่วไป แหล่งผลิตใหญ่ทำกันอย่างลับๆ ในห้องทดลองเถื่อน แอมเฟตามีนหรือยาบ้ามีเทคนิคในการผลิตที่ง่ายและค่อนข้างยืดหยุ่น หาวัดฤติบได้ง่าย ๆ ผู้ผลิตได้ผลกำไรสูงขณะที่ผู้ซื้อหาซื้อได้ในราคาถูกๆ ขอบได้เปรียบเหล่านี้ส่งเสริมให้ตลาดค้ายาบ้าขยายตัวเพิ่มขึ้น ปริมาณยาเสพติดประเภทนี้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 16 ต่อปี นับเป็นอัตราที่สูงมาก เมื่อเทียบกับปริมาณที่จับกุมได้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521-2536 ซึ่งประชากรในปัจจุบันที่หันมาเสพยาบ้ามีประมาณ 30 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 0.50 ของประชากรโลก (สรุปรายงานการสัมมนาทางวิชาการเรื่องสารกระตุ้นประสาทประเภทแอมเฟตามีน... 2541 : 2)

แอมเฟตามีนหรือยาบ้า เป็นยาเสพติดที่มีผู้นิยมเสพเป็นอันดับที่ 1 ถึง 3 ในหลายประเทศ ดังเช่น ในประเทศญี่ปุ่น เกือบร้อยละ 90 ของคดีที่เกี่ยวกับยาเสพติดจะมาจากเมทา

แอมเฟตามีน (ยาบ้า) ในประเทศฟิลิปปินส์ สารนี้รู้จักกันในนามของ “ชาบู” และเป็นยาเสพติดที่ใช้มากที่สุดมาตั้งแต่ช่วงต้นของทศวรรษที่ 19 ในประเทศเกาหลีและออสเตรเลียเมทาแอมเฟตามีน (ยาบ้า) หรือ “ไอซ์” ได้รับความนิยมเป็นอันดับสองรองจากกัญชา ขณะที่ในประเทศนิวซีแลนด์มีผู้ใช้ยาบ้ามากเป็นอันดับสาม รองจากกัญชา และฮัลลูซิโนเจนส์ (Hallucinogen) ซึ่งเป็นสารที่ทำให้เกิดประสาทหลอน ในประเทศอังกฤษยาบ้าครองตำแหน่งที่สองหรือสาม ส่วนในประเทศสวีเดนยาบ้ามาเป็นอันดับสอง รองจากกัญชาและก่อให้เกิดคดีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดถึงหนึ่งในสาม ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีเด็กนักเรียนเกรด 12 ใช้ยาเสพติดถึงร้อยละ 7 (ผลจากการสำรวจในปี พ.ศ. 2535) โดยมียาบ้าเป็นยาเสพติดยอดนิยมรองมาจากสารประเภทสเตรอยด์และกัญชา ดังนั้นในการประชุมระดับพิเศษที่ผ่านมาจึงให้ความสำคัญแก่เรื่องยาเสพติดประเภทยาบ้าเป็นอันดับแรก (สรุปรายงานการสัมมนาทางวิชาการ เรื่องสารกระตุ้นประสาทประเภทแอมเฟตามีน... 2541 : 1-3)

ประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่งที่ประสบกับปัญหายาเสพติด รัฐบาลได้กำหนดแนวทางในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (ปี 2540-2544) ว่าให้สนับสนุนการสร้างความเข้มแข็งภายในครอบครัว การแก้ไขปัญหายาเสพติดและการพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคม ซึ่งในแผนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ฉบับที่ 8 ได้มีการรณรงค์ให้ประชาชนทั่วไปได้รับรู้ข่าวสารด้านการป้องกันยาเสพติด โดยระบุถึงกลุ่มเยาวชนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงด้วย ตลอดจนสนับสนุนให้ครอบครัว ชุมชน ภาคเอกชน และกลุ่มอาสาสมัครต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกัน ปัญหายาเสพติดให้มากยิ่งขึ้น แต่ถึงแม้ประเทศไทยจะมีการดำเนินการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอย่างต่อเนื่อง จำนวนผู้ติดยาเสพติดก็มิได้ลดลง ตรงกันข้ามกลับมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ (บัญชา ดาวกระจาย. 2539 : 2) โดยเฉพาะยาเสพติดประเภทกระตุ้นประสาทส่วนกลางที่กำลังระบาดอย่างมาก ได้แก่ จำพวกแอมเฟตามีนหรือยาบ้า

สถิติจากกรมตำรวจ แสดงผลการจับกุมยาเสพติดประเภทแอมเฟตามีน (ยาบ้า) พบว่า ในปี พ.ศ. 2535-2540 มีการจับกุมได้ 7191, 7230, 13508, 20064, 51014 และ 79043 ราย ตามลำดับ และคิดเป็นของกลาง มีน้ำหนัก 53.11, 141.20, 764.20, 776.01, 1366.13 และ 2958.75 กิโลกรัม ตามลำดับ จะเห็นว่า แนวโน้มของการแพร่ระบาดยาบ้า มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ถึงแม้ว่ากฎหมายจะกำหนดบทลงโทษผู้จำหน่ายและผู้เสพยาบ้าไว้อย่างรุนแรงก็ตาม ก็ยังมิได้ทำให้ปัญหายาบาบบรรเทาเบาบางลง แต่กลับจะทวีความรุนแรงมากขึ้น (กรมตำรวจ. 2540 : ไม่มีเลขหน้า ; กรมตำรวจ. 2541 : ไม่มีเลขหน้า)

จากการพัฒนาของระบบเศรษฐกิจที่ผ่านมา ทำให้ภาคอุตสาหกรรมขยายตัวมากขึ้น จึงมีการใช้จำพวกแอมเฟตามีน (ยาบ้า) กันมากในหมู่ประชากรบางกลุ่ม กลุ่มประชากรที่ใช้ยาประเภทนี้ ได้แก่ ผู้ที่ขับขี่รถยนต์ ซึ่งต้องขับรถในเวลากลางวัน กลุ่มผู้ใช้แรงงาน กลุ่มคน

ทำงานกลางคืนตามสถานเริงรมย์ ซึ่งจะต้องขยายจำนวนมากขึ้น ตามความเจริญเติบโตของสังคมอุตสาหกรรม (อุทัยศรี แสงคล้าย. 2539 : 3) การแพร่ระบาดได้ขยายวงกว้างสู่กลุ่มเด็กและเยาวชนในสถานศึกษาต่างๆ ซึ่งเป็นกลุ่มที่น่าเป็นห่วงและควรให้ความสนใจอย่างมาก เนื่องจากเป็นกำลังสำคัญและเป็นทรัพยากรที่มีค่าของประเทศ (มาริสสา หะสาเมาะ. 2540 : 2) อีกทั้งยังเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญในการจำหน่ายแอมเฟตามีน (ยาบ้า) เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีกำลังเงินและล่อลวงให้เสพติดง่าย (สำนักงาน ป.ป.ส. 2538 : 8) จากการศึกษาของ กัลยา ธรรมคุณ และปราณี ภาณุภาส (2540 : 331) พบว่า กลุ่มอายุที่ผู้ป่วยเสพติดยาบ้ามากที่สุดคือ ที่มีอายุน้อยกว่า 15-20 ปี มีจำนวน 38 ราย คิดเป็นร้อยละ 76 และระดับการศึกษาที่เสพติดยาบ้ามากที่สุดคือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวน 22 ราย คิดเป็นร้อยละ 44 สอดคล้องกับการศึกษาของ ยุพา วงศ์ไชย และคณะ (2538 : 23) ที่พบว่า แนวโน้มที่สำคัญและน่าเป็นห่วงคือ กลุ่มที่กำลังศึกษาเล่าเรียนใช้ยาบ้าเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน คือ ในปี พ.ศ. 2533-2536 กลุ่มที่กำลังศึกษาเล่าเรียน มีการใช้ยาบ้าร้อยละ 3.09, 1.74, 7.09 และ 15.89 ตามลำดับ เนื่องจากวัยนี้พัฒนาการของเด็กวัยรุ่น เป็นวัยที่อยากรู้อยากลอง เป็นวัยที่ติดเพื่อน ชอบอยู่ในกลุ่มเพื่อนมากกว่าอยู่กับบุคคลในครอบครัว (กัลยา ธรรมคุณ และปราณี ภาณุภาส. 2540 : 333) ง่ายต่อการถูกชักจูง มอมเมา บางส่วนอาจหลงผิดโดยไม่ตั้งใจ เพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ทำให้ต้องเสียนาคต เสียโอกาสทางการศึกษาจำนวนมาก (ขวัญเมือง แก้วดำเกิง. 2541 : 1)

เมื่อพิจารณาถึงสถิติด้านการบำบัดรักษาของกองบำบัดรักษา สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) รายงานจำนวนนักเรียนที่เข้ารับการบำบัดรักษายาเสพติดทุกประเภทและจำนวนนักเรียนที่เข้ารับการบำบัดรักษา ยาบ้า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535-2540 พบว่า มีจำนวนนักเรียนที่เข้ารับการบำบัดรักษายาบ้าและจำนวนนักเรียนที่เข้ารับการบำบัดรักษายาเสพติดทุกประเภท รวมทั้งยาบ้าเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 เปรียบเทียบจำนวนนักเรียนที่เข้ารับการบำบัดรักษายาเสพติดทุกประเภท
และจำนวนนักเรียนที่เข้ารับการบำบัดรักษายาบ้า

พ.ศ.	จำนวนนักเรียนที่เข้ารับการ บำบัดรักษายาเสพติดทุก ประเภท	จำนวนนักเรียนที่เข้ารับการ บำบัดรักษายาบ้า	ค่าร้อยละของนักเรียนที่ เข้ารับการบำบัดรักษา ยาบ้า
2535	1399	19	1.36
2536	3084	61	1.08
2537	4258	137	3.22
2538	5831	527	9.04
2539	4660	1578	33.86
2540	7204	4419	61.34

ที่มา : สำนักงาน ป.ป.ส. กองบำบัดรักษา. (2540 ก). ข้อมูลผู้เข้ารับการบำบัดรักษา
ยาเสพติด. หน้า 1-3.

จากตาราง 1 แสดงว่า จำนวนนักเรียนที่เข้ารับการบำบัดรักษายาเสพติดทุก
ประเภท และจำนวนนักเรียนที่เข้ารับการบำบัดรักษายาบ้า มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งหากพิจารณา ค่าร้อยละของนักเรียนที่เข้ารับการบำบัดรักษายาบ้า จะพบว่า มีค่าร้อยละ
ที่เพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนที่เข้ารับการบำบัดรักษายาเสพติด
ทุกประเภท สรุปได้ว่า แนวโน้มการแพร่ระบาดของยาบ้าในนักเรียนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ
และน่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง ในจำนวนนักเรียนที่เข้ารับการบำบัดรักษายาเสพติดทุกประเภทและ
จำนวนนักเรียนที่เข้ารับการบำบัดรักษายาบ้า นั้น หากพิจารณาถึงช่วงอายุที่เข้ารับการบำบัด
รักษา จะพบว่า ช่วงอายุที่เข้ารับการบำบัดรักษายาเสพติดรวมทั้งยาบ้ามากที่สุด คือ ช่วงอายุ
15-19 ปี ดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 เปรียบเทียบช่วงอายุที่นักเรียนเข้ารับการบำบัดรักษายาเสพติดทุกประเภทและ
ช่วงอายุที่นักเรียนเข้ารับการบำบัดรักษายาบ้า

ปี พ.ศ.	2535		2536		2537		2538		2539		2540	
	ยา เสพติด	ยา บ้า	ยา เสพติด	ยา บ้า	ยา เสพติด	ยา บ้า	ยา เสพติด	ยา บ้า	ยา เสพติด	ยา บ้า	ยา เสพติด	ยา บ้า
ช่วงอายุ(ปี)	ทุก ประเภท		ทุก ประเภท		ติดทุก ประเภท		ทุก ประเภท		ทุก ประเภท		ทุก ประเภท	
น้อยกว่า 15	194	5	444	25	615	30	934	123	960	455	1675	1056
15-19	1019	7	2253	40	3134	112	4171	339	3137	893	4483	2385
20-24	120	1	242	0	340	3	427	12	256	33	351	93
25-29	10	0	9	0	10	0	15	0	13	0	37	8
30-34	1	0	3	0	0	0	3	0	6	1	12	1
35-39	0	0	0	0	2	0	2	0	1	0	3	0
มากกว่า 39	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	3	0

ที่มา : สำนักงาน ป.ป.ส. สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด. (2539, 2540 ข).

ข้อมูลผู้เข้ารับการบำบัดรักษา ปีปฏิทิน 2540 ประเทศไทย. หน้า 1-3.

จากตาราง 2 แสดงว่า ช่วงอายุที่นักเรียนเข้ารับการบำบัดรักษายาเสพติด รวมทั้งยาบ้ามากที่สุด ก็คือ ช่วงอายุ 15-19 ปี รองลงมาคือ ช่วงอายุน้อยกว่า 15 ปี และมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกปี หากพิจารณาถึงระดับการศึกษาของผู้ที่เข้ารับการบำบัดรักษายาเสพติด รวมทั้งยาบ้าก็พบว่า เป็นนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ข้อมูลจากกองบำบัดรักษา สำนักงาน ป.ป.ส. พบว่า จำนวนนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เข้ารับการบำบัดรักษา ยาเสพติดมีจำนวนเพิ่มขึ้นมากขึ้นทุกปี และมีจำนวนมากกว่านักเรียนในระดับการศึกษาอื่น ๆ กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2535-2540 จำนวนนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เข้ารับการบำบัดรักษา ยาเสพติดมีจำนวน 409, 989, 1386, 2203, 2827 และ 3002 ราย ตามลำดับ

สาเหตุที่เกิดการแพร่ระบาดของยาเสพติดและยาบ้ามาสู่วัยรุ่น หรือในนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นได้อย่างรวดเร็ว นั้น ก็เนื่องมาจากการที่มีเพื่อนชักชวน (พรทิพย์ จิตธร. 2516 : 4-6) การคบเพื่อนไม่ดีและได้รับการจูงใจในทางที่ผิด จะมีส่วนส่งเสริมให้เด็กใช้สารเสพติด (นพพร พานิชสุข. 2528 : บทคัดย่อ) สอดคล้องกับการวิจัยของ นิรมล เปลี่ยนจรรยา (2530 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า บุคคลที่แนะนำให้นักเรียนใช้ยาเสพติดครั้งแรกคือ เพื่อน ร้อยละ 72.73 รองลงมาคือ ตัวนักเรียนเองร้อยละ 27.27 เพื่อนจึงมีความสำคัญต่อวัยรุ่นมาก วัยรุ่นจึงมักคบเพื่อนที่มีความสนใจ และมีค่านิยมร่วมกัน (นวนันท์ กิจทวี. 2541 : 3) ตัวนักเรียนเองก็มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสรีรวิทยา อารมณ์ จิตใจ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพื่อเตรียม

พร้อมที่จะเป็นผู้ใหญ่ จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว อาจทำให้นักเรียนหรือวัยรุ่นแสดงลักษณะก้าวร้าว ซึ่งเป็นผลจากฮอร์โมนทางด้านอารมณ์และจิตใจ วัยรุ่นจะสนใจตัวเองมากขึ้น ต้องการความเป็นอิสระ มีความอยากรู้ อยากรลอง มีอารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย (บัญชา ดาวกระจาย. 2539 : 8) อ่อนไหวง่าย เพื่อฝัน อุดมคติสูง ต้องการการยอมรับ ต้องการความรักและความอบอุ่น (อนันต์ เมนะรุจิและคณะ. 2540 : 262) กลุ่มนักเรียนหรือวัยรุ่นจึงเป็นเป้าหมายสำคัญที่ผู้กระทำผิดเกี่ยวกับยาบ้าให้ความสนใจที่จะขยายตลาดให้แพร่กระจายในกลุ่มนี้ โดยที่ผู้ขายยาบ้าหลอกให้เด็กนักเรียนเสพยาบ้า โดยหวังเป็นการขยายตลาดเพิ่มรายได้ให้กับตนเอง ประกอบกับการเสพยาบ้าของนักเรียนมุ่งเสพเพื่อความบันเทิงและระบายความเครียดมากกว่าการเสพเพื่อต้องการดูหนังสือได้นานๆ ดังนั้นการระบาดในกลุ่มนักเรียนจึงเป็นไปอย่างรวดเร็ว (นวนันท์ กิจทวี. 2541 : 3)

สภาพแวดล้อมของนักเรียนหรือวัยรุ่นก็มีอิทธิพลต่อการใช้ยาบ้า เช่น จะไปหาซื้อเองหรือได้มาจากเพื่อน อีกทั้งกลุ่มนักเรียนหรือวัยรุ่นนี้ อาจมีความบกพร่องทางด้านจิตใจและบุคลิกภาพ เช่น มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ มีความวิตกกังวล กล้าแสดงออกน้อย มีพฤติกรรมคล้ายตามคนอื่น จึงไม่สามารถต้านทานการติดยาบ้าและมีโอกาสจะใช้และติดยาบ้าได้ง่าย

สำหรับพื้นที่การแพร่ระบาดของยาบ้า นั้น ยาบ้าแพร่ระบาดจากแหล่งผลิตในพื้นที่ภาคกลางไปยังจังหวัดใหญ่ ๆ ในแต่ละภาคของประเทศ โดยเฉพาะจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางของการคมนาคมขนส่งที่กระจายสินค้าและบริการไปสู่ท้องถิ่นต่าง ๆ จังหวัดที่ถือว่าเป็นแหล่งและต้นตอของการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมที่สำคัญก็คือ กรุงเทพมหานคร (ยุพา วงศ์ไชยและคณะ. 2538 : 16) ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของผู้เข้ารับการรักษาจากกองบำบัดรักษาสำนักงาน ป.ป.ส. พบว่า ที่อยู่ปัจจุบันของผู้เข้ารับการรักษา พบมากคือในเขตกรุงเทพมหานคร นั่นก็คือในปี พ.ศ. 2539 จำนวน 12,255 คน คิดเป็นร้อยละ 29.6 และในปี พ.ศ. 2540 พบมากที่สุด จำนวน 25,373 คน คิดเป็นร้อยละ 38.1

จะเห็นได้ว่า ปัญหาการแพร่ระบาดของยาบ้า เป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในระดับมัธยมศึกษา ควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพราะเยาวชนเหล่านี้จะต้องเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป เนื่องจากปัญหาดังกล่าวเกิดจากสามองค์ประกอบคือ พฤติกรรมของคน ตัวยาบ้า และสิ่งแวดล้อม องค์ประกอบทั้งสามจะมีปฏิสัมพันธ์กันจนกระทั่งผลักดันให้คนหันไปพึ่งยาบ้า ดังนั้นการแก้ไขปัญหายาบ้าทางหนึ่งที่จะสามารถแก้ไขได้และสำคัญมากก็คือด้านพฤติกรรมของคน จากการศึกษาเกี่ยวกับการป้องกันพฤติกรรมที่เป็นปัญหาต่าง ๆ ในกลุ่มวัยรุ่นนั้น มีแนวคิดที่น่าสนใจ คือ ทักษะชีวิต (Life skills) ขององค์การอนามัยโลก ซึ่งได้กล่าวว่า แม้ว่าความรู้ เจตคติ และค่านิยม จะเป็นปัจจัยสำคัญในการป้องกันพฤติกรรมสุขภาพที่เป็นปัญหา และมีผลทำให้บุคคลเกิดแรงจูงใจที่จะมีพฤติกรรมอย่างหนึ่งอย่างใด แต่เราก็

ไม่สามารถคาดหวังว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีได้เสมอไป หากบุคคลนั้นขาดซึ่งทักษะที่จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถของบุคคลให้กระทำหรือจัดการเกี่ยวกับความต้องการหรือสิ่งท้าทายในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนสามารถที่จะป้องกันพฤติกรรมที่เป็นปัญหาได้

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากระบวนการเรียนการสอนในรูปแบบการเสริมสร้างทักษะชีวิต ซึ่งน่าจะเป็นแนวทางที่เหมาะสมที่จะช่วยให้การเรียนการสอนมีความสมบูรณ์เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งนักเรียนจะต้องมีทักษะที่จำเป็น เพื่อป้องกันตนเองให้หลุดพ้นจากสถานการณ์ที่อาจนำไปสู่พฤติกรรมการเสพยาบ้า โดยผู้วิจัยประยุกต์ทักษะชีวิตที่ประกอบด้วย การเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า และทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ เพื่อให้นักเรียนเกิดภูมิคุ้มกันทางสังคมและแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า โดยมีความมุ่งหมายเฉพาะดังนี้

1. เพื่อเปรียบเทียบผลของการป้องกันการเสพยาบ้าก่อนและหลังการใช้โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตในด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า ทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ และพฤติกรรมการป้องกันการเสพยาบ้า
2. เพื่อเปรียบเทียบผลของการป้องกันการเสพยาบ้าระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า ทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ และพฤติกรรมการป้องกันการเสพยาบ้า
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า ทักษะปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพกับพฤติกรรมการป้องกันการเสพยาบ้า

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ได้ทราบการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนภายหลังเข้าร่วมโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตในด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า ทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ และพฤติกรรมการป้องกันการเสพยาบ้า

2. นำผลการศึกษาที่ได้เสนอยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สถานศึกษา หน่วยงานของรัฐและเอกชน เพื่อใช้เป็นแนวทางหนึ่งในการเสริมสร้างโปรแกรมทักษะชีวิต เพื่อป้องกันการเสพยาบ้าให้นักเรียนต่อไป

3. เป็นแนวทางในการศึกษารูปแบบการพัฒนาทักษะชีวิตที่เกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพในประเด็นอื่น ๆ ต่อไป

ข้อตกลงเบื้องต้น

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีลักษณะเฉพาะ ดังต่อไปนี้

1. เป็นโรงเรียนที่มีลักษณะการเรียนการสอนแบบสหศึกษาและมีกฎระเบียบคล้ายคลึงกัน
2. เป็นโรงเรียนที่มีอัตราเสี่ยงต่อการเสพยาบ้าใกล้เคียงกัน
3. เป็นโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนใกล้เคียงกัน
4. เป็นโรงเรียนที่มีสภาพแวดล้อมทางสังคมและลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่ตั้งของโรงเรียนคล้ายคลึงกัน

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชายและนักเรียนหญิงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2542 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชายและนักเรียนหญิงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2542 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 2 โรงเรียน ซึ่งได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

โรงเรียนที่เข้าเกณฑ์และผู้วิจัยเลือกโรงเรียนแบบเจาะจง 2 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนมัธยมวัดธาตุทองและโรงเรียนประชากรราษฎร์อุปถัมภ์ โดยมีการจับฉลากใบแรกกำหนดเป็นโรงเรียนกลุ่มทดลอง คือ โรงเรียนมัธยมวัดธาตุทอง จับฉลากใบที่สองกำหนดให้เป็นโรงเรียนกลุ่มควบคุม คือ โรงเรียนประชากรราษฎร์อุปถัมภ์

ส่วนการเลือกห้องเรียน ผู้วิจัยคัดเลือกห้องเรียนตามเกณฑ์โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) ด้วยวิธีการจับฉลาก แล้วแบ่งเป็น

1. กลุ่มทดลอง จำนวน 46 คน ได้รับการจัดกิจกรรมโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
2. กลุ่มควบคุม จำนวน 41 คน ไม่ได้รับการจัดกิจกรรมโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ โปรแกรมเสริมสร้างทักษะชีวิต เพื่อป้องกันการเสพยาบ้าในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ทักษะชีวิตที่เสริมสร้างเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าซึ่งแบ่งเป็น 5 ด้าน คือ
 - 2.1 การเห็นคุณค่าในตนเอง
 - 2.2 ความตระหนักในตนเอง
 - 2.3 ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า
 - 2.4 ทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ
 - 2.5 พฤติกรรมการป้องกันการเสพยาบ้า

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า

หมายถึง การจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ และมีความสามารถในการใช้ทักษะที่จำเป็นในการเผชิญสถานการณ์ที่นำไปสู่การเสพยาบ้าด้วยวิธีการจัดกิจกรรมเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory learning) และเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experience learning) โดยกำหนดสถานการณ์จำลองและการใช้เทคนิค กระบวนการกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย การใช้คำถาม การอภิปรายกลุ่ม การระดมสมอง การแสดงบทบาทสมมติ และศึกษาตัวแบบจากวิดิทัศน์ เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้าน การเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า ทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพและพฤติกรรมการป้องกันการเสพยาบ้า

2. การป้องกันการเสพยาบ้า

หมายถึง ความสามารถของนักเรียนในการที่จะหลีกเลี่ยงการเสพยาบ้า โดยจะต้องมีสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1 การเห็นคุณค่าในตนเอง

หมายถึง ความภาคภูมิใจ รู้สึกถึงคุณค่าของตนเอง สามารถตัดสินใจของตนเองตามเจตคติที่ตนมีต่อตัวเองในเรื่อง การมีความสามารถกระทำในสิ่งต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จ ตลอดจนมีความเชื่อมั่นว่าตนเองได้รับการยกย่อง นับถือจากเพื่อนฝูง ครอบครัว และสังคม และสามารถเห็นคุณค่าในตนเองโดยไม่ต้องพึ่งยาบ้า วัดได้จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

2.2 ความตระหนักในตนเอง

หมายถึง ความสามารถของนักเรียนในการเข้าใจตนเองและรับรู้ว่าคุณค่าของตัวเองกำลังคิดอะไรอยู่ รู้สึกอย่างไร และกำลังทำอะไรอยู่กับตนเองหรือกับบุคคลอื่น รวมทั้งสามารถประเมินสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเองได้ การศึกษาวิจัยนี้มุ่งให้นักเรียนเกิดความตระหนักว่าปัญหายาบ้าเป็นปัญหาใกล้ตัว และตระหนักในโทษพิษภัยและความรุนแรงของยาบ้า วัดได้จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

2.3 ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า

หมายถึง ความสามารถของนักเรียนในการคิดอย่างมีเหตุผล เพื่อเลือกแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้องและเหมาะสม เป็นกระบวนการที่มีขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วย ขั้นระบุปัญหาที่ต้องตัดสินใจ ขั้นรวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์และเอื้อต่อการตัดสินใจ ขั้นรู้จักทางเลือกจากสถานการณ์ที่มีอยู่ ขั้นบอกข้อดีและข้อเสียของแต่ละทางเลือก และขั้นรู้จักทางเลือกที่ถูกต้องและเหมาะสมที่สุดที่นำไปสู่การตัดสินใจเลือก วัดได้จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ดี ปานกลาง ต่ำ

2.4 ทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ

หมายถึง ความสามารถของนักเรียนในการปฏิเสธไม่เสพยาบ้าเมื่อถูกชักชวนจากกลุ่มเพื่อน โดยการเจรจาต่อรองเพื่อรักษาน้ำใจของผู้อื่น และรักษาจุดยืนหรือผลประโยชน์ของตนเอง วัดได้จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ดี ปานกลาง ต่ำ

2.5 พฤติกรรมการป้องกันการเสพยาบ้า

หมายถึง การปฏิบัติตัวของนักเรียนในเรื่องต่อไปนี้ การปฏิเสธเมื่อถูกชวนให้เสพยาบ้า การปฏิบัติตามคำเตือนหรือคำแนะนำของครูและผู้ปกครอง การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การไม่คบเพื่อนที่เสพยาบ้า วัดได้จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ดี ปานกลาง ต่ำ

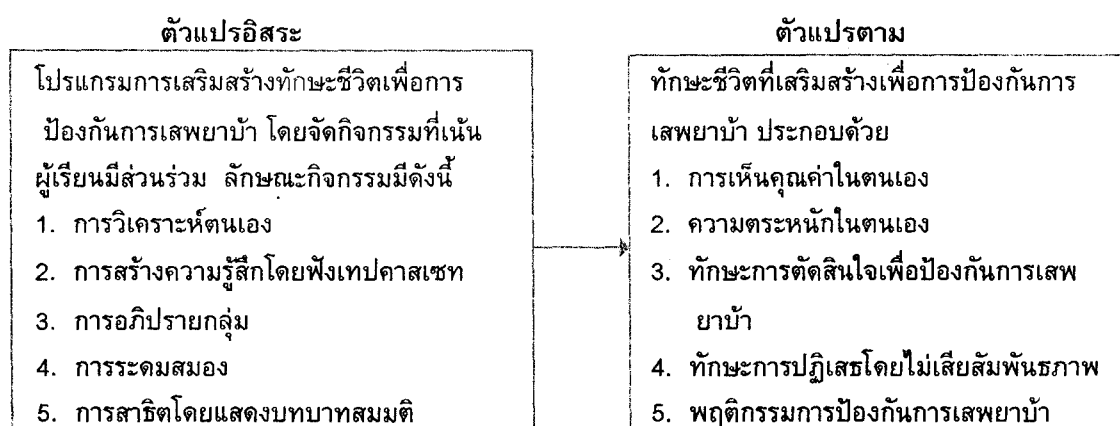
3. ยาบ้าหรือแอมเฟตามีน (Amphetamine)

หมายถึง วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท (ประเภทที่ 1) ที่มนุษย์สังเคราะห์ขึ้น มีฤทธิ์กระตุ้นระบบประสาทส่วนกลาง โดยที่เมื่อยาต่าง ๆ อาจอยู่ในรูปยาเดี่ยวหรือยาผสมก็ได้ เมื่อเสพเข้าไปโดยการรับประทาน การฉีดเข้าเส้น การสูบหรือการสูดควันระเหยทางจมูก มีผลทำให้ช่วงแรกเกิดความรู้สึกกระปรี้กระเปร่า รู้สึกมีความสุขสบาย แต่ถ้าใช้ไปนานๆ จะทำให้สุขภาพทรุดโทรม มีการเสื่อมทางจิต มีอาการทางประสาท ชัก และหมดสติได้

4. นักเรียน

หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร

กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า

สมมุติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิต เพื่อป้องกันการเสพยาบ้าจะมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นมากกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมในด้านต่อไปนี้

- 1.1 การเห็นคุณค่าในตนเอง
- 1.2 ความตระหนักในตนเอง
- 1.3 ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า
- 1.4 ทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ
- 1.5 พฤติกรรมการป้องกันการเสพยาบ้า

2. นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าจะมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นมากกว่านักเรียนที่ไม่เข้าร่วมโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า ในด้านต่อไปนี้

- 2.1 การเห็นคุณค่าในตนเอง
- 2.2 ความตระหนักในตนเอง
- 2.3 ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า
- 2.4 ทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ
- 2.5 พฤติกรรมการป้องกันการเสพยาบ้า

3. ตัวแปรเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า ทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการป้องกันการเสพยาบ้า และสามารถทำนายพฤติกรรมการป้องกันการเสพยาบ้าได้

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับยาบ้า
2. แนวคิด ทฤษฎี และกระบวนการที่นำมาใช้ในการวิจัย
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับยาบ้า

ยาบ้าหรือแอมเฟตามีน เป็นยาเสพติดให้โทษชนิดหนึ่งที่มีฤทธิ์กระตุ้นระบบประสาท ก่อนอื่นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องทราบความหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ดังนี้

1 ความหมายของยาเสพติด

ได้มีผู้ให้ความหมาย ยาเสพติด ไว้ดังนี้

องค์การอนามัยโลก (WHO. 1994) ได้ให้ความหมาย ยาเสพติด หมายถึง ยาชนิดใดชนิดหนึ่ง (จะเป็นสารธรรมชาติหรือสารสังเคราะห์ก็ได้) เมื่อร่างกายได้รับซ้ำ ๆ จะเป็นครั้งคราวหรือเป็นเวลานานก็ได้ แล้วทำให้เกิดลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ

1. เกิดความต้องการอย่างสุดจะอดกลั้นได้ (Compulsion) ที่จะต้องหายานั้นมาให้ได้ไม่ว่าจะโดยวิธีใดก็ตาม
2. จะต้องเพิ่มปริมาณของยาที่ใช้ขึ้นเรื่อย ๆ
3. ตกเป็นทาสของยานั้นทางจิตใจ (Psychic dependence) และทางกาย (Physical dependence) และถ้าหยุดเสพจะมีอาการขาดยา (Withdrawal symptoms)
4. ทำให้เกิดผลร้ายต่อผู้เสพและต่อสังคม

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 (สำนักงาน ป.ป.ส. 2531 : 1) ได้ให้ความหมาย ยาเสพติดให้โทษ หมายถึง สารเคมีหรือวัตถุชนิดใด ๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใด ๆ แล้ว ทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพเรื่อย ๆ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงอยู่ตลอดเวลา และสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง ตลอดถึงสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ไชยยศ เหมะรัชตะ (2529 : 7-11) ได้ให้ความหมาย ยาเสพติด หมายถึง ยาบางชนิดที่เสพไม่ว่าจะกิน ทา หรือฉีดเข้าสู่ร่างกายทางใดทางหนึ่งต่อเนื่องเป็นนิสัยแล้ว จะทำให้เกิดอันตรายต่อร่างกายและจิตใจ

โดยสรุป ยาเสพติด หมายถึง ยาชนิดหนึ่งชนิดใดที่ไม่ว่าจะเสพโดยวิธีกิน ทา ดม สูบ หรือเข้าสู่ร่างกาย ทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจ กล่าวคือ ร่างกายทรุดโทรมลง มีความต้องการปริมาณยามากขึ้นและรุนแรง และมีอาการขาดยาเมื่อต้องการจะหยุดยา รวมทั้งส่งผลกระทบต่อสังคมอีกด้วย

2. ประเภทของยาเสพติด

สารหรือยาบางชนิด แม้ร่างกายจะได้รับบ่อย ๆ หรือติดต่อกันเป็นเวลานาน ๆ แต่ก็ยังไม่เกิดการเสพติด ซึ่งต่างจากสารหรือยาที่มีคุณสมบัติเสพติดได้ เป็นเพราะยาเสพติดทั้งหลายเป็นพวกที่เมื่อเข้าไปในร่างกายแล้วจะทำให้มีความรู้สึกสบาย หายปวดเมื่อย หายเครียด หรือมีความกระปรี้กระเปร่า เคลิบเคลิ้ม เป็นสุข ฯลฯ อันมีผลให้ผู้ให้ติดใจและอยากใช้อีก จนท้ายที่สุดต้องใช้เป็นประจำขาดไม่ได้ เมื่อขาดก็จะเกิดอาการผิดปกติขึ้น มีความรู้สึกต่าง ๆ ดังกล่าวนั้น เกิดจากผลของฤทธิ์ยาต่อระบบประสาทและจิต ดังนั้นสารหรือยาทั้งหลายที่เป็นยาเสพติด จึงเป็นพวกที่สามารถออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทส่วนกลาง

ในปัจจุบันยาเสพติดมีมากกว่าร้อยชนิด สามารถจัดแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้ (สุพัฒน์ วีระเวชเจริญชัย. 2532 : 7-9)

2.1 ตามวิธีการออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทส่วนกลาง

ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ยาเสพติดมีคุณสมบัติสำคัญคือ สามารถออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทส่วนกลาง ซึ่งในการนี้สามารถแบ่งยาเสพติดออกได้เป็น 4 ประเภท คือ

2.1.1 ประเภทกดประสาท เช่น กลุ่มฝิ่น (ฝิ่นยา มอร์ฟีน โคเคอิน เฮโรอิน ฯลฯ) ยาระงับประสาทและยานอนหลับ (เซโคบาร์บิทัล อะโมบาร์บิทัล ฯลฯ) ยากล่อมประสาท (เมโปรบาเมต ไดอะซีแพม คลอไดอะซีปอกไซด์ ฯลฯ) สารระเหย (ทินเนอร์ น้ำมันเบนซิน ฯลฯ) เครื่องดื่มมีนเมา (เหล้า เบียร์ วิสกี้)

2.1.2 ประเภทกระตุ้นประสาท เช่น ยาบ้าหรือแอมเฟตามีน กระท่อม โคคาอิน บุหรี่ กาแฟ

2.1.3 ประเภทหลอนประสาท เช่น แอลเอสดี (LSD = Lysergic acid diethylamide) ดีเอ็มที (DMT = Dimethyltryptamine) เห็ดขี้ควาย

2.1.4 ประเภทออกฤทธิ์ผสมผสาน อาจกด กระตุ้น หรือหลอนประสาทผสมร่วมกัน เช่น กัญชา

2.2 ตามแหล่งที่มา

2.2.1 ประเภทที่ได้จากธรรมชาติ เช่น ฝิ่น มอร์ฟิน กระต่อม กัญชา

2.2.2 ประเภทที่ได้จากการสังเคราะห์ เช่น เฮโรอีน เซโคบาร์บิทัล ยาบ้า

2.3 ตามกฎหมาย แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

2.3.1 ประเภทถูกกฎหมาย เช่น ยาแก้ไอ น้ำดำ บุหรี เหล้า กาแฟ ฯลฯ

2.3.2 ประเภทผิดกฎหมาย เช่น มอร์ฟิน ฝิ่น เฮโรอีน เซโคบาร์บิทัล ยาบ้า

กัญชา กระต่อม ฯลฯ

2.4 ตามองค์การอนามัยโลก

เนื่องจากปัญหายาเสพติดมีได้เกิดขึ้นกับประเทศใดประเทศหนึ่ง แต่เกือบจะทุกประเทศทั่วโลก ในการนี้องค์การอนามัยโลกได้ตระหนักถึงปัญหาของยาเสพติดที่จะมีต่อสุขภาพของพลโลก การรณรงค์เพื่อป้องกันการติดยาเสพติดจึงเป็นโครงการหนึ่งขององค์การนี้ด้วย โดยองค์การอนามัยโลกได้จัดแบ่งยาเสพติดออกเป็น 9 ประเภท คือ

2.4.1 ประเภทฝิ่นหรือมอร์ฟิน รวมทั้งยาที่มีฤทธิ์คล้ายมอร์ฟิน เช่น ฝิ่น มอร์ฟิน เฮโรอีน เพรติดีน

2.4.2 ประเภทบาร์บิตูเรตรวมทั้งยาที่มีฤทธิ์ทำนองเดียวกัน เช่น เซโคบาร์บิทัล อะโมบาร์บิทัล พาราลดีไฮด์ เมโปรบาเมต ไดอะซีแพม คลอไดอะซีปีอกไซด์

2.4.3 ประเภทแอลกอฮอล์ เช่น เหล้า เบียร์ วิสกี้

2.4.4 ประเภทแอมเฟตามีน เช่น แอมเฟตามีน เดกแอมเฟตามีน

2.4.5 ประเภทโคเคน เช่น โบโคคา

2.4.6 ประเภทกัญชา เช่น ยอดช่อดอกกัญชาตัวเมีย

2.4.7 ประเภท KHAT เช่น ใบ khat ใบกระต่อม

2.4.8 ประเภทหลอนประสาท เช่น แอลเอสดี ดีเอ็มที เมสคาลีน เมล็ดมอร์นิ่ง โกลลี ลำโพง เห็ดเมาบางชนิด

2.4.9 ประเภทอื่น ๆ เป็นพวกที่ไม่สามารถเข้าประเภทใดได้ เช่น ทินเนอร์ เบนซิน น้ำยาล้างเล็บ ยาแก้ปวด บุหรี

2.5 ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ได้แบ่งยาเสพติดให้โทษออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้คือ

ประเภท 1 ได้แก่ เฮโรอีน อีเทอร์ฟิน อะซีเทอร์ฟิน ฯลฯ (จัดเป็นยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรง)

ประเภท 2 ได้แก่ ฝิ่น มอร์ฟิน โคเดอีน โคคาอีน ไดฟีน็อกซีเลท เอซิลมอร์ฟิน ฯลฯ

ประเภท 3 ได้แก่ ยาแก้ไอ ยาแก้ท้องเสีย ที่มีฝิ่น โคคาอิน ไดฟีน็อกซีเลท เอซิลมอร์ฟีน ฯลฯ (จัดเป็นยาเสพติดให้โทษชนิดเป็นตำรับยาที่มียาเสพติดให้โทษประเภท 2 ประสมอยู่ด้วย)

ประเภท 4 ได้แก่ อะเซติค แอนไฮไดรค์ อะเซติลคลอไรด์ (จัดเป็นสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษประเภท 1 หรือประเภท 2

ประเภท 5 ได้แก่ พืชกัญชา พืชกระท่อม เห็ดขี้ควาย (จัดเป็นยาเสพติดให้โทษที่มีได้เข้าข่ายอยู่ในประเภท 1 ถึงประเภท 4

3. ความหมายของวัตถุออกฤทธิ์และยาบ้า

จากประเภทของยาเสพติดที่แบ่งตามวิธิการออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทส่วนกลางนั้น ยาบ้า (แอมเฟตามีน) เป็นยาเสพติดให้โทษชนิดหนึ่งที่มีฤทธิ์ต่อระบบประสาทด้วยเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องทราบความหมายของวัตถุออกฤทธิ์เสียก่อน (สำนักงาน ป.ป.ส. 2537 ก : 4)

3.1 วัตถุออกฤทธิ์

หมายถึง วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทที่เป็นสิ่งธรรมชาติหรือที่ได้จากสิ่งธรรมชาติ หรือวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทที่เป็นวัตถุสังเคราะห์ ทั้งนี้ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศในราชกิจจานุเบกษา (สำนักงาน ป.ป.ส. 2537 ก : 4)

3.2 ยาบ้า (แอมเฟตามีน)

มีผู้ให้ความหมายของยาบ้าไว้ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

นพพร พานิชสุข (2528 : 7) ได้ให้ความหมาย ยาบ้า หมายถึง ยาเสพติดประเภทกระตุ้นประสาท มีผลกระตุ้นระบบประสาทส่วนกลางโดยตรง เมื่อเสพเข้าไปอาจโดยทางการรับประทาน การเคี้ยว หรือการสูบโดยทางจมูก ยาเสพติดประเภทนี้ยังผลให้เกิดความรู้สึกสุขสบาย ตื่นเต้น และเชื่อมั่นในตนเองชั่วขณะ หรือบางที่เป็นยาที่ใช้ระงับความอ่อนเพลีย ลดความเจริญอาหาร เป็นต้น

วิจิตร บุญยะโหดระ (2538 : 130) ได้ให้ความหมาย ยาบ้า หมายถึง ยาเสพติดประเภทยากระตุ้นและเป็นยาอันตรายที่เสพติดเป็นนิสัย อยู่ในความควบคุมของพระราชบัญญัติยาเสพติด มีฤทธิ์กระตุ้นประสาทส่วนกลาง ทำให้เกิดความคิดอ่านแจ่มใสในสมองและร่างกายไม่มีความเหน็ดเหนื่อยในช่วงระยะแรกที่เสพ พวกที่ต้องการกำลังทางร่างกายและสมองนิยมใช้มากกว่าบุคคลปกติ เพราะฤทธิ์ของยาทำให้เกิดอาการตื่นเต้น มีอสัง ความคิดอ่านเร็วกว่าปกติแต่สมาธิเสีย มีอิทธิพลต่อระบบไหลเวียนโลหิต ทำให้ความดันเลือดสูง กระตุ้นหัวใจ เกิดอาการใจสั่น การใช้ยานี้ในระยะนาน ๆ จะเกิดการเป็นพิษ สุขภาพทรุดโทรม มีความเสื่อมทางจิต และเป็นโรคหิวกระหาย

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2538 : 3-4) ได้ให้ความหมายยาบ้า หมายถึง ยาประเภทกระตุ้นประสาทส่วนกลาง ซึ่งทำหน้าที่เก็บความจำ ความคิด ควบคุมการทำงานของอวัยวะต่างๆ เกี่ยวกับการเคลื่อนไหว การทรงตัว เป็นต้น ทางทางแพทย์ได้คิดค้นขึ้นมาเพื่อใช้ในการบำบัดรักษาโรคจิตซึมเศร้า โรควงหลับ (นาร์โคเลปซี) ปัจจุบันเลิกใช้แล้ว เพราะทำให้คนไข้เกิดการเสพติด และมีผลข้างเคียงสูง เช่น ความดันโลหิตสูง หลอดเลือดตีบเล็กลง และมีอาการทางจิตชนิดหวาดระแวง เกิดภาพหลอนต่าง ๆ นานา อาจทำร้ายผู้อื่น และตัวเอง เกิดอันตรายถึงแก่ชีวิตได้

โดยสรุป ยาบ้า หมายถึง ยาเสพติดประเภทกระตุ้นประสาทส่วนกลางในสมอง มีผลต่อระบบไหลเวียนของโลหิต มีผลกระตุ้นหัวใจ ทำให้ผู้เสพรู้สึกมีอาการกระปรี้กระเปร่า ทำงานได้นานโดยไม่เหน็ดเหนื่อย แต่เมื่อเสพนาน ๆ จะมีความต้องการยามากขึ้น และมีผลต่อสุขภาพทำให้ร่างกายทรุดโทรมลง และเกิดอาการทางจิตชนิดหวาดระแวง และอาจทำอันตรายตัวเองและผู้อื่นถึงแก่ชีวิตได้

4. ประเภทของยาบ้า

ยาบ้าจัดเป็นวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2518 และนอกจากนี้ยังมีตัวยาคืออื่น ๆ คือ (อุทัยศรี แสงคล้าย. 2539 : 109-110)

4.1 แอมเฟตามีน (Amphetamine) ซึ่งมีชื่อทางเคมีว่า (+)-2-amino-1-phenylpropane

4.2 เดกแอมเฟตามีน (Dexamphetamine) มีชื่อทางเคมีว่า (+)-2-amino-1-phenyl-propane

4.3 เมทแอมเฟตามีน (Methamphetamine) มีชื่อทางเคมีว่า (+)-2-methy-amino-1-phenylpropane

4.4 เมทิลเฟนิเตต (Methylphenidate) มีชื่อทางเคมีว่า 2-phenyl-2-(2-piperidyl) acetic acid, methyl ester

4.5 เฟนไซคลิดีน (Phencyclidine) มีชื่อทางเคมีว่า 1-(1-phenyl-cyclohexyl) piperidine

4.6 เฟนเมตราซีน (Phenmetrazine) มีชื่อทางเคมีว่า 3-methy-2-phenylmorpheline

4.7 เซโคบาร์บิทัล (Secobarbital) มีชื่อทางเคมีว่า 5-ally-5-(1-methy-butyl) bareitric acid

ทั้งนี้รวมถึงวัตถุที่มีชื่อทางเคมีอย่างเดียวกัน แต่เรียกชื่ออย่างอื่น เกือบของวัตถุตั้งกล่าวและวัตถุตำรับใด ๆ ที่มีวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 2 ผสมอยู่ด้วย

จากวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ประเภทแอมเฟตามีน เดกแอมเฟตามีนและเมทแอมเฟตามีนนั้น เรียกรวมโดยทั่วไปว่า ยาแอมเฟตามีนหรือเรียกตามภาษาชาวบ้านว่า ยาบ้า ยาขยัน ยาแก้ง่วง ยาบำรุงกำลัง ยาเพิ่มพลัง ยาโต้ป

ในอดีตรูปแบบเม็ดของยาบ้าที่จำหน่ายกันในตลาดมีผู้ทำการศึกษาพบว่า ยาบ้าชนิดที่แพร่หลายที่สุดเป็นยาบ้าที่มีสัญลักษณ์เป็นรูปหัวม้า และอักษร London ประทับบนเม็ดยา เป็นเครื่องหมายการค้าด้วย สัญลักษณ์นี้เองจึงเป็นต้นกำเนิดคำว่า “ยาม้า” ซึ่งได้เปลี่ยนเป็น “ยาบ้า” ในเวลาต่อมา ถึงแม้ว่าปัจจุบันยาบ้าที่พบในประเทศไทยจะมีสัญลักษณ์เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมก็ตาม

นอกจากนี้ยังแบ่งยาบ้าตามชื่อทางการค้าได้เป็น 3 ประเภท คือ

เบนซีตริน (Benzedrine) หรือเรียกเป็นเบนนิคส์ (Bennics), พีชชีส์ (Peachies), แทรค-ไดรเวอร์บีนส์ (Track-driverbeans)

เดกแอมเฟตามีน (Dexamphetamine) หรือเรียกเป็น เดกซี (Dexiex), เดกซ์ (Dex), บราวน์ลีส์ (Brow-nies), ฮาร์ท (Hearts)

เมทแอมเฟตามีน (Metamphetamine) หรือเรียกเป็น เมท (Meth), สปีด (Speed), คริสตอล (Crystal)

จะเห็นได้ว่า ยาบ้ามีมากมายหลายประเภท และมีชื่อเรียกต่าง ๆ กันไป ทั้งชื่อทางการค้าและชื่อที่เรียกกันโดยทั่วไป ซึ่งตัวยาบ้านั้นก็มีการใช้ยากันมายาวนาน ดังจะได้กล่าวต่อไป

5. ประวัติและความเป็นมาของยาบ้า

ในอดีตยาบ้าเคยมีบทบาทอย่างมากในทางการแพทย์และเริ่มมีการค้นพบถึงโทษของยาบ้าในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยมีประวัติความเป็นมาดังต่อไปนี้

พ.ศ. 2430 : ยาบ้าถูกสังเคราะห์ขึ้นมาเป็นครั้งแรก โดยนักเคมีชาวเยอรมันชื่อ อีเดลมา (Edelma) ซึ่งขณะนั้นเรียกสารที่พบว่า เฟนิลไอโซโพรไพลามีน (Phenylisopropylamine) และยังไม่เป็นที่รู้จัก

พ.ศ. 2470 : ค้นพบความรู้เกี่ยวกับคุณสมบัติทางการแพทย์ของยาบ้าโดย กอร์ดอน เอ แอลลีส์ (Gordon A. Alles)

พ.ศ. 2473 : พินีส (Pinese) และเพื่อนร่วมงาน พบว่า ยาบ้ามีฤทธิ์ทำให้หลอดโลหิตตีบเล็กลงและทำให้ความดันโลหิตสูง

- พ.ศ. 2475 : บริษัท สมิท ไคลน์ แอน เฟรนช์ (Smith Kline and French)
ได้นำเอายาบ้ามาผลิตเป็นยาสูดดม แก้วหัดคัดจมูก ใช้ชื่อ
เพนซีดรีน อินฮาเลอร์ (Penzedrine Inhaler)
- พ.ศ. 2476 : แอลลีส (Alles) พบว่า ยาบ้ามีฤทธิ์ทำให้หลอดลมขยาย
กระตุ้นการหายใจและกระตุ้นสมอง
- พ.ศ. 2478 : พรินซ์เมทอลและบลูมเบิร์ก (Prinzmetal and Bloomberg)
นำเอาฤทธิ์กระตุ้นสมองของยาบ้ามารักษาโรควงหลับ
(Narcolepsy)
- พ.ศ. 2480 : ได้มีการนำมาใช้เป็นยาลดความอยากอาหาร ยาลดน้ำหนัก
หรือยาลดความอ้วน ต่อมานำมาใช้ในผู้ป่วยที่มีอาการ
อ่อนเพลีย ผู้ป่วยโรคจิตที่มีอาการซึมเศร้า และใช้เป็นยาแก้พิษ
สำหรับยาที่กดประสาทส่วนกลาง
- พ.ศ. 2482-2488 : ใช้ยาบ้ากับทหารในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2
- พ.ศ. 2495 : คนที่เสพยาบ้า หันมานิยมเสพติดยาบ้าแทน
- พ.ศ. 2503 : มีกฎหมายควบคุมการผลิต การใช้ การซื้อ
- พ.ศ. 2510 : ยาบ้าแพร่ระบาดเข้ามาเมืองไทย โดยบริษัทไบโรเวลคัม จำกัด
ประเทศเกาหลี

จะเห็นว่ายาบ้ามีการนำมาใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่องและยาวนาน จนกระทั่งค้นพบ
โทษของยาบ้า จึงได้มีการออกกฎหมายควบคุมยาบ้าในเวลาต่อมา

6. ลักษณะ ตัวยาที่สำคัญที่พบในยาบ้า และการออกฤทธิ์ของยาบ้า

6.1 ลักษณะ

ยาบ้ามีลักษณะเป็นผงสีขาว ไม่มีกลิ่น มีรสขมนิด ๆ ผงยาบ้า 1 กรัม จะ
ละลายได้ในน้ำ 9 ซีซี (มิลลิลิตร) และใน 500 ซีซี (มิลลิลิตร) ของแอลกอฮอล์ ผงยาบ้า
ไม่ละลายในอีเทอร์ สารละลายของยาบ้ามีฤทธิ์เป็นกรดเมื่อทดสอบด้วยกระดาษลิตมัส

โดยทั่วไปลักษณะของยาบ้า เมื่อนำไปทำยาแล้วมักจะมีลักษณะเป็นเม็ด
เล็ก ๆ แคปซูลที่แพร่ระบาดในปัจจุบันจะมีลักษณะเป็นเม็ดกลมแบน เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ
6.5-7 มิลลิเมตร น้ำหนักเฉลี่ยประมาณ 70-80 มิลลิกรัมต่อ 1 เม็ด มีสีขาว, เหลือง, น้ำตาล
หลากสี ตราประทับคือ รูปหัวม้า, "M", "K", "9", "London" ยาบ้าชนิดฉีดก็มีปรากฏให้เห็นเช่น
กัน (สำนักงาน ป.ป.ส. 2537 ข : 8-9)

6.2 ตัวยาสำคัญที่พบในยาบ้า

สำนักงาน ป.ป.ส. (2537 ข : 15-22) ได้ระบุว่าตัวยาสำคัญที่พบในยาบ้ามีดังนี้

- 6.2.1 อีฟีดรีน (Ephedrine)
- 6.2.2 คาเฟอีน (Caffeine)
- 6.2.3 ทีโอฟิลลีน (Theophylline)
- 6.2.4 เฟนเนทิลีน (Fenethyline)
- 6.2.5 แอมเฟตามีน (Amphetamine)
- 6.2.6 เมทแอมเฟตามีน (Methamphetamine)
- 6.2.7 ฟีนาโซน (Phenazone)
- 6.2.8 เฟนฟลูรามีน (Fenfluramine)
- 6.2.9 เดกซ์โตรเมโทรแฟน (Dextrometophan)
- 6.2.10 เพมอลีน (Pemoline)
- 6.2.11 เบนโซเคน (Benzocain)

6.3 การออกฤทธิ์ของยาบ้า

ยาบ้า เป็นยากระตุ้นประสาทส่วนกลาง ฤทธิ์ของยาในกลุ่มยากระตุ้นประสาทนี้คล้ายคลึงกับฤทธิ์ของแอดรีนาลีน (Adrenaline) หรือเอพิเนฟริน (Epinephrine) ซึ่งเป็นสารที่มีอยู่ในร่างกาย ยาบ้าจะทำให้เกิดการกระตุ้นทางชีวเคมีของระบบร่างแหกระตุ้นของประสาท (Reticular activating system) การกระตุ้นนี้ทำให้มีความรู้สึกสุขสบาย แต่เมื่อเกิดการกระตุ้นมากเกินไปจะเกิดความกังวล และมีผลต่อมัดกึ่งกลางของสมองส่วนหน้า (Medial forebrain bundle) ของระบบตอบสนอง (Reward system) ทำให้มีความสุข สนุกสบาย (วิทย์ เทียงบุญธรรม. 2531 : 58)

กรณีการเสพยาบ้าในหมู่นักเรียนนักศึกษานี้ เมื่อเสพยาบ้าเข้าไปจะออกฤทธิ์ภายใน 30 นาที ระดับของยาบ้าในกระแสเลือดจะสูงสุดหลังรับประทาน 2-3 ชั่วโมง ฤทธิ์จะคงอยู่นาน 10-30 ชั่วโมง และฤทธิ์จะคงอยู่ขึ้นอยู่กับการขับถ่ายปัสสาวะ ถ้าดื่มน้ำมาก ๆ ปัสสาวะบ่อย ๆ ร้อยละ 80 ของยาบ้าจะถูกขับออกมาทางปัสสาวะ ถ้าไม่ถูกขับออกมาจะถูกทำลายและขจัดออกโดยตับ ยาบ้ามีฤทธิ์โดยตรงต่อตำแหน่งแอดรีเนอร์จิก (Adrenergic site) โดยมีฤทธิ์คล้ายตัวส่งทอดกระแสประสาท (Neurotransmitter) จึงทำให้เชื่อว่ายาบ้าจะไปถึงและกระตุ้นตำแหน่งตัวรับยา (Receptor site) มีผลทำให้สารสื่อประสาทในสมองผิดปกติ ซึ่งสารสื่อประสาทที่สำคัญในสมองมี 2 ตัว คือ โดพามีน (Dopamine) และนอร์แอดรีนาลีน (Noradrenaline) (วรลักษณ์ ชีรโมกษ์. 2537 : 34-35) นอกจากนี้ยาบ้ายังมีผลต่อศูนย์รวม

ประสาทสมองที่ควบคุมความหิว ทำให้ความหิวน้อยลง แต่ร่างกายของคนก็มีภาวะติดต่อกฤทธิ์ ประการนี้ได้เร็วมาก ยาบ้าเป็นยาที่มีฤทธิ์ต่อจิตใจ จึงทำให้เกิดการเสพติดและติดยาได้ง่าย

สำหรับฤทธิ์ของยาเมื่อเสพร่วมกับสารอื่นๆ จะไม่สามารถบอกได้ว่าฤทธิ์ของ ยาจะเริ่มขึ้นเมื่อใดและยุติเมื่อใด ซึ่งตรงกันข้ามกับผู้เสพยาบ้าเป็นยาเพียงอย่างเดียว จะ สามารถรู้สึกถึงฤทธิ์ของยาได้ และสำหรับการเสพยาบ้าร่วมกับยาและสารอื่น ๆ ฤทธิ์ของยาจะ มีการปนเปกัน กล่าวคือ จะกระตุ้นให้แรงขึ้นกว่าเดิม แต่ไม่สามารถพยากรณ์ได้ว่าฤทธิ์ของยา แรงเท่าไร เพราะการตีผลแอลกอฮอล์ไม่ได้มีการกำหนดขนาดของการดื่ม

การเสพยาบ้ากับสารประเภทฝิ่นที่พบมากคือ การใช้ยาบ้ากับเฮโรอีนแล้ว ฉีดเข้าเส้น ซึ่งยาบ้ากับเฮโรอีนมีชื่อเรียกเฉพาะทางยุโรปและอเมริกา คือ สปีดบอล (Speed ball) ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาเมื่อเสพสารดังกล่าวเข้าสู่ร่างกายแล้ว จะทำให้ร่างกายมีภาวะอาการที่ ผู้เสพรู้สึกหรือบอกได้ว่า “สบายดี” คือ ฝิ่นที่ผู้เสพเข้าร่วมกับยาบ้า จะทำให้รู้สึกสบายอยู่ ระยะหนึ่งก่อนร่างกายจะรู้สึกง่วงหลับ และยาบ้าจะทำให้ขยายช่วงอาการสบายได้ออกไปอีก ระยะหนึ่งตามจำนวนที่ผู้เสพผสมสารทั้งสองเข้าด้วยกัน อย่างไรก็ตามมีข้อที่น่าสังเกตคือ การที่ ผู้เสพยาบ้าในรูปสารเดียวด้วยการฉีดยาบ้าเข้าเส้นมากกว่า 30 มิลลิกรัมต่อวัน เป็นระยะเวลา ติดต่อกัน จะทำให้เกิดอาการเบื่ออาหารและมีอาการทางจิต แต่ถ้าผู้บริโภคใช้ฝิ่น (Opiates) ร่วมด้วย ก็จะทำให้มีอาการเบื่ออาหารเกิดขึ้นน้อยลง และทำให้เสพยาบ้าร่วมกับสารอื่นได้นาน (วิชัย โปษะจินดา. 2534 : 10)

ตัวยาของยาบ้าที่ผู้บริโภคใช้นั้น เมื่อวิเคราะห์สารจากเม็ดยาบ้าพบว่า ประกอบด้วย สารแอมเฟตามีน อีฟิทริน และคาเฟอีน ซึ่งอีฟิทริน จะมีฤทธิ์ในการกระตุ้น การไหลเวียนโลหิต อย่างไรก็ตาม ยาบ้าบางเม็ดอาจจะมีสารแอมเฟตามีนผสมอยู่ด้วยเลย ดังนั้นด้วยมูลเหตุที่สารตัวยามีไม่เหมือนกัน หรือควบคุมคุณภาพของสารในยาบ้าไม่ได้ เหมือนกันในทุกเม็ดยา ผลจึงทำให้ผู้เสพได้รับฤทธิ์ของยาบ้าต่างกันในแต่ละบุคคล และใน แต่ละครั้งที่เสพ

7. วิธีการเสพยาบ้า

ยาบ้าอาจทำการเสพได้ใน 3 ลักษณะดังนี้คือ (ธนวัฒน์ หาพิพัฒน์. 2539 : 7-8)

1. การเสพโดยวิธีกิน วิธีการนี้เป็นวิธีการเดียวกันกับที่เรากินยารักษาโรค ประเภทอื่นๆ อาจกินเป็นเม็ด ละลายในเครื่องดื่มโดยเฉพาะเครื่องดื่มชูกำลัง ซึ่งขนาดและ ปริมาณที่กินมักขึ้นอยู่กับระยะที่กิน คือ ในช่วงเริ่มต้นกินใหม่ ๆ อาจกินทีละครึ่งเม็ด แต่เมื่อกิน ไปนานๆ อาจต้องเพิ่มปริมาณการกินขึ้น นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับความแรงของตัวยากิน เพราะ ยาบ้าที่ขายอยู่ในท้องตลาดปัจจุบันมีหลายชนิด แต่ละชนิดก็มีความแรงและราคาที่แตกต่างกัน

144652

2. การเสพโดยวิธีการสูดควัน การเสพโดยวิธีนี้ผู้เสพจะใช้ไฟลนยาบ้าซึ่งส่วนใหญ่จะใช้กระดาษที่มีคุณสมบัติคล้ายกระดาษฟรอยด์รองอยู่ เช่น กระดาษห่อมวนบุหรี่เมื่อเกิดควันลอยขึ้นก็จะใช้หลอดขนาดเล็ก สูดควันเข้าทางปาก แล้วสูดเข้าไปในปอดในลักษณะเดียวกับการสูบบุหรี่ แต่มักจะไม่มีการระบายควันออกมาเหมือนการสูบบุหรี่ วิธีนี้เป็นวิธีที่นิยมแพร่หลายในหมู่นักเรียนที่เสพติดในปัจจุบัน

3. การเสพโดยวิธีการฉีด การเสพด้วยวิธีนี้เหมือนกับวิธีการเสพยาเสพยัดฉีดชนิดอื่นที่ใช้วิธีการฉีดเข้าเส้น โดยอาศัยเข็มฉีดยาที่หาซื้อได้ทั่วไป และโดยทั่วไปแล้วผู้ที่เสพยาบ้าโดยวิธีนี้มักเสพโดยผสมยาเสพยัดฉีดชนิดอื่น ๆ ด้วย

การเสพยาบ้าสามารถกระทำได้หลายวิธี แต่ละวิธีก็มีผลต่อการออกฤทธิ์ของยาช้าเร็วต่างกัน วิธีที่นักเรียนมักนิยมใช้กันมาก ก็คือการสูดดมควัน

8. อาการของผู้เสพยาบ้า

8.1 อาการทางกาย

วิทย์ เทียงบุญธรรม (2531 : 61) ได้กล่าวว่า สำหรับผู้ที่ไชยาขนาดต่าง ๆ 20-30 กรัม/วัน จะทำให้เกิดอาการตื่นเต้นง่าย พุดมาก อยู่ไม่สุข มือสั่น เหงื่อออกมาก และนอนไม่หลับ

อาการที่มักจะเห็นบ่อย ๆ มี

1. เบื่ออาหาร (Lose of appetite)
2. ตื่นเต้นง่าย (Excitability)
3. มือสั่น (Tremor of the hands)
4. พุดมาก (Talkativeness)
5. คลื่นไส้ (Nausea)
6. ความดันโลหิตสูง (High blood pressure)
7. หัวใจเต้นเร็วแรงขึ้น (Abnormal heart rhythm)
8. อยู่ได้นานโดยไม่ต้องนอน (Insomnia)
9. เหงื่อออก กลิ่นตัวแรง (Heavy perspiration)
10. ท้องเสีย (Diarrhea) หรือท้องผูก (Constipation)
11. ปากและจมูกแห้ง ริมฝีปากแตก (Dry oral and nasal mucosa, cracking lips)
12. ทำงานเกินปกติ หงุดหงิดฉุนเฉียว ชอบทะเลาะวิวาท (Hyperactiveness, fury and quarrel)

13. รูม่านตาเบิกกว้าง (Enlarged pupils)
14. สูบบุหรี่จัดมวนต่อมวน (Heavy smoking)

8.2 อาการทางด้านจิตใจ

ผู้ไชยาบ้าเพราะความจำเป็นหรือเพื่อต้องการให้ตัวเองกระปรี้กระเปร่า เนื่องจากยานี้ถูกดูดซึมง่ายจึงต้องเพิ่มขนาดเสมอ ๆ ทำให้เกิดอาการทางจิต บางคนระหว่างที่ไชยาบ้าได้สักระยะหนึ่งก็จะเกิดอาการทางจิตหรือเป็นบ้าขึ้น อาการจะคล้ายคนที่เป็นโรคจิตชนิดหวาดระแวงมากจนแยกแทบไม่ออกในบางครั้ง เช่น อยู่ ๆ ก็เอะอะว่าคนจะทำร้ายตน คว่าป็นคว่าอาวุธออกมาจะป้องกันตนเอง หรือไม่ก็หนีซุกซ่อนไม่กล้าออกจากบ้าน พูดไม่รู้เรื่อง มักเห็นภาพหลอนต่าง ๆ นานา ระหว่างที่มีอาการเหล่านี้อาจเป็นอันตรายกับตัวเองถึงตาย เช่น เห็นภาพหลอนตกใจกลัวจนวิ่งตกตึก ถูกรถชนหรืออาจเป็นอันตรายต่อผู้ป่วย เพราะมีความหลงผิดว่าจะมีคนมาทำร้ายตน ก็อาจจะทำร้ายคนอื่นก่อนได้ (สำนักงาน ป.ป.ส. 2537 ข : 11-12)

8.3 อาการของการเลิกไชยาหรือขาดยา

สำนักงาน ป.ป.ส. (2537 ข : 12) กล่าวถึงผู้ป่วยที่เลิกไชยาบ้าจะมีอาการทางร่างกายแต่เพียงเล็กน้อยที่เห็นชัด คือ อ่อนเพลีย ซึมเศร้า บางครั้งมีอาการใจคอหงุดหงิดอยากได้ยาอีก

เมื่อหมดฤทธิ์อาการที่มักจะพบคือ

1. ปวดตามกล้ามเนื้อ
2. ง่วงนอนจัด หิวจัด
3. วิงเวียน
4. อ่อนเพลียมาก
5. ซึมเศร้าไม่มีชีวิตชีวา
6. มือสั่น

ใน 4-8 ชั่วโมง เมื่อยาหมดฤทธิ์แล้วใช้อีกเป็นครั้งที่ 2 หลังจากนั้นร่างกายจะเกิดการต้านยา เกิดอาการหลับในขึ้นมาได้

อรรถรณ หุ่นดี (2529 : 16) กล่าวว่า เมื่อผู้ไชติดยาบ้าแล้ว หากไม่ได้ไชอีก ก็เกิดอาการขาดยา เพราะยาบ้านี้เป็นยาเสพติด ผู้ไชจะมีอาการทุกข์ทรมานคือ รู้สึกอ่อนเปลี้ยเพลียแรงมาก จนกระทั่งอาจไม่มีแรงแม้จะรับประทานอาหารได้ จะมีอาการกระวนกระวาย กระสับกระส่าย ความคิดสับสน เช่น ไม่รู้ว่าตัวเองเป็นใครอยู่ที่ไหน ปวดศีรษะ

เหวี่ยงแตกอย่างมาก เจ็บปวดตามกล้ามเนื้อ ปวดบิดในท้อง มีความรู้สึกร้อนจัดสลับกับหนาวจัดได้ ผู้นั้นอาจทรนทรายจนเอะอะ อาละวาดทำร้ายผู้อยู่ใกล้เคียงได้ ที่สำคัญคืออาจถึงฆ่าตัวตายได้เพราะรู้สึกเศร้ามาก ซึ่งเกิดจากฤทธิ์ที่ชาดยาตนเอง อาการเหล่านี้จะเกิดขึ้นหลังจากชาดยาไปเพียง 2-3 วัน และอาจมีอาการทรมานแบบนี้เป็นอาทิตย์ ๆ ซึ่งผู้ที่ติดแล้วก็มักทนอาการชาดยาไม่ไหว ก็ต้องชมซานไปเสาะแสวงหายาใหม่มาใช้อีก เพื่อบำบัดตัวเองให้พ้นความทรมานก็กลายเป็นวัฏจักรที่ไม่สิ้นสุดได้ คล้ายตกเป็นทาสของยาบ้าไปเสียแล้ว ไม่กินก็ไม่มีแรงทำงานเพราะยิ่งเพลียมากจากการชาดยา เหมือนกับผู้ติดยาเสพติดทั่วไป หลายคนอาจคิดว่าถ้ามียาให้ผู้ติดใช้ได้เรื่อย ๆ ก็คงไม่เป็นอะไรมากนัก แต่กลับปรากฏว่าถึงแม้จะมียาให้ใช้สม่ำเสมอ ผู้ใช้ก็อาจเกิดอันตรายจากพิษยา เพราะพลังผลของยาเกินขนาด เนื่องจากผู้ใช้ยาเสพติดมักใช้จำนวนยาเพิ่มขึ้นทุก ๆ ที พิษจากการใช้ยามากเกินไปจะทำให้ผู้นั้นมีอาการที่น่าตกใจ คือ ตัวซีดจนอาจเขียว ไข้ขึ้น ความดันโลหิตสูง ใจสั่น หายใจไม่ค่อยออก มือสั่น เหนื่อย เหน็ด คลื่นไส้ อาเจียน กล้ามเนื้อกระตุก ชัก และหมดสติอาจถึงตายได้

9. โทษของการใช้ยาบ้า

ผลของการใช้ยาบ้าเกิดโทษต่อผู้ใช้คือ (อุทัยศรี แสงคล้าย. 2539 : 115)

9.1 โทษเฉียบพลันที่เกิดขึ้นทันทีทันใด โดยมีผลต่อระบบต่าง ๆ ของร่างกาย ดังนี้

9.1.1 ผลต่อระบบประสาทส่วนกลาง

ยาบ้าเป็นยากระตุ้นประสาทส่วนกลางอย่างแรงตัวหนึ่งโดยจะกระตุ้นศูนย์หายใจ และสามารถลดแรงของอาการซึมเศร้าจากยาอื่นได้ ผลต่อจิตใจของยานี้ขึ้นกับปริมาณยาและสภาพจิตใจ รวมทั้งบุคลิกลักษณะของแต่ละบุคคล การรับประทาน 10-30 มิลลิกรัม จะทำให้เกิดการตื่นตัว ลดความอ่อนเพลีย ทำให้อารมณ์ดีขึ้น และเพิ่มความคิดสร้างสรรค์ มีความมั่นใจ รู้สึกสุขสบาย ทำงานได้มากขึ้น แต่ความบกพร่องไม่ลดลง สมรรถภาพของนักกีฬาดีขึ้น แต่เมื่อได้รับยาบ้าในขนาดสูงจะมีอาการกระวนกระวาย มึนงง สั่นไหวต่อสิ่งเร้าพูดมาก หงุดหงิดง่าย อ่อนเพลีย นอนไม่หลับ มีไข้ บางครั้งมีอาการเคลิบเคลิ้ม ลับสน กังวล ประสาทหลอน หวาดระแวง ตื่นกลัว มีแนวโน้มที่จะฆ่าตัวตาย โดยเฉพาะในคนไข้โรคจิต ภายหลังจากที่ยาบ้าออกฤทธิ์กระตุ้นประสาทแล้ว จะทำให้ร่างกายอ่อนเพลีย ซึมเศร้า ปริมาณยาที่เป็นพิษของยาบ้ามีความแตกต่างกันมาก ปริมาณยาที่ทำให้เกิดอาการรุนแรงคือ 30 มิลลิกรัม ส่วนปริมาณที่ทำให้ตายไม่แน่นอน ถ้าผู้ที่เคยใช้ยานี้มานานอาจทนต่อยาได้ในปริมาณมาก

9.1.2 ผลต่อระบบหัวใจและหลอดเลือด

จะเพิ่มความดันโลหิตทั้งขณะหัวใจบีบตัวและคลายตัว (Systolic และ diastolic) หัวใจจึงเต้นช้าลง และเมื่อได้รับในปริมาณที่สูงขึ้นไปอีก จะก่อให้เกิดอาการดังต่อไปนี้ คือ ปวดศีรษะ ใจสั่น หน้าแดง ชีพจรเต้นแรง หัวใจเต้นผิดจังหวะ เจ็บหน้าอก ความดันโลหิตเพิ่มขึ้นหรือลดลง ระบบหลอดเลือดล้นเหลว มีเหงื่อออกมาก

9.1.3 ผลต่อกล้ามเนื้อเรียบ

กล้ามเนื้อหูรูดของกระเพาะปัสสาวะบีบตัวเพิ่มมากขึ้น จึงใช้รักษาภาวะกลั้นปัสสาวะไม่อยู่ อาจทำให้มีปัสสาวะขัดเกิดขึ้นบางครั้ง ผลต่อมดลูกไม่แน่นอน แต่มักทำให้เกิดการบีบตัวเพิ่มขึ้น

9.1.4 ผลต่อระบบทางเดินอาหาร

ผลต่อกระเพาะและลำไส้ไม่แน่นอน ถ้าลำไส้กำลังคลายตัวยานี้จะทำให้ลำไส้บีบตัว ถ้าลำไส้กำลังบีบตัวยานี้จะทำให้ลำไส้คลายตัว เมื่อได้รับยาในขนาดเพิ่มขึ้นไปอีก จะมีอาการขมปาก ปากแห้ง เบื่ออาหาร คลื่นไส้ อาเจียน ท้องเดิน

การใช้ยาในขนาดสูงครั้งเดียว มีอาการกระสับกระส่ายอยู่ไม่สุข หวาดระแวง ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ก้าวร้าว ทำร้ายผู้อื่น เนื่องจากควบคุมอารมณ์ไม่ได้ ขาดเหตุผล การตัดสินใจไม่ดี การรับรู้เสียไป อารมณ์เปลี่ยนแปลง ประสาทหลอน ก่อให้เกิดอุบัติเหตุทางรถยนต์ได้ง่าย วิดกกังวล คลื่นไส้ อาเจียน เบื่ออาหาร นอนไม่หลับ กล้ามเนื้อกระตุก เหงื่อแตก หนาวสั่น ชีพจรเต้นเร็ว ปากแห้ง ม่านตาขยาย ความดันโลหิตสูง จนอาจมีเส้นโลหิตในสมองแตก อาการดังกล่าวจะเกิดภายใน 1-24 ชั่วโมง หลังจากใช้ยา

9.2 โทษจากการใช้เป็นระยะเวลานาน การใช้ยากลุ่มยาคิดกัน จะทำให้สมองและร่างกายถูกกระตุ้นอยู่เสมอ โดยไม่ได้รับการพักผ่อน ร่างกายจะต้องถูกฝึกให้ทำงานหนักอยู่ตลอดเวลา ในที่สุดก็จะทำให้สุขภาพทรุดโทรมลงทั้งทางร่างกายและจิตใจ ทำให้เกิดอาการต่าง ๆ เช่นเดียวกันกับการเกิดโทษเฉียบพลัน และทำให้ร่างกายเกิดโรคติดเชื้อได้ง่าย โรคที่พบบ่อย ๆ ได้แก่ โรคตับอักเสบ ไตไม่ทำงาน โรคเกี่ยวกับปอด นอกจากนี้การใช้กลุ่มยาเป็นระยะเวลานาน จะทำให้เกิดอาการประสาทหลอนถึงกับเป็นอันตรายถึงแก่ชีวิตได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนขับรถเวลามีอาการประสาทหลอนจะรู้สึกเหมือนกับว่ามีผู้หนึ่งผู้ใดติดตามมาและพยายามที่จะจับตัว จึงต้องขับรถเร็วเพื่อจะหนี ซึ่งอาจจะทำให้ประสบอุบัติเหตุถึงแก่ชีวิตได้ หรือในระหว่างที่ขับรถเร็ว ๆ อาจจะหน้ามืดทันที ทำให้เกิดอุบัติเหตุได้

นอกจากนี้ในหญิงตั้งครรภ์ หากใช้ยาบุตรที่เกิดมาจะมีอาการร่างกายคล้ายคนติดยาและในหลายกรณีมักเลี้ยงไม่รอด ส่วนนักเรียนที่ใกล้ชิดซึ่งเข้าใจผิดคิดว่าช่วยให้อ่านหนังสือได้มากมายและความจำดีขึ้นนั้นไม่เป็นความจริง เพราะทุกรายที่เสพเข้าไปจะเข้าทำนองยิ่งอ่านยิ่งลืม

10. ผลกระทบของการเสพติด

ขวัญเมือง แก้วคำเกิง (2541 : 23-25) กล่าวถึง ผลกระทบของการเสพติด หรือแอมเฟตามีนต่อการดำรงชีวิตประจำวันในสภาพสังคมปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 4 ประเด็นคือ

- 10.1 ต่อตัวผู้เสพ
- 10.2 ต่อครอบครัว
- 10.3 ต่อเศรษฐกิจ
- 10.4 ต่อสังคม

10.1 ผลกระทบต่อตัวผู้เสพ

การเสพติดหรือแอมเฟตามีนเป็นประจำจะถูกฤทธิ์ยากระตุ้นอยู่เสมอ ดังนั้นเมื่อหมดฤทธิ์ยา ผู้เสพยาจึงมักจะมีสภาพที่อ่อนเพลียอย่างหนัก หลับอย่างทันทันทันใด ระบบประสาทการรับรู้อ่อนลง นอกจากนั้นหากเสพยาเกินขนาดหรือเสพยาติดต่อกันเป็นเวลานาน ยังก่อให้เกิดโทษและพิษภัยต่อร่างกาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อจิตใจ มักเกิดอาการประสาทหลอนหรือเกิดอาการของโรคจิตได้

การใช้น้ำ มีผลกระทบต่อตัวผู้เสพเอง หลายประการคือ

10.1.1 สูญเสียอวัยวะร่างกาย พิการ ทุพพลภาพ หรือเสียชีวิต เนื่องจากประสพอุบัติเหตุบนท้องถนน ซึ่งปัจจุบันเกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง ส่วนใหญ่จะเป็นรถบรรทุกต่าง ๆ และรถยนต์โดยสารประจำทาง

10.1.2 ความเสียหายต่อทรัพย์สินที่จะต้องสูญหายหรือเสียหายอันเนื่องมาจากอุบัติเหตุ

10.1.3 ถูกดำเนินคดีจากกรณีซื้อ-ขายยาบ้า

10.1.4 ว่างานหรือถูกไล่ออก ไล่ออก ปลดออกจากอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นจากการเสพติด อันทำให้ร่างกายพิการ สูญเสียทรัพย์สินหรือเสียชื่อเสียงของผู้ว่าจ้างหรือเกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้งจนขาดความเชื่อถือ

10.1.5 สูญเสียความเป็นตัวของตัวเอง ทำให้เสียการเรียนและถูกรังเกียจ

10.2 ผลกระทบต่อครอบครัว

ผลที่จะกระทบไปสู่บุคคลอื่นๆในครอบครัวนั้น อาจแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าผู้ที่เสพยาบ้านนั้นมีบทบาทหน้าที่อย่างไรในครอบครัว โดยอาจได้รับผลกระทบดังนี้

10.2.1 รายได้ลดน้อยลงหรือประสบกับภาวะผิดเคือง หากผู้เสพซึ่งเคยเป็นกำลังสำคัญในการหารายได้ให้กับครอบครัว ต้องถูกดำเนินคดีทางกฎหมายหรือไม่สามารถทำงานได้อีกต่อไป

10.2.2 เป็นภาระให้ครอบครัวต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล เสียเวลาดูแลชีวิต ความเป็นอยู่ หากหัวหน้าครอบครัวซึ่งเสพยาบ้า และเกิดอุบัติเหตุสูญเสียอวัยวะ ร่างกายพิการหรือทุพพลภาพ

10.2.3 บุตรธิดาขาดการดูแลจากบิดา อาจเกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปในทางที่ผิดหรือหันไปพึ่งยาเสพติดต่าง ๆ ได้ นอกจากนี้อาจจะต้องขาดโอกาสในการศึกษาโดยไม่อาจศึกษาต่อได้ เพราะต้องหันมาทำงานเพื่อช่วยเหลือครอบครัวแทน

10.2.4 สภาพจิตใจของคนในครอบครัวถูกกระทบกระเทือนเมื่อเกิดความรู้สึกผิดหวัง เพราะหากลูกซึ่งพ่อแม่ฝากความหวังไว้ อยากเห็นอนาคตที่สดใส มีชีวิตที่ดี กลับหันการเรียนรู้ไปมั่วสุมเสพยาบ้า สร้างปัญหานั้นทอนกำลังใจ สภาพจิตใจของพ่อแม่จะทรุดโทรมลง

10.3 ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ

การเสพยาบ้าส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ ดังนี้

10.3.1 ประเทศชาติขาดกำลังแรงงานในช่วงวัยสำคัญไปอย่างน่าเสียดาย ทั้งกำลังแรงงานในเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาการศึกษาของชาติ

10.3.2 รัฐบาลต้องขาดรายได้ในรูปภาษีเงินได้จากการว่างงาน ไม่มีงานทำ จากแรงงานที่อ่อนแอและไร้ฝีมือ

10.3.3 สูญเสียงบประมาณของรัฐบาลในการบำบัดรักษาผู้เสพยาบ้า การดำเนินงานปราบปรามแหล่งผลิต แหล่งจำหน่ายยาบ้า ซึ่งมีแนวโน้มจะแพร่ระบาดเพิ่มมากขึ้น โดยปริมาณการจับกุมผู้จำหน่ายและผลผลิตยาบ้าทั้งรายใหญ่และรายย่อยมีจำนวนเพิ่มขึ้นตามลำดับ

10.4 ผลกระทบต่อสังคม

ผู้ที่เสพยาบ้านอกจากส่งผลกระทบต่อตนเอง ครอบครัว แล้วยังส่งผลกระทบต่อสังคม ดังนี้

10.4.1 เกิดปัญหาอาชญากรรม จากกรณีผู้เสพยาบ้า มีอาการทางจิต คลุ้มคลั่ง เกิดภาพหลอนต่าง ๆ ทำการจี้ตัวประกัน หรือก่อเหตุการณ์ที่ทำลายขวัญประชาชนทั่วไป ซึ่งบุคคลที่ต้องรับเคราะห์กรรม บางครั้งเป็นเด็กไร้เดียงสา เป็นบุคคลในครอบครัว หรือ

บุคคลทั่วไป เมื่อเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ทุกครั้ง จะล่อแหลมต่อการเกิดอันตรายต่อชีวิต เป็นผลกระทบต่อความปลอดภัยของคนในสังคมอย่างมาก

10.4.2 เกิดความสูญเสียต่อสังคมส่วนรวม ทั้งนี้เพราะการเกิดอุบัติเหตุทุกครั้ง นอกจากจะสร้างความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินของผู้เสียหายหรือผู้ว่าจ้างแล้วยังสร้างความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินแก่บุคคลอื่น หรือสังคมส่วนรวม โดยที่กลุ่มคนเหล่านี้มิได้เกี่ยวข้องอย่างใดด้วยเลย และในการเกิดอุบัติเหตุแต่ละครั้งมีตัวเลขของการสูญเสียที่สูงมาก รวมทั้งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสภาพจิตของผู้ที่ประสบเหตุด้วย

10.4.3 เกิดปัญหาการว่างงานเนื่องจากการเสียหายเป็นเวลานาน ย่อมทำให้ศักยภาพในการปฏิบัติงานของบุคคลนั้นสูญเสียไป ทำงานได้ช้าลง ขาดประสิทธิภาพ ไม่ได้รับความเชื่อถือหรือไว้วางใจจากผู้ว่าจ้าง

10.4.4 เกิดปัญหาในครอบครัว เด็กขาดความอบอุ่นอันเนื่องมาจากสูญเสียบิดา บิดาพิการหรือบิดาว่างงานไร้อาชีพ ส่งผลถึงบุตรธิดาโดยเฉพาะในช่วงวัยรุ่น ทำให้พฤติกรรมเบี่ยงเบนไปในทางลบ

11. การใช้ยาบ้าในวัยรุ่น

ปัจจุบันจะพบว่าจากสื่อมวลชนอยู่เสมอว่า เด็กวัยรุ่นติดยาบ้า สาเหตุส่วนใหญ่เนื่องมาจากความอยากรู้อยากลอง และตามใจเพื่อน ต้องการให้เพื่อนยอมรับ บางรายถูกชักจูงไปในทางที่ไม่ดี เสพติดยาบ้าจนต้องถูกโรงเรียนให้ออก มีผลทำให้เสียอนาคตทางการเรียน ดังนั้นรัฐบาลและทุกหน่วยงานจึงควรช่วยกันหาทางป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นของวัยรุ่น มิให้วัยรุ่นเกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบน โดยหันไปพึ่งยาบ้า โรงเรียนในฐานะใกล้ชิดวัยรุ่น มีหน้าที่อบรมปลูกฝังสิ่งที่ดีงาม ควรเข้าใจถึงความต้องการของวัยรุ่น จัดกิจกรรมต่างๆ ให้เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม จะสามารถทำให้วัยรุ่นเติบโตได้อย่างมีคุณภาพ ก่อนอื่นจึงควรศึกษาถึงความหมายของวัยรุ่น พัฒนาการของวัยรุ่น ความต้องการของวัยรุ่น และสาเหตุติดยาบ้าในวัยรุ่น ดังมีรายละเอียด ต่อไปนี้

11.1 ความหมายของวัยรุ่น

คำว่า วัยรุ่นตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Adolescence หมายถึง การเจริญเข้าสู่ภาวะการเป็นผู้ใหญ่ (to go into adulthood) (Steinberg. 1993 : 4)

สไตน์เบิร์ก (Steinberg. 1993 : 4) ได้ให้ความหมายว่า วัยรุ่นหมายถึง วัยที่กำลังเจริญเติบโตเข้าสู่สุภาพภาวะ โดยมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ

สุชา จันทน์เอม (2538 : 2-3) ได้ให้ความหมายว่า วัยรุ่น หมายถึง วัยที่สิ้นสุด ความเป็นเด็ก เป็นวัยที่เป็นสะพานไปหาผู้ใหญ่ ไม่มีเส้นขีดขึ้นที่แน่นอนว่าเริ่ม

เมื่อโตและสิ้นสุดวัยเมื่อโต แต่เป็นการกำหนดที่ความเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและรูปร่างเป็นสำคัญ และถ้าจะกำหนดลงไปว่าเริ่มเมื่อใดก็ คือระยะที่เพศหญิงเริ่มมีประจำเดือน (Menstruation) และเพศชายเริ่มมีการหลั่งน้ำอสุจิ (Semen)

โดยสรุป วัยรุ่น หมายถึง วัยที่เริ่มเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ตอนต้น มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ซึ่งขบวนการนี้จะสิ้นสุดเมื่อวัยรุ่นกลายเป็นผู้ใหญ่ที่รับผิดชอบดูแลตนเองได้

ช่วงอายุของวัยรุ่น การแบ่งอายุของวัยรุ่นจะถือเกณฑ์ที่แน่นอนไม่ได้ เพราะเด็กแต่ละคนย่างเข้าสู่วัยรุ่นไม่พร้อมกัน นักสังคมวิทยาได้แบ่งช่วงอายุวัยรุ่นไว้ดังนี้ (Steinberg, 1993 : 5)

ช่วงอายุ 11-14 ปี เป็นระยะวัยรุ่นตอนต้น (Early adolescence)

ช่วงอายุ 15-18 ปี เป็นระยะวัยรุ่นตอนกลาง (Middle adolescence)

ช่วงอายุ 18-21 ปี เป็นระยะวัยรุ่นตอนปลาย (Late adolescence)

11.2 พัฒนาการของวัยรุ่น

พัฒนาการ (Development) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านโครงสร้าง (structure) และแบบแผนของอินทรีย์ทุกส่วน (ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ สัตว์ หรือพืช) การเปลี่ยนแปลงนี้จะก้าวหน้าไปเรื่อย ๆ เป็นขั้น ๆ จากระยะหนึ่งไปอีกระยะหนึ่ง ทำให้เด็กมีลักษณะและความสามารถใหม่ๆ เกิดขึ้น ซึ่งจะมีผลทำให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นตามลำดับ ทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม (สุชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม, 2516 : 26)

การเจริญเติบโต (Growth) หมายถึง การเจริญเติบโตที่เปลี่ยนแปลงในด้านรูปร่าง สัดส่วน ตลอดจนกระดูกและกล้ามเนื้อ การเปลี่ยนแปลงนี้จะทำให้สิ่งที่เปลี่ยนแปลงมีคุณสมบัติดีขึ้น มีน้ำหนักเพิ่มขึ้น การเจริญเติบโตนี้รวมไปถึงพฤติกรรมต่างๆ ของเด็กอีกด้วย (สุชา จันทน์เอม, 2538 : 14)

เนื่องจากพัฒนาการของเด็กวัยรุ่นเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ดังนั้นผู้ที่มิหน้าที่รับผิดชอบดูแลเด็กจำเป็นที่จะต้องทราบถึงพัฒนาการของเด็กวัยรุ่นเพื่อทำความเข้าใจกับพฤติกรรมของเด็ก พัฒนาการของวัยรุ่นแบ่งเป็น 4 ด้าน คือ

1. พัฒนาการด้านร่างกาย
2. พัฒนาการด้านจิตใจและอารมณ์
3. พัฒนาการด้านสังคม
4. พัฒนาการด้านสติปัญญา

พัฒนาการด้านร่างกาย

ในระยะวัยรุ่นนี้จะมีการเจริญเติบโตของร่างกายอย่างรวดเร็ว (Growth spurt) เนื่องจากการหลั่งของโกรทฮอร์โมน (Growth hormone) Thyroid hormone) และแอนโดรเจน (Androgen) ทำให้มีการเพิ่มของส่วนสูงและน้ำหนักอย่างรวดเร็ว รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของลักษณะทางเพศจะค่อย ๆ ปรากฏให้เห็นเด่นชัดขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกายและจิตใจ เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นหนุ่มสาว แบ่งได้เป็น 3 ระยะ

1. การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายเกิดขึ้น แต่ยังทำหน้าที่สืบพันธุ์ไม่ได้
2. การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายเกิดขึ้น อวัยวะสามารถทำหน้าที่สืบพันธุ์ได้
3. มีพัฒนาการลักษณะแตกต่างทางเพศโดยสมบูรณ์ (Secondary sex characteristic) การพัฒนาทางเพศเร็วหรือช้ากว่าของวัยรุ่น ย่อมมีผลต่อพฤติกรรมการปรับตัวของวัยรุ่น

พัฒนาการด้านจิตใจและอารมณ์

วัยรุ่นจะเป็นช่วงที่เปลี่ยนจากพึ่งพาผู้อื่นเป็นพึ่งพาตนเอง ทำให้วัยรุ่นต้องการเป็นอิสระ เชื่อมั่นในความคิดเห็นของตนเอง เป็นตัวของตัวเอง ทำให้บางครั้งแสดงพฤติกรรมไม่เหมาะสมออกมา เช่น ไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่ ขัดแย้งกับผู้ใหญ่ ขบถต่อต้านและฝ่าฝืนกฎระเบียบ มีความอยากรู้อยากเห็น อยากลองประสบการณ์ใหม่ ๆ อารมณ์จะมีบทบาทต่อระยะวัยรุ่นมาก เพราะวัยรุ่นเปรียบได้กับวัยพายุঝঝ กระทำกิจกรรมทุกอย่างโดยใช้ความรุนแรง ชอบแสดงอารมณ์หรือความรู้สึกตรงไปตรงมา เปิดเผยอารมณ์ต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นง่ายและเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว อารมณ์ของวัยรุ่นมีผลโดยตรงจากภาวะฮอร์โมนภายในร่างกายที่เปลี่ยนไป (Steinberg, 1993 : 41)

จากการที่วัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจและอารมณ์ดังกล่าว ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น ทำให้เด็กได้รับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดความขัดแย้ง มีปัญหากับผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้อง นำไปสู่การเกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้

พัฒนาการด้านสังคม

ในช่วงของวัยรุ่น เด็กจะเริ่มเปลี่ยนสังคมจากภายในครอบครัวไปสู่ภายนอก

ครอบครัว จะเป็นสถานที่ส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมของเด็กได้เป็นอย่างดีและเป็นแบบอย่างที่ดี วัยรุ่นจะเป็นช่วงที่ต้องการอิสระ ต้องการเป็นตัวของตัวเอง ต้องการหาเอกลักษณ์ของตนเอง โดยจะหาแบบอย่างจากค่านิยม พฤติกรรมของบิดามารดา ครู ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับวัยรุ่น มักจะพบกับความขัดแย้ง เนื่องจากค่านิยมและความต้องการที่จะเป็นอิสระ ถ้ามีความขัดแย้งมาก ๆ ก็จะเกิดช่องว่างระหว่างบิดามารดากับ

วัยรุ่น ทำให้สัมพันธ์ภาพในครอบครัวลดลง วัยรุ่นก็จะปฏิเสธบิดามารดา เด็กก็จะหันไปหาเพื่อน เก็บตัว อาจมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนได้

กลุ่มเพื่อน เพื่อนเป็นสังคมหนึ่งซึ่งมีความสำคัญต่อวัยรุ่นมาก จากการศึกษพบว่า วัยรุ่นจะมีเวลาอยู่กับเพื่อนมากกว่าครอบครัว กลุ่มเพื่อนของวัยรุ่นจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางสังคม ช่วยให้วัยรุ่นมีปฏิสัมพันธ์ได้อย่างกว้างขวางและฝึกให้วัยรุ่นเป็นผู้ใหญ่ที่อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข กลุ่มเพื่อนจะก่อให้เกิดอิทธิพลต่อวัยรุ่นได้ 2 ลักษณะคือ การเปรียบเทียบทางสังคม (Social comparison) คือการที่วัยรุ่นใช้พฤติกรรมและทักษะของกลุ่มเพื่อนมาเป็นบรรทัดฐานในการเปรียบเทียบหรือประเมินตนเอง การคล้อยตามกัน (Conformity) คือ การที่วัยรุ่นรับเอาเจตคติพฤติกรรมของกลุ่มเพื่อนมาปฏิบัติ เช่น การแต่งกายทรงผม ปัจจุบันการคล้อยตามเพื่อนก่อให้เกิดวัฒนธรรม ค่านิยม รวมทั้งแบบแผนพฤติกรรมและเจตคติของวัยรุ่นโดยทั่วไป (Dusek.1987 : 189)

จะเห็นได้ว่า กลุ่มเพื่อนนั้นมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทั้งหลายของวัยรุ่นเป็นอย่างมาก วัยรุ่นที่คบเพื่อนดี เพื่อนจะมีส่วนช่วยสนับสนุนและประคับประคองให้ตัวเขาประพฤติปฏิบัติตามความคาดหวังของสังคม และวัยรุ่นที่คบเพื่อนไม่ดีเพื่อนก็จะชักนำไปสู่ความตกต่ำและล้มเหลวด้วยกัน (วิทยา นาควัชระ. 2534 : 271)

พัฒนาการด้านสติปัญญา

ในช่วงวัยรุ่นมีความสามารถและมีความกระตือรือร้นมากขึ้น สามารถใช้ความคิดของตนเองได้อย่างมีเหตุผลและลึกซึ้งมากขึ้น และคิดได้อย่างเป็นระบบทั้งสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ จำแนกเปรียบเทียบทฤษฎี กฎเกณฑ์ ลักษณะการคิดทางนามธรรมนี้ทำให้เกิดการพัฒนาการทางความคิดของวัยรุ่นได้ ดังนี้ (ภาวิณี อยู่ประเสริฐ. 2540 : 27-28)

-วัยรุ่นสามารถคิดแก้ปัญหาโดยอาศัยวิธีการหลาย ๆ อย่าง เช่น การลองผิดลองถูก ซึ่งการเรียนรู้โดยวิธีนี้วัยรุ่นได้ลงมือทำเอง ได้พบปัญหาและหาวิธีแก้ไขปัญหานั้นจนกว่าจะเป็นที่พอใจ

-ความสามารถในการเข้าใจลักษณะสัญลักษณ์ต่าง ๆ สามารถประมวลความคิดรวบยอดและลักษณะเหตุการณ์ต่าง ๆ

-ความสามารถในการคิดอย่างมีระบบ (Systemic thinking) โดยการหาสมมติฐานพิจารณาพร้อมข้อคิดเห็น การให้เหตุผล

อาจกล่าวได้ว่า พัฒนาการด้านปัญญาของเด็กวัยนี้กว้างขวางขึ้นเพราะเด็กชอบทำและเรียนรู้ โดยการลองผิดลองถูก ซึ่งการเรียนรู้โดยวิธีนี้ เด็กได้ลงมือเอง ได้พบปัญหาและวิธีแก้ปัญหานั้นจนกว่าจะได้ผลที่เด็กพอใจ ถ้าสิ่งใดทำแล้วไม่เกิดอันตรายผู้ใหญ่อาจจะลองให้เด็กได้ปฏิบัติเพื่อว่าเมื่อเจริญเติบโตจะได้ก้าวเข้าไปในโลกได้อย่างมั่นคง

ยั้งขึ้น (สุชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม. 2516 : 78) แหล่งที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของวัยรุ่นที่สำคัญแหล่งหนึ่งคือ โรงเรียน

โรงเรียน โรงเรียนจัดเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญต่อวัยรุ่นรองลงมาจากบ้าน เป็นสถานที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านจิต สังคม และพฤติกรรมที่ดีของเด็ก ครูจึงเป็นผู้มีอิทธิพลต่อเด็กอีกผู้หนึ่ง เด็กอาจยึดถือเอาทำที่ บุคลิกภาพและพฤติกรรมของครูเป็นแบบฉบับ เพราะเด็กส่วนมากมักจะเชื่อและเกรงกลัวครู รุตเตอร์ (Steinberg. 1993 : 208-209 ; citing Rutter. 1983. "School effects on pupil progress : Research findings and policy implications," *Child Development*. (54) : 1-29) กล่าวว่าบรรยากาศของโรงเรียน (School climate) มีความสำคัญต่อผลการเรียนและความสำเร็จของนักเรียน โดยเฉพาะการที่ครูมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อนักเรียน การใช้เวลาในห้องเรียน ความคาดหวังของครูที่มีต่อนักเรียนต้องเป็นมาตรฐาน ครูที่มีความรู้ทางจิตวิทยาและพัฒนาการของเด็กวัยรุ่น นับว่ามีประโยชน์และจะเข้าใจพฤติกรรมของวัยรุ่นได้ดียิ่งขึ้น สิ่งที่สำคัญอีกสิ่งหนึ่งก็คือ กฎระเบียบของโรงเรียนก็มีส่วนทำให้เด็กเกิดความเครียด เพราะรู้สึกถูกจำกัดอิสรภาพ ถูกบังคับ ควบคุม ทำให้อยากลองทำ ความผิดอยากฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ดังกล่าว และสิ่งที่มีปัญหาอีกประการหนึ่งคือ เด็กนักเรียนที่มีผลการศึกษาไม่ดี ก็จะมีแนวโน้มที่ไม่ชอบโรงเรียนหันไปก่อพฤติกรรมเบี่ยงเบนอื่นๆ เพื่อเรียกร้องความสนใจ สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ โรงเรียนจะต้องสอนในสิ่งที่นักเรียนสามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตจริงและสอดคล้องกับการสอนของบิดามารดาด้วย เพื่อป้องกันการขัดแย้งอันอาจจะเกิดขึ้น โรงเรียนมีบทบาทที่สำคัญยิ่งต่อชีวิตและอนาคตของเด็กและเยาวชน เพราะโรงเรียนอาจจะ เป็นสถาบันที่ผลิตเด็กกระทำผิดได้ ถ้าโรงเรียนไม่ช่วยแก้ไขเด็กกระทำผิดให้กลับตัวเป็นคนดี ได้ (ไชยยศ เหมะรัชตะ. 2529 : 38)

11.3 ความต้องการของวัยรุ่น

วัยรุ่นเป็นวัยที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย มักจะไม่ยึดถือความต้องการของครอบครัวเป็นหลักเหมือนในวัยเด็ก แต่ความต้องการจะเป็นไปตามกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเพื่อน ความต้องการของเด็กวัยนี้ อาจแยกได้ดังนี้ คือ (สุชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม. 2516 : 107-110)

1. ความต้องการตำแหน่งทางสังคม (Need for social status) ความต้องการดังกล่าวนี้เป็นความต้องการสูงสุดของเด็กวัยรุ่น เด็กต้องการให้เพื่อนฝูงรู้คุณค่าของตน และเป็นที่ยอมรับของเพื่อนๆ การที่เด็กได้ทำงานเป็นหัวหน้าหรือรับผิดชอบในตำแหน่ง ประชานต่าง ๆ เป็นการสนองความต้องการของตนเป็นอย่างดี

2. ความต้องการอิสรภาพ (Need for independence) ความต้องการอิสรภาพนี้ เด็กต้องการตั้งแต่อยู่ในวัยเด็กเล็กแล้ว เราจะพบว่าเด็กที่กำลังจะผูกเชือก

รองตัวเอง ถ้าผู้ใหญ่ช่วยทำให้จะโกรธทันที เมื่อเด็กโตเป็นหนุ่มเป็นสาว ความต้องการด้านนี้ก็ทวียิ่งขึ้น

3. ความต้องการปรัชญาชีวิต (Need for satisfying philosophy of life)

เมื่อเด็กย่างเข้าสู่วัยรุ่นจะเลือกถามเปะปะ แต่จะถามเรื่องที่เขายากรู้และถามอย่างมีเหตุผล ถ้าเด็กได้รับคำตอบที่ยังไม่พึงพอใจ เด็กจะถามและค้นหาความจริงต่อไปโดยไม่ยอมเลิกง่าย ๆ เด็กวัยรุ่นมักจะถามเกี่ยวกับความจริง ความยุติธรรม อุดมคติ ศาสนา เป็นต้น

โรงเรียนมีหน้าที่ที่จะต้องส่งเสริมให้เด็กมีปรัชญาของชีวิตที่ถูกต้องตามสภาพของสังคมและจัดให้มีการแนะแนวส่วนบุคคลด้วยเพื่อให้เด็กรู้จักมาตรฐานของการดำเนินชีวิตในโอกาสต่อไป

4. ความต้องการทางเพศ (Sex needs) เด็กวัยรุ่นเริ่มมีความต้องการ

ทางเพศทวียิ่งขึ้น ความจริงความต้องการทางเพศนี้ฟรอยด์ นักจิตวิทยาและนักจิตวิเคราะห์ได้กล่าวไว้ว่าเด็กมีมาตั้งแต่วัยเด็กแล้ว และค่อยทวียิ่งขึ้นเมื่อย่างเข้าสู่วัยหนุ่มสาว เด็กวัยรุ่นต้องการมีความสัมพันธ์กับเพศตรงกันข้ามอย่างมาก ฉะนั้นครูจึงควรให้ความรู้แก่เด็กอย่างถูกต้อง และควรจัดให้เด็กหาทางออกโดยการเล่นกีฬา ได้มีโอกาสร่วมสังคมกับเพศตรงข้าม เช่น เล่นเกมส์ต่าง ๆ หรือเล่นละคร เป็นต้น

โครว์และโครว์ (Crow & Crow. 1965 : 22) ได้กล่าวว่า นักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีความต้องการ 3 ลักษณะ คือ

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physical needs) เป็นความต้องการที่เด็กได้มาตั้งแต่เกิด และวัยนี้เด็กต้องการทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับความต้องการนั้น

2. ความต้องการด้านอารมณ์ (Emotional needs) เด็กต้องการมีอารมณ์ดี อารมณ์มั่นคง ต้องการรู้สึกว่ามีคนอื่นรักเมตตาเขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งบิดา มารดา ครู อาจารย์ และเพื่อน และบุคคลอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้ชิด ต้องมีอารมณ์พิเศษ คือ อิสระ ปราศจากจะคิด ทำ และตัดสินใจอะไรได้ด้วยตัวเอง

3. ความต้องการทางสังคม (Social needs) เป็นความต้องการที่เด็กมีความต้องการมากที่สุด คือ การยอมรับจากเพื่อน ๆ วัยเดียวกัน ต้องการปรับตัวและทักษะในการปรับตัวให้เข้ากับเพื่อน ๆ

ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ควรคำนึงถึงธรรมชาติ ความต้องการของวัยรุ่น เพื่อจะทำให้เกิดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ พัฒนาเอกลักษณ์ของตนเองแทนการหาเอกลักษณ์อื่นๆ ที่ผิดไปจากระเบียบของโรงเรียน ในการสร้างโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงธรรมชาติและ ความต้องการของวัยรุ่นเป็นหลัก เพื่อป้องกันการเสพยาบ้าของนักเรียน

11.4 สาเหตุการติดยาบ้าของวัยรุ่น

มาลี ธรรมลิขิตกุล (2533 : 45) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการติดยาบ้าในหมู่วัยรุ่น เกิดจากสาเหตุต่าง ๆ ดังนี้

1. วัยรุ่น เป็นวัยที่มีความอยากรู้อยากเห็น ต้องการทดลอง แสดงความคึกคะนอง ถ้าพิจารณาทางจิตวิทยาพบว่า การแสดงพฤติกรรมเหล่านี้จะช่วยลดความต้องการภายใน วัยรุ่นจึงมีโอกาสทดลองยาบ้าได้

2. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม จารีตประเพณีที่โน้มเอียงไปตามตะวันตก ทำให้วัยรุ่นรับวัฒนธรรมเหล่านั้นมาปฏิบัติ เช่น การแต่งกายการไว้ผม การเข้าสถานเริงรมย์ รวมทั้งการใช้จ่าย

3. วัยรุ่นเป็นวัยที่ให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อน ไม่ต้องการความสนใจความเอาใจใส่จากคนในครอบครัว เช่น ในวัยเด็ก แต่ให้ความสนใจ ความผูกพัน ความรัก และความไว้วางใจเพื่อให้เกิดการยอมรับจากเพื่อนหรือกลุ่มเพื่อนมากขึ้น อาศัยเพื่อนกลุ่มเดียวกันเป็นประสบการณ์ในการเรียนรู้ ซึ่งกลุ่มอาจชักชวนกันประพฤตินิสัยที่สังคมยอมรับ เช่น การตั้งใจเรียน เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน หรือประพฤตินิสัยที่สังคมไม่ยอมรับ เช่น การก่อวินาศกรรม การยกพวกตีกัน การทุจริต การเสพยาบ้า ฯลฯ

4. การพัฒนาประเทศทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ทำให้ประชาชนดิ้นรนกับความเป็นอยู่ ไม่มีเวลาอบรมเลี้ยงดูเด็กในปกครอง เด็กรู้สึกขาดความรัก ความอบอุ่น เด็กจึงหาที่พึ่งคือ ยาบ้า

5. ปัจจุบันในสถานเริงรมย์ที่จัดเป็นอบายมุขในชุมชนเมืองเช่น กรุงเทพมหานครที่มีประชากรหนาแน่น อันเป็นเหตุให้เด็กเข้าไปมั่วสุมและติดยาบ้าได้

6. ยาต่าง ๆ หาซื้อได้ง่าย ผู้ขายมักคำนึงถึงผลกำไรมากกว่าความปลอดภัยของประชาชน การจัดการกับยาบ้าหรือยาที่เป็นอันตรายแก่ร่างกายตามกฎหมายยังให้ผลได้ไม่เต็มที่ ทำให้เด็กหรือวัยรุ่นหาซื้อยาหรือยาบ้ามาบริโภคได้ง่าย

ยาบางชนิดมีผลทำให้ติดได้ง่ายเพียงทดลอง 1-3 ครั้ง ก็ทำให้ติด เช่น ยาบ้า เฮโรอีน ถ้าเสพบ่อยครั้งอาจถึงชีวิตได้

ฉวี สิงหวิสัย (2533 : 66-67) กล่าวถึงการใช้จ่ายของวัยรุ่นว่ามีแรงกระตุ้นจากหลายทาง เช่น

1. การแสดงค่านิยมที่ต้องการจะต่อต้านต่อสิ่งที่ผู้ใหญ่บอก

2. อาจเป็นเพียงความอยากรู้อยากเห็นธรรมดา เป็นการอยากลอง อยากมีประสบการณ์ว่าจะมีความรู้สึกเช่นใด ถ้าได้ใช้ เป็นการสะท้อนให้เห็นว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่ชอบเสี่ยง ชอบลองประสบการณ์ใหม่ ๆ ทุกชนิด

3. วิทยุที่ด้อยโอกาส ต้องการหนีจากสภาพของตนชั่วคราว การใช้ยานับเป็นการทำให้ตนลืมเหตุการณ์นั้นได้ชั่วคราว
4. การใช้ยาเสพติด/ยาบ้าเพื่อผ่อนคลายทางจิตใจ
5. การใช้ยาเสพติด/ยาบ้า เป็นตัวลดความกระวนกระวาย ความทุกข์ ความโดดเดี่ยวเหมือนการถูกละทิ้ง

มาริสา หะสาเมะ (2540 : 19-21) กล่าวถึงสาเหตุหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการติดยาเสพติด/ยาบ้า ตามแนวคิดทางระบาดวิทยามี 3 ปัจจัย คือ

1. ยาหรือฤทธิ์ของยา (Agent) จากความหมายขององค์การอนามัยโลกดังกล่าวมาข้างต้นทำให้รู้ว่า จากฤทธิ์ของยาทำให้ผู้ใดที่เสพเข้าไปจะเกิดการติด ฤทธิ์ของยาจะทำให้การทำงานของระบบต่าง ๆ ในร่างกายเปลี่ยนแปลงไป ร่างกายจะเกิดสภาพเคยชินต่อการทำงานในรูปร่างนั้น ถ้าขาดสารดังกล่าวร่างกายก็จะพยายามคืนตัวเข้าสู่สภาพปกติ แต่การเปลี่ยนแปลงการทำงานของร่างกายที่เกิดขึ้นกระตุ้นหันหันทำให้ผู้เสพมีอาการผิดปกติ ซึ่งมีความรุนแรงถึงขนาดทนไม่ได้ เพื่อระงับอาการให้ร่างกายทำงานในระบบเดิมต่อไป จึงต้องแสวงหามาเสพอยู่เสมอ

2. ตัวผู้เสพ (Host) จากสภาพสังคมที่มีความวุ่นวายสับสนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ประกอบกับสภาพของร่างกายและจิตใจของคนที่มีความบกพร่องในตัวไม่มากนักน้อย ทำให้คนมีความผิดปกติทางร่างกาย ทางจิตใจ และทางสิ่งยึดเหนี่ยว เช่น บางคนหันไปพึ่งยาเสพติด เพื่อลดความเจ็บปวดหรือลืมปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

ทางด้านจิตใจ ความอ่อนไหวทางจิตใจ อารมณ์ ซึ่งรุนแรงมากน้อยเพียงใดแล้วแต่บุคคล ทำให้วัยรุ่นต้องการที่จะทำอะไรตามใจชอบหรือตามความนึกคิดของตน ต้องการที่จะได้รับสถานภาพทางสังคม เมื่อผิดหวังกับสิ่งที่ไม่ได้ตามความต้องการ ประกอบกับความอ่อนแอทางจิตใจทำให้หันมาสร้างโลกของตนเอง โดยใช้ยาเสพติด (สุชา จันทน์เอม, 2538 : 101) สอดคล้องกับ สนิท สมักรการ และคณะ (2530 : 60) ที่กล่าวว่า ความอ่อนแออ่อนไหว ด้านจิตใจและอารมณ์ ผู้ติดยาประกอบกับสภาพแวดล้อมทางสังคมทำให้เป็นสาเหตุและแรงจูงใจในการเสพยาเสพติด

3. ด้านสิ่งแวดล้อม นับว่าเป็นอิทธิพลสำคัญยิ่งในการชักจูงให้วัยรุ่นใช้ยาเสพติดหรือยาบ้า เช่น อยู่ในละแวกที่มีการค้ายาบ้า ครอบครัวขาดความอบอุ่น (สุชา จันทน์เอม, 2538 : 101) นอกจากนี้ สุพัฒน์ วีระเวชเจริญชัย (2532 : 90-93) กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้ติดยาเสพติดหรือยาบ้าว่าเกิดจาก

3.1 เหตุจากการอยากทดลอง ซึ่งเป็นสัญชาตญาณอย่างหนึ่งของมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของกองสารวัตรนักเรียน (2536 : 91) ที่กล่าวว่า สาเหตุสำคัญประการแรกในการติดยาบ้าคือ อยากทดลอง

3.2 เหตุจากการชักชวน ซึ่งอาจกระทำเพื่อตอบสนองความต้องการที่เป็นไปตามวัย หรือถูกชักชวนจากเพื่อน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วารุณี ภูริสินสิทธิ์ (2531 : 39)

3.3 เหตุจากการถูกหลอกลวงเนื่องจากยาเสพติดติดใหม่ ๆ มักมีรูปแบบต่าง ๆ เช่น เป็นลูกกวาด ท็อฟฟี่ หรือแคปซูล โดยที่ผู้เสพไม่รู้ว่าสิ่งที่เสพทั่วไปมีโทษร้ายแรง ผลสุดท้ายอาจติดได้

3.4 เหตุจากความคะนอง บุคคลประเภทนี้รู้ว่ายาสเสพติดให้โทษไม่ดี แต่ด้วยความคึกคะนองในบางรายอาจนำไปเพื่อความสนุกสนาน เพื่ออวดเพื่อน อวดผู้หญิง

3.5 เหตุจากปัญหาทางครอบครัว บรรจง สืบสมาน (2536 : 624-625) กล่าวว่า ถ้าจะพูดว่าครอบครัวลักษณะใดสร้างปัญหาเสพติดมากก็คงต้องตอบว่าไม่มีลักษณะครอบครัวใดชี้ชัดลงไป แต่มีลักษณะบางประการในแง่การสื่อสาร การอบรมเลี้ยงดู การแสดงอารมณ์ต่อกัน (Emotional expression) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งมีลักษณะที่พบบ่อย ๆ ในครอบครัวของผู้ติดยาเสพติด ดังนี้

3.5.1 ความล้มเหลวในการสื่อสาร (Failure of communication) โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างพ่อกับลูกหรือแม่กับลูกในลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น

3.5.1.1 มักพูดกันเฉพาะตำหนิดูว่า (Negative communication) ไม่มีการชมหรือให้กำลังใจแต่มีท่าทีจับผิด

3.5.1.2 พูดประชด (Vicarious communication) คือ พูดเป็นเชิงยุยงทำให้เลว หรือไปเสพติดเสียเลยถ้าทำดีไม่ได้

3.5.1.3 เด็กวัยรุ่นใช้วิธีทำผิดเพื่อให้พ่อแม่สนใจ เอาใจใส่ตัวมากขึ้น (A cry for help) เช่น เกโรงเรียน ไม่กลับบ้านตรงเวลา เริ่มใช้ยาเสพติด หรือใช้ตำราจบบ ซึ่งลักษณะการทำผิดเพื่อเรียกร้องความสนใจนี้มักจะรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ

3.5.1.4 พ่อแม่ที่มีท่าทีปฏิเสธลูกอย่างมาก (Massive parental denial) พ่อแม่มักมีท่าทีปฏิเสธการทำผิดของลูกแม้จะเห็นอยู่ก็ทำเหมือนไม่เห็น มักแสดงว่า “ลูกฉันต้องเป็นเด็กดี ไม่ใช่ลูกฉันที่ไปติดยาเสพติด”

3.5.2 ปัญหาการเก็บกดอารมณ์ โดยเฉพาะความโกรธในครอบครัว โดยทำที่ว่าไม่สามารถยอมรับความโกรธที่แสดงออกถือว่าไม่ดี เป็นกิริยาต่ำ แสดงว่าไม่อบอุ่น ไม่รักกัน อารมณ์ที่แสดงต่อกันในครอบครัวต้องดีเข้าหากัน แสดงกิริยาดี ซ่อนเก็บความโกรธไว้

3.5.3 การคาดหวังเกี่ยวกับตัวเด็กที่อาจส่งผลในทางไม่ดี (Pathogenic parental expectations) มักจะเป็นไปในทางตั้งความหวังในตัวลูกสูงเกินไป และเด็กไม่สามารถทำตนให้ประสบผลสำเร็จตามความหวังพ่อแม่ได้ ประกอบกับพ่อแม่ใช้ความสำเร็จของลูกเป็นเงื่อนไขที่จะให้ความรักแก่ลูกด้วยหรือกรณีที่ตั้งความหวังในทางชั่ว

(มักแสดงออกโดยการพุดจาด้วยอารมณ์ แสดงความลำเอียง หรือไม่คิดว่าลูกจะเจ็บใจ จำใส่ใจ) เด็กมักแสดงออกว่ามีปมด้อย เป็นผู้แพ้ และทำตัวเลวทรามตามคำพ่อแม่ที่คาดหวัง

ชูสเตอร์ และคิลบี (Schuster & Kilbey. 1992 : 778) กล่าวถึงสาเหตุของการใช้ยาเสพติดว่าเกิดจาก

1. ความวิตกกังวล
2. พฤติกรรมของเพื่อน ถ้าเพื่อนดื่มเหล้าหรือสูบบุหรี่ วัยรุ่นนั้นอาจจะมีพฤติกรรมเช่นนั้นด้วย
3. วัยรุ่นที่มาจากครอบครัวที่แตกแยกหรือมีการใช้ยาเสพติด วัยรุ่นนั้นจะมีความเสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติด
4. วัยรุ่นที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ มีแนวโน้มที่จะใช้ยาเสพติด
5. การใช้ยาเสพติดในวัยรุ่นจะมีลักษณะเฉพาะผู้ที่ มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนและเกิดในวัยรุ่นที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

สไตน์เบิร์ก (Steinberg. 1993 : 436-437) กล่าวถึง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้ยาเสพติด ดังนี้

1. ลักษณะของบุคลิกภาพ เช่น โมโหง่าย เก็บกด มีปัญหา
2. ความสัมพันธ์ในครอบครัว ครอบครัวมีสัมพันธภาพไม่ดี เช่น ไม่มีความสนิทสนมกัน รู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน ขัดแย้งกันอยู่เสมอ ทำให้เกิดปัญหาการใช้ยาเสพติดได้มากกว่าครอบครัวที่มีความสนิทสนมกัน
3. วัยรุ่นที่มาจากครอบครัวที่มีบิดาหรือมารดาใช้ยาเสพติด
4. การใช้ยาเสพติดมีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มเพื่อนที่ใช้ยาหรือกำลังใช้อยู่ในผู้ที่ใช้ยาเสพติดก็จะเลือกกลุ่มเพื่อนที่ใช้ยาและจะช่วยเหลือกลุ่มเพื่อนที่ใช้ยา
5. วัยรุ่นที่เริ่มใช้ยามักจะมีปัญหาด้านพัฒนาการทางจิตใจ เมื่อเวลาที่เขารู้สึกอ่อนแอก็จะมีอิทธิพลให้เขาหันมาใช้ยา

จะเห็นว่า สาเหตุการติดยาบ้าหรือยาเสพติดในวัยรุ่นนั้น มีทั้งส่วนที่แตกต่างและคล้ายคลึงกัน อันเกิดจากสาเหตุเดียวหรือหลายสาเหตุก็เป็นได้ และในหลายสาเหตุนั้นก็มีความเกี่ยวโยงกัน แต่บางสาเหตุก็ไม่เกี่ยวข้องกัน และสาเหตุทั้งหลายนั้นอาจมีพื้นฐานมาจากเรื่องของภาวะจิตใจ สภาพแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงของภาวะเศรษฐกิจ สังคม

และวัฒนธรรม รวมถึงวิถีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไป ดังนั้นในการพิจารณาถึงสาเหตุการใช้ยาบ้าในวัยรุ่น จึงควรพิจารณาจากหลาย ๆ สาเหตุ มิใช่มุ่งที่สาเหตุใดสาเหตุหนึ่ง เพราะสาเหตุต่าง ๆ นั้น จะช่วยเสริมให้เกิดการใช้ยาบ้าได้

12. การป้องกันยาบ้า

การป้องกันยาบ้า หมายถึง การให้การศึกษา ข่าวดสาร ความรู้ และข้อมูลในเรื่องของยาบ้าอย่างถูกต้องด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสมไปสู่นักเรียน เพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทานมิให้นักเรียนหันไปใช้ยาบ้าเป็นทางออก เมื่อประสบปัญหากับตัวเองและครอบครัว รวมทั้งการปรับปรุงสภาพแวดล้อมใกล้ตัวที่มีส่วนผลักดันให้วัยรุ่น หันไปเสพยาบ้าควบคุมกันไปด้วย (สำนักงาน ป.ป.ส. ม.ป.ป. : 2)

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการป้องกันในระดับที่ 1 (Primary prevention) ซึ่งหมายถึง การป้องกันที่มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ล่วงหน้า เพื่อป้องกันมิให้วัยรุ่นหันไปเสพยาบ้า โดยเน้นกลุ่มวัยรุ่นที่ไม่เคยมีประวัติการเสพยาบ้า เป็นการให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับยาบ้าและผลกระทบต่าง ๆ ของยาบ้า รวมทั้งมีการฝึกทักษะที่จำเป็นสำหรับชีวิตประจำวันให้วัยรุ่นรู้จักปฏิเสธการเสพยาบ้า เป็นการเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า เมื่อระงับหรือลดการใช้ยาที่ไม่ถูกต้องหรือผิดวัตถุประสงค์

มาตรการป้องกันยาบ้าในปัจจุบันมีการดำเนินงานและมีรูปแบบกิจกรรม 5 มาตรการ ได้แก่ (สำนักงาน ป.ป.ส. 2535 : 44-49)

1. มาตรการการศึกษา
2. มาตรการบริการสนเทศ และเผยแพร่ข่าวสาร
3. มาตรการทางเลือก
4. มาตรการสอดแทรก
5. มาตรการใช้นวัตกรรม

1. มาตรการการศึกษา รูปแบบของกิจกรรมตามมาตรการนี้มุ่งที่จะสร้างภูมิคุ้มกันยาบ้าในระยะยาวให้กับกลุ่มเป้าหมาย โดยการให้การศึกษาเพื่ออบรมบ่มนิสัยและพัฒนาจิตใจ (Affective education) อันจะก่อให้เกิดองค์ประกอบพื้นฐานในการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการพึ่งยาบ้า 6 ประการ คือ

1.1 การส่งเสริมการนับถือตนเอง (Enhancement of self-esteem) คือ การส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายสามารถวินิจฉัยแยกคุณค่าของตนเองต่อสังคม โดยทำให้ตนเองมีคุณค่า มีประโยชน์ มีความสามารถ มีความสำคัญของผู้อื่น เช่น รู้จักตนเองและมีความเชื่อมั่นในตนเองรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม มีความสามารถทำงานได้ตามความเหมาะสมกับวัย มีความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความมั่นใจตนเองมีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

1.2 การส่งเสริมความสัมฤทธิ์ผล (Achievement) คือ การส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายประสบความสำเร็จจากการเรียน การทำงาน การทำกิจกรรมทั้งโดยตนเองและการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น เช่น มีความรู้ ประสบการณ์ และสามารถนำไปใช้ได้เหมาะสม สามารถนำหลักการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มาปฏิบัติเป็นผลสำเร็จมีความสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งส่วนบุคคลและหมู่คณะ

1.3 การส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกมีจุดหมาย (Fostering a sense of purpose) คือ การส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายรู้จักสร้างสรรค์เป้าหมายหรือกำหนดเป้าหมายให้กับตนเอง และพยายามหาแนวทางที่จะนำชีวิตของตนเองไปสู่เป้าหมายที่ตนเองตั้งไว้ โดยมีอิสระที่จะคิด วิเคราะห์และตัดสินใจเลือกแนวทางไปสู่เป้าหมายอย่างสร้างสรรค์ มีพลังใจ สำนึกในคุณค่าของตนเอง

1.4 การส่งเสริมความเคารพตนเองและเกียรติภูมิของบุคคล (Experiences that promote respect for and others and individual dignity) คือ การส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายมีประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัยความต้องการ ความสนใจความถนัดความรับผิดชอบ ตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความอดทน เคารพในสิทธิหน้าที่ของตนเองและบุคคลอื่นตลอดจนให้ความเคารพยกย่องบุคคลอื่นอย่างเหมาะสม เช่น มีสัจจะต่อตนเองและผู้อื่น มีสัมมาคารวะต่อผู้อื่น ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ปฏิบัติตนตามกฎหมายของสังคม

1.5 การพัฒนาทักษะส่วนตัวและทักษะสังคมอันจำเป็นต่อการปฏิบัติงาน ให้เกิดประสิทธิภาพในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Development of the personal and social skills necessary for effective in a rapidly changing society) คือ การพัฒนากลุ่มเป้าหมายให้มีโอกาสที่จะฝึกฝนตนเองจนเกิดความชำนาญในการอ่าน การใช้เหตุผลการตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา การเรียนรู้โดยการทำงานด้วยตนเอง การสื่อความหมาย การติดต่อ การสร้างความสัมพันธ์ การทำงานเป็นหมู่คณะ การช่วยเหลือคนอื่น เช่น มีพื้นฐานในการทำงานและอาชีพ มีความพร้อมที่จะประกอบอาชีพ มีความสามารถในการปรับปรุงการทำงาน มีความสามารถในการตัดสินใจ มีความสามารถในการติดต่อและเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น

1.6 การพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพ (Employable skills) คือ การส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายสามารถเลือกและเตรียมตัวเพื่อมีงานทำตามความสามารถของตนเอง รู้จักช่องทางในการดำรงชีวิตอย่างสุจริต ด้วยการจัดประสบการณ์ตรงให้กลุ่มเป้าหมายมีโอกาสฝึกฝนงานอาชีพจนเกิดความชำนาญ และสามารถมีอาชีพได้เมื่อเกิดความจำเป็น เช่น การสามารถเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับตนเองได้เมื่อเผชิญปัญหาในการประกอบอาชีพสามารถตัดสินใจแก้ปัญหาได้ รู้จักแสวงหาความรู้เพิ่มเติมให้เหมาะสมกับอาชีพของตน สามารถพัฒนาวิธีการทำงานของตนให้มีประสิทธิภาพและสามารถทำงานจนบรรลุเป้าหมาย

2. มาตรการบริการสนเทศและเผยแพร่ข่าวสาร ให้ความรู้เรื่องยาบ้า รวมทั้งการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันยาเสพติด โดยการสอดแทรกหรือผสมผสานไปกับการเรียน การสอน งานสาธารณสุข และงานพัฒนาต่าง ๆ รูปแบบของกิจกรรมตามมาตรการนี้ มุ่งที่จะให้กลุ่มเป้าหมายทราบข้อเท็จจริง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านความคิดในเชิงวิเคราะห์ อันจะนำไปสู่การตัดสินใจที่ถูกต้อง ข่าวสารที่ให้กับกลุ่มเป้าหมายนั้น ไม่ได้จำกัดเฉพาะความรู้ด้านยาบ้าและวิธีการป้องกันเท่านั้น แต่จะเป็นข่าวสารที่จะพัฒนาการรับรู้การคิดในเชิงวิเคราะห์ เพื่อให้เกิดการตัดสินใจที่สอดคล้องกับค่านิยมของตนเองและสังคม ในการที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้กับกลุ่มเป้าหมายนั้นได้อาศัยเทคนิควิธี และสื่อชนิดต่าง ๆ เป็นปัจจัยสำคัญของการดำเนินงานตามมาตรการนี้ โดยการดำเนินงานเผยแพร่ผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น สื่อสารมวลชน สื่อบุคคลและสื่ออื่น ๆ ในรูปแบบดังนี้

2.1 การจัดวิทยากรบรรยาย อภิปราย เพื่อเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการป้องกันยาบ้า แก่กลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ วิทยากรนับว่าเป็นสื่อบุคคลที่มีอิทธิพลมาก และสามารถเรียกร้องความสนใจ ตลอดจนทำความเข้าใจให้แก่ผู้รับข่าวสารที่ดีที่สุด

2.2 การเผยแพร่ข่าวสารโดยผ่านสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ เช่น

วิทยุ โดยการผลิตรายการในรูปของ บทความ สารคดี ละคร การเผยแพร่โดยใช้คำขวัญ เพลงโฆษณา เป็นต้น

โทรทัศน์ โดยผลิตรายการในรูปของสารคดี ละคร การเผยแพร่โดยใช้คำขวัญ เพลง คำโฆษณาสั้น เป็นต้น

สิ่งพิมพ์โดยการผลิตบทความ เรื่องสั้น คำขวัญ ลงโฆษณาภาพจริง การ์ตูน เผยแพร่ในวารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ

2.3 การเผยแพร่ข่าวสารโดยผ่านช่องทางอื่น ๆ เช่น

เสียงตามสาย หอกระจายข่าว โดยการผลิตรายการ บทความ สารคดีสั้น ธรรมะ ละครสั้น คำขวัญ เพลง เป็นต้น

ป้ายโฆษณาโดยเสนอภาพ คำขวัญ เพื่อเป็นการกระตุ้นเตือนผ่านบนป้ายหยุดรถประจำทาง หลังรถสามล้อเครื่อง ด้านข้างด้านหลังรถประจำทาง สะพานลอยคนข้ามถนน

หน่วยเคลื่อนที่ จัดบุคลากรพร้อมรถยนต์และสื่อสื่อกิจกรรมชุดนิทรรศการออกไปเผยแพร่ในงานเทศกาล หรือในชุมชนต่าง ๆ

สื่อพื้นบ้านโดยการแพร่ข่าวสารด้านการป้องกันยาบ้า ผ่านศิลปินพื้นบ้านเช่น ตะลุง ลิเก ลำตัด ลำเพลิน เป็นต้น

2.4 การรณรงค์ป้องกันยาบ้า ซึ่งเป็นการระดมสื่อต่าง ๆ มวลชนต่าง ๆ ในท้องถิ่นเพื่อเข้าร่วมกิจกรรม เช่น การจัดสัปดาห์รณรงค์ป้องกันยาบ้า การเดิน การรณรงค์ป้องกันยาบ้า

2.5 การเผยแพร่โดยการให้บริการสื่อแก่หน่วยงานบุคคลต่าง ๆ เช่น การให้บริการ โปสเตอร์ ภาพชุด นิทรรศการ สไลด์ ภาพยนตร์ เอกสารต่าง ๆ เป็นต้น

3. มาตรการทางเลือก รูปแบบกิจกรรมตามมาตรการนี้ มุ่งที่จะส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ให้กับกลุ่มเป้าหมายตามวัย ความต้องการ ความสามารถ และความถนัดของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้หันเหความตั้งใจยอมรับสิ่งที่คิดว่าการไปใช้ยาบ้าหรือฟุ้งยาบ้า ซึ่งทำลายชีวิตและอนาคตของตนเอง รูปแบบของกิจกรรมทางเลือก คือ

3.1 ด้านสุขภาพอนามัย เช่น กีฬานันทนาการ ดนตรี ออกกำลังกายตามเกมต่าง ๆ เป็นต้น

3.2 ด้านจริยธรรม เช่น อบรมศีลธรรม กิจกรรมทางศาสนา ส่งเสริมประเพณี เป็นต้น

3.3 ด้านสังคม เช่น จัดตั้งชมรมหรือสมาคม จัดค่ายเยาวชน การสงเคราะห์ผู้อื่น การให้คำปรึกษา เป็นต้น

3.4 ด้านอาชีพ เช่น การฝึกอาชีพ การส่งเสริมรายได้ เป็นต้น

4. มาตรการสอดแทรก รูปแบบของกิจกรรมตามมาตรการนี้มุ่งที่จะเข้าไปช่วยเหลือระดับประคองแก้ไข แก่กลุ่มเป้าหมายที่เริ่มมีปัญหาและกำลังประสบปัญหา ซึ่งต้องการบริการให้คำปรึกษาโดยผู้เชี่ยวชาญแต่ละด้าน การให้คำปรึกษาทางโทรศัพท์ เป็นต้น

5. มาตรการใช้นวัตกรรม รูปแบบกิจกรรมตามมาตรการนี้ มุ่งที่จะเน้นใช้ยุทธวิธีเทคนิคหรือกระบวนการใหม่ ๆ มาใช้ในการป้องกันยาบ้า รูปแบบที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน คือ การตั้งศูนย์การศึกษาเพื่อชีวิต (Life Education Center) การจัดฝึกอบรมแบบทวีคูณ (Multiplier training) และการใช้สื่อผสมเพื่อสร้างประสิทธิภาพในการเรียนรู้ (Multimedia)เช่น โครงการตะวันยิ้ม เป็นต้น (สำนักงาน ป.ป.ส. 2538 : 4-8)

13. มาตรการทางกฎหมาย

ยาบ้าหรือแอมเฟตามีน จัดเป็นยาเสพติดประเภทวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ประเภทที่ 2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความผิดและบทลงโทษ มีดังนี้ (กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. 2537 : 11)

13.1 ประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 85 พ.ศ. 2536 ที่แสดงความผิดและบทลงโทษเกี่ยวกับวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท (รายละเอียดแสดงในภาคผนวก จ.)

13.2 พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 กำหนดมาตรการพิเศษใช้ 2 ประการ คือ (รายละเอียดแสดงในภาคผนวก จ.)

13.2.1 มาตรการสมคบ

13.2.2 มาตรการริบทรัพย์เกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

13.3 พระราชบัญญัติการจราจรทางบก (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2535 (รายละเอียดแสดงในภาคผนวก จ.)

13.4 พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2535 (รายละเอียดแสดงในภาคผนวก จ.)

14. การบำบัดรักษาผู้ติดยาบ้า

การบำบัดรักษาผู้ติดยาบ้า หมายถึง การดำเนินงานเพื่อแก้ไขสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ติดยาบ้า ให้เลิกจากการเสพ และสามารถกลับไปดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติ (สำนักงาน ป.ป.ส. 2537 ค : 20-22)

ระบบการบำบัดรักษา

ในการบำบัดรักษาผู้ติดยาบ้า สามารถแบ่งระบบการรักษาดังออกเป็น 3 ระบบ คือ

1. ระบบสมัครใจ (Voluntary system) หมายถึง การที่ผู้ติดยาบ้าสมัครใจเต็มใจมีความพร้อมที่จะเข้ารับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาลต่าง ๆ ทั้งของภาครัฐบาลหรือเอกชน

2. ระบบต้องโทษ (Correctional system) หมายถึง การที่ผู้ติดยาบ้า กระทำความผิดและถูกคุมขัง จะต้องเข้ารับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาลที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย เช่น ทัณฑสถานบำบัดพิเศษ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย สำนักงานคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม สถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง กระทรวงยุติธรรม

3. ระบบบังคับ (Compulsory system) หมายถึง การให้กฎหมายบังคับตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 โดยการตรวจพิสูจน์หา

สารเสพติด หากตรวจพบว่ามีสารเสพติดในร่างกาย ผู้เสพติดจะต้องเข้ารับการบำบัดรักษา ยาเสพติดในสถานพยาบาลที่จัดตั้งขึ้น ตาม พ.ร.บ. ดังกล่าว เป็นระยะเวลา 6 เดือน หรืออาจ ขยายหรือลดระยะเวลาการบำบัดรักษาได้ แต่รวมแล้วไม่เกิน 3 ปี

ปัจจุบันในการรักษาแบบระบบสมัครใจ มีโรงพยาบาลทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ที่เปิดรับผู้ติดยาเสพติดและสารเสพติดทั่วประเทศ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข ทั้งหมด 217 แห่ง รักษาผู้ติดยาเสพติดตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข 4 ขั้นตอน คือ เตรียมการ ถอนพิษยา พิ้นฟูสมรรถภาพ และติดตามผล

ขั้นตอนการบำบัดรักษา

1. ขั้นตอนการก่อนบำบัดรักษา (Pre-admission) หมายถึง การดำเนินการ ศึกษาประวัติข้อมูลและภูมิหลังของผู้ติดยาบ้า ทั้งจากผู้ขอรับการรักษาและครอบครัว เพื่อ แนะนำชักจูงและกระตุ้นให้ผู้ติดยาบ้า มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความตั้งใจจริง และมีความพร้อมที่จะเข้ารับการบำบัดรักษา

การดำเนินการ

- การสัมภาษณ์ประวัติ
- การลงทะเบียนประวัติ
- การแนะนำ ชี้แจง วิธีการบำบัดรักษาทางการแพทย์
- แนะนำบทบาทของครอบครัวให้มีส่วนช่วยผู้ติดยาบ้าให้เลิกเสพ
- วิธีการทางการแพทย์ เช่น เอ็กซเรย์ ชั่งน้ำหนัก ตรวจเลือด ตรวจปัสสาวะ ฯลฯ

2. ขั้นตอนการรักษาทางยา หมายถึง การบำบัดรักษา อาการทางกายที่เกิดจากการใช้ยาบ้า โดยใช้ยา ได้แก่ ไตรคริดาซีน (Tricridazine) ไตรฟลู-เฟราซีน เพอโรเฟนาซีน (Triflou-ferazine perophenazine) อีลูเฟนนาซีน (Eluphenazine) อาการทางกายที่เกิดจากการ ติดยาบ้า ได้แก่ ทำงานเกินปกติ หงุดหงิด ฉุนเฉียว ชอบทะเลาะวิวาท แก้วตาเปิดกว้าง ปาก และจมูกแห้งต้องเลียริมฝีปาก ขยี้จมูกบ่อย ๆ สับสนหรือจัดมวนต่อมวน อยู่ได้นาน ๆ โดยไม่กิน หรือนอน และสามารถป้องกันผลข้างเคียงของยาที่ใช้รักษาโดยให้แอนตี้พาร์กินสันนิสซึมตรัก (Antiparkinsonism drug)

3. ขั้นตอนการฟื้นฟูสมรรถภาพ (Rehabilitation) หมายถึง กระบวนการบำบัด รักษาอย่างต่อเนื่องเพื่อฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ติดยา ให้ปรับเปลี่ยนลักษณะนิสัย บุคลิกภาพ พฤติกรรม ให้รู้จักตนเอง ให้เกิดความเข้มแข็งมั่นคงในจิตใจ มีความเชื่อมั่นสามารถ กลับไปดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ โดยไม่หวนกลับไปใช้ยาบ้าซ้ำอีก

การดำเนินการ

เป็นการใช้กิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การให้คำแนะนำ ปรึกษาทั้งเป็นรายบุคคล และเป็นกลุ่ม การอบรมธรรมะ การนันทนาการ การฝึกอาชีพ เป็นต้น นอกจากนี้อาจใช้รูปแบบ

การฟื้นฟูสมรรถภาพ เช่น รูปแบบชุมชนบำบัด ซึ่งเป็นการสร้างชุมชนจำลองให้ผู้ติดยาเข้ามาอยู่ร่วมกันเพื่อให้การช่วยเหลือกัน ทำกิจกรรมกลุ่ม ทำงานร่วมกันเพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ฝึกฝนความรับผิดชอบ และรู้จักแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม การฟื้นฟูจิตใจผู้ติดยาอาจใช้กิจกรรมทางศาสนาเป็นหลักได้ เช่น การให้ผู้ติดยาเข้ารับการอุปสมบท การเรียนรู้ ศึกษา วิปัสสนา หลักธรรมทางศาสนา เป็นต้น

ชุมชนบำบัด (Therapeutic Community) หรือ T.C. หมายถึง วิธีการฟื้นฟูสภาพจิตใจที่ใช้ในการบำบัดรักษาผู้ติดยา โดยให้การช่วยเหลือตนเองในหมู่ผู้ติดยาด้วยกัน และใช้กลุ่มเพื่อนช่วยเหลือกัน เพื่อพัฒนาผู้ติดยา ให้เปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพ อารมณ์ ความรู้สึกและพฤติกรรมให้เป็นไปในทางที่เหมาะสม สามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นและสังคมได้ตามปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่หวนกลับไปใช้ยาซ้ำอีก

4. ขั้นตอนติดตามดูแลหลังการบำบัดรักษา (After-care) หมายถึง การติดตามดูแลผู้ติดยาที่ผ่านการบำบัดรักษาทั้ง 3 ขั้นตอน เป็นที่เรียบร้อยแล้ว เพื่อให้คำแนะนำปรึกษา แก้ไขปัญหา ให้กำลังใจผู้ติดยาเหล่านั้น อันเป็นการป้องกันมิให้ผู้ติดยาหวนกลับไปติดยาซ้ำ

การดำเนินการ

เป็นการใช้รูปแบบและวิธีการ เช่น การออกเยี่ยมเยียนผู้ติดยา การโทรศัพท์ พูดคุย นัดพบ หรือการใช้แบบสอบถามและการตรวจปัสสาวะ หาสารเสพติด เพื่อประเมินผลการบำบัดรักษา

แนวคิด ทฤษฎี และกระบวนการที่นำมาใช้ในการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับทักษะชีวิต

ปัจจุบันกลยุทธ์การให้การศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้สึก เป็นกลยุทธ์ที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาการใช้ยาในวัยรุ่น โดยมองปัญหาการใช้ยาในแง่ของปัญหาพฤติกรรม และเชื่อว่าปัญหานี้มีสาเหตุมาจากความขัดแย้งในตัวบุคคล เช่น ความรู้สึกที่ตัวเองไม่มีคุณค่า การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตได้ การมีค่านิยมที่ผิด และการไม่มีทักษะส่วนตนและทักษะทางสังคม การป้องกันปัญหาจึงเป็นทั้งการสร้างและปรับเจตคติ โดยการสร้างภูมิคุ้มกันพื้นฐานที่จำเป็นในการป้องกันยาบ้า มีการสร้างและการเพิ่มทักษะชีวิตที่จำเป็นในการมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ ให้สามารถจัดการกับแรงปะทะภายในตนเองและจากภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่เกิดความขัดแย้งภายในตนเอง (กรกมล เกาสมบัติ. 2540 : 4-5) ซึ่งเป็นความสามารถทางจิตสังคมของบุคคลในการเผชิญกับสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังเป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดการดำรงไว้ซึ่งสภาวะสุขภาพจิตที่ดี (WHO. 1994 : 1) ความสามารถ

ทางจิตสังคม มีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมสุขภาพทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และการดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีปกติสุข ที่ได้มีปัญหาเรื่องพฤติกรรมความเครียดและแรงกดดันต่างๆ ในชีวิต จำเป็นต้องมีการพัฒนาความสามารถทางจิตสังคม อันจะทำให้เกิดผลต่อการส่งเสริมสุขภาพในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสามารถทางจิตสังคมให้เพิ่มขึ้นในตัวบุคคลนั้น สามารถที่จะทำได้โดยการพัฒนาโปรแกรมการเรียนการสอน ทักษะชีวิตให้แก่เด็กและเยาวชนในระบบโรงเรียนนั่นเอง

สำนักงาน ป.ป.ส. (2538 : 13-14) รายงานเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องทักษะชีวิตในประเทศไทยว่า มีวิวัฒนาการมาจากความพยายามหาแนวทางป้องกันยาเสพติด เช่นเดียวกันกับที่เกิดขึ้นในประเทศพัฒนาแล้วทั้งหลาย โดยเริ่มต้นจากการให้ความรู้ ข้อมูล แล้วพัฒนาไปตามยุคต่าง ๆ เป็นลำดับดังต่อไปนี้

ยุคที่ 1 ยุคข้อมูล-ความรู้

ยุคนี้เชื่อว่าเป็นข้อมูลความรู้เรื่องโทษ พิษภัย และชนิดของยาเสพติด จะช่วยให้คนไม่ตกเป็นเหยื่อของยาเสพติด ในยุคนี้เชื่อกันว่า คนใช้ยาเสพติดเพราะไม่รู้ว่ายาเสพติดมีโทษ มีพิษ จึงไม่กลัวและเชื่อว่าถ้าทุกคนโดยเฉพาะวัยรุ่นรู้ความจริงแล้วจะไม่ทำ

ยุคที่ 2 ยุคความตระหนัก

ยุคนี้เริ่มพบว่าแม้จะมีการเพิ่มความเข้มข้นของการเผยแพร่ความรู้เรื่องยาเสพติดแก่ประชาชนด้วยมาตรการต่างๆ ผ่านทางสื่อต่างๆ มากเพียงใด ปัญหายาเสพติดก็มิได้มีท่าทีว่าจะบรรเทาเบาบางลงอย่างทีคิด นักวิชาการเชื่อว่าความรู้อย่างเดียวไม่สามารถยับยั้งความคิดที่จะใช้ยาเสพติดของเยาวชนได้ เพราะแม้จะรู้แต่ก็ยังไม่เชื่อว่าปัญหาจะเกิดขึ้นกับตัวเองและคิดว่าตัวเองไม่เสียหาย การสร้างความตระหนักในโทษและพิษภัยของยาเสพติดให้เห็นเป็นเรื่องใกล้ตัว เรื่องร้ายแรง และกระทบต่อทุกคน จึงเป็นจุดเน้นใหม่ของกิจกรรมป้องกันยาเสพติดในยุคที่สองนี้

ยุคที่ 3 ยุค KAB หรือ KAP

ยุคนี้ นักวิชาการเริ่มพบว่าปัญหายาเสพติดนั้นเป็นปัญหาเชิงพฤติกรรม ถ้าหากเราสามารถช่วยให้ทุกคนมีเจตคติที่ดีต่อตนเอง รู้สึกเกรงภัยจากการใช้ยาเสพติด และไม่นิยมการพึ่งพายาเสพติดเป็นทางแก้ปัญหาลแล้ว คนก็จะไม่ใช้ยาเสพติด

แนวทางการป้องกันยาเสพติดจึงมุ่งไปที่การให้ความรู้และข้อมูลเพื่อหล่อหลอมทัศนคติ (หรือบางคนใช้คำว่าเจตคติ) เพื่อสกัดกั้นพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด การให้ความรู้เรื่องยาเสพติดในยุคนี้จึงใช้วิธีการให้ความรู้แบบมีส่วนร่วม มีการทำกิจกรรม มีการเล่นเกมส์ และมีการแสดงบทบาทสมมติ

ยุคที่ 4 ยุคพัฒนาพฤติกรรม คุณภาพชีวิต และทางเลือก

นักวิชาการเริ่มหันมาสนใจในคุณลักษณะทางสังคมจิตวิทยา บางประการที่ช่วยให้เราสามารถเผชิญปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถจัดการกับสถานการณ์แวดล้อมในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม และได้หันมาสนใจเรื่องทักษะการปฏิเสธ ทักษะอาชีพ การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ และการส่งเสริมกิจกรรมทางเลือก เป็นต้น

ยุคที่ 5 ยุคพัฒนาบุคลิกภาพ

ยุคนี้เป็นยุคเริ่มต้นของความคิดที่จะนำมาตรการฝึกอบรมทักษะชีวิตให้กับเยาวชนเพื่อป้องกันพฤติกรรมเบี่ยงเบนในวงกว้าง และในรูปแบบของการสร้างบุคลิกภาพที่มั่นคงเพื่อเป็นกลไกการในการป้องกันปัญหาเชิงพฤติกรรมแทนการตามแก้ปัญหาพฤติกรรมแต่ละอย่าง นับตั้งแต่การใช้ยาเสพติด การทำพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี การยกพวกตีกัน และการก่ออุบัตินกัยบนท้องถนนด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการแบ่งยุคชัดเจนดังกล่าวมาแล้ว แต่ในทางปฏิบัติการดำเนินการรณรงค์ป้องกันยาเสพติด และโรคเอดส์ขององค์กรต่างๆ ในประเทศไทย ก็ยังไม่ได้เปลี่ยนแปลงตามยุคดังกล่าวนี้ด้วยกันทั้งหมด วิธีการที่เคยใช้มาในยุคก่อนๆ ถึงเวลานี้ก็ยังมิใช้กันตามหน่วยงานต่างๆ ตามสถานการณ์และวัตถุประสงค์เฉพาะกิจซึ่งไม่เหมือนกัน

ในการริเริ่มนำแนวคิดเรื่องทักษะชีวิตมาเป็นยุทธศาสตร์สำหรับป้องกันพฤติกรรมเบี่ยงเบนครั้งนี้เริ่มต้นขึ้น ณ ปี พ.ศ. 2535 ตามลำดับดังนี้

พ.ศ. 2535 วีรสิทธิ์ สิทธิไตรย์ และ ประเสริฐ ดันสกุล ในนามของโครงการโรคเอดส์สภากาชาดไทย และกรมการฝึกหัดครูตามลำดับ ได้ร่วมกันพัฒนาเสนอโครงการร่วมมือศึกษาวิจัย และประมวลข้อมูลเกี่ยวกับทักษะชีวิตในประเทศไทย เพื่อศึกษาถึงความเป็นไปได้ รูปแบบและแนวทางที่เหมาะสม สำหรับนำทักษะชีวิตมาใช้เป็นมาตรการป้องกันยาเสพติดและโรคเอดส์

พ.ศ. 2537 องค์การยูนิเซฟ (UNICEF) ตกลงให้ทุนอุดหนุนโครงการดังกล่าวโดยใช้เงินงบประมาณของปี ค.ศ. 1994 ให้กรมการฝึกหัดครูเป็นหน่วยงานในการดำเนินงาน

พ.ศ. 2537-2538 เป็นระยะเวลาดำเนินการศึกษาวิจัยและพัฒนายุทธศาสตร์ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันโรคเอดส์ ซึ่งในระหว่างเวลาดังกล่าว ได้มีการนำเอาแนวความคิดและวิธีการบางส่วนไปทดลองใช้ในกิจกรรมปกติด้วยตามแต่จะมีโอกาส เช่น ในโครงการชาวเขา และในโรงเรียนบางแห่งด้วย

ความหมายของทักษะชีวิต

องค์การอนามัยโลก (WHO. 1994 : 1) ได้ให้ความหมายของทักษะชีวิตว่าเป็นความสามารถในการปรับตัว และมีพฤติกรรมไปในทิศทางที่ถูกต้องเมื่อเผชิญกับสิ่งท้าทายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประเสริฐ ตันสกุล และคณะ (2538 : 7) ได้ให้ความหมายทักษะชีวิตว่าเป็นความสามารถและความชำนาญในการประเมินและวิเคราะห์สถานการณ์ เพื่อตัดสินใจเลือกทางแก้ปัญหาพฤติกรรมและสังคมที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างถูกต้อง

ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ (2538 : 15) ได้ให้ความหมายทักษะชีวิตว่าเป็นความสามารถของคนในการจัดการกับปัญหารอบตัวโดยอาศัยเจตคติและทักษะของบุคคล

กระทรวงสาธารณสุข กรมอนามัย (2539 : 1) ได้ให้ความหมายทักษะชีวิตว่าเป็นความสามารถอันประกอบด้วยความรู้ เจตคติ และทักษะในอันที่จะจัดการกับปัญหารอบ ๆ ตัวในสภาพสังคมปัจจุบัน และเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคตไม่ว่าจะเป็นเรื่องเพศ สารเสพติด บทบาทชายหญิง สุขภาพ อิทธิพลสื่อ สิ่งแวดล้อม จริยธรรม และปัญหาสังคม ฯลฯ

โดยสรุป ทักษะชีวิต (Life skills) หมายถึง ความสามารถในการเชิงสังคมจิตวิทยา (Psychosocial skill) ซึ่งเป็นทักษะที่ช่วยให้สามารถเผชิญกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ทั้งแรงปะทะภายนอก ได้แก่ พ่อแม่ เพื่อน ครู พี่หรือน้อง และบุคคลอื่น ๆ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ และแรงปะทะภายใน ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงภายในตัวบุคคลเอง เช่น ความอยากรู้ อยากลอง ความรู้สึกด้อยหรือไม่เห็นคุณค่าในตนเอง ฯลฯ โดยผู้ที่มีทักษะชีวิต จะมีพฤติกรรมที่เหมาะสมและเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคม

องค์ประกอบของทักษะชีวิต

การกำหนดองค์ประกอบของทักษะชีวิตนั้นมีที่มาจากหลายแหล่ง จะขอกล่าวเพียง 3 แหล่งเท่านั้นคือ

1. องค์การอนามัยโลก (WHO)
2. แนวคิดของ ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ จากสภาพพัฒนาสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข
3. แนวคิดของ ประเสริฐ ตันสกุล วีระสิทธิ์ สิทธิไตรย์ และคณะ จากกระทรวงศึกษาธิการ ร่วมกับสภาการศึกษาไทย

การกำหนดองค์ประกอบของทักษะชีวิตจากทั้ง 3 แหล่ง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. องค์การอนามัยโลก (WHO. 1994 : 1) ได้กำหนดองค์ประกอบของทักษะชีวิตไว้ 10 องค์ประกอบ จัดเป็น 5 คู่ และสามารถจัดแบ่งตามพฤติกรรมการเรียนรู้ได้ 3 ด้าน ดังตาราง 3

ตาราง 3 องค์ประกอบของทักษะชีวิตตามแนวคิดขององค์การอนามัยโลก

พฤติกรรมการเรียนรู้	องค์ประกอบรายคู่
ความรู้	1. ความคิดสร้างสรรค์และความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ (Critical thinking and creative thinking)
เจตคติ	2. ความตระหนักรู้ในตนเองและความเห็นใจผู้อื่น (Self awareness and empathy)
ทักษะ	3. การสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร (Interpersonal relationship skill and communication skill)
	4. การตัดสินใจและการแก้ไขปัญหา (Decision making and problem solving)
	5. การจัดการกับอารมณ์และความเครียด (Coping with stress and emotions)

ที่มา : สำนักงาน ป.ป.ส. กองป้องกันยาเสพติด. (2540 ค). แนวคิดทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันยาเสพติด. หน้า 12.

องค์ประกอบทักษะชีวิตหลัก (Core life skills) มีดังนี้ (WHO. 1994 : 2-3)

1. การตัดสินใจ (Decision-making) เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิต ซึ่งถ้าบุคคลมีการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพในการกระทำต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับสุขภาพ โดยมีการประเมินทางเลือก และผลจากการตัดสินใจเลือกทางเลือกนั้น ๆ จะมีผลต่อสุขภาพของบุคคลนั้น ๆ
2. การแก้ปัญหา (Problem-solving) เมื่อบุคคลมีปัญหาดังกล่าวที่ไม่สามารถแก้ไขได้ ทำให้เกิดภาวะตึงเครียดทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ทักษะการแก้ปัญหาจะช่วยให้บุคคลสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตของเขาได้
3. ความคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking) มีส่วนสนับสนุนในการตัดสินใจ และแก้ไขปัญหา ในการค้นหาทางเลือกต่าง ๆ และผลที่เกิดขึ้นในแต่ละทางเลือก ถึงแม้ว่ายังไม่มีการตัดสินใจและแก้ปัญหาก็ตาม ความคิดสร้างสรรค์ยังช่วยให้บุคคลสามารถนำประสบการณ์ที่ผ่านมา มาใช้ในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม
4. ความคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking) เป็นความสามารถที่จะวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร และประเมินปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อเจตคติและพฤติกรรม เช่น ค่านิยม แรงกดดันจากกลุ่มเพื่อน อิทธิพลจากสื่อต่าง ๆ ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต

5. การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective communication) หมายถึงความสามารถในการใช้คำพูดและภาษาท่าทาง เพื่อแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนอย่างเหมาะสมกับสภาพวัฒนธรรมและสถานการณ์ต่าง ๆ โดยสามารถที่จะแสดงความคิดเห็น ความปรารถนา ความต้องการ การขอร้อง การเตือน การปฏิเสธ และการขอความช่วยเหลือ

6. ทักษะการสร้างสัมพันธภาพ (Interpersonal relationship skills) สามารถช่วยให้บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และสามารถที่จะรักษาและดำรงไว้ซึ่งความสัมพันธ์อันดี ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข และรวมถึงการรักษาสัมพันธภาพที่ดีของสมาชิกในครอบครัวที่เป็นแหล่งสำคัญของแรงสนับสนุนทางสังคม

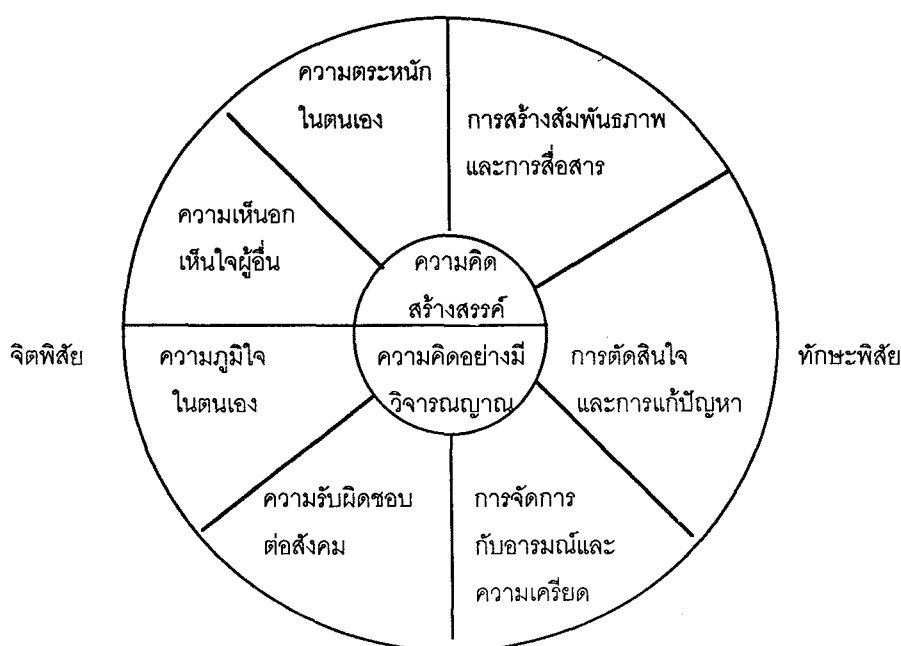
7. ความตระหนักในตนเอง (Self-awareness) เป็นความสามารถในการเข้าใจในจุดดีจุดด้อยของตนเอง อะไรที่ตนเองปรารถนาและไม่พึงปรารถนาและเข้าใจในความแตกต่างจากบุคคลอื่น ๆ สามารถอยู่ภายใต้แรงกดดันต่าง ๆ ในชีวิตได้ นอกจากนี้ยังส่งผลต่อการสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการเห็นอกเห็นใจผู้อื่นอีกด้วย

8. ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathy) เป็นความสามารถในการเข้าใจความรู้สึก และความเห็นใจบุคคลที่แตกต่างจากเรา ถึงแม้ว่าเราจะไม่คุ้นเคย ซึ่งจะช่วยให้เราเข้าใจ และยอมรับความแตกต่างของบุคคลอื่น ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีทางสังคม เช่น ความแตกต่างทางเชื้อชาติ วัฒนธรรม โดยเฉพาะบุคคลผู้มีภาวะบกพร่องทางจิตใจ หรือบุคคลที่ไม่เป็นที่ยอมรับจากสังคม

9. การจัดการกับอารมณ์ (Coping with emotions) เป็นการรู้จักและเข้าใจอารมณ์ตนเองและผู้อื่นว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ซึ่งจะทำให้สามารถตอบสนองและแสดงออกได้อย่างเหมาะสม เช่น อารมณ์รุนแรงต่าง ๆ หรือความเศร้าโศกที่ส่งผลต่อภาวะสุขภาพ

10. การจัดการกับความเครียด (Coping with stress) เป็นความสามารถในการรู้ถึงสาเหตุของความเครียดและรู้ถึงแนวทางในการควบคุมระดับความเครียด เช่น การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในวิถีชีวิต การเรียนรู้วิธีผ่อนคลายเมื่ออยู่ในภาวะความตึงเครียดได้อย่างเหมาะสม เพื่อที่จะช่วยลดปัญหาต่าง ๆ ทางด้านสุขภาพ

2. แนวคิดของ ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ (2539 : 6) ได้ปรับเปลี่ยนแนวคิดขององค์การอนามัยโลกให้เหมาะสมกับประเทศไทย โดยการจัดความคิดสร้างสรรค์และความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ เป็นองค์ประกอบร่วมของทักษะทุกองค์ประกอบและเพิ่มเจตคติอีก 1 คู่ คือ ความภาคภูมิใจในตนเองและความรับผิดชอบต่อสังคม รวมเป็นองค์ประกอบ 12 องค์ประกอบ จัดเป็น 6 คู่ ดังแสดงในภาพประกอบ 2 (กระทรวงสาธารณสุข กรมสุขภาพจิต. 2541 ง : 1)

ภาพประกอบ 2 องค์ประกอบทักษะชีวิตตามแนวคิดของ ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์

จากภาพประกอบ 2 ส่วนที่เป็นแกนกลาง จะเป็นองค์ประกอบด้านพุทธิพิสัย ซึ่งเป็นองค์ประกอบร่วมของทักษะชีวิตอื่น ๆ ทั้งหมด ส่วนในวงกลมรอบนอกจะเป็นองค์ประกอบด้านจิตพิสัยและด้านทักษะพิสัย

องค์ประกอบของทักษะชีวิตด้านพุทธิพิสัย ซึ่งเป็นองค์ประกอบร่วม ได้แก่
ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ (Critical thinking) เป็นความสามารถที่จะวิเคราะห์แยกแยะข้อมูล ข่าวสาร ปัญหา และสถานการณ์ต่าง ๆ รอบตัว

ความคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking) เป็นความสามารถในการคิดออกไปอย่างกว้างขวาง โดยไม่ยึดติดอยู่ในกรอบ

องค์ประกอบของทักษะชีวิตด้านจิตพิสัยหรือเจตคติ ประกอบด้วย
 องค์ประกอบ 2 คู่ คือ

คู่ที่ 1 ได้แก่ ความตระหนักรู้ในตนเองและความเห็นใจผู้อื่น

คู่ที่ 2 ได้แก่ ความภูมิใจในตนเองและความรับผิดชอบต่อสังคม

ความตระหนักรู้ในตนเอง (Self-awareness) เป็นความสามารถในการค้นหาและเข้าใจในจุดดีจุดด้อยของตนเอง และความแตกต่างจากบุคคลอื่น ไม่ว่าจะในแง่ความสามารถ เพศ วัย ระดับการศึกษา ศาสนา สีผิว สุขภาพ ฯลฯ

ความเห็นใจผู้อื่น (Empathy) เป็นความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกและเห็นอกเห็นใจบุคคลที่แตกต่างกับเรา ไม่ว่าจะเป็นด้านเพศ วัย ระดับการศึกษา ศาสนา สีผิว ท้องถิ่น วัย สุขภาพ ฯลฯ

ความภูมิใจในตนเอง (Self-esteem) เป็นความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า เช่น ความมีน้ำใจ รู้จักให้ รู้จักรับ ค้นพบและภูมิใจในความสามารถด้านต่าง ๆ ของตน เช่น ความสามารถด้านสังคม ดนตรี กีฬา ศิลปะ ฯลฯ โดยมีได้มุ่งสนใจอยู่แต่ในเรื่องรูปร่าง หน้าตา เสน่ห์ หรือความสามารถทางเพศ การเรียนเก่ง ฯลฯ เท่านั้น

ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social responsibility) หมายถึง ความรู้สึกที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และมีส่วนรับผิดชอบต่อความเจริญหรือเสื่อมของสังคม ความรับผิดชอบต่อสังคมมีส่วนสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความภูมิใจในตน เพราะหากคนเรามีความภูมิใจในตน คนเหล่านี้ก็มีแรงจูงใจที่จะทำดีกับผู้อื่นและสังคม

องค์ประกอบของทักษะชีวิตด้านทักษะพิสัยหรือทักษะ ประกอบด้วย องค์ประกอบ 3 คู่ คือ

- คู่ที่ 1 การสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร
- คู่ที่ 2 การตัดสินใจและการแก้ไขปัญหา
- คู่ที่ 3 การจัดการกับอารมณ์และความเครียด

ทักษะการสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร (Interpersonal relationship and communication skill) เป็นความสามารถในการใช้คำพูดและภาษาท่าทาง เพื่อสื่อสารความรู้สึกนึกคิดของตน และความสามารถในการรับรู้ความรู้สึกนึกคิดของอีกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความต้องการความชื่นชม การปฏิเสธ การสร้างสัมพันธภาพ ฯลฯ

ทักษะการตัดสินใจและแก้ไขปัญหา (Decision making and problem solving skill) เป็นความสามารถในการรับรู้ปัญหา สาเหตุของปัญหา หาทางเลือก วิเคราะห์ข้อดีข้อเสียของแต่ละทางเลือก ประเมินทางเลือก ตัดสินใจเลือกทางแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ทักษะการจัดการกับอารมณ์และความเครียด (Coping with emotion and stress skill) เป็นความสามารถในการประเมินอารมณ์รู้เท่าทันอารมณ์ว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของตน รู้จักใช้วิธีจัดการกับอารมณ์ที่เกิดขึ้นได้เหมาะสม และเป็นความสามารถที่จะรู้สาเหตุของความเครียด เรียนรู้วิธีการควบคุมระดับความเครียด รู้วิธีผ่อนคลาย และหลีกเลี่ยงสาเหตุ พร้อมทั้งเบี่ยงเบนพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์

3. แนวคิดของ ประเสริฐ ตันสกุล และคณะ (2538 : 13) ได้ทำวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์ทักษะชีวิตเพื่อการพัฒนาบุคลิกภาพเยาวชน โดยการเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึกกับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย อาชีวศึกษา และนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และวิเคราะห์หลักสูตร ตำราเรียนและเอกสารต่างๆ ประกอบกับแนวคิดที่รวบรวมได้จากประสบการณ์ของต่างประเทศ และได้กำหนดชนิดของทักษะชีวิตทั้งหมด 9 องค์ประกอบ คือ

1. ทักษะในการวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ที่ช่วยให้สามารถตระหนักในสถานการณ์ที่เป็นปัญหา และระบุได้ว่าปัญหาที่เกี่ยวข้องมีอะไรบ้าง
2. ทักษะในการประเมินศักยภาพของตนเองในสถานการณ์จัดลำดับ
3. ทักษะในการคิดหาทางเลือกและการวิเคราะห์จัดลำดับ
4. ทักษะในการตัดสินใจอย่างมีเหตุมีผลในการเลือกทางที่เหมาะสมที่สุดในสถานการณ์นั้น ๆ
5. ทักษะในการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดความคิดและการตัดสินใจของตน ให้คู่สื่อสารอีกฝ่ายหนึ่งได้ทราบ
6. ทักษะในการปฏิเสธการเจรจาต่อรองเพื่อรักษาน้ำใจและผลประโยชน์อันชอบธรรมของตน
7. ทักษะในการควบคุมอารมณ์ ความคิดเห็นและพฤติกรรมภายใต้แรงกดดัน
8. ทักษะในการพัฒนาและปรับเปลี่ยนเจตคติของตนเองและผู้ที่เกี่ยวข้อง
9. ทักษะในการใช้เหตุผลโน้มน้าวใจผู้อื่นให้คล้อยตามและสนับสนุนแนวความคิดและการกระทำที่ถูกต้อง

นอกจากนี้ผลงานวิจัยดังกล่าว ยังได้เสนอแนะแนวทางในการฝึกอบรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันพฤติกรรมการใช้สารเสพติด โดยเน้นหนักทักษะชีวิตบางประการที่นักเรียนยังขาดอยู่มาก โดยการจัดกลุ่มทักษะใหม่ดังตาราง 4

ตาราง 4 องค์ประกอบทักษะชีวิตในการป้องกันสารเสพติดตามแนวคิดของ ประเสริฐ ดันสกุล และคณะ

กลุ่ม	ทักษะประธาน	ทักษะประกอบ
กลุ่มทักษะเชิงวิเคราะห์ หาเหตุผล (Reasoning skill)	-ทักษะในการคิดอย่างมี วิจารณญาณ (Critical thinking)	-ทักษะการคิดค้นหาปัญหา ทางเลือกอื่น (Creative thinking) การชั่งน้ำหนักและ การวิเคราะห์จัดทางเลือก เป็นต้น
กลุ่มทักษะตัดสินใจเลือกในสิ่งที่ ดีที่สุด (Decision making)	-ทักษะในการประมาณคนหรือ ทักษะการประเมินศักยภาพของ ตนเอง (Self-awareness)	-ทักษะการควบคุมอารมณ์และ สถานการณ์กดดัน -ทักษะการสื่อสารเพื่อปฏิเสธและ ต่อรองเพื่อรักษาน้ำใจและ ผลประโยชน์ของตนเอง
กลุ่มทักษะเพื่อการสังคมและการ ปรับตัว (Social adjustment skill)	-ทักษะในการพัฒนาและปรับ เปลี่ยนค่านิยม (Development skill)	-ทักษะการสื่อสาร (Communica- tion skill) -ทักษะการใช้เหตุผลโน้มน้าว ใจผู้อื่น (Relation skill)

ที่มา : สำนักงาน ป.ป.ส. กองป้องกันยาเสพติด. (2540 ค). แนวคิดทักษะชีวิตเพื่อการ
ป้องกันยาเสพติด. หน้า 14.

จากตาราง 4 แสดงว่า หากพิจารณาองค์ประกอบของทักษะชีวิตที่กล่าวมา
ข้างต้นนั้นค่อนข้างให้ความสำคัญกับองค์ประกอบในส่วนที่เป็นเจตคติและทักษะมากกว่า
องค์ประกอบด้านความรู้

2. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่ม

ปัจจัยสำคัญที่จะบรรลุการเรียนรู้สูงสุด คือ การมีส่วนร่วมสูงสุดและการบรรลุ
งานสูงสุด ซึ่งในปัจจัยดังกล่าวมีหลักสำคัญในการเรียนรู้ก็คือ กระบวนการกลุ่ม

2.1 ความหมายของกระบวนการกลุ่ม

ทิตนา เทียนเสมอ (2515 : 5-6) ได้ให้ความหมายกระบวนการกลุ่มว่า เป็น
กระบวนการที่ใช้กลุ่มในการแก้ปัญหาหรือกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งร่วมกัน เพื่อเรียนรู้สิ่งต่างๆ
ผู้เรียนจะเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองและใช้วิธีวิเคราะห์พฤติกรรมของผู้เรียน
ซึ่งเกิดขึ้นในขณะที่เรียน เป็นกระบวนการสำคัญของการเรียนรู้

วินิจ เกตุขำ และ คมเพชร จัตรศุภกุล (2522 : 14-15) ได้ให้ความหมาย กระบวนการกลุ่มว่า เป็นที่รวมแห่งประสบการณ์ของบุคคลหลายๆ ฝ่ายที่มาพบปะสังสรรค์กันด้วยความรู้สึกพึงพอใจในความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เรียกว่า เกิดการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) การปฏิสัมพันธ์นี้เองช่วยให้ค้นพบวิธีแก้ปัญหาที่น่าพอใจร่วมกัน ทำให้แต่ละคนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ในระหว่างกัน และผลลัพธ์ประการต่อมาก็คือ ทำให้แต่ละคนเป็นแรงจูงใจให้เก้กันและกัน และมีความเอื้ออารีต่อกันอีกด้วย ผลรวมของประสบการณ์ย่อมเกิดเป็นพลังของกลุ่มซึ่งมีทิศทาง มีอัตราความเร็ว และมีปริมาณอยู่ในตัวของมันเอง สมาชิกแต่ละคนจะเกิดความรู้สึกในความสำเร็จในการดำเนินงานร่วมกัน ซึ่งนับเป็นความรู้สึกอย่างหนึ่งที่ถือได้ว่าเป็นที่มาแห่งความพึงพอใจ อันเป็นตัวการสำคัญที่จะช่วยให้ได้มาซึ่งการทำงานที่ดียิ่งขึ้นต่อไป

กู๊ด (จุฬา บุรีภักดี. 2527 : 1 ; อ้างอิงจาก Good. 1992. *Dictionary of Education*) ได้ให้ความหมายกระบวนการกลุ่มว่า เป็นรูปแบบของการปะทะสังสรรค์กันในกลุ่มหรือวิธีการดำเนินงานของกลุ่ม ขยายความได้ดังนี้คือ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกที่มีต่อกันเพื่อที่จะกระตุ้นให้กลุ่มดำเนินกิจกรรมไปสู่เป้าหมายอันเป็นของกลุ่มและสมาชิกด้วย

บาร์เกอร์ และคณะ (Barker, et al. 1991 : 14) ได้ให้ความหมายกระบวนการกลุ่มว่า เป็นการสื่อสารที่เป็นพลวัตรของกลุ่ม เป็นการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของบุคคล และการมีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม การเปลี่ยนแปลงความคิดของบุคคลผ่านการกระตุ้นและการมีปฏิสัมพันธ์ เป็นการบ่งบอกว่า บุคคลขยายความคิดของตนเองผ่านการกระตุ้นภายนอกและการมีปฏิสัมพันธ์โดยจะโน้มน้าวเลือกความคิด และบุคลิกภาพของสมาชิกกลุ่มจากบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์ด้วย

โดยสรุป กระบวนการกลุ่ม หมายถึง กระบวนการที่สำคัญของการเรียนรู้ มีการปะทะ สังสรรค์กัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ภายในกลุ่ม โดยสมาชิกมีการปฏิสัมพันธ์กัน ทำให้เกิดการดำเนินกิจกรรมเพื่อนำไปสู่เป้าหมาย

2.2 ลักษณะการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่ม

การเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่มที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี ควรประกอบด้วยลักษณะดังต่อไปนี้ (สุขุมล เกษมสุข. 2535 : 49-50)

1. ให้นักเรียนเป็นผู้ทำกิจกรรมด้วยตนเองอย่างทั่วถึง โดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เพราะการทำกิจกรรมจะช่วยให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนและเรียนด้วยความสนุกสนานมีชีวิตชีวา

2. ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากกันและกันภายในกลุ่ม ทั้งด้านความรู้ และการปรับตัว เพราะนักเรียนจะได้แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ความรู้สึกนึกคิดจากกัน และกัน เป็นแนวทางให้นักเรียนปรับตัว ให้สามารถทำงานร่วมกับกลุ่มได้ดีขึ้น

3. ให้นักเรียนได้เรียนรู้โดยการค้นพบด้วยตนเอง ส่งเสริมนักเรียนให้พยายามค้นหาและพบคำตอบ พบวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเอง ไม่ใช่จากการบอกเล่าของครู การค้นพบความรู้ด้วยตนเอง นักเรียนย่อมเข้าใจจริง และจดจำได้ดี เป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมที่ถาวร

4. ให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการหรือกระบวนการที่เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้และคำตอบต่าง ๆ ที่ต้องการ มากกว่าที่จะมุ่งเน้นเฉพาะที่คำตอบอย่างเดียว เพื่อให้ นักเรียนสามารถใช้วิธีการนั้นในการแสวงหาคำตอบในสถานการณ์อื่น ๆ ต่อไป เป็นการเรียนวิธีที่จะเรียน

5. ให้นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ได้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้นั้นจึงจะมีความหมายต่อนักเรียน

นอกจากนี้ควรให้นักเรียนได้ฝึกทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานกลุ่ม เช่น การทำหน้าที่เป็นผู้นำกลุ่ม เลขานุการกลุ่ม การวางแผนงาน การรับผิดชอบ การร่วมมือ การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล การรับฟังและพิจารณาความคิดของผู้อื่น การแก้ปัญหา ฯลฯ

2.3 องค์ประกอบในการจัดการให้ความรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่ม

การนำกระบวนการกลุ่มมาใช้เพื่อให้ความรู้แก่สมาชิก เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ที่กำหนดไว้นั้นจะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบการจัดตั้งกลุ่ม (Group formation) ผู้ดำเนินการกลุ่มหรือผู้นำกลุ่ม และการจัดประสบการณ์เรียนรู้ภายในกลุ่ม (Phase of group experience) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การจัดตั้งกลุ่ม (Group formation) จะต้องมีการกำหนดการจัดตั้งกลุ่มแต่ละครั้ง วัตถุประสงค์ และโครงสร้างของกระบวนการกลุ่ม ซึ่งได้แก่ จำนวนสมาชิก เวลา สถานที่ขณะที่จัดการอภิปรายกลุ่ม

จำนวนสมาชิกที่เหมาะสมขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของกลุ่มนั้น ๆ และเคลิก ได้กล่าวว่ากลุ่มที่สมาชิกจำนวน 4-12 คน จะเป็นกลุ่มที่มีขนาดเหมาะสมที่สุดที่จะทำให้ เกิดการปฏิสัมพันธ์มากที่สุด และมีความเป็นปึกแผ่น หากว่ากลุ่มใหญ่กว่านี้ความสนใจจะน้อยลง เพราะสมาชิกจะมีการปฏิสัมพันธ์น้อยลง (นิตยา โชตินอก. 2538 : 26)

การจัดกิจกรรมการให้ความรู้โดยวิธีอภิปรายกลุ่ม ควรจัดให้สมาชิกได้เห็นหน้ากันโดยการให้นั่งเป็นวงกลม จะทำให้ได้ประโยชน์ในแง่การสื่อสาร การมีปฏิสัมพันธ์ ได้เห็นการแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก และไม่ควรแยกผู้นำออกจากกลุ่ม

สำหรับเวลาและสถานที่ในการการจัดทำกลุ่ม ควรจัดให้เป็นสัดส่วน เฉพาะเงียบสงบ ไม่มีเสียงรบกวนหรือสิ่งเบี่ยงเบนความสนใจ สภาพแวดล้อมและบรรยากาศให้ เหมาะกับการเรียนรู้มากที่สุด เช่น ห้องไม่แออัด เวลาในการทำกลุ่มควรเป็นเวลาว่าง กำหนด วันเวลาสถานที่ให้แน่นอน การเริ่มต้นและการสิ้นสุดของการทำกลุ่มต้องตรงเวลา และไม่ควรร เกิน ครั้งละ 1-1.5 ชั่วโมง และความถี่ของการจัดกลุ่มอาจจะจัดสัปดาห์ละ 1-2 ครั้ง หรือ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม (Marram. 1978 : 151-153)

2. ผู้ดำเนินการกลุ่มหรือผู้นำกลุ่ม

ผู้นำกลุ่มมีบทบาทสำคัญในการทำกลุ่ม เพราะการทำกลุ่มของสมาชิก ให้ได้ผลดี จะต้องทำให้สมาชิกในกลุ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ดังนั้นผู้ทำหน้าที่เป็น ผู้นำในการทำกลุ่มจะต้องเข้าใจหน้าที่ของผู้นำกลุ่มเป็นอย่างดีและเข้าใจการปฏิบัติการเป็น ผู้นำกลุ่มอย่างถูกต้องให้มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะเป็นการช่วยเหลือสนับสนุนให้กลุ่มได้บรรลุ วัตถุประสงค์ สมาชิกมีส่วนร่วมและมีการปฏิสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ

หน้าที่ของผู้นำกลุ่ม (Leadership function) มี 3 ประการ

1) ผู้นำกลุ่มมีหน้าที่เอื้ออำนวยให้สมาชิกทุกคน ได้รับการตอบสนอง ความต้องการของสมาชิกกลุ่ม 3 ด้าน ดังนี้

ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย

ความรู้สึกเป็นสมาชิกกลุ่ม

ความรู้สึกเป็นเพื่อนกับผู้อื่น

ดังนั้นผู้นำกลุ่มจะต้องให้โอกาสกับสมาชิกกลุ่มในการที่จะตระหนัก ถึงความสามารถเฉพาะของตนและความรับผิดชอบของตนที่มีต่อหมู่คณะด้วย

2) ผู้นำต้องสร้างบรรยากาศที่มีชีวิตชีวาให้เกิดขึ้นในกลุ่ม ให้สมาชิก ทุกคนมีอิสระในการแสดงความรู้สึก ความคิดเห็นในปัญหาต่าง ๆ ที่พบ ตลอดจนมีอิสระในการ หาแนวทางการแก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน ทั้งนี้โดยให้บรรยากาศในกลุ่มไม่ตึงเครียดจนเกินไป และสัมพันธภาพระหว่างบุคคลยังคงเป็นที่น่าพอใจ

3) ผู้นำกลุ่ม มีหน้าที่กำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะของสมาชิกแต่ละคน เนื่องจากสมาชิกแต่ละคนย่อมจะใช้เวลาในการบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มได้ต่างกัน

วิธีปฏิบัติในการเป็นผู้นำกลุ่ม (Leadership intervention)

เพื่อให้การจัดกระบวนการกลุ่มบรรลุตามจุดมุ่งหมาย ผู้นำกลุ่มจะต้องมี วิธีการปฏิบัติในการเป็นผู้นำกลุ่มดังต่อไปนี้

1) กำหนดจุดมุ่งหมายของการทำกลุ่มอย่างชัดเจน และจะต้องอธิบายให้สมาชิกกลุ่มทุกคนเข้าใจถึงจุดมุ่งหมาย และวิธีดำเนินการของกลุ่ม เพื่อลดความวิตกกังวลของสมาชิกกลุ่ม

2) สร้างแบบแผนของการทำกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มบรรลุวัตถุประสงค์ สมาชิกมีความกระตือรือร้น และมีส่วนร่วมในการทำกลุ่มอย่างเต็มที่ โดยจะต้องมีการวางแผนในเรื่องของโครงสร้าง และองค์ประกอบภายนอกโดยทั่ว ๆ ไป ซึ่งมีอิทธิพลต่อการรวมกลุ่ม เช่น จำนวน สมาชิกในกลุ่ม ระยะเวลา สถานที่ การจัดที่นั่ง และลักษณะสมาชิก

3) กระตุ้นและเพิ่มพูนการมีปฏิสัมพันธ์กันในระหว่างสมาชิก ผู้นำกลุ่มต้องกระตุ้นให้สมาชิกมีการพูดจาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในหัวข้อเรื่องเดียวกัน มีความเข้าใจในปัญหาของกันและกัน หาทางช่วยแก้ปัญหา นอกจากนี้ผู้นำกลุ่มอาจกระตุ้นให้มีปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มเพิ่มมากขึ้น โดยการใช้วัสดุอุปกรณ์ การเล่นเกมส์หรืออื่น ๆ

4) กระตุ้นให้สมาชิกได้ระบายและแลกเปลี่ยนปัญหาซึ่งพบร่วมกัน ผู้นำกลุ่มต้องพยายามให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ การทำกลุ่มจะมีความหมายและได้รับความสนใจอย่างมากจากสมาชิก ถ้าสิ่งที่พูดในกลุ่มเป็นปัญหาของสมาชิกทุกคน หรือสมาชิกส่วนมาก นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความรู้สึกร่วมกันอีกด้วย ทำให้สมาชิกในกลุ่มรู้สึกว่าเป็นที่ยอมรับ และได้รับความช่วยเหลือให้กำลังใจซึ่งกันและกัน

5) วางแผนการทำกลุ่มสำหรับสมาชิกแต่ละคน เนื่องจากสมาชิกแต่ละคนมีความสามารถในการบรรลุถึงจุดมุ่งหมายของกลุ่มต่างกัน ผู้นำกลุ่มจะต้องมีความสามารถในการหาวิธีแก้ไขในสิ่งที่เกิดขึ้นในกลุ่ม สามารถแยกได้ว่ามีองค์ประกอบอะไรบ้างที่ทำให้การดำเนินการของกลุ่มไม่ต่อเนื่อง หรือทำให้การอภิปรายกลุ่มไม่เป็นไปตามรูปแบบ

6) ช่วยลดความวิตกกังวลของสมาชิก ผู้นำควรช่วยลดความวิตกกังวลของสมาชิกตั้งแต่ในระยะเริ่มแรกของการทำกลุ่ม โดนผู้นำจะต้องแจ้งวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน และวิธีที่สมาชิกจะต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ผู้นำกลุ่มจะต้องมีท่าทีแสดงความเห็นอกเห็นใจ เข้าใจ เต็มใจ และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิก

7) การสรุปความก้าวหน้าของกลุ่ม ผู้นำจะต้องควบคุมดูแลความก้าวหน้าในการดำเนินการของการทำกลุ่มทุกระยะจนกว่าจะสิ้นสุดการทำกลุ่มเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

3. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภายในกลุ่ม (Phase of group experience)

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภายในกลุ่มจะต้องมี 3 ระยะ ดังนี้ (Marram. 1978 : 154-161)

ระยะที่ 1 ระยะสร้างสัมพันธภาพ สร้างความรู้สึกปลอดภัย (The Introductory phase or initiating phase) เป็นระยะเริ่มต้นในการสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้นำกลุ่มสมาชิกในกลุ่ม และสร้างสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกด้วยกัน ผู้นำกลุ่มจะต้องเป็นผู้สร้างบรรยากาศแห่งความเป็นมิตร สร้างความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยให้กับสมาชิก ในตอนเริ่มต้นของกลุ่มผู้นำกลุ่มต้องกล่าวย้า ให้สมาชิกทุกคนเข้าใจจุดมุ่งหมายของการทำกลุ่ม กฎเกณฑ์ และแนวทางในการปฏิบัติตัวในฐานะสมาชิก เพื่อสร้างความรู้สึกผ่อนคลายขึ้นในกลุ่ม ผู้นำกลุ่มจะต้องส่งเสริมให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็น ความรู้สึก เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันอย่างอิสระ การเข้าใจวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน และการอยู่ในบรรยากาศสภาพแวดล้อมที่น่าพึงพอใจ มีความมั่นคงปลอดภัยจะกระตุ้นให้สมาชิกได้ระบาย ได้แสดงความรู้และความคิดเห็นของตนออกมา

ระยะที่ 2 ระยะดำเนินการ (Working phase) เป็นระยะที่สมาชิกมีความรู้สึกไว้วางใจและเชื่อมั่นในกลุ่ม ตลอดจนผู้นำกลุ่มจะทำให้สมาชิกในกลุ่มมีการระบายความรู้สึกนึกคิด แลกเปลี่ยนประสบการณ์ มีการเปิดเผยตนเองมากขึ้น สมาชิกจะมุ่งความสนใจอยู่ที่ปัญหา ยอมรับว่าตนเองมีปัญหา หาทางแก้ปัญหาและเลือกวิธีแก้ปัญหา โดยมีเพื่อนสมาชิกในกลุ่มคอยช่วยเหลือ สนับสนุน การที่ได้มีโอกาสพูดคุย และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในกลุ่มนี้จะ ทำให้เกิดความคิดใหม่ ๆ มาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขปัญหของตน นอกจากนี้ความเชื่อมั่นในกลุ่มจะทำให้สมาชิกสามารถรับข้อมูลย้อนกลับ และให้ข้อมูลย้อนกลับไปยังเพื่อนสมาชิกในกลุ่มได้ สมาชิกจะมีบทบาททั้งผู้ให้และผู้รับ ระยะนี้เป็นระยะระดมเอาพลังของสมาชิกทุกคนออกมาเพื่อแก้ไขปัญา

ระยะที่ 3 ระยะสิ้นสุดของการทำกลุ่ม (Final phase) ระยะนี้เป็นระยะที่ผู้นำกลุ่มจะต้องสรุปประสบการณ์ทั้งหมดในการทำกลุ่ม ผู้นำกลุ่มจะต้องช่วยให้สมาชิกในกลุ่มประเมินความก้าวหน้า ความเปลี่ยนแปลงในทางพัฒนาของตนเอง และความสำเร็จของกลุ่ม ก่อนสิ้นสุดการทำกลุ่ม ผู้นำควรจะได้บอกให้สมาชิกทราบล่วงหน้า สมาชิกบางรายอาจเกิดความวิตกกังวลที่จะมีการสิ้นสุดการทำกลุ่ม ผู้นำกลุ่มจะต้องให้โอกาสสมาชิกได้ระบายความรู้สึกนึกคิดอย่างเต็มที่

ยังยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ (2538 : 29-31) ได้เสนอแนะว่าการสอนเจตคติ ควรอาศัยกระบวนการกลุ่มในการจัด ระบบความคิด ความเชื่อ และในขั้นตอน กระบวนการกลุ่ม ต้องมีกระบวนการกลุ่มที่เข้มและชัดเจนกว่า

3. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory learning) อาศัยหลักการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student centered) โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้จากประสบการณ์เดิม

3.1 การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมีหลักสำคัญ 5 ประการ คือ (กระทรวง
สาธารณสุข กรมสุขภาพจิต. 2541 ค : 5)

- 1) เป็นการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์ของนักเรียน
- 2) ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ ๆ ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง และเป็นการเรียนรู้ที่เรียกว่า แอคทีฟ เลิร์นนิง (Active learning)
- 3) มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยตนเองและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน
- 4) ปฏิสัมพันธ์ที่มีทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายความรู้ที่ทุกคนมีอยู่ ออกไปอย่างกว้างขวาง

5) มีการสื่อสารโดยการพูดหรือการเขียน เป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยน
การวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมอาจเรียกว่า การเรียนรู้แบบ PL
หรือบางครั้งอาจเรียกว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experimental learning)

3.2 องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม องค์ประกอบ
ของกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อการเกิดทักษะชีวิต มีอยู่ 4 ประการ คือ (กระทรวง
ศึกษาธิการ กรมสามัญ. 2539 : 2)

1) การจัดประสบการณ์ (Experience) เป็นขั้นตอนที่ครูผู้สอนจัดกิจกรรม
ให้ผู้เรียนได้นำประสบการณ์เดิมของตนเองมาพัฒนาเป็นองค์ความรู้ ทักษะ และเจตคติ
ใหม่ ๆ

2) การสะท้อนความคิดและอภิปรายข้อคิดเห็น (Reflect and discussion)
เป็นขั้นตอนที่ครูผู้สอนให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงออกในการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

3) ความคิดรวบยอดและความเข้าใจ (Understanding and
conceptualization) เป็นขั้นตอนการสร้าง ความเข้าใจเพื่อนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอด
อาจเกิดขึ้นจากผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่ม และครูเป็นผู้ช่วยแต่งเติมให้

4) การทดลองหรือการประยุกต์แนวคิด (Experiment) เป็นขั้นตอนที่
ผู้เรียนได้มีโอกาสนำความคิดรวบยอดหรือสิ่งที่เกิดใหม่ไปประยุกต์ใช้ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง
หรือสถานการณ์ต่าง ๆ จนเกิดแนวทางปฏิบัติของผู้เรียนเอง

องค์ประกอบเหล่านี้สามารถสรุปเป็นภาพรวม ดังภาพประกอบ 3 (กระทรวง
สาธารณสุข กรมสุขภาพจิต. 2541 ง : 7)

ภาพประกอบ 3 องค์ประกอบ 4 ประการ ของกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

การเรียนการสอนส่วนใหญ่มักจะขาดในองค์ประกอบการทดลอง/ประยุกต์ แนวคิด ซึ่งถ้าพิจารณาให้ดีจะเห็นว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ผู้สอนจะได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้รู้จักการประยุกต์ใช้ความรู้ไม่ใช่เรียนแค่รู้ แต่ควรจะนำไปใช้ได้จริง

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม จำเป็นต้องจัดกิจกรรม ให้ครบทั้ง 4 องค์ประกอบ องค์ประกอบทั้ง 4 มีความสัมพันธ์เป็นไปอย่างพลวัตร (Dynamic) เกี่ยวข้องมีผลถึงกัน ผู้สอนจะเริ่มจากจุดใดก่อนก็ได้ ส่วนใหญ่จะเริ่มต้นจากประสบการณ์ (Experience) หรือความคิดรวบยอด (Concept) ซึ่งทั้ง 2 องค์ประกอบจะช่วยให้ผู้เรียนได้ ดึงข้อมูลเก่าหรือรับข้อมูลใหม่บางส่วนก่อนเพื่อนำไปสู่การอภิปรายและการประยุกต์ใช้ ระยะ เวลาของแต่ละองค์ประกอบไม่จำเป็นต้องเท่ากัน ผู้สอนจัดได้ตามความเหมาะสมของกิจกรรม ในแต่ละองค์ประกอบ เช่น ถ้าเนื้อหาที่สำคัญมากก็อาจใช้เวลามาก หรือถ้าผู้สอนมีประเด็นใน การอภิปรายที่สำคัญและมาก ก็อาจใช้เวลาในการอภิปรายมากกว่าส่วนองค์ประกอบความคิด รวบยอด (กระทรวงสาธารณสุข กรมสุขภาพจิต. 2541 ก : 12)

3.3 ปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มีหลักสำคัญคือต้องการให้เกิด การเรียนรู้สูงสุด โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากที่สุดในทุก ๆ องค์ประกอบก็คือ การแบ่งปัน ประสบการณ์ การได้สะท้อนความคิดและถกเถียง การสรุปความคิดรวบยอด ตลอดจนได้ ทดลองหรือประยุกต์แนวคิด และในทุกองค์ประกอบนั้นจะต้องเกิดการเรียนรู้สูงสุด

ปัจจัยที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมหรือปัจจัยที่ช่วยให้การ เรียนรู้แบบมีส่วนร่วมบรรลุการเรียนรู้สูงสุดนั้น ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบสำคัญคือ

- 1) การมีส่วนร่วมสูงสุด (Maximum participation)
- 2) การบรรลุงานสูงสุด (Maximum performance)

หรืออาจกล่าวได้ว่า

การบรรลุการเรียนรู้สูงสุด (Maximum learning) เกิดจากการมีส่วนร่วม สูงสุด (Maximum participation) และการบรรลุงานสูงสุด (Maximum performance) ในทุก องค์ประกอบของ PL หรือ

$$ML = (Max. Par. + Max. Per.) \times 4$$

การมีส่วนร่วมสูงสุด (Maximum participation) (สำนักงาน ป.ป.ส. 2540 ค : 28)

การมีส่วนร่วมสูงสุด หมายถึง ผู้เรียนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเป็น จำนวนมาก หลักสำคัญคือ กระบวนการกลุ่ม โดยผู้สอนต้องพิจารณาเลือกให้เหมาะสมใน แต่ละองค์ประกอบของการเรียนรู้ ประเภทของกลุ่มหรือขนาดของกลุ่มมีข้อบ่งชี้ และข้อจำกัด แตกต่างกันไป บางประเภทเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นมาก แต่ผู้สอน ต้องจำกัดประเด็น เพราะใช้เวลานาน เป็นต้น รายละเอียดของประเภทกลุ่ม ความหมาย ข้อบ่งชี้ และข้อจำกัดปรากฏในตาราง 5

ตาราง 5 การจัดกลุ่มประเภทต่าง ๆ

ประเภทกลุ่ม	ความหมาย	ข้อบ่งชี้	ข้อจำกัด
กลุ่ม 2 คน (Pair Gr.)	ให้นักเรียนจับคู่กันทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย	ต้องการให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการออกความเห็นหรือปฏิบัติ	ขาดความหลากหลายทางความคิดและประสบการณ์
กลุ่ม 3 คน (Triad Gr.)	ให้นักเรียนจับกลุ่ม 3 คน แต่ละคนมีบทบาทที่ชัดเจนและหมุนเวียนบทบาทกันได้	ทุกคนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตามบทบาทและสามารถเรียนรู้ได้ครบทุกบทบาท	ขาดความหลากหลายและความกระฉับกระเฉงไปบ้าง
กลุ่มย่อยระดมสมอง (Buzz Gr.)	เป็นการรวมกลุ่ม 3-4 คนขึ้นชั่วคราวเพื่อแสดงความเห็น	ต้องการให้นักเรียนมีส่วนร่วมในเวลาสั้น ๆ โดยไม่ต้องการข้อสรุปหรือต้องการข้อสรุปที่ลึกซึ้งมากนัก	ขาดความลึกซึ้งไม่มีการอภิปรายกันอย่างลึกซึ้ง
กลุ่มเล็ก (Small Gr.)	เป็นการจัดกลุ่ม 5-6 คน ทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายจนลุล่วง	ต้องการให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและถกเถียงอย่างลึกซึ้งจนได้ข้อสรุป	ใช้เวลานาน
กลุ่มใหญ่ (Large Gr.)	เป็นการอภิปรายในกลุ่ม 15-30 คน หรือทั้งชั้น	ต้องการให้เกิดการโต้แย้งหรือการรวบรวมความคิดเห็นจากกลุ่มย่อยเพื่อหาข้อสรุป	บางคนอาจให้ความสนใจหรือมีส่วนร่วมน้อย
กลุ่มไขว้ (Cross-over Gr.)	เป็นการจัดกลุ่ม 2 ขั้นตอน โดยแยกให้ผู้เรียนทำกิจกรรมเฉพาะบางกลุ่มจนมีความเชี่ยวชาญ จากนั้นจึงให้ผู้เรียนจากแต่ละกลุ่มมารวมกันเป็นกลุ่มใหม่เพื่อบูรณาการ	ต้องการให้ผู้เรียนใช้ศักยภาพของตนเองในการสร้างความรู้ ผู้เรียนจะมีส่วนร่วมและได้เนื้อหา	ใช้เวลามากอาจมีความรู้ที่ตกหล่น
กลุ่มแบ่งย่อย (Subgroup)	เป็นการจัดกลุ่ม 2 ขั้นตอน จาก 8-12 คน แต่ละกลุ่มถูกแบ่งเป็นกลุ่มย่อย 3-4 กลุ่ม เพื่อให้ทำงานกลุ่มละ 1 งาน (ที่ไม่เหมือนกัน) จากนั้นจึงให้กลุ่มย่อยมารวมกันเพื่อบูรณาการ	ต้องการให้ผู้เรียนใช้ศักยภาพของตนเองในการสร้างความรู้ ผู้เรียนจะมีส่วนร่วมและได้เนื้อหา	ใช้เวลามากอาจมีความรู้ที่ตกหล่น
กลุ่มปิรามิด (Pyramid Gr.)	รวบรวมความคิดเห็นเริ่มจากกลุ่ม 2-4 คน ทวีขึ้นไปเป็นชั้นๆ จนครบทั้งชั้น	สร้างความตระหนักและเข้าใจในความรู้ที่ลึกซึ้งของแต่ละกลุ่มหรือฝ่าย	ขาดข้อสรุปและความลึกซึ้ง

ที่มา : กระทรวงสาธารณสุข กรมสุขภาพจิต. (2541 ง). คู่มือการสอนทักษะชีวิต เพื่อป้องกันเอดส์. หน้า 8-9.

การบรรลุงานสูงสุด (Maximum Performance)

การบรรลุงานสูงสุด หมายถึง ผู้เรียนสามารถปฏิบัติงานได้ตรงตามที่คุณสอนกำหนดไว้ทั้งเนื้อหาและระยะเวลา ซึ่งมีหลักสำคัญคือ (สำนักงาน ป.ป.ส. 2540 ค : 29)

1. ผู้สอนต้องกำหนดกิจกรรมให้ชัดเจน เช่น แบ่งกลุ่มอย่างไร ทำงานอะไร ทำอย่างไร แคไหน ภายในระยะเวลาเท่าไร หลังจากนั้นต้องนำเสนอหรือไม่ และนำเสนอภายในระยะเวลาเท่าไร เป็นต้น

2. กำหนดบทบาทของกลุ่มหรือสมาชิกในกลุ่มให้ชัดเจน โดยกำหนดบทบาทให้แต่ละกลุ่มมีบทบาทแตกต่างกัน เพื่อให้เกิดการขยายการเรียนรู้และไม่น่าเบื่อ เช่น มีบทบาทของกลุ่ม สังเกตการณ์เพิ่มเข้ามา เป็นต้น การกำหนดบทบาทนี้ยังรวมไปถึงสมาชิกภายในกลุ่มด้วย เช่น บทบาทของผู้นำกลุ่ม บทบาทของผู้นำเสนอ และผู้สังเกตการณ์ เป็นต้น

3. กิจกรรมควรมีโครงสร้างของเนื้อหาที่ชัดเจน ซึ่งบอกทั้งรายละเอียดของกิจกรรมและบทบาท ซึ่งในส่วนนี้หากผู้สอนสามารถชี้แจงประกอบการจัดทำเป็นใบงาน หรือ ใบชี้แจงมอบให้กลุ่มด้วยจะทำให้ชัดเจนมากขึ้น

ใบงาน หมายถึง ใบมอบหมายงานให้กลุ่มที่มีรายละเอียดมากและต้องการผลงานที่เป็นข้อสรุปของกลุ่มที่มีความลึกซึ้งมาก ผู้สอนอาจพิมพ์หรือเขียนแจกให้ผู้เรียนหรือกลุ่ม ใบงานนี้มักใช้ในองค์ประกอบขั้นการสะท้อนความคิดและอภิปราย และการประยุกต์แนวคิด เป็นต้น

ใบชี้แจง หมายถึง ใบมอบหมายงานให้กลุ่มที่มีรายละเอียดไม่มากนักมักเป็นกลุ่มใหญ่ ผู้สอนอาจเขียนบนแผ่นใสให้ผู้เรียนอ่าน ประกอบการถามข้อสงสัยในคำชี้แจง ใบชี้แจงงานนี้มักใช้ในองค์ประกอบขั้นประสบการณ์และการประยุกต์แนวคิด เป็นต้น

4. หลักและวิธีการสอนทักษะชีวิต

การสอนทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันยาเสพติดหรือยาบ้าของเด็กวัยรุ่นนั้น เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง หรือ “การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม” (PL) ซึ่งจำแนกออกเป็น “การสอนความรู้” “การสอนเจตคติ” “การสอนทักษะ” ซึ่งการสอนโดยวิธีนี้จะทำให้เด็กสามารถคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเองได้ โดยมีหลักการสอนดังนี้ (กระทรวงสาธารณสุข กรมสุขภาพจิต. 2541 ง : 10-12)

4.1 หลักการสอนความรู้แบบมีส่วนร่วม

การสอนความรู้ (Knowledge) ที่ใช้หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ช่วยสร้างทักษะชีวิตที่เป็นพื้นฐานและเป็นองค์ประกอบร่วมของทักษะชีวิตตัวอื่นๆ ทั้งหมด นั่นก็คือ

ความคิดสร้างสรรค์ และความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ ลักษณะเฉพาะของการสอนความรู้ที่มียึดหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ดังแสดงในตาราง 6

ตาราง 6 องค์ประกอบของการเรียนรู้และลักษณะเฉพาะของการสอนความรู้

องค์ประกอบของ PL	ลักษณะเฉพาะของการสอนความรู้แบบ PL
ประสบการณ์	ตั้งคำถามเพื่อรวบรวมประสบการณ์ของผู้เรียน
การสะท้อนความคิดและอภิปราย	นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้เพื่อสร้างความรู้ตามงานที่ได้รับมอบหมาย
ความคิดรวบยอด	การบรรยาย (โดยครูหรือสื่อ) การรายงานผลงานกลุ่มหรือบูรณาการความรู้ของกลุ่มย่อยโดยการอภิปรายในกลุ่มใหญ่
ประยุกต์แนวคิด	นักเรียนได้ทำกิจกรรมที่ประยุกต์ความรู้ที่เกิดขึ้น เช่น เขียนคำขวัญ จัดบอร์ด ทำรายงาน เขียนเรียงความ ฯลฯ

ที่มา : กระทรวงสาธารณสุข กรมสุขภาพจิต. (2541 ง). คู่มือการสอนทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอ็ดส์. หน้า 10.

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจเนื้อหาวิชานั้น ไม่มีขั้นตอนการสอนที่เฉพาะเจาะจง เพียงแต่ให้คำนึงถึงการจัดกิจกรรมที่ครอบคลุมองค์ประกอบของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทั้ง 4 ประการ

4.2 หลักการสอนเจตคติแบบมีส่วนร่วม

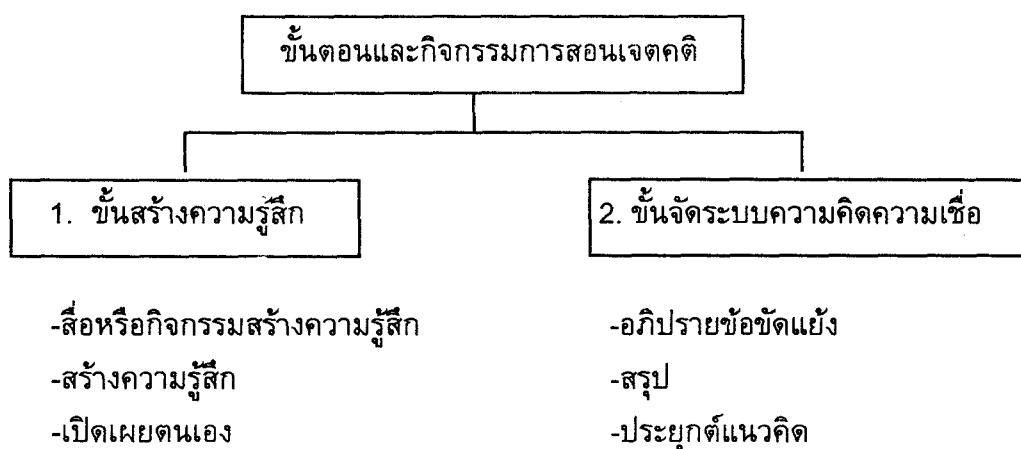
ถึงแม้กระบวนการสอนแต่ละครั้งจะมีองค์ประกอบทั้งด้าน พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย แต่การสอนเจตคติจะมุ่งเน้นการสอนในด้านจิตพิสัย ซึ่งมีองค์ประกอบ 2 ด้าน คือ การสร้างความรู้สึกลึกซึ้งสอดคล้องกับเจตคติดังกล่าว และการจัดระบบความคิดความเชื่อ เมื่อนำมาสัมพันธ์กับหลักการทั่วไปของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีองค์ประกอบ 4 ประการ การสอนเจตคติจึงควรมีลักษณะเฉพาะดังตาราง 7

ตาราง 7 องค์ประกอบของการเรียนรู้และลักษณะเฉพาะของการสอนเจตคติ

องค์ประกอบของการเรียนรู้	ลักษณะเฉพาะของการสอนเจตคติ
ประสบการณ์	เน้นประสบการณ์ด้านความรู้สึกของนักเรียน
การสะท้อนความคิด และถกเถียง	นักเรียนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและโต้แย้งอย่างเต็มที่
การสรุปความคิดรวบยอด	นักเรียนได้ข้อสรุปด้วยตนเองโดยครูกระตุ้นให้นักเรียนคิดและช่วยเพิ่มเติม
การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด	นักเรียนได้ทำกิจกรรมทั้งในหรือนอกเวลาเรียนเพื่อให้มีเจตคติที่ฝังแน่นมากขึ้น

ที่มา : กระทรวงสาธารณสุข กรมสุขภาพจิต. (2541 ง). คู่มือการสอนทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์. หน้า 11.

เนื่องจากเจตคติเป็นความคิดหรือความเชื่อที่มีความรู้สึกเป็นองค์ประกอบ ดังนั้นการสอนจึงต้องมีทั้ง 2 องค์ประกอบ คือ ด้านความรู้สึกและด้านความคิดความเชื่อ ดังภาพประกอบ 4 (กระทรวงสาธารณสุข กรมสุขภาพจิต. 2541 ง : 11)

ภาพประกอบ 4 ขั้นตอนและกิจกรรมการสอนเจตคติ

ขั้นสร้างความรู้สึก จะใช้สื่อหรือกิจกรรมสร้างความรู้สึก อาจใช้เวลาประมาณ 5-20 นาทีของคาบสอน ส่วนที่เหลือจะเป็นการจัดระบบความคิดความเชื่อ ดังนั้นครูจึงจำเป็นต้องมีทักษะในการใช้สื่อ/กิจกรรมให้เกิดความรู้สึกได้จริง รวมทั้งมีทักษะ

ในการใช้กระบวนการกลุ่มช่วยจัดระบบความคิดความเชื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้นักเรียนได้มีโอกาสอภิปรายโต้แย้งจนนักเรียนสามารถสรุปได้ด้วยตนเอง และนำข้อสรุปที่ได้มาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ โดยมีรายละเอียดกิจกรรมสรุปได้ดังตาราง 8

ตาราง 8 สรุปขั้นตอนและกิจกรรมการสอนเจตคติ

ขั้นตอน	องค์ประกอบ PL	กิจกรรม
1. ขั้นสร้าง ความรู้สึก	ประสบการณ์	สื่อหรือกิจกรรมสร้างความรู้สึก เป็นการใช้อนุสหรณ์หรือกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้สึกหรืออารมณ์ร่วมกับเรื่องนั้น ๆ สื่อสร้างความรู้สึก เช่น บทสำหรับอ่าน (กรณีศึกษาจดหมาย บันทึก บทสัมภาษณ์ ฯลฯ) แถบเสียง วีดิทัศน์ กิจกรรมสร้างความรู้สึก เช่น -สร้างความรู้สึกโดยตรง เช่น ละคร พุ่นกระบอก จำแนกเจตคติของผู้เรียน เช่น การสำรวจ ความคิดเห็นแบบสอบถามจัดลำดับความสำคัญ เป็นต้น -กิจกรรมอื่น ๆ เช่น กิจกรรมที่อาศัยจินตนาการ กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ที่มีเนื้อหาเชื่อมโยง การต่อเรื่องและกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ที่มีเนื้อหาเชื่อมโยง การต่อเรื่องและกิจกรรมเร้าความสนใจอื่น ๆ เช่น การโต้ว่าที่ การเปิดเผยตนเอง เป็นการดึงประสบการณ์เก่าของนักเรียนมักทำในกลุ่ม 2 คน หรือกลุ่มย่อยระดมสมอง เช่น ให้เล่าความรู้สึกโดยตรง ให้เขียนแล้วอ่านเอง หรือสลับกันอ่านให้ตอบคำถาม เป็นต้น
2. ขั้นจัดระบบ ความคิด ความเชื่อ	สะท้อนความคิด และอภิปราย ความคิดรวบยอด ประยุกต์แนวคิด	การอภิปรายข้อขัดแย้ง เป็นการตั้งประเด็นความคิดความเชื่อเรื่องต่าง ๆ เพื่อให้มีการอภิปรายจนได้ข้อสรุปในกลุ่มเล็ก การสรุป เป็นการให้กลุ่มเล็กรายงานข้อสรุปของกลุ่มและร่วมกันสรุปแนวคิดในกลุ่มใหญ่ การประยุกต์แนวคิด เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้เจตคติที่เกิดขึ้น อาจให้ทำกิจกรรมในห้องเรียนหรือเป็นกิจกรรมเสริม

ที่มา : กระทรวงสาธารณสุข กรมสุขภาพจิต. (2541 ง). คู่มือการสอนทักษะชีวิตเพื่อป้องกัน
เอดส์. หน้า 12.

การสอนเจตคติ ยังแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ การสร้างเจตคติก่อนจะมีพฤติกรรม (เช่น รังเกียจการเสพยาบ้า ก่อนที่จะมีพฤติกรรมติดยา) กับการเปลี่ยนแปลงเจตคติ (เช่น ลด ละ เลิกการเสพยาบ้าเมื่อมีพฤติกรรมแล้ว) ความแตกต่างที่สำคัญในขั้นตอนการใช้สื่อและกิจกรรมสร้างความรู้สึกคือ ในการสร้างเจตคติจะเน้นการสร้างความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับเจตคตินั้นๆ ส่วนการเปลี่ยนแปลงเจตคติจะให้ความสำคัญในการใช้สื่อและกิจกรรมที่โยกคลอนความรู้สึกของเจตคติเดิม ส่วนในขั้นจัดระบบความคิดความเชื่อ การเปลี่ยนแปลงเจตคติจะต้องมีประเด็นอภิปรายที่เข้มและชัดเจนกว่า

ในการสอนเจตคติ สิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้คือ นักเรียนสรุปประเด็นอภิปรายโดยไม่ตรงกับจุดประสงค์ (เช่น นักเรียนเห็นว่าสามารถเสพยาบ้าหรือหวังผลในการดูดาวาได้นานๆ ครูจำเป็นต้องหาทางออกในกรณีเช่นนี้ โดยอาศัยแนวคิด 4 ประการต่อไปนี้

1. ครูควรมีใจกว้าง โดยยอมรับว่าเจตคติที่เหมาะสมอาจมีได้มีเพียงเจตคติตามที่ครูหวังเพียงประการเดียว
2. ครูควรไว้วางใจในตัวนักเรียนภายใต้ความเชื่อที่ว่า หากเจตคติที่สอนนั้นเป็นสิ่งที่ดีก็ควรที่จะเปิดโอกาสให้นักเรียนท้าทายหรือทดสอบ โดยหาเหตุผลมาถกเถียงอภิปราย จนเกิดการยอมรับในขั้นตอนกระบวนการกลุ่ม ซึ่งความคิดเห็นที่มีผลก็จะได้รับการสนับสนุน ไม่ว่าความคิดเห็นนั้นจะเป็นของใคร
3. ครูสามารถช่วยขยายเครือข่ายการเรียนรู้ของนักเรียนได้โดยช่วยตั้งคำถามให้นักเรียนคิดหรือครูกับนักเรียนแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน นั่นคือใช้การสื่อสารแบบ 2 ทางมากกว่าการยึดเยียด
4. การเรียนรู้เป็นกระบวนการสร้างความรู้ที่นักเรียนมีส่วนร่วมหากสิ่งใดที่ครูเห็นว่าดีแต่นักเรียนไม่ยอมรับ แม้ครูจะพยายามถ่ายทอดต่อไปก็ไม่เกิดเป็นการเรียนรู้ในทางตรงข้ามหากครูยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน โดยครูสงวนความคิดเห็นของครูไว้ นักเรียนก็จะรู้สึกยอมรับครูเช่นกันและขยายการเรียนรู้ออกไป

กิจกรรมที่ใช้ในการสอนเจตคติ

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2541 ง : 13-15) ได้กล่าวถึงกิจกรรมที่ใช้ในการสอนเจตคติ ดังนี้

1. กิจกรรมในขั้นตอนสร้างความรู้สึก เป็นกิจกรรมที่มุ่งกระตุ้น จูงใจ หรือโน้มน้าวให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกตามจุดประสงค์เพื่อนำไปสู่การจัดระบบความคิดความเชื่อ และสร้างเป็นเจตคติที่ต้องการหรือเปลี่ยนแปลงเป็นเจตคติที่พึงประสงค์ กิจกรรมในขั้นตอนนี้ได้แก่

1.1 สื่อหรือกิจกรรมสร้างความรู้สึก

1.1.1 สื่อ เป็นเรื่องราวที่เรียบเรียงขึ้นให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย บันทึกไว้ เช่น กรณีศึกษา บทความ บันทึกประจำวัน จดหมาย ฯลฯ อาจทำเป็นบทสำหรับอ่าน (Script) แถบเสียง วิดิทัศน์

บทสำหรับอ่าน (Script) ใช้ได้ง่ายแต่ต้องอาศัยความสามารถของครูในการใช้น้ำเสียง จังหวะ เพื่อช่วยให้เกิดความรู้สึก

แถบเสียงใช้ได้ง่ายและสามารถใช้ดนตรี รวมทั้งเสียงของบุคคลมีอาชีพมาช่วยทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีขึ้น

วิดิทัศน์ ถ้าสร้างได้ดีจะช่วยกระตุ้นความรู้สึกได้มาก แต่ก็มีปัญหาเรื่องเครื่องมือ ปัญหาทางเทคนิคของภาพและเสียง ตลอดจนขนาดของจอด้วย

1.1.2 กิจกรรม กิจกรรมสำหรับสร้างความรู้สึกรวมแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1.1.2.1 กิจกรรมสร้างความรู้สึกรวมโดยตรง เป็นการประยุกต์สื่อให้เป็นกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วม เช่น

ละคร เป็นเรื่องสั้น ๆ โดยเขียนบทให้นักเรียนเตรียมการแสดงมาก่อน ซึ่งนักเรียนมักจะแสดงได้ดีและเพื่อน ๆ ให้ความสนใจจดจำสำคัญอยู่ที่บทละคร จะต้องสร้างอารมณ์ความรู้สึกที่สัมพันธ์กับจุดประสงค์ได้ดี ไม่ควรมีฉากหลายฉากเกินไปและแต่ละฉากควรจะสั้น ทั้งนี้เพื่อให้เล่นได้ง่ายชวนติดตามและไม่เสียเวลามาก

ละครวิทยุ ผู้เรียนสามารถแสดงได้ง่าย ๆ โดยใช้ฉากกันแล้วนักเรียนอ่านตามบทที่เตรียมไว้ให้ได้อารมณ์ความรู้สึก โดยไม่ต้องมีการแสดง

หุ่นกระบอก ใช้กับเด็กระดับประถมหรือเด็กมัธยม เล่นในเรื่องที่ตัวละครจะแสดงออกได้ยาก สามารถสร้างบทให้ซับซ้อนกว่าละครเพราะมีผู้พากย์ต่างหาก

1.1.2.2 กิจกรรมที่จำแนกเจตคติของนักเรียน (Value classification) โดยหวังผลให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกตระหนัก และ/หรือความรู้สึกผิดคัดในความคิดเห็นแตกต่างกันระหว่างกลุ่ม เช่น ผู้ดีดया-ผู้ไม่ดีดया ชาย-หญิง เป็นต้น วิธีทำกิจกรรมนี้ได้แก่

การสำรวจความคิดเห็น เป็นกิจกรรมที่ครูใช้เพื่อให้ นักเรียนได้รับรู้ความคิดของอีกฝ่าย ซึ่งจะโยกคลอนความรู้สึกเดิมที่ตนเองยึดถืออยู่ได้ดี จากนั้นก็ใช้กระบวนการกลุ่มมาอภิปรายต่อให้ลึกซึ้ง

การตอบแบบสอบถาม แบบสอบถามที่ออกแบบไว้ดีจะทำให้เกิดความรู้สึกผิดคัดได้ว่าตนคิดแตกต่างกับคนอื่นหรือกลุ่มอื่นอย่างไร

การจัดลำดับความสำคัญ ทำให้นักเรียนเผชิญกับความรู้สึกขัดแย้งว่าจะให้ความสำคัญกับอะไรมากกว่า

กิจกรรมทั้ง 3 อย่าง ต้องอาศัยกลยุทธ์ที่ทำให้กระทบความรู้สึก เช่น ให้นักเรียนหาลักษณะของคนรักที่ต้องการ 5 ประการก่อน จากนั้นให้นักเรียนคิดว่าหากคนรักที่พบมีคุณสมบัติเพียง 4 ประการ จะตัดข้อใดออก ทำเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ จนเหลือเพียง 2 ประการ นักเรียนก็จะอภิปรายจนเกิดความตระหนักว่าคุณสมบัติใดที่เป็นคุณค่าภายในของคนเรา

1.1.2.3 กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ที่มีเนื้อหาเชื่อมโยงกับเจตคติที่ต้องการจะช่วยสร้างความตระหนัก ซึ่งสามารถเชื่อมโยงไปสู่การจัดระบบความคิดความเชื่อได้ดี

1.1.2.4 กิจกรรมอื่น ๆ เช่น การโต้วาที การต่อเรื่อง การแสดงบทบาทสมมติ การใช้จินตนาการ ฯลฯ หากจัดให้เข้ากับจุดประสงค์ที่กระตุ้นความรู้สึกและเหมาะสมกับนักเรียนก็จะช่วยในขั้นตอนนี้ของการสร้างและเปลี่ยนแปลงเจตคติได้

1.2 การเปิดเผยตนเอง

เป็นการเปิดเผยความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนที่มาจากประสบการณ์เดิม มีกิจกรรมย่อย ๆ หลายกิจกรรม ที่มักทำในกลุ่ม 2 คน กลุ่ม 3 คน หรือกลุ่มย่อยระดมสมอง 3-4 คน เพื่อให้นักเรียนทุกคนได้แสดงความคิดเห็นได้เต็มที่

-การเล่าความรู้สึกโดยตรง เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

-การสมมติตนเองเป็นบุคคลในเรื่อง เพื่อให้เกิดประสบการณ์ของความเห็นใจและเข้าใจเหมือนกับเป็นบุคคลคนนั้นเอง

-การเขียนแล้วแลกเปลี่ยนกันอ่าน เหมาะสำหรับนักเรียนกลุ่มที่ไม่กล้าแสดงออกในการระดมสมอง วิธีการนี้ยังแบ่งได้ 2 ชนิด คือ ให้เจ้าตัวอ่านเองหรือสลับให้คนอื่นอ่าน วิธีหลังเหมาะกับเรื่องที่อ่อนไหวต่อการเปิดเผย ทำให้นักเรียนอาย เช่น เรื่องเพศหรือความเห็นที่ขัดแย้งกันและมีการแบ่งเป็นฝ่ายชัดเจน

2. กิจกรรมในขั้นตอนจัดระบบความคิดความเชื่อ โดยอาศัยกระบวนการกลุ่มเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมสูงสุด ประกอบไปกับงานใน 3 กิจกรรม เป็นขั้นตอนต่อเนื่องกัน กล่าวคือ

2.1 การอภิปราย รูปแบบที่ดีได้โดยวิธีแบ่งกลุ่ม โดยใช้กลุ่มเล็ก (5-6 คน) หรือกลุ่มย่อยระดมสมอง (3-4 คน) เพราะนักเรียนได้แสดงออกมากกว่า ดังนั้นจึงควร

ให้แบ่งกลุ่มย่อยอภิปราย แล้วจึงช่วยกันหาข้อสรุปในกลุ่มใหญ่ภายหลัง อย่างไรก็ตามการอภิปราย แม้จะสนับสนุนให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็นแต่ก็ต้องเคารพสิทธิของคนที่เลือกจะเป็นฝ่ายฟังเช่นกัน ในการอภิปรายข้อขัดแย้ง หากมีน้อยจะทำให้เจตคติที่เกิดขึ้นไม่ยั่งยืน ครูจึงควรกระตุ้นให้เกิดประเด็นขัดแย้งโดยอาศัยใบงานที่ตั้งคำถาม เพื่อกระตุ้นให้แสดงความเห็นที่ต่างกันและอภิปรายต่อได้ชัดเจน

การอภิปรายยังเป็นกิจกรรมสำคัญในการฝึกทักษะชีวิตในด้านการคิด วิพากษ์วิจารณ์และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งจะผสมผสานไปในประเด็นที่ครูตั้งขึ้นเพื่อให้นักเรียนคิดและถกเถียงกันได้เอง

2.2 การสรุป เป็นการสร้างความคิดรวบยอดร่วมกัน ทั้งนี้ครูควรสนับสนุนให้นักเรียนเป็นผู้สรุปแนวคิดที่ได้จากการทำกิจกรรมหากไม่ครอบคลุม ครูจึงเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ในระหว่างสรุป ควรสนับสนุนให้มีการอภิปรายความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันในกลุ่มใหญ่ เพื่อช่วยให้มีการจัดระบบความคิดความเชื่อที่ชัดเจน

2.3 การประยุกต์แนวคิด ครูควรใช้เวลาช่วงท้ายชั่วโมงเพื่อให้นักเรียนได้ประยุกต์แนวคิดโดยการให้ทำกิจกรรมที่ไม่ใช้เวลามาก เช่น เขียนคำขวัญ สรุปข้อความสำคัญหรือตอบแบบทดสอบ ซึ่งเท่ากับเป็นการประเมินการสอนไปด้วย โดยใช้กลุ่มที่มีจำนวนคนน้อยเช่นกลุ่ม 2 คน หรือกลุ่ม 3 คน และอาจมอบหมายให้นักเรียนทำเป็นกิจกรรมเสริม เช่น เขียนจดหมาย จัดบอร์ด คู่กับบิดามารดา ฯลฯ

4.3 หลักการสอนทักษะแบบมีส่วนร่วม

การสอนแต่ละครั้งจะมีองค์ประกอบผสมผสานกันไปในด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย แต่การสอนทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะการสื่อสารเป็นการสอนที่มุ่งเน้นในด้านทักษะพิสัย ซึ่งต้องอาศัยการสร้างให้เกิดความชัดเจนในตัวทักษะให้เห็นเป็นขั้นตอนที่ปฏิบัติได้ง่ายและนักเรียนได้มีโอกาสมือปฏิบัติในสถานการณ์ใกล้เคียง เมื่อดูจากองค์ประกอบทั่วไปทั้ง 4 ประการของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การสอนทักษะจึงควรมีลักษณะเฉพาะดังตาราง 9

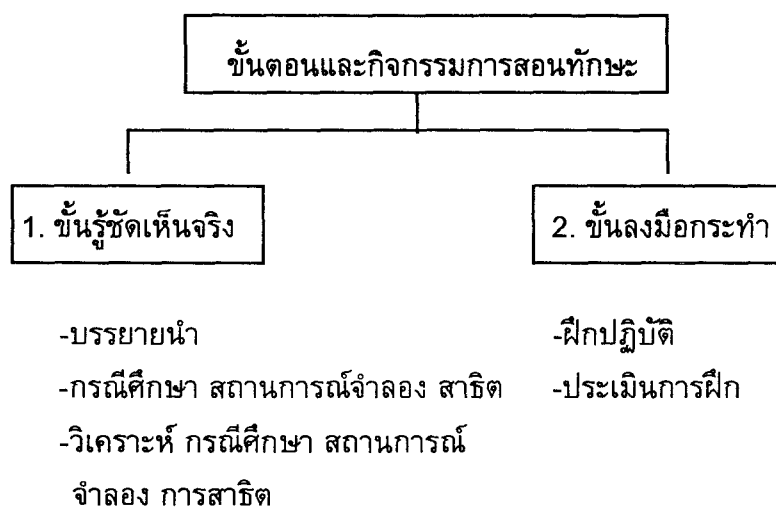
ตาราง 9 องค์ประกอบของการเรียนรู้และลักษณะเฉพาะของการสอนทักษะ

องค์ประกอบของการเรียนรู้	ลักษณะเฉพาะของการสอนทักษะ
ประสบการณ์	อาศัยเหตุการณ์ที่ตรงกับชีวิตในการเรียนรู้ทักษะ
การสะท้อนความคิดและอภิปราย	นักเรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันในการวิเคราะห์ปัญหา หากฎเกณฑ์หรือวิเคราะห์ ขั้นตอนในการฝึกทักษะต่าง ๆ
การสรุปความคิดรวบยอด	ได้ความคิดรวบยอดหลายขั้นตอน ทั้งจากการฟัง บรรยาย จากการสังเกต การสาธิต การประเมินผลในกลุ่มและการประเมินผลรวม
การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด	นักเรียนได้มีโอกาสฝึกซ้ำ ๆ โดยการแสดงบทบาทสมมติตามสถานการณ์ต่าง ๆ

ที่มา : กระทรวงสาธารณสุข กรมสุขภาพจิต. (2541 ง). คู่มือการสอนทักษะชีวิตเพื่อป้องกัน
เอดส์. หน้า 16.

ทักษะเป็นความสามารถที่คนเราไม่เคยมีมาก่อน แต่ได้เรียนรู้จนกระทั่งทำได้อย่างชำนาญ ดังนั้นการสอนทักษะจึงต้องมี 2 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นรู้ชัดเห็นจริง เป็นขั้นตอนที่มุ่งให้นักเรียนรับรู้ ว่า ทักษะเหล่านั้นมีความสำคัญและฝึกฝนให้ทำเป็นหรือทำได้อย่างไร
2. ขั้นลงมือกระทำ เป็นขั้นตอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติตามที่ได้เรียนรู้มาจากขั้นตอนแรก ดังแสดงในภาพประกอบ 5 (กระทรวงสาธารณสุข กรมสุขภาพจิต. 2541 ง : 16)

ภาพประกอบ 5 ขั้นตอนและกิจกรรมการสอนทักษะ

ในขั้นรู้ชัดเห็นจริง ครูใช้การบรรยายนำประกอบกับการยกตัวอย่าง และให้นักเรียนร่วมอภิปรายถึงความสำคัญและวิธีการฝึกทักษะนั้น ๆ จากนั้นจะใช้สถานการณ์จำลองให้นักเรียนคิด ใช้ทักษะดังกล่าวหรือใช้การสาธิต ซึ่งอาจให้นักเรียนมีส่วนร่วมได้ การสาธิตจะช่วยให้นักเรียนเห็นจริงเป็นลำดับขั้นตอนอย่างชัดเจน จากนั้นให้นักเรียนจัดกลุ่มย่อย หรือกลุ่มระดมสมองเพื่อหากฎเกณฑ์

สำหรับขั้นลงมือกระทำเป็นการให้นักเรียนฝึกใช้ทักษะโดยการใช้นบทบาทสมมติ (Role play) หรือการซ้อมบท (Rehearsal play) เป็นกิจกรรมหลัก และมีการฝึกซ้ำโดยผลัดกันแสดงบทบาทจนชำนาญ ดังนั้นการฝึกอบรมนี้จะต้องฝึกให้ครูมีทักษะในการใช้สถานการณ์จำลองและการสาธิต เพื่อให้นักเรียนเห็นจริงขณะเดียวกันก็มีทักษะในการนำมาฝึกบทบาทสมมติ หรือการซ้อมบทและประเมินผลการฝึก ได้มีรายละเอียดของกิจกรรมสรุปได้ดังตาราง 10

ตาราง 10 สรุปขั้นตอนและกิจกรรมการสอนทักษะ

ขั้นตอน	องค์ประกอบ PL	กิจกรรม
1. ขั้นรู้ชัดเห็นจริง	ความคิดรวบยอด ประสบการณ์	บรรยายนำ เพื่อให้ข้อมูลหรือความรู้ที่จำเป็นเวลาสั้น ๆ กรณีศึกษา, สถานการณ์จำลอง, หรือสาธิต -กรณีศึกษา เป็นการตั้งโจทย์ให้ผู้เรียนคิดและแสดง ความเห็น -สถานการณ์จำลอง เป็นการตั้งโจทย์เป็นเหตุการณ์ที่มี ผู้แสดง -การสาธิต เป็นการแสดงให้เห็นขั้นตอนปฏิบัติที่ถูกต้อง โดยอาจแสดงเปรียบเทียบกับปฏิบัติที่ไม่ถูกขั้นตอน
	สะท้อนความคิด และอภิปราย	การวิเคราะห์ กรณีศึกษา สถานการณ์จำลองหรือการ สาธิต
2. ขั้นลงมือกระทำ	ประยุกต์แนวคิด	การฝึกปฏิบัติ โดยการฝึกทักษะเป็นขั้นตอนหรือครบองค์ ประกอบ โดยการแสดงบทบาทสมมติหรือการฝึกซ้อม บทบาทเพื่อให้เกิดความชำนาญ
	ความคิดรวบยอด	การประเมินการฝึก โดยให้สมาชิกในกลุ่มฝึกประเมินกันเอง และผู้สอนประเมินอีกครั้งในกลุ่มใหญ่

ที่มา : กระทรวงสาธารณสุข กรมสุขภาพจิต. (2541 ง). คู่มือการสอนทักษะชีวิตเพื่อป้องกัน
เอดส์. หน้า 17.

ในการสอนทักษะการสื่อสาร โดยเฉพาะทักษะการปฏิเสธหรือการสอนทักษะ
อื่น ๆ ก็ตามมักมีปัญหาว่าสถานการณ์ที่นำมาสอนนั้น ๆ จริง ๆ แล้วนักเรียนไม่คิดจะปฏิเสธ
(เช่น เพื่อนชวนให้ลองดื่มเบียร์) ทำให้การฝึกเป็นไปอย่างแกน ๆ หรือไม่สมจริง ปัญหาเช่นนี้มี
ข้อคิด 2 ประการ คือ

1. การที่คนเราจะปฏิเสธสิ่งใด แสดงว่าเรามีเจตคติในเรื่องนั้น และได้ตัดสินใจ
อย่างชัดเจนไปแล้ว เพียงแต่ยังขาดทักษะที่จะปฏิเสธให้ได้ผลโดยไม่ทำลายสัมพันธภาพ
ระหว่างกัน ดังนั้นในโครงสร้างการสอนจึงจำเป็นต้องสอนเจตคติและการตัดสินใจที่เกี่ยวข้อง
นำมาก่อนการสอนทักษะการปฏิเสธ การปฏิเสธอย่างแท้จริงจึงเกิดขึ้น

2. ในขั้นตอนนำเข้าสู่บทเรียนหรือบรรยายสั้น ๆ ครูควรทบทวนการเรียนรู้ใน
ชั่วโมงที่ผ่านมา เพื่อให้ให้นักเรียนได้มีความเข้าใจที่ตรงกันว่า พฤติกรรมเหล่านี้เป็นสิ่งที่นักเรียน
คิดที่จะปฏิเสธ

กิจกรรมที่ใช้ในการสอนทักษะ

กระทรวงสาธารณสุข กรมสุขภาพจิต (2541 ง : 18-20) ได้กล่าวไว้ดังนี้
ขั้นรู้ชัดเห็นจริง กิจกรรมการเรียนการสอนได้แก่

1. การบรรยายนำ เป็นการนำเข้าสู่บทเรียนให้เกิดความน่าสนใจและให้ข้อมูลหรือความรู้ที่จำเป็น ควรเป็นการใช้เวลาที่สั้นและดึงดูดใจนักเรียน เช่น การตั้งคำถามหรือยกตัวอย่างที่ใกล้ตัว แล้วให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น

2. ประสบการณ์การใช้ทักษะ แบ่งได้เป็น 3 ชนิด

-กรณีศึกษา คือ ครูตั้งเป็นโจทย์ให้นักเรียนคิดและแสดงความคิดเห็นว่าจะทำอย่างไรกับกรณีศึกษา

-สถานการณ์จำลอง คือ ครูกำหนดโจทย์เป็นสถานการณ์จำลองแล้วนำไปแสดงโดยครูสมมติตนเองเป็นบุคคลตามโจทย์ และแสดงการสนทนาตอบโต้กับนักเรียนทั้งห้อง ซึ่งสมมติเป็นคู่สนทนาหรือให้นักเรียนจับคู่สนทนากันเอง

จุดสำคัญของการเรียนรู้อยู่ที่การอภิปรายและสอนประกอบสถานการณ์จำลอง

-การสาธิต โดยการแสดงบทบาทสมมติ มักให้นักเรียนมีส่วนร่วมเป็นคู่สนทนาคนใดคนหนึ่งหรือทั้ง 2 คน โดยครูจะซักซ้อมบทกับนักเรียนที่ขึ้นมาร่วมสาธิตก่อน หลังจากนั้นครูจะนำบทสนทนา (Dialog) ขึ้นกระดานหรือแผ่นใส เพื่ออภิปรายและสอนประกอบบทสนทนานั้น

3. การอภิปรายในกลุ่มเล็ก เพื่อให้นักเรียนวิเคราะห์จากสถานการณ์จำลองหรือจากการสาธิตเพื่อให้เข้าใจชัดเจนถึงขั้นตอนและวิธีการในแต่ละขั้นตอน

ขั้นลงมือกระทำ กิจกรรมการเรียนการสอน แบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ

1. การฝึกปฏิบัติ ทำได้โดย การฝึกบทบาทสมมติ และการฝึกซ้อมบท

1.1 การฝึกบทบาทสมมติ เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการฝึกทักษะโดยสมมติตัวละครและสถานการณ์ขึ้น เพื่อให้นักเรียนสมมติตัวเองเป็นตัวละครตามโจทย์ ดังนั้นต้องกำหนดโจทย์ให้ชัดเจนคือ สถานการณ์ บทบาทของตัวละคร 2 ฝ่าย และบทบาทของผู้สังเกตการณ์ การฝึกบทบาทสมมติอาจแบ่งกลุ่ม เป็นกลุ่ม 2 คน กลุ่ม 3 คน หรือกลุ่มเล็ก 5-6 คน ยิ่งกลุ่มมีคนมากขึ้นก็จะมีการเรียนรู้กันเองมากขึ้นจากการอภิปรายกลุ่ม แต่จะใช้เวลามากกว่าจะฝึกได้ทั่วถึง

1.2 การฝึกซ้อมบท เป็นการให้นักเรียนฝึกเป็นตัวของตัวเองของนักเรียนเองในสถานการณ์ที่เป็นที่ทราบกันว่าเกิดขึ้นได้จริงในชีวิตประจำวันเพื่อให้นักเรียน (ผู้ฝึก) และเพื่อน ๆ ได้ช่วยกันดูว่ามีการใช้ทักษะอย่างไร

การฝึกบทบาทสมมติและการฝึกซ้อมบท มีความแตกต่างกันคือ

-การฝึกบทบาทสมมติจะตั้งโจทย์โดยการ “สมมติ” ทั้งสถานการณ์และตัวละคร ให้นักเรียนแสดงโจทย์มักขึ้นต้นด้วยคำว่า “สมมติให้นักเรียนเป็นสมศักดิ์และสามี” ขณะที่การฝึกซ้อมบท ให้นักเรียนเล่นเป็นตัวนักเรียนเองเมื่อต้องอยู่ในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งนักเรียนสามารถพูดหรือกระทำตามที่ต้องการโดยไม่ต้องสมมติตนเองโจทย์มักขึ้นต้นว่า “หากนักเรียน...” การซ้อมบทเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับการฝึกทักษะการปฏิสนธิในสถานการณ์ที่นักเรียนพบได้เสมอ ๆ และสถานการณ์ไม่ซับซ้อน ซึ่งสามารถฝึกได้ง่ายโดยให้นักเรียนแบ่งเป็นกลุ่ม 2 คน หรือกลุ่ม 3 คน ขณะที่การฝึกบทบาทสมมติเป็นการฝึกในสถานการณ์ที่ซับซ้อนกว่า เป็นเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นไม่บ่อยก็ได้ แต่มีความสำคัญที่นักเรียนควรได้ฝึกหาทางออกโดยมากมักจะฝึกในกลุ่มเล็ก

2. การประเมินการฝึก เป็นการช่วยกันสะท้อนว่า สิ่งที่คุณฝึกทักษะได้ทำไปนั้นตรงตามขั้นตอนที่ควรจะเป็นหรือไม่ การประเมินการฝึกสามารถทำได้โดยให้นักเรียนประเมินกันเองในกลุ่ม หรือครูกับนักเรียนช่วยกันประเมินในชั้นเรียนหรือทั้ง 2 แบบ

2.1 ในกรณีที่ให้นักเรียนประเมินกันเอง ครูควรกำหนดในใบงานให้ชัดเจนว่า จะประเมินอย่างไร เช่น “หลังการฝึก ให้นักเรียนช่วยกันอภิปรายว่า ผู้ที่แสดงเป็นมาลีทำได้ตามขั้นตอนหรือไม่ สมศักดิ์ ตอบสนองอย่างไร ขั้นตอนไหนที่มีความยุ่งยากในการฝึกและในชีวิตจริงจะนำทักษะนี้ไปใช้ได้หรือไม่ เพียงใด”

2.2 ในกรณีที่ครูช่วยประเมิน ครูอาจใช้วิธีสุ่มให้คู่ ฝึกออกมาแสดงหน้าชั้น ครูช่วยวิจารณ์ประกอบการขอความคิดเห็นจากนักเรียนในชั้น หรือครูอาจใช้วิธีสัมภาษณ์หรือให้สมาชิกกลุ่มเล่าถึงสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วครูให้ข้อเสนอแนะ

องค์การอนามัยโลก (WHO) ให้ความสนใจกับการนำกระบวนการกลุ่มมาใช้เป็นพื้นฐานในการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participation learning process) เกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อสนับสนุนให้บุคคลหรือวัยรุ่นมีพฤติกรรมไปในทิศทางที่ถูกต้อง วิธีการที่นำไปสู่ทิศทางดังกล่าวก็คือ วิธีการทางสุขศึกษา เพื่อการเสริมสร้างทักษะชีวิตนั่นเอง

5. วิธีการทางสุขศึกษาเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตแบบมีส่วนร่วม

วิธีการทางสุขศึกษา (บุญยง เกียวการค้า. 2534 : 379) เป็นกระบวนการที่วางแผนไว้อย่างมีระบบ และมีจุดมุ่งหมายที่จะให้บุคคลสามารถคิดและหาเหตุผลด้วยตนเอง เกิดการเรียนรู้จนสามารถตัดสินใจ ปฏิบัติตนไปในทางที่ถูกต้อง เพื่อให้เกิดสุขภาพที่ดีตลอดไป

การเสริมสร้างทักษะชีวิตแบบมีส่วนร่วม จำเป็นต้องมีการเลือกวิธีการทางสุขศึกษาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และเหมาะสมกับเนื้อหาที่ต้องการให้ จึงจะเกิดผลต่อการ

เสริมสร้างทักษะชีวิตแต่ละประเภทอย่างได้ผล ดังนั้นจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจกับลักษณะของแต่ละวิธีการทางสุขศึกษา รวมทั้งประโยชน์และข้อจำกัดของการใช้ วิธีการทางสุขศึกษา เพื่อการเสริมสร้างทักษะชีวิตแบบมีส่วนร่วม ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

5.1 การใช้คำถาม (Questioning)

เป็นวิธีการตอบคำถาม โดยการใช้ข้อคำถาม ถามนักเรียนให้เกิดความรู้สึก เป็นวิธีการสอนที่มีความสนุกสนานและมีชีวิตชีวา (Lively) ซึ่งจะไม่ใช้ข้อคำถามที่ใช้ตอบเพียงครั้งเดียวจบ เช่น ข้อคำถามที่ต้องตอบว่า “ใช่” หรือตอบว่า “ไม่ใช่” “ถูก” หรือ “ผิด” แต่จะถามให้เกิดความรู้สึกซึ่ง เช่น อะไร ทำไม หรือเพราะอะไร เป็นต้น (WHO. 1994 :9)

5.2 การอภิปรายกลุ่ม (Group discussion)

การอภิปราย (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. 2523: 992) หมายถึง การพูดจาหรือการปรึกษาหารือกัน

การอภิปราย (สุจิต เพียรชอบ. 2516 : 1) หมายถึง การที่บุคคลกลุ่มหนึ่ง ประมาณ 5-20 คน มีความรู้ ความสนใจในเรื่องเดียวกัน หรือมีปัญหาคำถามในทำนองเดียวกันมา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

การอภิปรายกลุ่ม (วินิจ เกตุขำ และคมเพชร จัตรศุภกุล. 2522 : 135-136) หมายถึง วิธีการร่วมกันคิดโดยการไตร่ตรองสิ่งต่าง ๆ ให้ถ่องแท้ ด้วยสติปัญญา ร่วมกันกับเพื่อน การรวมกลุ่มกันแม้จะมีความแตกต่างกันบ้างทางความคิดและประสบการณ์ แต่ก็ต้องพยายามค้นหาข้อเท็จจริงให้ได้ พยายามที่จะปรับความคิดของตนเองให้เข้ากับ ประสบการณ์ของผู้อื่น เมื่อความคิดหลายความคิดมาผสมผสานกัน ก่อให้เกิดความคิดใหม่ ๆ ซึ่งความคิดที่เกิดขึ้นใหม่นี้เองเป็นจุดมุ่งหมายของการอภิปรายกลุ่มนั่นเอง

การอภิปรายกลุ่ม (ประภาเพ็ญ สุวรรณ. 2523 : 91-92) หมายถึง วิธีการ ทำให้โอกาสแก่ผู้เรียนได้ถามปัญหา ได้พูดในสิ่งที่เขารู้ ได้สำรวจ และมีส่วนร่วมในกระบวนการ เรียนรู้ นอกจากนี้ นักเรียนจะได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างนักเรียนด้วยกันและครู การอภิปรายกลุ่มจะช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจและเคารพในความรู้สึกและความคิดเห็นของ คนอื่น ๆ

การอภิปรายกลุ่ม (สุรีย์ จันทโรล. 2525 : 88) หมายถึง วิธีการที่นำมาใช้ อย่างมากในการให้สุขศึกษาแก่ประชาชนในกลุ่มเป้าหมายต่างๆ สมาชิกในกลุ่มมีโอกาส แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นและประสบการณ์ทางคำพูด ได้ระบายความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่องที่ อภิปรายทั้งในรูปธรรมและนามธรรม ช่วยให้กลุ่มได้แสวงหาข้อเท็จจริง แยกแยะความเข้าใจ ของตนเอง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การตัดสินใจของกลุ่มเป็นการตัดสินใจด้วยการฟัง เหตุผล ข้อเท็จจริง ให้อิสระในการออกความคิดเห็นเต็มที่ ดังนั้นการอภิปรายกลุ่มซึ่งสามารถ นำมาใช้ในงานสุขศึกษาได้ดี เพราะเป็นการอภิปรายที่ไม่ได้นำไปสู่การหาคำตอบที่ตายตัว

ช่วยให้สมาชิกได้พิจารณาไตร่ตรองในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อจะได้นำไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม อิทธิพลของกลุ่มช่วยให้สมาชิกเกิดการตัดสินใจด้วยการยอมรับ สมัคใจ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพ

ข้อดีของการอภิปรายกลุ่ม

วินิจ เกตุขำ และคมเพชร ฉัตรสุภกุล (2522 : 147) กล่าวถึง ข้อดีของการอภิปรายกลุ่ม ดังนี้

1. ช่วยกระตุ้นหรือสร้างความสนใจให้เกิดขึ้นแก่ผู้เข้าร่วมประชุม
2. สร้างสมาชิกให้มีความรับผิดชอบ ร่วมแบ่งปันความคิดเห็นต่าง ๆ
3. สอนให้สมาชิกรู้จักวิธีการทำงานเป็นกลุ่ม
4. ช่วยขยายทัศนคติของสมาชิกให้กว้างขวางขึ้น โดยสร้างความเข้าใจให้เพิ่มมากขึ้น จนกระทั่งสมาชิกสามารถแยกแยะความคิดเห็นต่าง ๆ ได้อย่างกระจ่างแจ้ง
5. ก่อให้เกิดการเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งสามารถนำไปตรวจสอบกับความเห็นหรือประสบการณ์ของแต่ละคน เพื่อนำไปปฏิบัติหรือปรับปรุงการปฏิบัติ
6. ช่วยสร้างความเป็นผู้นำ โดยการกล่าวพูด กล่าวแสดงความคิดเห็น

ข้อจำกัดของการอภิปรายกลุ่ม

สุรีย จันทรโมลี (2525 : 90) กล่าวถึงข้อจำกัดของการอภิปรายกลุ่ม ดังนี้

1. การอภิปรายกลุ่มต้องใช้เวลามาก ยิ่งถ้ามีจำนวนสมาชิกในกลุ่มมากเท่าไร ก็ยิ่งใช้เวลามากขึ้นเท่านั้น
2. การอภิปรายกลุ่มต้องอาศัยทักษะ เพราะการอภิปรายกลุ่มไม่ได้เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ ผู้ที่เข้าร่วมกลุ่มจะต้องมีทักษะ มิฉะนั้นการอภิปรายจะไม่ตรงตามเป้าหมายที่ต้องการทำให้เสียเวลามาก
3. การอภิปรายกลุ่ม ไม่สามารถจัดขึ้นได้ในทันทีทันใด ต้องใช้เวลาในการเตรียมตัว
4. ข้อจำกัดอื่น ๆ เช่น สถานภาพ อายุ ค่านิยม และบุคลิกภาพที่แตกต่างกัน อาจทำให้เกิดปัญหาในการอภิปรายกลุ่มได้

ในบางครั้งครูอาจจะจัดแบ่งให้นักเรียนได้อภิปรายกันเป็นหมู่เล็ก ๆ หมู่ละประมาณ 6 คน ซึ่งจัดเป็นการอภิปรายกลุ่มย่อยหรือบางที่เรียกการประชุมกลุ่มโดยวิธีเสียงหึ่ง 6-6 (Buzz-session or Phillip six-six) ก็จะช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสพูดมากยิ่งขึ้น จะได้กล่าวพูดและกล่าวแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ โดยปกติการอภิปรายกันเป็นหมู่เล็ก ๆ นี้ มักจะใช้อภิปรายในปัญหาสั้น ๆ (สุชาติ โสมประยูร. 2525 : 79) ที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนและใช้

เวลาแก้ปัญหาได้โดยไม่ต้องเสียเวลามากนัก ส่วนมากมักเป็นปัญหาย่อยของปัญหาใหญ่ที่ต้องการได้คำตอบหรือวิธีการแก้ปัญหาอย่างรวดเร็ว (สุทนต์ ศรีไสย์. 2538 : 47)

5.3 การระดมสมอง (Brainstorming)

การระดมสมอง (สूरีย จันทรโมลี. 2525 : 102) เป็นเทคนิคหรือวิธีการให้สุศึกษาและการแก้ปัญหาวิธีหนึ่ง เป็นกระบวนการอภิปรายกลุ่มที่สร้างสรรค์ให้สมาชิกทุกคน ได้ออกความคิดเห็นร่วมกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้หลายแง่หลายมุม และเป็นการออกความคิดเห็นที่เป็นอิสระเสรี การระดมสมองซึ่งเป็นการรวบรวมความคิดเห็นของสมาชิก เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพในช่วงเวลาสั้น ๆ วิธีการนี้เหมาะสมสำหรับสมาชิกกลุ่มเล็กประมาณ 15-20 คน

ข้อดีของวิธีการระดมสมอง จะทำให้สมาชิกกลุ่มได้รู้จักใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล (Critical thinking) และยังเป็นการส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creative thinking) รู้จักพัฒนา ตัดสินใจ แก้ปัญหา (Decision making) ร่วมกันได้อย่างถูกต้องเหมาะสม วิธีการนี้เป็นการกระตุ้นให้ทุกคนได้ใช้ความคิดในการหาวิธีการใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหา และรู้จักใช้ความคิดที่ดีของกลุ่มมาตัดสินปัญหาร่วมกัน

การระดมสมองนี้ยังสามารถนำไปใช้กับบุคคลต่าง ๆ ในทุกระดับการศึกษา ทุกกลุ่มอายุ ทุกเพศ ทุกวัย และทุกกลุ่มอาชีพ การระดมความคิดนี้ยังเอื้ออำนวยต่อการสร้างบรรยากาศให้ทุกคนออกความคิดเห็น โดยไม่ต้องเกรงใจว่าจะมีการคัดค้าน โต้แย้ง หรือไม่เห็นด้วย ซึ่งจะเป็นการให้สมาชิกกลุ่มเกิดความมั่นใจและยังช่วยป้องกันมิให้สมาชิกกลุ่มคนใดคนหนึ่งผูกขาดการเสนอความคิดเห็นแต่เพียงผู้เดียว เป็นวิธีการแก้ปัญหาของสมาชิกกลุ่มโดยใช้เวลาน้อยและไม่สิ้นเปลืองแรงงาน

ข้อจำกัดของวิธีการระดมสมอง กรณีถ้าสมาชิกกลุ่มไม่เข้าใจในปัญหาหรือไม่คุ้นเคยกับปัญหาจะทำให้สมาชิกผู้นั้นไม่สามารถแสดงความคิดเห็นออกมาได้เท่าที่ควร และถ้าจำกัดเวลาในการแสดงความคิดเห็นก็จะทำให้ต้องเร่งรีบ ซึ่งถ้ามีสมาชิกบางคนที่คิดไม่ทันหรือแสดงความคิดเห็นออกมาช้า ก็จะขาดโอกาส

5.4 การแสดงบทบาทสมมติ

การแสดงบทบาทสมมติ (ประภาเพ็ญ สุวรรณ. 2523 : 99) เป็น วิธีการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเห็นจริง คล้อยตามบทบาทนั้นไปด้วย ทำให้เกิดความเข้าใจเรื่องจริงได้แจ่มชัดขึ้น

การแสดงบทบาทสมมติ (วินิจ เกตุขำ และคมเพชร จัตรศุภกุล. 2522 : 163) เป็นการแสดงโดยเอาคนจริง ๆ มาแสดงตามบทบาทที่ทำการสมมติขึ้น โดยแต่ละคนที่แสดงต้องสวมบทบาทที่ตนเองได้รับให้ สมจริงตามสถานการณ์หรือปัญหาที่กำหนดไว้ให้

มากที่สุด ผู้แสดงบทบาทสมมติจะได้จากสมาชิกกลุ่มนั่นเอง ถ้าผู้แสดงทำตามบทบาทที่สมจริง ได้ดีเท่าไร จะส่งผลกลับมาสู่กลุ่มมากขึ้นเท่านั้น

การแสดงบทบาทสมมติ (สุริย์ จันทรโมลี. 2525 : 141) เป็นวิธีการกลุ่มวิธีหนึ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือในการให้การศึกษา การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นการเสนอเรื่องราวของกลุ่มที่จะแสดงบทบาทสมมติหรือแสดงให้ผู้เรียนได้เข้าใจ มองเห็นภาพพจน์ของพฤติกรรมของคน สภาพปัญหาสังคม มนุษย์สัมพันธ์ บทบาท แนวคิด ความขัดแย้งระหว่างบุคคล 2 คน หรือมากกว่า ช่วยทำให้เกิดการเข้าใจตัวเองและคนอื่น การแสดงบทบาทสมมติเป็นการแสดงตามธรรมชาติคล้าย ๆ กับสภาพที่เกิดในชีวิตจริง โดยไม่ต้องมีการซ้อมบทบาท ไม่มีการเขียนบท (Script) แต่มีการเตรียมบทบาทว่าใครจะแสดงออกมาแบบไหน โดยพิจารณาบทบาทให้เหมาะสมกับบุคลิกภาพของแต่ละบุคคล การแสดงใช้ช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ประมาณ 10-15 นาที เพื่อให้ผู้เรียนได้สังเกตการแสดง ได้พิจารณาวิเคราะห์ปัญหา บทบาท พฤติกรรม มนุษย์สัมพันธ์ ซึ่งแล้วแต่สถานการณ์ที่สร้างขึ้นมาให้ชม การแสดงบทบาทสมมติส่วนมากใช้กับกลุ่มผู้ใหญ่

การนำวิธีการแสดงบทบาทสมมติมาใช้ในการศึกษาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ต้องใช้ด้วยความรอบคอบ ถูกต้องตามเทคนิค การแสดงต้องระวังในด้านการแสดงออกทางอารมณ์ ปฏิบัติซึ่งจะทำความเสียหาย กระทบกระเทือนต่อผู้อื่น ควรหลีกเลี่ยงการนำเรื่องส่วนตัวของบุคคลอื่นมาเปิดเผย ผู้คุมการแสดง (Trainer) ต้องมีความรู้ในเทคนิคการแสดง บทบาทและนำมาใช้อย่างถูกต้องและให้มีประสิทธิภาพการเรียนรู้

ไคลน์ (สุริย์ จันทรโมลี. 2525 : 142-143 ;อ้างอิงจาก Klein. 1956. *How to use role playing effectively.*) ได้กล่าวไว้ 6 ประการ เกี่ยวกับการนำวิธีการแสดงบทบาทสมมติมาใช้คือ

1. ช่วยกระตุ้นให้มีการอภิปรายปัญหาข้อคิดต่าง ๆ
2. ช่วยให้ผู้เรียนได้มองเห็นสภาพการณ์ ปัญหาสังคมที่กำลังศึกษาอยู่
3. ช่วยฝึกฝนทักษะของการเป็นผู้นำที่ดี
4. ช่วยฝึกทักษะในการสร้างมนุษยสัมพันธ์
5. ช่วยให้มีคามไวต่อการเข้าใจปัญหา การตระหนักถึงปัญหา
6. ช่วยฝึกฝนให้มีความสามารถในการแก้ปัญหามากขึ้น

5.4.1 ประเภทของการแสดงบทบาทสมมติ

1) การแสดงโดยมีการเตรียมตัวล่วงหน้า กลุ่มผู้แสดงบทบาทสมมติมีเวลาได้เตรียมตัวล่วงหน้า มีเวลาได้ซักซ้อมบทบาทล่วงหน้า ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง บางครั้งอาจจะเตรียมเครื่องแต่งกาย

2) การแสดงทันทีทันใด เมื่อเกิดมีปัญหาหรือต้องการให้ผู้เรียนได้มองเห็นสภาพปัญหา การแสดงโดยไม่มีการเตรียมตัวไว้ล่วงหน้า ผู้แสดงจะแสดงบทบาทตามที่ได้รับมอบหมายใส่ความรู้สึกและแสดงความรู้สึก ทำทางคำพูดออกจากความรู้สึกนึกคิดถึงสภาพความเป็นจริง โดยไม่มีการซ้อมบทล่วงหน้า

3) การแสดงแบบมีการควบคุม ผู้สอน ผู้คุม หรือผู้อำนวยการแสดงจะเป็นผู้กำหนดเค้าโครงจุดมุ่งหมายของการแสดง

5.4.2 ขั้นตอนการแสดงบทบาทสมมติ (The steps of role playing process)

1) กำหนดปัญหาที่ต้องการแสดง (Defining the problem)

ผู้กำหนดเรื่องที่จะแสดงอาจจะเป็นครูผู้สอน ผู้ฝึก เป็นผู้กำหนดเค้าโครงแนวคิดให้หรือสมาชิกในกลุ่มผู้แสดงมีส่วนร่วมในการช่วยกันคิด เลือกปัญหาหัวข้อเรื่องที่จะแสดงให้ตรงกับจุดมุ่งหมาย ระบุให้ชัดเจนว่าต้องการให้ผู้ชมได้มองเห็นปัญหาหรือสภาพการณ์อะไร

2) กำหนดสภาพการณ์ของปัญหา (Establishing a situation)

(2.1) กำหนดลักษณะบท สภาพการณ์ของปัญหา เลือกปัญหาที่มีความเหมาะสมเป็นการแสดงที่น่าสนใจ สมเหตุสมผล ให้แนวคิด มีความชัดเจน สามารถแสดงออกโดยการใช้บทบาทสมมติ เป็นการเสนอแง่คิดหลายทาง ไม่ใช่เป็นการแสดงที่ให้แนวคิดหรือคำตอบเพียงอย่างเดียว

(2.2) ต้องเป็นเรื่องที่ผู้เรียนสนใจ หลังจากการแสดงผู้เรียนสามารถมองเห็นปัญหาและนำไปอภิปรายต่อได้

(2.3) เรื่องที่นำมาแสดงต้องไม่ไปกระทบกระเทือนก่อให้เกิดผู้อื่นได้รับความอับอายหรือเป็นการวิจารณ์ กล่าวโทษ ล้อเลียน ให้ร้ายกับคนอื่น

(2.4) การสร้างสถานการณ์ ให้สัมพันธ์กับปัญหานั้นต้องระมัดระวังไม่ให้สภาพการณ์นั้นยุ่งยาก ซับซ้อน เข้าใจยาก ควรจะเลือกเรื่องที่เป็นข้อเท็จจริง เช่น ปัญหาการให้สุศึกษากับผู้มีความรู้ได้น้อย ปัญหาการเลี้ยงดูเด็ก ปัญหาประชากรศึกษา ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ปัญหายาเสพติด เป็นต้น

3) การเลือกตัวผู้แสดง (Selecting participants for role playing)

(3.1) ควรให้ผู้แสดงสมัครใจที่จะแสดงหรือครูผู้สอนเป็นผู้เลือกตัวแสดง โดยพิจารณาจากบุคลิกภาพ ความสามารถให้เหมาะสมกับบทบาทที่จะแสดง

(3.2) อธิบายลักษณะของตัวละครให้ผู้แสดงได้เข้าใจและจุดมุ่งหมายของการแสดงให้ชัดเจน เพื่อผู้แสดงจะได้พิจารณาการใส่อารมณ์ ความรู้สึกเข้าถึงจิตใจผู้ชม เพื่อให้ผู้ชมได้มีความรู้สึกคล้อยตามการแสดง

(3.3) ผู้แสดงแต่ละคนควรแสดงเพียงบทบาทเดียว โดยเลือกแสดงบทบาทที่ตัวเองมีความคุ้นเคยมากที่สุด ทั้งนี้เพื่อจะได้แสดงให้สมบทบาทมากที่สุด

4) การแสดง (Acting out of role)

(4.1) กระบวนการติดต่อสื่อสารในระหว่างการแสดงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เป็นการติดต่อสื่อสารในระหว่างผู้แสดงด้วยกัน ไม่ใช่กับผู้ชมหรือไม่ใช่เป็นการแสดงละครใบ้ จุดใหญ่ของการแสดง บทบาทสมมติอยู่ที่การแสดงท่าทาง บทบาท คำพูด ความรู้สึกของแต่ละคน ให้ผู้ชมได้มองเห็นและได้ยินโดยทั่วถึง

(4.2) การแสดงบทบาทสมมติ ไม่ใช่การทำเป็นนักแสดงผู้ยิ่งใหญ่ อย่างดารารายานตร์

(4.3) การแสดงต้องคำนึงถึงจุดมุ่งหมาย ไม่ใช่เป็นการเอาใจผู้ชม โดยการแสดงให้เป็นเรื่องสนุกสนาน ตลก ออกนอกบท ผิดจุดมุ่งหมาย

(4.4) ในระหว่างการแสดง ผู้ชมไม่ควรรบกวนผู้แสดงด้วยการใช้คำพูด เสียง ก่อวุ่นด้วยวิธีการต่าง ๆ

(4.5) การแสดงไม่ควรนานเกินไป การแสดงอาจมีหลายฉากแล้วแต่ปัญหาและจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

5) การยุติการแสดง (Cutting)

(5.1) เมื่อได้แสดงให้เห็นถึงสภาพปัญหา ข้อคิด หรือผู้เรียนกำลังให้ความสนใจ มองเห็นปัญหาก็ยุติการแสดงทันที

(5.2) ผู้แสดงอาจจบลงด้วยการทิ้งท้ายด้วยคำถามหรือคำตอบ หรือให้ผู้ชมได้มองเห็นปัญหาได้หลายแง่หลายมุม แต่อาจมีอารมณ์ความรู้สึกต่อปัญหาต่างกัน

(5.3) ถ้าผู้ชมยังมองไม่เห็นปัญหา อาจให้มีการแสดงซ้ำอีก หรือให้ผู้แสดงเปลี่ยนบทบาทกัน

6) การอภิปรายและการวิเคราะห์หลังการแสดง (Discussion and analysis of the action)

(6.1) หลังยุติการแสดง ผู้สอน ผู้ฝึก หรือผู้คุมการแสดง เตรียมคำถาม ปัญหา แนวทาง อภิปราย ให้กลุ่มได้อภิปรายร่วมกันต่อ เพื่อจะได้พิจารณาวิเคราะห์ เสนอความคิดเห็น ช่วยทำให้เข้าใจปัญหา และแนวทางการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(6.2) จัดให้มีการประเมินผลการแสดง อาจจะใช้วิธีใช้แบบสอบถามการสัมภาษณ์ความรู้สึกของผู้แสดงเกี่ยวกับบทบาทที่แสดงและเปิดโอกาสให้ผู้ชมได้เสนอความคิดเห็น

(6.3) ครูผู้สอนอาจสรุปแง่คิดอื่น ๆ เพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความคิดได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

5.4.3 ข้อดีของการแสดงบทบาทสมมติ

- 1) เหมาะสมกับการเรียนการสอนที่สร้างสถานการณ์ ต้องคิดแก้ปัญหาเกี่ยวกับคน โดยเฉพาะผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับคน
- 2) ช่วยทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง เข้าใจตัวเองและผู้อื่นดีขึ้น มีโอกาสได้สวมบทบาทของคนอื่นทำให้เกิดความเข้าใจดี
- 3) ช่วยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์เหตุการณ์ ปัญหา การแก้ปัญหาโดยไม่ใช้อารมณ์หรือโดยยึดตัวเองเป็นหลัก
- 4) การแสดงบทบาทสมมติอาจนำไปใช้กับกลุ่มอื่นในวิชาชีพต่าง ๆ โดยพิจารณาให้เหมาะสมกับผู้ชม
- 5) เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนและเป็นผู้มีการสังเกตที่ดี
- 6) ในรายที่เกี่ยวกับการบำบัด ผู้แสดงมีโอกาสดูระบายอารมณ์ ความกดดัน ความวิตกกังวลของตัวเอง

5.4.4 ข้อจำกัดของการแสดงบทบาทสมมติ

- 1) สภาพปัญหาที่นำมาแสดงต้องง่ายต่อการเข้าใจ ไม่สามารถนำปัญหา เรื่องราวซึ่งมีความซับซ้อนยุ่งยากมาแสดงได้
- 2) ไม่ควรนำวิธีนี้มาแสดงเพื่อความสนุกสนาน ตลกขบขัน เพราะผู้เรียนจะสนุกสนาน เสียเวลาไปกับสิ่งเหล่านี้ จะไม่เกิดการเรียนรู้
- 3) จะไม่ได้ผลถ้าคำตอบที่ได้จากการแสดงมีเพียงคำตอบเดียวหรือนำไปใช้กับสถานการณ์ที่ไม่เหมาะสม
- 4) ผู้แสดงอาจจะขี้อายไม่กล้าในการแสดงออก ไม่สู้เต็มใจในการแสดงออก ไม่สู้เต็มใจในการแสดง นึกถึงตัวเองมากเกินไป ทำให้สวมบทบาทการแสดงไม่ได้เต็มที่
- 5) ผู้แสดงอาจจะรู้สึกอึดอัดใจ ไม่ถนัดในการแสดงบทบาทที่ขัดกับความรู้สึกของตนเอง เช่น เป็นคนสุภาพอ่อนโยน แต่สวมบทบาทแสดงเป็นคนใจร้ายดุร้ายก้าวร้าว

6) บางคนอาจจะมีความรู้สึกว่าเป็นการแสดงสมมติไม่ใช่เรื่องจริง จึงแสดงแบบไม่จริงจัง มีความรู้สึกเป็นเรื่องตลกขบขัน บางคนอาจไม่เห็นด้วยกับการแสดง บทบาทสมมติ

5.4.5 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแสดงบทบาทสมมติ

- 1) ผู้แสดงถ้าจะมีการเรียกชื่อ ก็ใช้ชื่อสมมติ
- 2) การนำวิธีการแสดงบทบาทสมมติมาใช้กับกระบวนการศึกษา จะต้องใช้ด้วยความถูกต้อง คำนึงถึงการเรียงลำดับความสัมพันธ์ตามขั้นตอน
- 3) ในการประเมินผลวิเคราะห์การแสดง เมื่อจะกล่าวอ้างถึงผู้แสดง ต้องใช้ชื่อสมมติเสมอ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับทักษะชีวิต แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่ม แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และวิธีการทางสุขศึกษาไปใช้ในการสอนทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพติด

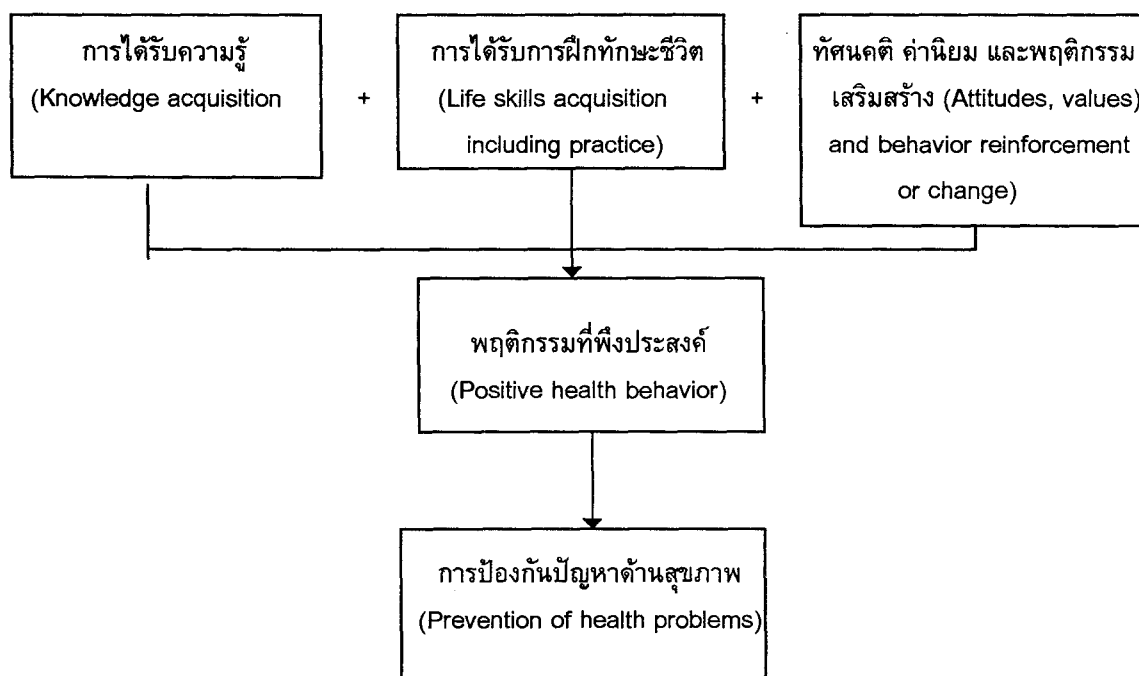
6. ความสำคัญของทักษะชีวิต

มุมมองในด้านพฤติกรรมศาสตร์ เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่ให้ความสำคัญกับเพื่อน สูงสุด จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นวัยที่ “ติดเพื่อน” ทำให้พฤติกรรมเบี่ยงเบนทั้งหลายของกลุ่มวัยรุ่น มักเกิดจากพฤติกรรมที่กระทำตามการตัดสินใจของผู้ในกลุ่มหรือความคิดริเริ่มและจินตนาการเองของสมาชิกในกลุ่ม โดยที่สมาชิกวัยรุ่นในกลุ่มจะต้องเร่งตัดสินใจฉับพลันเป็นการเฉพาะหน้า ภายใต้แรงกดดันของกระบวนการกลุ่มเพื่อน (Peer pressure) ในภาวะการณ์ที่คับขันเช่นนี้ หากวัยรุ่นได้ฝึกทักษะในการประเมินศักยภาพของตนเองมาแล้วจนเกิดความชำนาญ ก็จะสามารถประเมินศักยภาพของตนเองได้อย่างถูกต้อง ซึ่งจะช่วยให้มองเห็นว่าทางเลือกที่กลุ่มเสนอนั้นเหมาะสมกับตนเองหรือไม่ และยังจะช่วยให้สามารถคิดหาทางเลือกที่เหมาะสมกับตนเองได้ด้วย ในกรณีเช่นนี้ทักษะการสื่อสารเพื่อปฏิเสธ คัดค้านหรือเจรจาต่อรอง โดยเสนอทางเลือกใหม่ที่ดีกว่า และทักษะในการหาเหตุผลโน้มน้าวให้มีการเปลี่ยนแปลง การตัดสินใจของกลุ่ม จะเป็นทักษะชีวิตที่มีประโยชน์อย่างยิ่ง ในเชิงยับยั้งพฤติกรรมเสี่ยงและพฤติกรรมเบี่ยงเบนทั้งหลายที่เกิดจากการคิดริเริ่มที่ไม่สร้างสรรค์

นอกจากทักษะในการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และทักษะในการใช้เหตุผล พิจารณาตัดสินใจเลือกทางที่เหมาะสมกับตนแล้ว ทักษะชีวิตที่เกี่ยวกับการประมาณตน การรู้จักใช้การสื่อสาร เพื่อรักษาจุดยืนของตนเอง โดยการปฏิเสธและเจรจาต่อรองอย่างละมุนละม่อมเพื่อรักษาน้ำใจและผลประโยชน์ของตนเอง และทักษะในการปรับตัวเปลี่ยนทัศนคติของตนเองและผู้ที่เกี่ยวข้องให้ทันเหตุการณ์ นับว่ามีความสำคัญต่อเยาวชนเป็นอันมาก และเป็น

ทักษะพื้นฐานที่จะช่วยทำหน้าที่เป็นภูมิคุ้มกันอย่างถาวรที่คอยเหนี่ยวรั้งเยาวชน ออกจากพฤติกรรมเบี่ยงเบนและชักนำเยาวชนเลือกกระทำ/แสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่เหมาะสม

ในด้านส่งเสริมสุขภาพ ทักษะเป็นเสมือนตัวเชื่อมโยงระหว่างความรู้ ทศนคติ ค่านิยม ซึ่งเป็นปัจจัยด้านแรงจูงใจกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ อันจะนำไปสู่การป้องกันปัญหา ด้านสุขภาพอนามัยในเบื้องต้นได้ ดังภาพประกอบ 6 (WHO. 1994 : 4)

ภาพประกอบ 6 ผลของการฝึกทักษะชีวิต โดยมีปัจจัยด้านแรงจูงใจกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์

จากภาพประกอบ 6 จะเห็นว่าการฝึกทักษะชีวิต ทำให้บุคคลมีความสามารถทางจิตสังคมในการที่จะกระทำหรือจัดการกับความต้องการและสิ่งท้าทายในชีวิตประจำวันได้สำเร็จ และความสามารถทางจิตสังคมของบุคคลนี้จะทำให้เกิดความคงไว้ซึ่งการมีสุขภาพจิตที่ดี ดังนั้นความสามารถทางจิตสังคมจะมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสุขภาพได้อย่างกว้างขวางทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และชีวิตที่เป็นสุขในสังคม โดยเฉพาะปัญหาทางด้านสุขภาพซึ่งเกิดจากการที่บุคคลไม่สามารถกระทำหรือจัดการกับความเครียดและสิ่งแวดล้อมในชีวิตได้ การเพิ่มความสามารถทางจิตสังคมจะช่วยให้บุคคลมีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพที่เกิดจากการกระทำพฤติกรรม

ได้มีบุคคลและหลายหน่วยงาน นำการสอนทักษะชีวิตไปสอดแทรกในโปรแกรมการศึกษาอย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นโปรแกรมการป้องกันหรือโปรแกรมการส่งเสริมสุขภาพที่ผ่านมามีพบว่ามีโปรแกรมที่ประสบความสำเร็จหลายโปรแกรม เช่น

- การป้องกันการช้ำยาที่ไม่ถูกต้อง
- การป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น
- การส่งเสริมเซาว์ปัญญา
- การป้องกันการถูกข่มขู่รังแก
- การป้องกันโรคเอดส์

ฯลฯ

การนำแนวคิดทักษะชีวิตมาใช้ในการป้องกันพฤติกรรมเบี่ยงเบน และภูมิคุ้มกันยาเสพติดในประเทศไทยมี 3 องค์การใหญ่ที่นำทักษะชีวิตมาประยุกต์ใช้ได้แก่

-ทักษะชีวิตของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ตามแนวคิด ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์

-ทักษะชีวิตของกรมฝึกหัดครูร่วมกับโครงการเอดส์สภากาชาดไทย ตามแนวคิด ประเสริฐ ตันสกุล, วีรสิทธิ์ สิทธิไตรย์ และคณะ

-ทักษะชีวิตของคณะกรรมการป้องกันการพึ่งยา กรมสามัญ กระทรวงศึกษาธิการ

7. ทักษะชีวิตที่ศึกษาวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกองค์ประกอบของทักษะชีวิตที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาทางพฤติกรรม และจำเป็นต่อการป้องกันการเสพยาบ้า ซึ่งได้มาจากการศึกษานำร่องและการสัมภาษณ์เจาะลึก แล้วนำมาสรุปเป็นทักษะชีวิตที่เด็กนักเรียนควรได้รับการฝึกทักษะนั้น ทักษะชีวิตดังกล่าวได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจ และทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ ดังจะกล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับทักษะชีวิต 4 ประการ ในส่วนต่อไปนี้

7.1 แนวคิดเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem)

7.1.1 ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเอง

มาสโลว์ (Maslow. 1970 : 45-46) ได้ให้ความหมายการเห็นคุณค่าในตนเองว่า เป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า มีความเข้มแข็ง มีสมรรถภาพในการกระทำสิ่งต่าง ๆ มีความเชี่ยวชาญ และมีความสามารถ

แซสซี (Sasse. 1978 : 48) ได้ให้ความหมายการเห็นคุณค่าในตนเองว่าเป็นความรู้สึกของบุคคลว่าตนเองมีความสำคัญและมีคุณค่าในตนเอง มีความต้องการได้รับความเชื่อถือ การยอมรับนับถือโดยได้รับการสนับสนุนหรือการยอมรับนับถือจากผู้อื่น เพื่อที่จะได้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจและนับถือตนเอง

เบรนเดน (Branden. 1981 : 110-125) ได้ให้ความหมายการเห็นคุณค่าในตนเองว่าเป็นลักษณะของความเชื่อมั่นและการมีความนับถือตนเอง อันเกิดจากความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ความมั่นใจในความสามารถของตนที่กระทำสิ่งใดให้สำเร็จได้ตามความพอใจ

คูเปอร์สมิธ (Coopersmith. 1984 : 5) ได้ให้ความหมายการเห็นคุณค่าในตนเองไว้ว่าเป็นการประเมินคุณค่าของตนเอง แสดงถึงทัศนคติทั้งทางด้านบวกหรือลบ เป็นการตัดสินคุณค่าแห่งตน ทำให้บุคคลนั้นรู้สึกว่าคุณค่าความสามารถ ความสำคัญ ประสบความสำเร็จและมีคุณค่า ซึ่งสังเกตได้จากคำพูดและพฤติกรรมที่แสดงออก

เอมเมอร์รี่ และคณะ (Emery, et al. 1993 : 224-228) ได้ให้ความหมาย การเห็นคุณค่าในตนเองว่า เป็นการประเมินคุณค่าของตนเองของบุคคลในประสบการณ์ 3 ส่วน คือ การเห็นคุณค่าในตนเองต่อกลุ่มเพื่อน ครอบครัว และโรงเรียน

เปรมจิต ทศตะ (2516 : 7) ได้ให้ความหมาย การเห็นคุณค่าในตนเองว่าเป็นการพิจารณาตัดสินค่าของตนเองตามความรู้สึกและทัศนคติต่อตนเองของบุคคลในเรื่องการปฏิเสธตนเอง การยอมรับของพ่อแม่ การหลอกตัวเอง การไม่ยอมรับของผู้อื่น หรือผู้มีอำนาจเหนือ และการยอมรับตนเองและสังคม

นิพนธ์ แจ้งเอี่ยม (2518 : 6-7) ได้ให้ความหมาย การเห็นคุณค่าในตนเองว่า เป็นการพิจารณาตัดสินค่าของตนเองตามความรู้สึกและทัศนคติต่อตนเองของบุคคลในเรื่องการประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลว การปฏิเสธตนเอง การยอมรับตนเอง การพึ่งตนเอง คิดว่าตนเองมีคุณค่าในสังคม ตลอดจนการได้รับการยอมรับจากสังคม จากบิดามารดา ผู้อาวุโสหรือผู้มีอำนาจเหนือกว่า

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้สรุปได้ว่า การเห็นคุณค่าในตนเองหมายถึง การประเมินคุณค่าของตนเองในด้านความสามารถ ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ ทำให้ตนเองมีความรู้สึกว่าเป็นบุคคลที่มีคุณค่า มีความสามารถ ประสบความสำเร็จ เป็นที่ยอมรับทั้งของตนเองและบุคคลรอบ ๆ ข้าง

กระบวนการรับรู้ของบุคคลต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง มี 2 ขั้นตอน (Taft. 1985 : 79) ดังนี้

1. การประเมินทัศนคติและการกระทำของสังคมที่มีต่อตน กระบวนการนี้เป็นการรับรู้คุณค่าของตนเองที่มีรากฐานมาจากการประเมินและการยอมรับของผู้อื่นเป็นความรู้สึกที่ได้รับจากภายนอกต่อคุณค่าของตน (Outer self-esteem)

2. ความรู้สึกของบุคคลต่อความสามารถในกระบวนการตอบสนองต่อภาวะแวดล้อมและผลที่ตนได้รับกระบวนการนี้เป็นความรู้สึกภายในต่อคุณค่าของตน (Inner self-esteem) เป็นความสัมพันธ์ของปัจเจกบุคคลที่แท้จริงในสังคมและผลกระทบของบุคคลที่มี

ต่อสิ่งแวดล้อม นั่นคือ เป็นความรู้สึกที่อยู่ภายในของตนเองตามความสามารถในการปฏิบัติเพื่อควบคุมสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเอง

7.1.2 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง

จากการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของคูเปอร์สมิธ (Coopersmith. 1981 : 118-138) พบว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง มี 2 ประเภท คือ องค์ประกอบภายในตนเองและองค์ประกอบภายนอกตนเอง

1. องค์ประกอบภายในตนเอง คือ ลักษณะเฉพาะของบุคคลแต่ละคนที่มีผลทำให้การเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลแต่ละคนแตกต่างกัน ซึ่งประกอบด้วย

1.1 ลักษณะทางกายภาพ (Physical attributes) เช่น ความสวยงามของรูปร่างหน้าตา ความคล่องแคล่วว่องไว บุคคลที่มีลักษณะทางกายภาพดี จะมีการเห็นคุณค่าในตนเองมากกว่าบุคคลที่มีลักษณะทางกายภาพที่ด้อย อย่างไรก็ตามก็ดีลักษณะทางกายภาพใด ๆ จะส่งผลต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองหรือไม่เพียงใด ยังขึ้นอยู่กับค่านิยมของสังคมนั้น ๆ อีกด้วย

1.2 สมรรถภาพ ความสามารถ และผลงาน (General capacity, ability and performance) องค์ประกอบทั้ง 3 มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน และมีผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองโดยจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จของการประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวในสิ่งที่กระทำ โดยจะมีเรื่องสติปัญญาเข้ามาเกี่ยวพันด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่อยู่ในวัยเรียน ซึ่งจะหมายถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สติปัญญาจะมามีผลต่อสมรรถภาพและผลการเรียนของนักเรียนด้วย อันจะนำไปสู่การเพิ่มความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง

1.3 ภาวะทางอารมณ์ (Affective states) เป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกเห็นคุณค่า ความเป็นสุข ความวิตกกังวลหรือภาวะอื่นที่อยู่ในตัวบุคคล อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการประเมินถึงสิ่งที่ตนประสบและเป็นผลมาจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น แล้วมีผลต่อการประเมินตนเองในเวลาต่อมา บุคคลที่จะประเมินตนเองในทางที่ดีจะมีความรู้สึกพึงพอใจ มีความสุข ในทางตรงกันข้ามบุคคลที่ประเมินตนเองในทางไม่ดี ไม่พอใจในชีวิตของตนและหมดหวังในอนาคต

1.4 ค่านิยมส่วนตัว (Self-values) โดยทั่วไปบุคคลจะให้ความพอใจในสิ่งต่าง ๆ แตกต่างกันไป บุคคลมีแนวโน้มจะใช้ค่านิยมของสังคมเป็นตัวตัดสินการเห็นคุณค่าของตนเอง ถ้าค่านิยมของตนเองสอดคล้องกับสังคม จะทำให้การเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น แต่ถ้าค่านิยมของตนเองไม่สอดคล้องกับสังคม การเห็นคุณค่าในตนเองจะต่ำลง

1.5 ความปรารถนาของบุคคล (Aspiration) การตัดสินใจเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลเกิดจากการเปรียบเทียบผลงาน และความสามารถของตนเองกับเกณฑ์ความสำเร็จที่ตนเองได้ตั้งไว้ ถ้าผลงานและความสามารถเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตนเองตั้งไว้หรือดีกว่า จะทำให้บุคคลมีการเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น ในทางตรงกันข้ามถ้าผลงานและความสามารถไม่เป็นไปตามเกณฑ์หรือต่ำกว่าเกณฑ์ บุคคลจะคิดว่าตนเองไร้ค่า

1.6 เพศ (Sex) สังคมและวัฒนธรรมส่วนใหญ่ จะให้ความสำคัญกับเพศชาย การประสบความสำเร็จของเพศชายมักจะถูกมองว่าเกิดจากความสามารถ แต่ถ้าเป็นหญิงกลับถูกมองว่าเป็นเพราะความพยายามหรือความโชคคิต ดังนั้นจึงพบว่าส่วนใหญ่เพศชายมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าเพศหญิง แต่อย่างไรก็ตามทัศนคติต่อผู้หญิงและระดับการเห็นคุณค่าในตนเองมีความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมด้วย

1.7 ปัญหาต่างๆและโรคภัยไข้เจ็บ (Problems and pathology) ได้แก่ ปัญหาสุขภาพจิตทั่วไป อาการทางกายที่มีสาเหตุมาจากจิตใจ (Psychosomatic symptoms) กล่าวคือ ผู้ที่มีปัญหาดังกล่าวสูงจะมีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ และจะแสดงออกมาในรูปความวิตกกังวล มีความทุกข์ ส่วนผู้ที่มีปัญหาดังกล่าวน้อยจะมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูง

2. องค์ประกอบภายนอกตนเอง คือ สภาพแวดล้อมภายนอกที่บุคคลปฏิสัมพันธ์ด้วย ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการเห็นคุณค่าในตนเองที่แตกต่างกัน ซึ่งประกอบด้วย

2.1 ความสัมพันธ์กับครอบครัวและพ่อแม่ ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูกเป็นสิ่งที่มีความหมายมาก ดังนั้นประสบการณ์ที่บุคคลได้รับจากความสัมพันธ์ภายในครอบครัวจึงเป็นรากฐานที่สำคัญในชีวิต เด็กที่ได้รับความรัก ความอบอุ่น การสนับสนุน ให้กำลังใจ ให้สิทธิเสรีภาพในการกระทำของเด็ก ระเบียบกฎเกณฑ์ที่พ่อแม่ใช้ปกครองลูกและการจัดการดูแลให้เด็กมีอิสระในขอบเขตที่กำหนด สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะทำให้เด็กสามารถพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองได้ (Hamachek. 1978 : 144-145)

2.2 โรงเรียนและการศึกษา เป็นสถานที่พัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองต่อจากบ้าน โรงเรียนมีหน้าที่ช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้สึกเชื่อมั่นในทักษะความสามารถและการเห็นคุณค่าในตนเองมีอยู่ในชั้นเรียน เช่น ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างอิสระ ซึ่งไม่ขัดกับกฎระเบียบที่โรงเรียนได้กำหนดไว้ การฝึกนักเรียนให้แก้ไขปัญหาดัง ๆ เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีความมั่นใจในตนเอง (Coopersmith. 1984 : 9-10)

2.3 สถานภาพทางสังคมเป็นการเปรียบเทียบตนเองกับบุคคลอื่น โดยพิจารณาจากอาชีพ ตำแหน่งการงาน บทบาททางสังคม สถานะทางเศรษฐกิจวงศ์ตระกูล เป็นต้น บุคคลที่มาจากสถานภาพทางสังคมสูง จะได้รับการปฏิบัติที่ทำให้เขารู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงกว่าบุคคลที่มาจากสถานภาพทางสังคมระดับปานกลางหรือต่ำ อย่างไรก็ตาม

จากการศึกษาพบว่า สถานภาพทางสังคมมีความสัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเองไม่ค่อยเด่นชัดนัก เพราะบุคคลที่มาจากสถานภาพทางสังคมในระดับต่ำมีทั้งบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงและต่ำ ดังที่คุเปอร์สมิธศึกษาพบว่า ยิวเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีสถานภาพทางสังคมในระดับต่ำ แต่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่า โปแตสแตนท์ และคาทอลิก ซึ่งเป็นพวกที่มีสถานภาพทางสังคมในระดับสูง

2.4 สังคมและกลุ่มเพื่อน การที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม และเพื่อนจะช่วยในการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง การที่บุคคลไม่ได้รับการยอมรับ ไม่เป็นที่ประทับใจในกลุ่มเพื่อน จะทำให้ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองต่ำลง จะกลายเป็นคนที่เจี๊ยบขี้นม ขอบเก็บตัว และไม่เป็นที่ไว้วางใจของเพื่อน (Rosenberg, 1965 : 158)

7.1.3 ลักษณะของบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงและต่ำ

จากการศึกษาของ ฮามาเชค (Hamachek, 1978 : 180) พบว่า บุคคลจะแสดงถึงการเห็นคุณค่าในตนเองจากลักษณะท่าทาง น้ำเสียงคำพูด และการกระทำ ซึ่งอาจจะแสดงออกมาโดยไม่รู้ตัวก็ได้ ดังนั้นการแสดงออกของการเห็นคุณค่าในตนเอง จะมีผลต่อบุคคลดังนี้คือ

บุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูง จะเป็นคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง มีความสอดคล้องกลมกลืนในความเป็น "ตน" รับรู้คุณค่าของตนเองตามความจริง มีความเชื่อถือในความคิดของตนเอง แสดงพฤติกรรมออกมาได้อย่างเหมาะสม มีความกระตือรือร้น เชื่อมั่นในตนเองว่ามีความสามารถในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ กล้าแสดงออก มีความคิดสร้างสรรค์ มองโลกในแง่ดี สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ มีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและผู้อื่น รวมทั้งสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อบุคคลรอบข้างได้ แต่ขณะเดียวกันก็ยอมรับความล้มเหลวของตนเองได้ จึงมีชีวิตอยู่อย่างไม่วิตกกังวลมีความยืดหยุ่นในการดำรงชีวิต ทำให้ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

บุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ จะมีลักษณะตรงกันข้ามกับบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูง คือ จะอยู่ในภาวะไม่สอดคล้องกลมกลืนในความเป็น "ตน" มักไม่เห็นความสำคัญของตนเอง ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง รับรู้ว่าคุณค่าต่ำ ซึ่งจะส่งผลให้บุคคลเหล่านี้เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีปมด้อย วิตกกังวล เก็บตัว ไม่ชอบแสดงตัวแสวงหาการยอมรับจากบุคคลอื่น เพื่อให้เกิดการยอมรับตนเอง มีความประหม่า หวั่นไหว เมื่อรู้ว่าตนเองอยู่ในสายตาของผู้อื่น มักไม่ค่อยยอมรับความล้มเหลวของตน ทำให้มีความเครียด และความวิตกกังวลสูง จึงเป็นผู้ที่ไม่มีความสุขในชีวิต

7.1.4 การพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง

รากฐานของการเห็นคุณค่าในตนเองมีพัฒนาการมาจากความรัก การยอมรับเด็กอย่างแท้จริงของบิดามารดา พบว่า สภาพภายในครอบครัวและความสัมพันธ์

ระหว่างบิดามารดาและบุตรธิดามีผลกระทบต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็ก โดยมีเงื่อนไขดังนี้คือ

1. บิดามารดาให้การยอมรับลูกทุกเรื่องหรือเกือบทุกเรื่อง
2. บิดามารดากำหนดขอบเขตการกระทำให้ลูกทราบอย่างชัดเจน และคอยดูแลให้เป็นไปตามนั้น
3. บิดามารดาให้การนับถือและให้เสรีภาพต่อการกระทำของลูก ถ้าเห็นว่าอยู่ในขอบเขตที่กำหนดให้

เงื่อนไขดังกล่าวข้างต้นนี้เป็นรากฐานของการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งจะสร้างเสริมความรู้สึกมั่นคงของการรักตนเอง และการคาดหวังให้ผู้อื่นรัก การเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กเป็นผลจากการที่เด็กได้รับความรัก ความเอาใจใส่จากบิดามารดา และความสำเร็จที่ได้รับ โดยในขั้นต้นเด็กจะปฏิบัติตนเพื่อให้บิดามารดาพึงพอใจ และต้องการให้บุคคลอื่นพึงพอใจด้วย (นภาพร พุ่มพฤษ 2529 : 15-16 ; อ้างอิงจาก McNell. 1975. *The Psychology of Being Human*. 1975 : p. 105-107)

นอกจากนี้การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา การดูแลเอาใจใส่และการให้การยอมรับบุตรตั้งแต่เยาว์วัยมีความสำคัญและส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กนั้นมีผลมาจากความรักที่ได้รับจากลักษณะท่าทีของผู้ที่ให้การอบรมเลี้ยงดูมากกว่าสถานภาพทางสังคมและปริมาณวัตถุสิ่งของที่เขาได้รับ

การเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กวัยรุ่น เป็นสิ่งที่ช่วยให้วัยรุ่นสามารถปรับตัวได้อย่างมีความสุขตามวัยของเขา โดยเปิดโอกาสให้วัยรุ่นได้มีประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จในสิ่งที่เขากระทำ ฉะนั้นผู้ใหญ่ควรเปิดโอกาสให้วัยรุ่นได้แสดงหรือกระทำในสิ่งที่เหมาะสมกับระดับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของเด็ก พร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือเขาโดยไม่ตั้งความคาดหวังต่อตัวเขาจนเกินกำลังความสามารถ ทั้งนี้เพื่อให้เขาประสบความสำเร็จและเกิดการเห็นคุณค่าในตนเองได้ (วัชร ทรัพย์มี. 2528 : 17)

การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ สามารถเปลี่ยนแปลงและพัฒนาให้เกิดขึ้นได้จากประสบการณ์ที่แต่ละบุคคลได้รับ ดังนั้นจึงมีนักจิตวิทยาได้เสนอแนะแนวทางการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองได้ดังนี้

คูเปอร์สมิธ (Coopersmith. 1981 : 36-37) กล่าวว่า บุคคลสามารถพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองได้ด้วยวิธีการต่อไปนี้

1. การได้รับการนับถือ การยอมรับ การได้รับการปฏิบัติตอบจากบุคคลที่มีความสำคัญในชีวิต

2. การประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งมีผลให้บุคคลเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย และมีผลต่อสถานภาพและตำแหน่งในสังคม

3. การได้กระทำในสิ่งที่สอดคล้องกับค่านิยม และความปรารถนาของตน

4. ลักษณะการโต้ตอบต่อการถูกลดคุณค่า บุคคลอาจจะได้รับการกระทบกระเทือนหรือถูกลดคุณค่าการกระทำ อันจะทำให้รู้สึกลดการเห็นคุณค่าของตนเองลงไป บุคคลอาจปฏิเสธหรือไม่ใส่ใจกับการตัดสินของผู้อื่นที่มีต่อตนเอง ตรงกันข้ามกับบุคคลอาจเพิ่มการรับรู้ให้สูงขึ้น หรือตระหนักต่อการตัดสินใจของผู้อื่นมากขึ้น ซึ่งการกระทำเช่นนี้จะเป็นการปกป้องการเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคล มิใช่ลดลงไปสู่ความวิตกกังวลและช่วยให้บุคคลยังคงสามารถรักษาคุณภาพแห่งตนได้

กระบวนการสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ตามการวิจัยครั้งนี้สามารถฝึกปฏิบัติได้จากขั้นตอนและกิจกรรมต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการสร้างความรู้สึก ประกอบด้วย การใช้สื่อทำให้เกิดความรู้สึก เช่น เปิดเทปคาสเซตสร้างความรู้สึกจากเรื่องเล่าเรื่องหนึ่ง

2. ขั้นตอนการจัดระบบความคิดความเชื่อ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมที่เน้นกระบวนการกลุ่ม เช่น การอภิปรายกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่และการประยุกต์แนวคิด

7.2 แนวคิดเกี่ยวกับความตระหนักในตนเอง (Self-awareness)

7.2.1 ความหมายของความตระหนักในตนเอง

บลูม และคณะ (Bloom, et al. 1971 : 273) ได้กล่าวถึง ความตระหนักในความหมายที่ค่อนข้างกว้างว่า ความตระหนักเป็นพฤติกรรมทางด้านอารมณ์หรือความรู้สึก เป็นขั้นต่ำสุดของพฤติกรรมด้านความรู้สึก ทักษะคติ ค่านิยม (Affective domain) ความตระหนักมีลักษณะเกือบคล้ายกับความรู้ (Knowledge) แต่แตกต่างกันตรงที่ความรู้เป็นเรื่องเกี่ยวกับข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ รายละเอียดในเรื่องต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้มีการรวบรวมเก็บสะสมไว้ เพื่อสามารถนำไปใช้ประโยชน์ การเกิดความรู้ต้องอาศัยระยะเวลา ดังนั้นความรู้จึงเกี่ยวข้องกับความจริงหรือความสามารถที่จะระลึกได้ ส่วนความตระหนักเป็นความสำนึก ซึ่งบุคคลเคยมีการรับรู้หรือมีความรู้มาก่อนเมื่อมีสิ่งเร้ามากระตุ้นจึงเกิดความสำนึกขึ้น ดังนั้นความตระหนักในตนเองเป็นเรื่องของการรับรู้ จดคิดหรือมีความรู้สึกต่อตนเอง บุคคลหรือสิ่งแวดล้อมในขณะนั้น

คอฟฟิกา (Koffka. 1978 : 212) ได้ให้ความหมายของความตระหนักในตนเอง ซึ่งสรุปได้ว่าความตระหนักมีความหมายเหมือนกับความรู้สึก ซึ่งเป็นภาวะทางจิตที่เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด และความปรารถนาต่าง ๆ เกิดจากการรับรู้และความสำนึกเป็นสภาวะที่บุคคลได้รับรู้หรือได้ประสบการณ์ต่าง ๆ แล้วมีการประเมินค่าและตระหนักถึงความสำคัญที่ตนเองมีสิ่งนั้น ๆ ซึ่งเป็นเรื่องสภาวะตื่นตัวของจิตใจต่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์นั้น ๆ ซึ่งหมายความว่าระยะเวลาหรือประสบการณ์และสภาพแวดล้อมหรือสิ่งเร้าภายนอกเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลเกิดความตระหนักในตนเองขึ้น

เฟลด์แมน (Fiedman. 1992 : G-5) ได้กล่าวถึงความตระหนักในตนเองไว้ว่า เป็นการรู้สัมผัสเกี่ยวกับตนเอง บุคคลอื่น และสิ่งแวดล้อมในขณะนั้น คือ รู้ว่าตนเองกำลังคิดอะไร รู้สึกอย่างไร และทำอะไรกับตนเองกับผู้อื่นหรือกับสิ่งอื่น ๆ ในขณะนั้น ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

รอส (Ross. 1992 : 53) ได้กล่าวถึงความตระหนักในตนเองไว้ว่าเป็นการตระหนักที่เกิดจากการมุ่งความสนใจเข้าสู่ตนเอง ซึ่งจะเกิดขึ้นชั่วคราวตามสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่มากระตุ้น

องค์การอนามัยโลก (WHO. 1994 : 2) ได้กล่าวถึงความตระหนักในตนเองหรือความตระหนักในตนเองว่าเป็นความสามารถในการค้นหา และเข้าใจในจุดดีจุดด้อยของตนเองและความแตกต่างจากบุคคลอื่น ไม่ว่าจะในแง่ความสามารถ เพศ วัย ระดับการศึกษา ศาสนา สีผิว ท้องถิ่น สุขภาพ

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520 : 14) ได้กล่าวถึงความตระหนักในตนเองว่า การที่บุคคลถูกคิดไว้หรือการเกิดขึ้นในความรู้สึกสิ่งหนึ่ง เหตุการณ์หนึ่งหรือสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งความรู้สึกนี้เกิดขึ้นในสภาวะของจิตใจ รู้สัมผัสเกี่ยวกับตนเองและสิ่งแวดล้อม

บานชื่น บุญประเสริฐ (2534 : 23) ได้กล่าวถึงความตระหนักในตนเองไว้ว่า คือ การแสดงออกของการรับรู้ การคิดได้ รู้สึกสำนึก เป็นภาวะที่บุคคลเข้าใจและประเมินสถานการณ์ที่เกิดขึ้นที่เกี่ยวกับตนเองได้ เมื่อเผชิญกับเหตุการณ์หรือสภาพแวดล้อมอย่างใดอย่างหนึ่ง

สุภาวดี ดาวดี (2537 : 40) ได้สรุปความหมายของความตระหนักในตนเองไว้ว่า หมายถึง การรู้ตัวหรือการรู้สัมผัสเกี่ยวกับตนเองของบุคคลในสถานการณ์ที่ถูกกระตุ้นจากสิ่งเร้า คือ รู้ว่าตนเองกำลังคิดอะไร รู้สึกอย่างไร และกำลังทำอะไรในขณะนั้น โดยอาศัยการมุ่งสนใจเข้าสู่ตนเอง

จากความหมายของความตระหนักในตนเองดังที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า ความตระหนักในตนเอง หมายถึง การรู้สัมผัสเกี่ยวกับตนเอง บุคคลอื่น และสิ่งแวดล้อม

จากภาพประกอบ 7 จะเห็นว่าความตระหนักเป็นผลของกระบวนการทางปัญญา (Cognitive process) กล่าวคือ เมื่อบุคคลได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าหรือรับสัมผัสจากสิ่งเร้าแล้วจะเกิดการรับรู้ขึ้น (Perception) เมื่อเกิดการรับรู้แล้วต่อไปก็จะนำไปสู่การเกิดความเข้าใจในสิ่งเร้านั้น และนำไปสู่การเรียนรู้ในขั้นต่อไป คือ มีความรู้ในสิ่งนั้น และเมื่อบุคคลเกิดความรู้แล้วก็จะมีผลนำไปสู่ความตระหนักในที่สุด และทั้งความรู้และความตระหนักนี้ก็จะนำไปสู่การกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้านั้น ๆ ต่อไป

7.2.4 การพัฒนาความตระหนักในตนเอง

การพัฒนาความตระหนักในตนเอง สามารถปฏิบัติได้ 2 วิธีการหลัก ๆ ดังนี้

วิธีการแรก คือ ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง สามารถปฏิบัติได้โดยการฟังตนเอง ใช้การสำรวจหรือสังเกตความคิด ความรู้และการกระทำตนเองว่าเป็นอย่างไร ซึ่งเป็นกระบวนการของภาวะตื่นอยู่เสมอ การฟังตนเอง เป็นการศึกษาดูตนเองโดยอาศัยการสังเกตปฏิกิริยาของผู้อื่นที่มีต่อตนทำให้ทราบว่าคนอื่นมองตนเองอย่างไร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าตนเองจะเปิดใจได้มากน้อยขนาดไหนและการบอกคนอื่นเกี่ยวกับตนเองเป็นการเปิดเผยตนเอง เป็นขั้นแรกของการพัฒนาความตระหนักในตนเอง

วิธีการที่สอง คือ การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (Interpersonal relationships) ซึ่งครอบคลุมมักจะเป็นแหล่งแรกและแหล่งสุดท้ายที่จะให้บทสอนเกี่ยวกับความตระหนักในตนเองโดยการเรียนรู้จะขึ้นกับประสบการณ์ชีวิต รวมถึงสัมพันธภาพที่ตนมีกับครู อาจารย์ ผู้ร่วมงาน และผู้บังคับบัญชา

การพัฒนาความตระหนักในตนเอง สามารถฝึกปฏิบัติได้ ถ้ามีการฝึกฝนหรือปฏิบัติจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต ก็จะสามารถสร้างความสมดุลให้กับตนเอง มีทักษะในการสื่อสาร สร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น ซึ่งมีประโยชน์และสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาตนเอง อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มโอกาสในการพัฒนา ปรับปรุงพฤติกรรมของตนเองในด้านต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น กระบวนการสร้างความตระหนักในตนเอง สามารถฝึกปฏิบัติได้จากขั้นตอนและกิจกรรมดังต่อไปนี้ (กรมอนามัย. 2539 : 14-16)

1. ขั้นตอนการสร้างความรู้สึกร่วม ประกอบด้วยการใช้สื่อ ทำให้เกิดความรู้สึกร่วม เช่น บทความจากหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ โปสเตอร์ แผ่นพับ หรือกิจกรรมโดยใช้เกมส์
2. ขั้นตอนการจัดระบบความคิดความเชื่อ ประกอบด้วยกิจกรรมที่เน้นกระบวนการกลุ่ม เช่น การอภิปรายกลุ่มย่อย การอภิปรายกลุ่มใหญ่ และการประยุกต์แนวคิด

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งที่จะให้นักเรียนเกิดความตระหนักในตนเอง โดยตระหนักว่ายาบ้าเป็นปัญหาใกล้ตัว ตระหนักในความรุนแรงของยาบ้า โดยเรียนรู้จากประสบการณ์ และการฝึกปฏิบัติจากกระบวนการดังกล่าวข้างต้น จะสามารถทำให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมในการป้องกันการเสพยาบ้าได้อย่างเหมาะสม

7.3 แนวคิดเกี่ยวกับทักษะการตัดสินใจ (Decision making skills)

7.3.1 ความหมายของการตัดสินใจ

เทอร์รี่ (Terry. 1964 : 107-108) ได้ให้ความหมายของการตัดสินใจว่า เป็นการเลือกทางใดทางหนึ่งที่ตั้งอยู่บนรากฐานของกฎเกณฑ์จากทางเลือกสองทางหรือมากกว่าทางเลือกที่เป็นไปได้

กอร์ และไดสัน (Gore & Dyson. 1964 : 77) ได้ให้ความหมายของการตัดสินใจว่าเป็นการตัดสินใจทางเลือกใดทางเลือกหนึ่งจากทางเลือกซึ่งมีอยู่หลายๆ ทาง เป็นแนวปฏิบัติไปสู่เป้าหมายที่วางไว้

อะชีสัน และฮิลล์ (Achison & Hill. 1978 : 332) ได้ให้ความหมายของการตัดสินใจว่า หมายถึง ความคิดและการกระทำต่าง ๆ ที่นำไปสู่การเลือกหรือการตกลงใจอย่างใดอย่างหนึ่ง

แพทเทอร์สัน (Patterson. 1980 : 107) ได้ให้ความหมายการตัดสินใจว่า เป็นการที่บุคคลเข้าไปสู่การเสี่ยง โดยมีการรวบรวมและประเมินข้อมูลจากทางเลือกหลายทาง และมีสิ่งประกอบอื่น ๆ ที่สำคัญ ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจเลือก

องค์การอนามัยโลก (WHO. 1994 : 2) ได้ให้ความหมายการตัดสินใจว่าเป็นสิ่งที่นำไปสู่การตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ ในชีวิต ซึ่งถ้าบุคคลมีการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพในการกระทำต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพโดยมีการประเมินทางเลือกและผลจากการตัดสินใจเลือกทางเลือกนั้น ๆ จะมีผลต่อสุขภาพอนามัยของบุคคลนั้น ๆ

วุฒิชัย จำนงค์ (2523 : 3) ได้ให้ความหมายการตัดสินใจว่าเป็นกระบวนการเลือกในระหว่างทางเลือกต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นไปตามลำดับขั้นตอนในอันที่จะเลือกสิ่งหนึ่งสิ่งใดออกมาสำหรับนำไปปฏิบัติจริง

7.3.2 ความหมายของทักษะ

WHO (1994 : 1) ได้ให้ความหมายของทักษะว่า เป็นความสามารถในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดของบุคคล

ประเสริฐ ตันสกุล และคณะ (2538 : 5) ได้ให้ความหมายของทักษะว่าเป็นความชัดเจนและความชำนาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งมนุษย์สามารถสร้างขึ้นได้จากการเรียนรู้

กระทรวงสาธารณสุข กรมอนามัย (2539 : 17) ได้ให้ความหมายของทักษะว่าเป็นความสามารถที่คนเราไม่เคยมีมาก่อน แต่ได้เรียนรู้จนกระทั่งทำได้อย่างชำนาญ

สรุป ทักษะการตัดสินใจ หมายถึง ความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุมีผลในการเลือกแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม โดยมีลำดับขั้นตอนเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย

7.3.3 ธรรมชาติของการตัดสินใจ

เนื่องจากกระบวนการตัดสินใจ เป็นเทคนิควิธีที่จะลดจำนวนทางเลือกการเลือกลงมา ดังนั้นในกระบวนการดังกล่าวมีระดับขั้นตอนความสำคัญอยู่ 3 ประการ (วุฒิชัย จานงค์. 2523 : 3 ; อ้างอิงจาก Simon. 1960. *The New Science of Management Decision.*)

ประการแรก เป็นกิจกรรมทางด้านเชาวน์ปัญญา (Intelligence activity) ซึ่งมีความหมายนี้เป็นการยืมความหมายทางด้านการทหารมา หมายถึง บรรดาเซนารีการที่จะต้องไปสืบเสาะหาข่าวสารสภาพการทางสิ่งแวดล้อมสำหรับที่จะใช้ในการตัดสินใจ

ประการที่สองนั้น เป็นกิจกรรมออกแบบ (Design activity) หมายถึงว่า เป็นการสร้างพัฒนา วิเคราะห์ แนวทางต่าง ๆ ที่น่าจะนำไปปฏิบัติได้

ประการที่สาม เป็นกิจกรรมคัดเลือก (Choice activity) คือ การเลือกทางเลือกอันเหมาะสมที่จะนำไปปฏิบัติได้จริง

ในขั้นตอนทั้ง 3 ประการนี้เองที่สะท้อนให้เห็นถึงธรรมชาติที่สำคัญของการตัดสินใจว่าเป็นกระบวนการตามลำดับขั้นในอันที่จะเลือกทางเลือกทางใดทางหนึ่งออกมาสำหรับใช้ในการปฏิบัติ ดังนั้นหลักการตัดสินใจนั้นมีได้สิ้นสุดที่การเลือกแต่หากว่าจะไปสิ้นสุดที่การปฏิบัติตนเอง

7.3.4 สถานการณ์ในการตัดสินใจ

วุฒิชัย จานงค์ (2523 : 10-12) กล่าวว่า ในกระบวนการตัดสินใจใด ๆ ก็แล้วแต่อยากจะกล่าวว่าการตัดสินใจนั้น ๆ อยู่ในสถานการณ์ที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด แม้ว่าสถานการณ์บางสถานการณ์นั้นอาจจะไม่มีจริง ๆ ในสภาพความเป็นจริง ซึ่งแม้ว่าเรา

จะใช้เกณฑ์ที่เหมาะสมที่สร้างความพึงพอใจให้กับตนเองมากที่สุดแล้วก็ตาม แต่ในการเลือกทางเลือกนั้นจำเป็นต้องพิจารณาอย่างรอบคอบในเรื่องสถานการณ์ที่ทำการตัดสินใจ ซึ่งเราอาจจะมองสถานการณ์ผิดพลาดไป การกำหนดเกณฑ์และความมีเหตุมีผลของการตัดสินใจนั้น ผิดเพี้ยนไปจากสิ่งที่น่าจะเป็นก็อาจเป็นได้ ในหลายกรณีเราจะเห็นว่าผู้ทำการตัดสินใจอาจจะเข้าใจสถานการณ์ไม่ต้องแท้จึงมองสถานการณ์ผิดไป ผลลัพธ์ของการตัดสินใจอาจจะยังผลไม่เป็นที่น่าพอใจ เพราะเกณฑ์และวิธีการบางอย่างอาจจะเหมาะสมกับสถานการณ์เพียงบางสถานการณ์เท่านั้น

สถานการณ์ในการตัดสินใจแบ่งได้ 2 สถานการณ์คือ

1. สถานการณ์ที่แน่นอน (Certain situation)

สถานการณ์แน่นอน หมายถึงว่า ไม่ว่าเราจะเลือกทางเลือกใด เราสามารถกำหนดและทำนายผลลัพธ์ออกมาได้แน่นอนในทุกกรณี ในสถานการณ์เช่นนี้ก็เป็นที่รู้จักเข้าใจกันได้ง่าย สำหรับในสถานการณ์ที่แน่นอนที่เราบอกว่าเราสามารถกำหนดหรือทำนายผลลัพธ์ออกมาได้นั้น อาจไม่เป็นจริงเสมอไปในกระบวนการตัดสินใจใด ๆ ก็แล้วแต่เป็นการตัดสินใจในอนาคต เพราะฉะนั้นธรรมชาติของการตัดสินใจจึงขึ้นอยู่กับกาลเวลา นั่นก็คือว่าเป็นกาลเวลาในอนาคตซึ่งโดยทั่วไป แต่เราก็มักคิดว่าไม่มีความมั่นใจใด ๆ มากนักสำหรับสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต แต่ถ้าหากว่าผู้ทำการตัดสินใจพิจารณาว่าสถานการณ์ที่ตนทำการตัดสินใจนั้นเป็นสถานการณ์ที่แน่นอนแล้ว ก็หมายความว่าผู้ทำการตัดสินใจว่าผู้ทำการตัดสินใจว่าเขาสามารถจะกำหนดผลที่ออกมาในอนาคตได้แน่ ๆ ซึ่งในข้อเท็จจริงเราจะเห็นว่าสถานการณ์เช่นนี้มีอยู่น้อยมาก ปัญหาจึงอยู่ที่ว่าสถานการณ์จริง ๆ นั้นไม่แน่นอน แต่ผู้ทำการตัดสินใจเข้าใจว่าแน่นอน เกณฑ์และวิธีการต่าง ๆ ก็จะไม่เหมาะสมกับความเป็นจริงทันที คุณภาพของการตัดสินใจจะลดลงด้วยเช่นกัน

2. สถานการณ์ที่ไม่แน่นอน (Uncertain situation)

ตรงข้ามกับสถานการณ์ที่แน่นอน คือ สถานการณ์ที่ไม่แน่นอน ในสถานการณ์ของความไม่แน่นอนนี้ อาจแยกได้เป็นระดับ 2 ระดับ คือ ระดับที่มีความไม่แน่นอนอย่างแท้จริง นั่นก็คือว่า ผู้ที่จะทำการเลือกทางเลือกหรือทำการตัดสินใจนั้น แต่ไม่มีทางใดเลยที่จะบอกว่าหากว่าเลือกทางเลือกทางใดทางหนึ่งแล้วสิ่งที่จะเป็นผลลัพธ์ออกมาแล้วจะออกมาในรูปใด หรืออาจจะเรียกได้ว่ามิดแปดด้าน ในสถานการณ์เช่นนั้นผู้ที่ทำการตัดสินใจนั้นจะตกอยู่ในสภาพที่มองไม่เห็นทางเลยว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคตนั้นเป็นไปในรูปใด ในกรณีเช่นนี้เป็นการยากที่จะดำเนินการตัดสินใจ ผู้ทำการตัดสินใจบางคนถึงกับอาจจะใช้แนวทางให้มีเหตุมีผลมากยิ่งขึ้น โดยการที่พยายามใช้หลักเกณฑ์หรือกฎแห่งการเป็นไปได้มาใช้เป็นหลักในการพิจารณาว่าจะเลือกทางเลือกใด

ในอีกประเด็นหนึ่งนั้น เป็นสถานการณ์แห่งความไม่แน่นอนซึ่งอยู่ในระดับต่ำ นั่นก็หมายถึงว่าจะเป็นสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน แต่เราพอจะทราบว่าเป็นไปได้ นั่นจะเป็นสิ่งใดบ้าง เมื่อผู้ทำการตัดสินใจเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่งขึ้นมา แต่ว่าโอกาสหรือความน่าจะเป็น (Probability) ของผลลัพธ์ทางเลือกแต่ละทางนั้นอาจจะเป็นไปในรูปใด ขึ้นอยู่กับสถานการณ์บางอย่าง ซึ่งในลักษณะสถานการณ์แห่งความไม่แน่นอนในระดับนี้เราเรียกว่าเป็นสถานการณ์แห่งความเสี่ยง (Risky situation) คือ มีโอกาสที่เป็นไปได้ทุกๆ ทางเลือก หมายถึง ผลลัพธ์ที่ออกมาจากทางเลือกแต่ละทางนั้น แต่ความน่าจะเป็นไปนั้นมีความแตกต่างกัน ซึ่งในกรณีเช่นนี้จะเห็นว่า การทำความเข้าใจในเรื่องของความน่าจะเป็น แล้วนำมาช่วยประกอบในการพิจารณานั้นมีประโยชน์อย่างมากทีเดียว เพราะเหตุว่าในการเลือกทางเลือกใด ๆ นั้น ในกรณีของสถานการณ์แห่งความเสี่ยงเราจะเห็นว่า ผู้ทำการตัดสินใจใช้เทคนิควิธีบางอย่างในการที่จะกำหนดความน่าจะเป็นให้กับทางเลือกทุกทางเพื่อที่จะทราบว่า ทางเลือกใดเป็นทางเลือกที่จะให้ผลลัพธ์หรือเป็นผลตอบแทนออกมาในระดับที่น่าพอใจหรือในระดับที่สูงสุด ได้พิจารณาหาค่าแห่งความคาดหวัง (Expected value) ของทางเลือกแต่ละทางนั้นมาเปรียบเทียบกัน เพราะฉะนั้นเราจะเห็นว่าในสถานการณ์แต่ละสถานการณ์อาจจะเป็นสิ่งบอกได้ว่า ควรจะใช้เกณฑ์และเทคนิควิธีใดในการเลือกทางเลือกตัดสินใจ

7.3.5 ขั้นตอนหรือกระบวนการในการตัดสินใจ

ฮามริค และคณะ (รัตนาคอกแก้ว. 2539 : 28-30 ; อ้างอิงจาก Hamrick, et al. 1980. *Decision making and the behavior gap*. p. 455-458) กล่าวถึงว่าการเข้าถึงการตัดสินใจ (Decision making approach) เป็นสิ่งที่ถูกต้องและเป็นเป้าหมายที่สำคัญของสุขศึกษา (Health education) ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงพฤติกรรมสุขภาพได้ ทั้งนี้จะต้องอยู่บนพื้นฐาน 5 ประการ คือ

1. การตัดสินใจ จะต้องมีการผสมผสานระหว่างความคิด (Cognition) และความรู้สึก (Affection)
2. โดยธรรมชาติการตัดสินใจ จะต้องมีการคิด (Thinking) การแก้ไขปัญหา (Problem solving) และการตัดสินใจของแต่ละบุคคล (Individual decision making) ในการทดสอบความสามารถในการตัดสินใจที่สำคัญจึงอยู่ที่การนำไปประยุกต์ปฏิบัติในสถานการณ์จริงหรือสถานการณ์ที่สร้างขึ้นเพื่อให้มีการตัดสินใจ
3. การตัดสินใจต้องส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ในการแก้ปัญหาหรือการเข้าถึงการตัดสินใจ
4. วิธีการสอนการตัดสินใจโดยเน้นบทบาทของผู้สอน จะไม่สามารถพัฒนาทักษะการตัดสินใจของผู้เรียนได้เลย

5. รูปแบบของการตัดสินใจ ต้องมีกระบวนการที่เป็นโครงสร้าง เพื่อจะประเมินการตัดสินใจได้ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนคือ

5.1 การกำหนดปัญหา (Defining the problem) ซึ่งจะอยู่บนพื้นฐานของการสังเกตพฤติกรรมของบุคคล สถานการณ์ที่ขัดแย้ง กรณีศึกษาหรือประเด็นที่อยู่ในความสนใจ

5.2 การกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ (Identifying possible solutions) การใช้เทคนิคระดมสมอง จะช่วยให้บุคคลเกิดความคิด และมีจินตนาการเพื่อที่จะได้มาซึ่งแนวทางต่าง ๆ

5.3 รวบรวมข้อมูล ความน่าเชื่อถือของข้อมูลและระบุคุณค่าของแต่ละแนวทางการแก้ปัญหา (Gathering, validation, processing information and clarifying values)

5.4 ตัดสินใจ (Decision making) จะเป็นขั้นตอนที่บุคคลต้องมีการพิจารณาความรู้ ทัศนคติ และค่านิยมจากประสบการณ์ที่มีอยู่

5.5 ทดลองปฏิบัติตามการตัดสินใจ (Trying out the decision) จะเป็นการกระตุ้นให้มีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจนั้น ๆ

5.6 ประเมินผลการตัดสินใจ (Evaluating the decision making) ซึ่งจะเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากเพราะปฏิกิริยาที่ได้คือ การเสริมแรง ปฏิเสธ หรือการปรับการตัดสินใจ เพื่อจะนำไปปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติในครั้งต่อไป ดังนั้นการตัดสินใจจึงเป็นกระบวนการที่มีศักยภาพในการสร้างรูปแบบของพฤติกรรมที่ดีหรือไม่ดีได้

อุไร มั่นหมั่น (2539 : 8-9) ได้แบ่งขั้นตอนการตัดสินใจออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนการแสวงหาข้อมูล (Data collection) เนื่องจากว่ามีปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นย่อมมีสาเหตุการเสาะแสวงหาข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหา คือ การเสาะแสวงหาข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหา คือ การเสาะหาสิ่งที่เป็นสาเหตุนั้น เพื่อมาเป็นส่วนประกอบในการตัดสินใจจะต้องกระทำอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ทั้งในแง่ของการเก็บรวบรวมข้อมูล (Collective) และในแง่การวิเคราะห์ (Analysis) ซึ่งเป็นลักษณะเกี่ยวกับการวิจัย

2. ขั้นตอนการกำหนดทางเลือก (Formulating alternative) เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมากในกระบวนการตัดสินใจ เป็นความพยายามจะครอบคลุมวิถีทางที่จะแก้ปัญหาได้ในหลาย ๆ วิธี ต้องกำหนดให้ได้ในรูปปรมวลหลัก ข้อเท็จจริงหลัก (Main fact)

เป็นอย่างไรบ้าง และในทางปฏิบัติต้องสร้างฉาก (Scenario) ขึ้นมาก่อนว่าเรื่องนี้มีทางเลือกอะไรบ้าง ในทางเลือกนั้น ๆ มีข้อเท็จจริงรูปธรรมหลัก ๆ อะไรบ้าง

3. ขั้นตอนการวิเคราะห์ทางเลือก (Analysis alternative) การวิเคราะห์ทางเลือกควรใช้ความเป็นจริงที่เป็นภาวะวิสัย (Objective analysis)

4. ขั้นตอนการเปรียบเทียบค่าทางเลือก (Value comparison) ขั้นตอนนี้เป็นการเปรียบเทียบโดยนำค่า (Value) ทั้งหลายมาเกี่ยวข้องในการวิเคราะห์

5. ขั้นตอนการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด (Choice of alternative on the best set of alternative) เป็นการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด

องค์การอนามัยโลก (WHO. 1994 : 45) ได้เสนอแนวทางการสอนทักษะการตัดสินใจ ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 กำหนดทางเลือกที่เกี่ยวกับการตัดสินใจ

ขั้นที่ 2 รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการตัดสินใจ (พิจารณาหาค่านิยม เป้าประสงค์และข้อเท็จจริงที่ต้องรู้)

ขั้นที่ 3 เขียนข้อดีและข้อเสียของแต่ละทางเลือก

ขั้นที่ 4 ตัดสินใจเลือกและเขียนเหตุผลของการเลือกทางเลือกนี้

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการสอนทักษะการตัดสินใจขององค์การอนามัยโลกมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการสอนทักษะการตัดสินใจครั้งนี้

ส่วนวิธีการฝึกทักษะการตัดสินใจ จะประกอบด้วยขั้นตอนและกิจกรรมดังต่อไปนี้ (กรมอนามัย 2539 : 17-21)

1. ขั้นตอนการรู้ชัดเห็นจริง ประกอบด้วยกิจกรรมได้แก่ การให้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจในการเลือกทางที่เหมาะสม ใช้ในกรณีศึกษาสถานการณ์สมมติ ประกอบการอภิปรายและสรุปในกลุ่มใหญ่

2. ขั้นตอนการลงมือกระทำ โดยใช้กิจกรรมการฝึกปฏิบัติจากกรณีศึกษา อภิปรายและสรุปในกลุ่มใหญ่

7.4 แนวคิดเกี่ยวกับทักษะการปฏิเสธ (Assertive skills)

7.4.1 ความหมายของทักษะการปฏิเสธ

คริสทอฟ และเคลลี (สุมาลี อุดมผล. 2537 : 6-7 ; อ้างอิงจาก Chrisstoff & Kelly. 1985. *Handbooks of social skill training and research.*) ได้ให้ความหมายทักษะการปฏิเสธว่า เป็นทักษะด้านการใช้คำพูดที่เหมาะสมอย่างหนึ่ง ซึ่งทักษะนี้

เป็นความกล้าในการพูด ปฏิเสธบุคคลอื่น กล้าแสดงความคิดเห็นที่ไม่ตรงกับบุคคลอื่นกล้า ปฏิเสธเพื่อรักษาสิทธิของตนเอง เมื่อถูกเอาเปรียบหรือถูกขัดขวางการกระทำและความคิด ซึ่ง แสดงถึงสิทธิอันชอบธรรมของบุคคล

กรมอนามัย (2539 : 183) ได้ให้ความหมายทักษะการปฏิเสธว่า การปฏิเสธเป็นสิทธิส่วนบุคคลที่ทุกคนควรจะยอมรับได้ โดยไม่เสียสัมพันธภาพระหว่าง กลุ่มเพื่อน ใช้เพื่อหลีกเลี่ยงในพฤติกรรมที่ไม่เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น หรือต่อสังคม

กรมอนามัย (2539 : 19) ได้ให้ความหมายทักษะการปฏิเสธว่า การปฏิเสธสิ่งใดนั้นเกิดจากเจตคติและกระบวนการตัดสินใจอย่างชัดเจนแล้วว่าจะต้องปฏิเสธ จะต้องรู้ว่า พฤติกรรมเหล่านั้นเป็นสิ่งที่ต้องการปฏิเสธ และการปฏิเสธเป็นสิทธิส่วนบุคคลที่ ทุกคนมีความชอบธรรมที่จะปฏิเสธ

รัตนา ดอกแก้ว (2539 : 31) ได้ให้ความหมาย ทักษะการปฏิเสธว่า เป็นสิทธิอันชอบธรรมของทุกคน และสามารถกระทำได้โดยไม่ทำร้ายจิตใจอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งจะทำให้เกิดผลดีต่อตนเองในการหลีกเลี่ยงการมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้ และหากปฏิเสธ สิ่งเหล่านั้นได้สำเร็จ อาจจะสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมหรือความต้องการของอีกฝ่ายได้

สรุป ทักษะการปฏิเสธ หมายถึง ความสามารถ ความชำนาญในการ ปฏิเสธหรือเจรจาต่อรองเพื่อรักษาจุดยืนของตนไว้ โดยไม่เสียสัมพันธภาพระหว่างกลุ่ม เพื่อนหรือบุคคล การปฏิเสธเป็นสิทธิส่วนบุคคลที่ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของคน ๆ นั้น ขึ้นอยู่กับ ประสบการณ์ที่ผ่านมา และขึ้นอยู่กับการประเมินถึงผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับ จากการปฏิบัติ ตามในสิ่งที่ถูกชักชวน โดยที่ผลประโยชน์ที่ได้รับอาจไม่ใช่ผลประโยชน์ที่แท้จริง

7.4.2 องค์ประกอบของทักษะการปฏิเสธ

กระทรวงสาธารณสุขและหน่วยงานอื่น (2538 : 41) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของทักษะการปฏิเสธ ดังนี้

1. บอกความรู้สึก เช่น ฉันเป็นห่วงนายที่ขาดเรียนมาหลายวัน และกลัวว่าจะไม่มีสิทธิสอน
2. บอกพฤติกรรมที่ต้องการ เช่น “อยากให้นายมาเข้าเรียนกับเพื่อน ๆ เหมือนเดิม”
3. ถามความเห็น เช่น “ไม่ทราบว่าคุณคิดอย่างไร”

7.4.3 หลักการปฏิเสธที่ดี

สำนักงาน ป.ป.ส. กองป้องกันยาเสพติด (2540 ค : 21) ได้จำแนก หลักการปฏิเสธที่ดีมี 4 ขั้นตอน คือ

1. ปฏิเสธอย่างจริงจังทำทาง คำพูด และน้ำเสียง เพื่อแสดงความตั้งใจอย่างชัดเจน

2. ใช้ความรู้สึกประกอบเหตุผลเป็นข้ออ้าง เพราะการใช้เหตุผลอย่างเดียวมักถูกโต้แย้งด้วยเหตุผลอื่น ๆ การอ้างความรู้สึกของตนเองหรือคนสำคัญที่เกี่ยวข้องจะทำให้การโต้ด้วยเหตุผลอื่น ดูไม่น่าหนัก

3. การขอความเห็นชอบและแสดงความขอบคุณ เมื่อผู้ชวยยอมรับการปฏิเสธนั้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการรักษาน้ำใจของผู้ชวย

4. เมื่อถูกเข้าชี้หรือถูกสุมประมาท ไม่ควรแสดงความหวั่นไหวกับคำพูดเหล่านั้น เพราะจะทำให้ขาดสมาธิ ขาดความมั่นใจ ให้หาทางออกโดยการยืนยัน การปฏิเสธ และหาทางออก โดยเลือกวิธีดังต่อไปนี้

4.1 ปฏิเสธซ้ำโดยไม่ต้องใช้ข้ออ้าง พร้อมทั้งบอกสาเหตุและหาทางเลี่ยงออกจากเหตุการณ์ไป

4.2 การต่อรอง โดยการหากิจกรรมอื่นที่ดีกว่ามาทดแทน

4.3 การผัดผ่อน โดยการขอยืดระยะเวลาออกไป เพื่อให้ผู้ชวยเปลี่ยนความตั้งใจ

7.4.4 กระบวนการฝึกทักษะการปฏิเสธ

กระทรวงสาธารณสุข กรมอนามัย (2539 : 17-21) ได้กล่าวถึงกระบวนการฝึกทักษะการปฏิเสธว่าประกอบด้วยขั้นตอนและกิจกรรม ดังนี้

1) ขั้นรู้ชัดเห็นจริง ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มย่อยระดมสมองและการวิเคราะห์สถานการณ์

2) ขั้นลงมือกระทำ ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่ใช้ฝึกปฏิบัติโดยวิธีการแสดงบทบาทสมมติ อภิปรายกลุ่มย่อย และสรุปในกลุ่มใหญ่

ทักษะการปฏิเสธ เป็นความสามารถในการใช้คำพูดและท่าทางเพื่อสื่อสารความรู้สึกนึกคิดของตนเองและความสามารถในการรับรู้ความรู้สึกนึกคิดของอีกฝ่าย เป็นทักษะที่สำคัญของการสร้างสัมพันธภาพ และการสื่อสาร ซึ่งทักษะการปฏิเสธนี้มีประโยชน์อย่างยิ่งในเชิงยับยั้ง พฤติกรรมเสี่ยงและพฤติกรรมเบี่ยงเบนทั้งหลายที่เกิดจากความคิดริเริ่มที่ไม่สร้างสรรค์ ดังเช่นในการวิจัยครั้งนี้ทักษะการปฏิเสธก็เป็นอีกทักษะหนึ่งที่สำคัญสำหรับการป้องกันการเสพยาบ้า ซึ่งนักเรียนหรือวัยรุ่นมักจะมีปัญหาว่าหลาย ๆ ครั้ง การแสดงออกทำไปเพราะความเกรงใจเพื่อน กลัวเสียความสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อน แม้จะได้ตัดสินใจแล้วว่าไม่ต้องการทำเช่นนั้น ดังนั้นการปฏิเสธจึงเป็นทักษะที่วัยรุ่นหรือนักเรียน จำเป็นต้องเรียนรู้และฝึกฝนจนมีความชำนาญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อถูกเพื่อนชักชวน ต้องรู้จักการปฏิเสธ และเมื่อ

ถูกเข้าซึ่งต้องรู้จักหาทางออก ซึ่งการฝึกทักษะการปฏิเสธเพื่อการป้องกันการเสพยาบ้าตามแนวทางการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์และมีคุณค่าต่อนักเรียนในการที่จะได้รู้จักฝึกปฏิบัติทักษะการปฏิเสธเมื่อถูกชักชวนให้เสพยาบ้า และสามารถเป็นประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่จะปฏิเสธในสิ่งที่คิดหรือตัดสินใจได้ว่า เหตุการณ์ที่ต้องเผชิญในชีวิตเป็นเหตุการณ์ที่เสี่ยงต่อการเกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนต่าง ๆ ก็จะสามารถเกิดพฤติกรรมที่เหมาะสมได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในต่างประเทศ

1.1 งานวิจัยเกี่ยวกับยาบ้า

ซูซุมุ ฟูกุอิ, คิโยชิ วาดะ และมาซาโอมิ อิโอ (Susumu Fukui, Kiyochi Wada & Masaomi Iyo. 1991 : 459-478), เคียวเฮอิ โคโนมา (Kyohei Konuma. 1991 : 415-435), ฮิโรชิ ซุมากิ (Hirochi Sumaki. 1991 : 84-98) ศึกษาปัญหาการแพร่ระบาดของยาบ้าในประเทศญี่ปุ่น พบว่า การใช้ยาบ้าในประเทศญี่ปุ่นที่ปรากฏให้เห็น แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2490-2500 (ค.ศ. 1947-1957) สถานการณ์มีความรุนแรงมากที่สุดในปี พ.ศ. 2494 (ค.ศ. 1951)

ระยะที่ 2 ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2513-ปัจจุบัน (ค.ศ. 1970-ปัจจุบัน) สถานการณ์มีความรุนแรงมากที่สุดในปี พ.ศ. 2527 (ค.ศ. 1984)

ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2518-2524 ยาบ้าไม่เพียงจะแพร่ระบาดในกลุ่มผู้เสพที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกับแต่ละอาชญากร เช่น คนงานก่อสร้าง คนขับรถบรรทุก รวมทั้งพนักงานในภัตตาคาร บาร์ และแหล่งบันเทิง ยังระบาดในกลุ่มพนักงานบริษัท คนงานรายวัน พนักงานในห้างสรรพสินค้า นักศึกษา คนงานรายเดือน แม่บ้าน เยาวชน

แก๊งค์ “ยาภูเขา” องค์กรอาชญากรรมในญี่ปุ่น ฉวยโอกาสเพิ่มรายได้ โดยลักลอบนำเข้ายาบ้า รวมทั้งก่อตั้งโรงงานผลิต จัดตั้งกลุ่มผู้ค้ารายย่อยกระจายไปทั่วประเทศ พร้อมกับเข้าควบคุมเส้นลักลอบสำเลียงสินค้า จนถึงได้ว่าญี่ปุ่นเป็นแหล่งจัดหายาบ้าแหล่งใหญ่ และส่งผลให้การแพร่ระบาดของยาบ้าดำเนินต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

ฮอลล์และฮานโด (Hall & Hando. 1994 : 277-284) ศึกษากระบวนการบริหารและผลกระทบของการใช้ยาบ้าในหมู่เด็กวัยรุ่นในนครซิดนีย์ ประเทศออสเตรเลีย พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการบริหารและผลลบของการใช้ยาบ้า (อาการฟุ้งยา ความต้องการการรักษา ความต้องการทางด้านจิตใจ และความรุนแรง) ได้ถูกตรวจพบในหมู่ที่ใช้ยาบ้า ชาวออสเตรเลียจำนวน 231 คน ซึ่งฉีดยาบ้าเป็นประจำ แม้ว่าร้อยละ 87 ของผู้ใช้จะถูกเลือกจากแหล่งที่ไม่มีการรักษา 1 ใน 3 ได้เคยมีอาการฟุ้งยาบ้าและ 1 ใน 3 มีปัญหาทาง

สุขภาพเกี่ยวกับฤทธิ์ยาบ้า ซึ่ง 1 ใน 4 ได้รับการดูแลทางการแพทย์ ทั้งยังพบว่ามี ความชุกของอาการทางจิตวิทยา เช่น ภาวะซึมเศร้า ความวิตกกังวล อาการหวาดระแวง มีภาพหลอน และ ความรุนแรง ซึ่งเกี่ยวข้องกับความรู้ในการใช้ยาบ้าและการใช้โดยการฉีด ผู้ใช้ยาบ้าควรจะได้รับ ความรู้ที่ดีกว่าเดิมเกี่ยวกับผลทางลบ ที่อาจจะเกิดของการใช้ยาบ้าเกี่ยวกับวิถีทางที่ผู้ใช้จะลด ความเสี่ยงที่จะได้รับอันตรายจากการหลีกเลี่ยงการใช้ยาโดยวิธีฉีด และการใช้ยาบ้าเกินขนาด

รอสและโคเฮน (Ross & Cohen. 1994 : 1683-1690) ศึกษาการใช้ยา เบนโซไดอะซีพีน (Benzodiazepine) ในหมู่ผู้ใช้ยาบ้าในประเทศออสเตรเลีย พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เบนโซไดอะซีพีนกับยาบ้าถูกพบในตัวอย่างผู้ใช้ยาบ้า 301 ราย การใช้ เบนโซไดอะซีพีนมีการแพร่กระจายออกไปร้อยละ 37 ของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เบนโซไดอะซีพีน ใน 1 เดือน ที่มีการสัมภาษณ์ และเพิ่มเป็นร้อยละ 55 ในอีก 6 เดือนถัดมา ผู้ฉีดยาบ้าอาจจะ กลายเป็นเพียงผู้เคยใช้และกลายเป็นผู้ใช้เบนโซไดอะซีพีน ในปัจจุบันต้องเปรียบเทียบของผู้ใช้ เบนโซไดอะซีพีนกับกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ บ่งชี้ว่าผู้ใช้เบนโซไดอะซีพีนมีระดับของการใช้ยาที่ หลากหลายกว่าและจิตพยาธิวิทยา มักจะฉีดด้วยเข็มที่ถูกขอยืมมา ในเดือนที่ทำการสัมภาษณ์ เป็น 3 เท่า ของกลุ่มผู้ฉีดที่ไม่ใช้เบนโซไดอะซีพีน ผลเหล่านี้มีค่าคงที่เมื่อศึกษากับกลุ่มอื่นที่ใช้ ยาผิดกฎหมาย เช่น กลุ่มผู้ใช้เฮโรอีน อันเป็นการบ่งชี้ว่าการใช้เบนโซไดอะซีพีนมีผลต่อระดับ ความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้นและภาวะเสื่อมของจิตสังคม

คอนตุลา (Kontula. 1995 : 1053-1066) ศึกษาความชุกของการใช้ ยาเสพติดที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาในทางที่ผิดของประเทศฟินแลนด์ พบว่า การสำรวจทาง ไปรษณีย์เรื่องความชุกของการใช้ยาในประเทศฟินแลนด์ ได้ถูกกระทำขึ้นในปี ค.ศ. 1992 มี ผู้ตอบ 3,457 ราย คิดเป็นร้อยละ 70.70 ของแบบสำรวจที่ส่งไป ผู้ถูกสอบถามมีช่วงอายุตั้งแต่ 18-74 ปี ข้อมูลที่ได้เหล่านี้มีข้อมูลเสริมเกี่ยวกับการใช้ยาในทางที่ผิด ในประเทศฟินแลนด์ซึ่ง ส่วนใหญ่เป็นลักษณะการใช้ยาในทางที่ผิด (รวมถึงยาที่มีส่วนผสมของฝิ่น) และแอลกอฮอล์มี สัญญาณที่บ่งบอกชัดเจนถึงการเพิ่มขึ้นในเรื่องการใช้ยาในทางที่ผิด ในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา ระหว่างปีที่แล้วพบว่า มีประชากรประมาณ 1 เปอร์เซ็นต์ที่ใช้กัญชา การใช้ฝิ่นและยาบ้ายังมี ข้อจำกัดมาก และไม่พบปรากฏการณ์เปลี่ยนแปลงพิเศษใด ๆ ตามสถิติของแหล่งข้อมูลทาง ด้านสวัสดิการสังคมและสุขภาพ มีความต้องการบริการช่วยเหลือ อันเนื่องมาจากการใช้ยาเพียง แค่ 1 เปอร์เซ็นต์ ของปัญหาพิษของยาทั้งหมด (โดยเฉพาะแอลกอฮอล์ในระหว่าง 2-3 ปีที่ ผ่านมา

1.2 งานวิจัยเกี่ยวกับทักษะชีวิต

บอทวินและอิงค์ (Botvin & Eng. 1980 : 209-213) ศึกษาโปรแกรมการ ป้องกันการสูบบุหรี่แบบเบ็ดเสร็จ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินประสิทธิผลของกลวิธีการ

ป้องกันการสูบบุหรี่ เฉพาะปัจจัยทางสังคมและทางจิตวิทยาที่มีผลต่อการพัฒนาลักษณะนิสัยการสูบบุหรี่ในนักเรียนระดับเกรด 8, 9, 10 จำนวน 281 คน จากโรงเรียน 2 แห่ง เมืองนิวยอร์ก แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยกลุ่มทดลองจะได้รับโปรแกรมการป้องกันการสูบบุหรี่ ซึ่งจะเป็นการประยุกต์ใช้ทักษะชีวิตพื้นฐานมาเป็นแนวทางการปฏิบัติในการเผชิญสถานการณ์ และการแก้ไขปัญหาของวัยรุ่น รวมทั้งมีปัญหการสูบบุหรี่ เนื้อหาประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับ บุหรี่ ภาพลักษณ์ของตนเอง (Self-image) การพัฒนาความสามารถตนเอง (Self-improvement) การตัดสินใจ (Decision-making) การคิดอย่างเป็นอิสระ (Independent thinking) เทคนิคการพูดชวนเชื่อ (Advertising technique) การจัดการกับความวิตกกังวล (Coping with anxiety) ทักษะการสื่อสาร (Communication skill) ทักษะทางสังคม (Social skill) และการยืนหยัดในสิทธิของตน (Assertive training) โดยใช้วิธีการสอนแบบอภิปรายกลุ่ม การใช้ตัวแบบ (Modeling) และการซ้อมบท (Behavior rehearsal) หลังจากสิ้นสุดโปรแกรม พบว่า โปรแกรมนี้มีประสิทธิภาพในการสอน ระยะเวลาการเริ่มสูบบุหรี่และพฤติกรรมของการสูบบุหรี่ นอกจากนี้ก็ยังพบว่าโปรแกรมได้รับความสนใจจากนักเรียนในแต่ละเนื้อหาแล้ว ยังมีผลต่อสุขภาพด้านอื่นด้วย เช่น การใช้ยาเสพติดอื่น ๆ และสุขภาพจิต อีกด้วย

บอทวินและคณะ (Botvin, et al. 1984 : 550-552) ศึกษาเรื่องการพัฒนาบุคลิกภาพและความสามารถทางสังคม เพื่อป้องกันการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ในปี ค.ศ. 1983 เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง โดยทำการศึกษาในกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษา เกรด 7 จำนวน 239 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ โดยนักเรียนที่อยู่ในกลุ่มทดลองจะได้รับโปรแกรมการพัฒนาบุคลิกภาพและความสามารถทางสังคม โดยนักเรียนจะได้รับความรู้เกี่ยวกับอันตรายและผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ การฝึกทักษะการตัดสินใจ (Decision-making) การจัดการกับความเครียด (Coping with stress) ทักษะสังคม (Social skill) รวมถึงการฝึกเทคนิคการยืนหยัดที่จะปฏิเสธต่อการชักชวนไปดื่มสุราตลอดจนการฝึกฝนให้เกิดความสามารถด้วยตนเอง เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ดีขึ้น หลังจากสิ้นสุดการทดลองพบว่า นักเรียนในกลุ่มทดลองมีการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์น้อยกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เมมมอน (Maymon. 1984 :222) ศึกษาประสิทธิผลของโครงการป้องกันการสูบบุหรี่โดยการให้รู้จักการใช้การตัดสินใจในการแก้ปัญหา และวิธีการทำค่านิยมให้กระจ่างในนักเรียนมัธยมศึกษา อายุ 15-16 ปี ประเทศอิสราเอล กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน จาก 5 โรงเรียนในเขตเมือง พบว่า พฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนักเรียนในกลุ่มที่เข้าร่วมในโครงการมีจำนวนนักเรียนสูบบุหรี่เพิ่มขึ้น น้อยกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ นอกจากนี้พบว่านักเรียนที่เข้าร่วมโครงการมีการเปลี่ยนแปลง ด้านทัศนคติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ไม่พบการเปลี่ยนแปลงในด้านค่านิยมและการรับรู้ต่อการสูบบุหรี่

กิลไครสต์, ชิง และแมกซ์เวล (Gilchrist, Schinke, & Maxwell. 1987 : 73-84) ศึกษาถึงการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับทักษะชีวิต (Life skills counseling) เพื่อการป้องกันปัญหาต่าง ๆ ในวัยรุ่น ในที่นี้จะศึกษาถึงพฤติกรรมที่เป็นปัญหา 4 เรื่องด้วยกัน คือ การระมัดระวังในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์และการตั้งครรภ์โดยไม่ตั้งใจ การใช้ยาเสพติดหรือการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ การสูบบุหรี่ ปัญหาความเครียดและการถูกทอดทิ้งจากสังคมในมารดาที่เป็นวัยรุ่น โดยผู้วิจัยได้ประยุกต์โปรแกรมการให้คำปรึกษาทักษะชีวิต (Life skills counseling programs) เพื่อให้เกิดทักษะใหม่ ๆ กับวัยรุ่น โดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

1. การเตรียมความรู้ความเข้าใจ (Cognitive preparation) เป็นการให้เหตุผลเพื่อชักชวนและจูงใจให้วัยรุ่นเข้าร่วมในโปรแกรม
2. ความจำเป็นของทักษะชีวิต (Skills acquisition) เป็นการสาธิตหรือยกตัวอย่างงานวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงประสิทธิผลของการนำทักษะชีวิตไปใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
3. การฝึกปฏิบัติทักษะชีวิต (Practice of skills) เช่น การแสดงบทบาทสมมติ การเล่นซอมบต เป็นต้น

ซึ่งผลการศึกษาพบว่า การให้คำปรึกษาทักษะชีวิต สามารถที่จะลดปรับเปลี่ยน หรือป้องกันพฤติกรรม รวมทั้ง 4 อย่าง ในวัยรุ่นคือ การป้องกัน การตั้งครรภ์โดยไม่ตั้งใจ การลดความเครียดและการถูกสังคมทอดทิ้ง การลดและเลิกพฤติกรรมการสูบบุหรี่ และในเรื่องของการใช้ยาและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จะทำให้อายุรุ่นมีการใช้ยาอย่างเหมาะสมและรู้จักวิธีการหลีกเลี่ยง

ไอเซอร์, ไอเซอร์ และบอคเกอร์ (Eiser, Eiser, & Bocker, 1988 : 202-210) ศึกษาเรื่อง การประเมินผลของกลุ่มมือสำเร็จรูปในการสอนให้เกิดทักษะชีวิตในการใช้ยาเสพติด โดยการตอบแบบสอบถามของครูจำนวน 562 คน ซึ่งโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาต่าง ๆ จะได้รับคู่มือสำเร็จรูปเรียกว่า "Double-Take" ประกอบด้วยวิดีโอทัศน์ 2 เรื่อง เรื่องแรกเป็นเรื่อง Minder : A Bittle Bit of Give and Take อีกเรื่องเกี่ยวกับ "Thinking Twice" คู่มือนี้จะประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องการใช้ยาเสพติด โดยมีคำแนะนำถึงวิธีการที่จะปฏิเสธหรือต่อต้านกับสภาพของสังคมที่บีบบังคับ ผลการศึกษาพบว่าครูส่วนใหญ่ตอบว่า คู่มือ "Double-Take" นี้สามารถใช้ประโยชน์ได้ดีมากในการจัดโปรแกรมการศึกษาเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติด แต่ครูที่จะนำคู่มือนี้มาใช้ก็ควรจะได้รับ การฝึกอบรมมาโดยเฉพาะ ซึ่งก็ได้เสนอแนะว่าควรมีการฝึกอบรมครูแนะแนวให้สามารถใช้คู่มือนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

เคิร์กฮัมและชิลลิงค์ (Kirkham & Schilling. 1989 : 67-87) ศึกษาถึงผลจากการจัดกิจกรรมฝึกอบรมทักษะชีวิต ให้แก่กลุ่มมารดาที่มีลูกพิการจำนวน 230 คน ซึ่งพบว่า

หลังจากที่มารดาเด็กเหล่านี้ได้รับการฝึกอบรมทักษะชีวิตต่าง ๆ เช่น ทักษะการติดต่อสื่อสาร (Communication Skills) ทักษะการแก้ปัญหา (Problem-solving skills) ทักษะการควบคุมอารมณ์ (Coping Skills) และการได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมซึ่งกันและกัน ทำให้มารดาเด็กที่พิการเกิดความมั่นใจในความสามารถของตนเอง และทำให้พวกเขารู้สึกคลายความเครียดลงด้วย

ซาลลิสและคณะ (Sallis, et al. 1990 : 489-503) ศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการฝึกทักษะในการปฏิเสธบุหรี่แก่นักเรียนเกรด 4-7 จำนวน 78 คน ซึ่งมีอายุเฉลี่ย 12.5 ปี โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองคือ กลุ่มที่ได้รับการฝึกทักษะในการปฏิเสธบุหรี่จำนวน 39 คน และกลุ่มเปรียบเทียบจำนวน 39 คน ประเมินโดยใช้แบบทดสอบ การโต้ตอบของนักเรียนต่อการชักชวนให้สูบบุหรี่ ผลการทดลองพบว่า กลุ่มนักเรียนที่ได้เข้าร่วมโปรแกรมหัดปฏิเสธ จะได้คะแนนในระดับดีมากว่ากลุ่มเปรียบเทียบ นอกจากนี้นักเรียนในกลุ่มทดลองจะสามารถปฏิเสธบุหรี่ จากการชักชวนของเพื่อนได้ดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ

ดอย (Doi. 1993 : 73-78) ศึกษาโปรแกรมป้องกันการสูบบุหรี่กับนักเรียนในสถานศึกษาระดับเกรด 7 โดยวิธีการใช้รูปแบบจิตวิทยาสังคม รวมทั้งการสอนทักษะการปฏิเสธเพื่อต่อต้านการสูบบุหรี่ของสังคม ผลการวิจัยพบว่านักเรียนกลุ่มทดลองมีความรู้ เข้าใจในทักษะการปฏิเสธเพิ่มมากขึ้น จากนั้นได้มีการติดตามผลหลังจากการให้กิจกรรม 1 เดือน และอีก 1 ปีต่อมาพบว่านักเรียนกลุ่มทดลองยังคงมีทักษะการปฏิเสธเพื่อการไม่สูบบุหรี่ได้เช่นเดิม

บอทวิน และคณะ (Botvin, et al. 1995 : 1106-1112) ศึกษาติดตามผลระยะยาวของการป้องกันการใช้ยาเสพติดในกลุ่มชนชั้นกลางผิวขาว ในประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อประเมินประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนเรื่องการป้องกันยาเสพติดในโรงเรียน การออกแบบการทดลองโดยทำการสุ่มตัวอย่างจากโรงเรียน 56 แห่ง ที่ได้รับโปรแกรม ซึ่งประกอบด้วย การติดตามกระตุ้น การสอนทักษะชีวิตทั่ว ๆ ไป และทักษะการเผชิญอิทธิพลทางสังคมในการต่อต้านการใช้ยาเสพติด โดยวิธีการฝึกปฏิบัติรวมกับการให้คำปรึกษาแนะนำตลอดทั้งปี ส่วนในกลุ่มควบคุมจะได้รับการฝึกจากวิดีโอเทป และไม่ได้รับคำปรึกษาแนะนำหรือได้รับการรักษาตามปกติ ทำการติดตามผลในระยะเวลา 6 ปี หลังจากได้รับโปรแกรมการทดลองและทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากทางโทรศัพท์และทางไปรษณีย์ ผลการศึกษาพบว่าการใช้ยาเสพติดและยาอื่น ๆ ลดลงทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยสรุปจะเห็นได้ว่าการจัดโปรแกรมการป้องกันการใช้ยาเสพติดตั้งแต่ในช่วงมัธยมศึกษาตอนต้นจะมีความสำคัญและความอดทนต่อการลดการสูบบุหรี่ ดื่มสุรา และเสพยาโดยตรง ถ้ามีการจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานระหว่างทักษะและการเผชิญปัญหาและทักษะชีวิตทั่วไปและมีการกระตุ้นติดตามอย่างต่อเนื่องอย่างน้อย 2 ปี

2. งานวิจัยในประเทศไทย

2.1 งานวิจัยเกี่ยวกับยาบ้า

นพพร พานิชสุข (2528 : 109) ศึกษาอิทธิพลของครอบครัวที่มีผลต่อการใช้ยากระตุ้นประสาทแอมเฟตามีนของวัยรุ่น พบว่า อิทธิพลของครอบครัวมีผลมากที่สุด ในอันที่จะก่อให้เกิดวัยรุ่นมีแนวโน้มที่จะใช้ยาบ้า เนื่องจากเด็กมีความสับสน ขาดที่พึ่ง ที่ยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ รวมทั้งสภาพแวดล้อมของเด็กจากการคบเพื่อนไม่ดี ได้รับการชักจูงในสิ่งที่ไม่ดี แต่ปัจจัยในเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวและอาชีพของผู้ปกครอง จะไม่มีผลเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเรื่องนี้

โยธิน แสงวดี และพิมลพรรณ อิศรภักดี (2534 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิถีชีวิตและการดำเนินชีวิต รวมทั้งพฤติกรรมต่าง ๆ ของพนักงานขับรถบรรทุกที่อาจมีส่วนผูกพันกับการใช้ยาบ้าแบบฉุน และการร่วมประเวณีกับกลุ่มหญิงบริการทางเพศ พบว่า ผู้ขับรถบรรทุกสิบล้อสายยาวทุกคนจะบริโภคยาบ้า เพราะไม่มีเวลาพักผ่อนและไม่มีวิธีใดที่จะช่วยให้ตนเองสามารถทำงานได้ตลอดเวลา การกินยาบ้าจึงเป็นทางเลือกวิธีสุดท้ายที่ทุกคนคิดว่า “เหมาะสม” ที่สุด พนักงานขับรถจะขับหรือดื่มเหล้าเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ยาบ้าออกฤทธิ์ และเมื่อต้องการถอนพิษของยาบ้าออกจากร่างกาย จะมี 2 วิธีคือ ดื่มเหล้าไม่ผสมครั้งแล้วครั้งเดียวหรือการร่วมเพศเพื่อให้ร่างกายอ่อนเพลียทำให้ออนหลับได้ง่าย

วริยา ชูสิน (2534 : บทคัดย่อ) ศึกษาการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน สื่อมวลชนเกี่ยวกับยาบ้า ความรู้ และทัศนคติเกี่ยวกับยาบ้าของคนขับรถและความคิดเห็นของพนักงานขับรถเรื่องการให้ความรู้เกี่ยวกับยาบ้าหลังการเปิดรับสื่อมวลชน พบว่า ส่วนใหญ่มีการเปิดรับข่าวสารการรณรงค์เรื่องยาบ้า โดยรับรู้จากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด รองลงมาคือหนังสือพิมพ์ และส่วนใหญ่มีความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับโทษและพิษของยาบ้า ส่วนทัศนคติต่อการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับโทษและพิษภัยของยาบ้า ส่วนใหญ่มีทัศนคติในระดับปานกลาง

วิลาสินี วิจารณ์บุตร (2534 : บทคัดย่อ) ศึกษาทัศนะของบุคลากรทางการแพทย์ โรงพยาบาลรัฐญารักษ์ต่อปัญหายาบ้า แนวทางการแก้ไขป้องกันปัญหายาบ้า พบว่า ผู้ใช้ยาบ้าส่วนใหญ่ไม่ทราบถึงโทษของยาบ้า ผู้เสพยาบ้ามักใช้ยาบ้าเพื่อให้ร่างกายมีความรู้สึกกระปรี้กระเปร่า สามารถทำงานหนักติดต่อกันได้ตลอดทั้งวัน ในด้านการปฏิบัติงานด้านการบำบัดรักษาบุคลากรทางการแพทย์ควรมีความรู้เรื่องยาเสพติดพอสมควร และการเสริมสร้างทัศนคติในทางที่ถูกต้องเกี่ยวกับยาบ้าแก่ประชาชนเป็นวิธีที่ดีที่สุด ที่จะสามารถช่วยลดปัญหาการใช้ยาบ้าได้ และควรมีมาตรการและบทลงโทษที่ชัดเจนและเข้มงวดมากขึ้น ส่วนแนวโน้มในการแก้ไขและป้องกันปัญหายาบ้าในอนาคตนั้น ควรเผยแพร่ความรู้เรื่องยาบ้าและวิธีการแก้ไขปัญหายาบ้าในหน่วยงานและสถานประกอบการต่าง ๆ โดยอาศัยสื่อมวลชนทุก

แขนง พร้อมทั้งควรส่งเสริมกิจกรรมด้านอื่น ๆ เพื่อให้กลุ่มผู้ใช้แรงงานหันไปสนใจแทนการใช้ยาในทางที่ผิด

แววตา ธนบัตร (2534 : บทคัดย่อ) ศึกษาความรู้และทัศนคติจากการสื่อสารรณรงค์ต่อต้านการเสพยาบ้าทางสื่อมวลชน สื่อเฉพาะกิจ สื่อบุคคล ในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้รับข่าวสารจากสื่อมวลชนประเภทโทรทัศน์มากที่สุด ในขณะที่ได้รับข่าวสารจากสื่อเฉพาะกิจประเภทป้ายประกาศ จากสื่อประเภทโทรทัศน์มากที่สุด ในขณะที่ได้รับข่าวสารจากสื่อเฉพาะกิจประเภทป้ายประกาศ จากสื่อบุคคลประเภทเพื่อน รองลงมาตามลำดับ แต่ให้ความเชื่อถือในแหล่งข่าวสารจากสื่อบุคคล โดยบิดามารดาและจากสื่อเฉพาะกิจเท่านั้น ส่วนระดับความรู้พบว่า ส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับปานกลาง และต้องการให้มีการเผยแพร่ข่าวสารความรู้เรื่องยาบ้าผ่านทางสื่อมวลชนให้มากกว่าปัจจุบัน

จินดา เตชะศรีรินทร์ (2535 : บทคัดย่อ) ศึกษาพฤติกรรมการใช้ยาบ้าในคนขับรถบรรทุกและศึกษาเปรียบเทียบการตรวจหาแอมเฟตามีนในปัสสาวะของอาสาสมัครที่ได้รับยานิตต่าง ๆ ทั้งที่เป็นยาบ้าและไม่ใช้ยาบ้า พบว่า คนขับรถบรรทุก ร้อยละ 56.7 เชื่อว่ายาบ้าเป็นสารเสพติดและจะใช้ยาบ้าเฉพาะเวลาขับรถเท่านั้น ส่วนการตรวจหาแอมเฟตามีนในปัสสาวะ พบว่า

-Ontrak ให้ผลบวกเฉพาะแอมเฟตามีน TDX ให้ผลบวกทั้งแอมเฟตามีนและเมทแอมเฟตามีน รวมทั้งยาอื่นซึ่งไม่ใช่ยาบ้า คือ Ponderal

-Color test ให้ผลบวกในกลุ่มแอมเฟตามีน เมท-แอมเฟตามีน และยาอื่น ๆ เช่น ยาแก้หวัดพวก Maxiphed (Pseudoephedrine)

โดยกาแฟและเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของคาเฟอีนให้ผลลบกับการตรวจทั้ง 2 วิธี และผลทางน้ำและสภาวะการเป็นต่างของร่างกายให้ผลที่ไม่มีความแตกต่างกัน

พยนต์ พันธุ์ศรี (2535 : บทคัดย่อ) ศึกษานโยบายการแก้ไขปัญหายาบ้าทั้งในอดีตและปัจจุบัน และแนวคิดที่จะพัฒนานโยบายการแก้ไขปัญหายาบ้าที่สอดคล้องกับปัญหาและแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคตพบว่า นโยบายการแก้ไขปัญหายาบ้าในอดีตและปัจจุบัน แบ่งได้เป็น 3 ระยะคือ

1. พ.ศ. 2532 : เป็นมาตรการด้านการปราบปราม โดยมุ่งหมายในการควบคุมปราบปรามการลักลอบค้า โดยมีตำรวจหน่วยปราบปรามยาเสพติดและสำนักงาน ป.ป.ส. เป็นกำลังหลัก

2. พ.ศ. 2532-2534 มีการเร่งรัดแก้ไขปัญหายาบ้าอย่างจริงจัง โดยเฉพาะปัญหาการแพร่ระบาดในกลุ่มพนักงานขับรถขนส่ง โดยจัดชุดเจ้าหน้าที่เฉพาะกิจ

ดำเนินการปราบปรามแหล่งผลิต แหล่งจำหน่าย การมีไว้ครอบครอง และให้พิจารณากำหนด มาตรการตรวจร่างกายของพนักงานขับรถขนส่งและรถโดยสาร

ด้านการป้องกัน สำนักงาน ป.ป.ส. ร่วมกับบริษัทผู้ค้าน้ำมัน เชื้อเพลิงหลายราย กำหนดแนวทางแก้ไข

ด้านการบำบัดรักษา รัฐบาลมีแนวทางให้สถานพยาบาลตาม ประกาศกระทรวงสาธารณสุข มีบริการให้การบำบัดรักษาผู้เสพยาบ้าและพยายามให้มีระบบ บังคับรักษาผู้เสพยาบ้า

3. ช่วงระยะเวลาปัจจุบัน : การแก้ไขปัญหามันอยู่ในภาวะที่ สมบูรณ์ขึ้น มีมาตรการทางกฎหมาย 4 ฉบับ

ด้านปราบปราม มีนโยบายชัดเจนปรากฏในร่างแผนป้องกันและ ปราบปรามยาเสพติด (พ.ศ. 2535-2539) และมีแผนเฉพาะด้านการปราบปรามยาบ้า รองรับเป็นครั้งแรก

ส่วนแนวคิดที่จะพัฒนานโยบายการแก้ไขปัญหายาบ้า วิเคราะห์จาก องค์ประกอบ 3 ประการคือ

-ตัวยาแอมเฟตามีนที่มีคุณภาพและโทษ

-ตัวบุคคล ได้แก่ ผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ผู้เสพหรือผู้ใช้หรือเจ้าของสถาน ประกอบการขนส่ง

-สิ่งแวดล้อม ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง การให้บริการ ของรัฐ สถานที่ทำงาน และสภาพแวดล้อมของสังคมผู้ใช้แรงงาน

ทวิศักดิ์ จันมณี (2536 : บทคัดย่อ) ศึกษาการบริหารจัดการเพื่อแก้ปัญหา เกี่ยวกับยาเสพติดความอ้วน (กลุ่มกระตุ่นระบบประสาทส่วนกลาง) พบว่า ปริมาณการนำเข้าลดลง เป็นสัดส่วนโดยตรงกับปริมาณการขาย ยาเสพติดความอ้วน การบริหารจัดการตามกฎหมายประสบ ผลสำเร็จ สามารถลดความต้องการและการจัดหาอย่างเห็นได้ชัด ทำให้ปัญหาต่อสังคมและ ต่อสุขภาพสามารถคลี่คลายลงได้

พรรณภัสร์ย์ โสภณสฤษฎ์สุข (2536 : บทคัดย่อ) ศึกษาสถิติการตรวจ ขึ้นตอนการดำเนินงานการสอบสวน และมาตรการลงโทษสำหรับผู้มียาบ้าไว้ในครอบครอง และ ศึกษาข้อมูลในการตรวจวิเคราะห์ยาบ้าและเปรียบเทียบวิธีการต่าง ๆ ที่ได้ในการตรวจพิสูจน์ พบว่า สถานตรวจพิสูจน์มี 3 กลุ่ม คือ กรมตำรวจ กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ และสำนักงาน ป.ป.ส. จากการสำรวจพบว่า แหล่งที่มียาบ้าหลายรูปแบบที่พบมากที่สุด คือ พกไว้ในตัว รองลงมาคือ ที่ปั้มน้ำมันและยานพาหนะ ตามลำดับ สถานที่เกิดเหตุที่มีการจับกุมผู้มียาบ้าไว้ใน ครอบครองคือ นครบาลและภูธร วิธีการตรวจพิสูจน์มี 2 วิธีคือ พนักงานสอบสวนนำของกลาง มาส่งเอง และพนักงานสอบสวนส่งของกลางมาทางไปรษณีย์ภัณฑ์ลงทะเบียน โดยสถานตรวจ

พิสูจน์ทุกแห่งใช้วิธี Color test และ Thinlayer Chromatography ตรวจของกลางมีส่วนน้อยที่ใช้ Gas Chromatography (GC), High Performance Liquid Chromatography (HPLC) และ Ultraviolet Spectrophotometre ระยะเวลาตั้งแต่ได้รับของกลางจนออกรายงานการตรวจนั้น กรมตำรวจและกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ใช้เวลาเพียง 7-10 วัน แต่สำนักงาน ป.ป.ส. ใช้เวลา 10-30 วัน ขั้นตอนดำเนินการนั้นพนักงานสอบสวนได้ดำเนินการโดยอาศัยหลักการของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการประสานงานในคดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2527 ซึ่งระเบียบนี้ไม่ได้ครอบคลุมถึงยาบ้าโดยตรง ส่วนมาตรการลงโทษบทกำหนดโทษที่เกี่ยวข้องกับผู้มียาบ้าไว้ในครอบครอง คือ พระราชกำหนดมาตรา 106 และมาตรา 106 ทวิ ในกรณีที่มีของกลางมีจำนวนมาก จะใช้วิธี GC หรือ HPLC เนื่องจากความไวในการตรวจพบสารสูงมีความจำเพาะและตรวจหาความบริสุทธิ์ของของกลางได้ ถ้าของกลางมีจำนวนน้อย (น้อยกว่า 20 เม็ด) จะใช้วิธี Color test และ TLO เป็นการตรวจเบื้องต้น

สุรพล ปธานวนิช (2536 : 37-38) ศึกษาผลการป้องกันและปราบปรามยาบ้าในช่วงครึ่งแผน 7 พบว่า เป้าหมายการดำเนินงานที่กำหนดไว้ แม้จะสามารถบรรลุถึงได้อย่างสม่ำเสมอ แต่ยังห่างไกลกับสภาพของปัญหาที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน และการจับกุมที่ปรากฏจากการดำเนินงานตามเป้าหมายนั้น อาจจะยังห่างไกลกับจำนวนผู้ติดยาบ้าจริงและจำนวนทำผิดทั้งหมดก็ได้ และพบว่า การดำเนินการป้องกันและปราบปราม (รวมทั้งการแก้ไข ปัญหาทางสังคมอื่น ๆ) ยังได้รับความสำคัญจากรัฐน้อยเกินไป จนไม่สามารถทำให้แก้ไขผลข้างเคียงในทางลบที่เกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจและการส่งเสริมทางวัตถุได้ การประเมินผลครั้งนี้พบว่า การสร้างทัศนคติแก่ประชาชนในบางประเด็น เพื่อใช้เป็นภูมิคุ้มกันการติดยาเสพติดและต้านทานการประพฤติดื้ออื่น ๆ จะล้มเหลวโดยสิ้นเชิง อีกทั้งยังพบว่า กลยุทธ์ที่ใช้ดำเนินงานยังขาดอำนาจที่รุนแรงพอจะหยุดการขยายตัวหรือลดอัตราการเพิ่มได้ ความบกพร่องที่จะพบ อาทิ ขาดการล้มหรือเปลี่ยนแปลงรูปคดี ผู้นำชุมชนและครู เจ้าหน้าที่รัฐเป็นผู้ค้ายาบ้า เป็นต้น ความบกพร่องของกลยุทธ์เหล่านี้ทำให้ปัญหาสุดท้ายไม่ลดลง

อภิวัน อินทร (2537 : บทคัดย่อ) ศึกษามาตรการทางกฎหมาย กระบวนการบังคับใช้กฎหมาย ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการเสพวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทของผู้ขับขี่ยานพาหนะในประเทศไทย พบว่า มีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง 3 ฉบับ คือ พ.ร.บ. วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 พ.ร.บ. จราจรทางบก พ.ศ. 2522 และ พ.ร.บ. การขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 ปัญหาในการนำบทบัญญัติไปใช้คือ

พ.ร.บ. การขนส่งทางบก มีจุดอ่อนในส่วนของการใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่เพื่อกำหนด “เหตุอันควรเชื่อ” ว่ามีขอบเขตมากน้อยเพียงใด

พ.ร.บ. การจราจรทางบก มีจุดอ่อนในการนำไปใช้ คือ ปัจจุบันนี้ หลักเกณฑ์ที่ใช้ตรวจสอบหายาบ้าตามกฎหมายกระทรวงที่ออกตามความในพระราชบัญญัติจราจรนั้น ไม่มีการประกาศและนำออกใช้แต่อย่างใด จึงทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานไม่สามารถ บรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายได้ เพราะไม่มีวิธีการและแนวทางที่จะให้ปฏิบัติ จึงไม่สามารถ รู้ว่าผู้ต้องสงสัย ได้เสพยากลุ่มยาบ้าจริงหรือไม่ นอกจากนี้ในประเด็นของการตั้งด่านการตรวจ ของเจ้าหน้าที่ ก็ทำให้การจราจรติดขัดเป็นระยะทางยาว และยังเป็นเหตุให้สินค้าเสียหาย หรือส่งมอบไม่ทันก็เป็นได้ อีกทั้งแนวโน้มของปัญหาการลักลอบค้าและบริโภคสารประเภท ยากลุ่มยาบ้า เพื่อกระตุ้นประสาทจะทวีความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากผลตอบแทนทางธุรกิจของ การผลิตและค้ายากลุ่มยาบ้า นั้น มีผลตอบแทนที่สูงและคุ้มค่าต่อการเสี่ยง และสารประเภท ยาบ้า นั้น สามารถนำมาใช้เป็นยาสำคัญในการผลิตยาบ้า และยังไม่มีมาตรการควบคุมทาง กฎหมายที่รัดกุมแต่อย่างใด

ยุพา วงศ์ไชย และคณะ (2538 : บทคัดย่อ) ศึกษาการประเมินผลการ ควบคุม ป้องกัน และแก้ไขการแพร่ระบาดของวัตถุเสพติด (ยาบ้า) พบว่า มีการใช้ยาบ้า เพิ่มขึ้นในกลุ่มผู้ปฏิบัติงานในสถานเริงรมย์ โดยกลุ่มผู้ใช้ยาบ้าไม่มีประวัติการกระทำผิด และไม่เห็นว่าการเสพยาบ้าเป็นการเริ่มต้นไปสู่ยาเสพติดประเภทอื่น ซึ่งอันตรายสูงขึ้นและ ยาบ้าได้แพร่ระบาดไปสู่กลุ่มนักเรียน และกลุ่มผู้ทำงานมากขึ้น และการดำเนินงานตามแผน ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2530-2534 เป็นการดำเนินงานโดยขาดการคาดการณ์ที่ แม่นยำถึงแนวโน้มความรุนแรงของปัญหายาบ้า จึงขาดการให้ความสำคัญ ทำให้การประเมิน ประสิทธิภาพขาดข้อมูลสนับสนุนหนักแน่นเพียงพอ

อรอนงค์ หงษ์ชุมแพ (2538 : บทคัดย่อ) ศึกษาความรู้เกี่ยวกับยาบ้าและ การป้องกันตนเองจากการเสพยาบ้าของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า ส่วนใหญ่ กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับยาบ้าดีมาก และต้องการได้รับความรู้เพิ่มเติม โดยผ่านสื่อทาง โทรทัศน์มากที่สุด ส่วนการป้องกันตนเองจากการเสพยาบ้า กลุ่มตัวอย่างใช้การตัดสินใจที่มี พฤติกรรมใดๆ บนพื้นฐานของความรู้เกี่ยวกับยาบ้า การคบเพื่อนที่ดี สัมพันธภาพในครอบครัว และความมุ่งมั่นในชีวิตที่ดี

ธนพัฒน์ หาพิพัฒน์ (2539 : 107) ศึกษาพฤติกรรมการใช้ยาบ้าของ นักศึกษาในปัจจุบัน พบว่า ส่วนใหญ่จะเสพโดยวิธีใช้ไฟลนแล้วสูดควันเข้าปอด รองลงมาคือ กินเหมือนยาทั่วไป สำหรับปริมาณยาที่ใช้เสพส่วนใหญ่เสพครั้งละ 1 เม็ด รองลงมาคือ 1/2 เม็ด เหตุผลที่ใช้ยาบ้าส่วนใหญ่เพื่อแสวงหาประสบการณ์แปลกใหม่ ๆ รองลงมาคือ อยากรู้ฤทธิ์ของ ยา เพื่อนชวนให้ลอง และเพื่อให้อ่านหนังสือหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้นานขึ้น ในด้านแหล่งซื้อ ขายพบว่า สถานศึกษาเป็นแหล่งซื้อขายที่สำคัญที่สุด รองลงมาได้แก่ สถานเริงรมย์ต่าง ๆ ส่วนผู้จำหน่ายยาบ้าที่สำคัญ ได้แก่ เพื่อน รองลงมาได้แก่ เอเยนต์และบุคคลทั่วไป และยัง

ศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ยาบ้าของนักศึกษา พบว่า นักศึกษาชายมีแนวโน้มที่จะใช้ยาบ้าสูงกว่านักศึกษาหญิง ปัจจัยอื่น ๆ ประกอบด้วย ผลการเรียน รายได้ประจำของนักศึกษา และสถานภาพสมรสของบิดามารดา โดยผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นภาพว่านักศึกษาที่มีครอบครัวที่สมบูรณ์ มีแนวโน้มที่จะใช้ยาบ้าต่ำกว่านักศึกษาที่มีครอบครัวแตกแยกหรือไม่ สำหรับแนวคิดทางด้านการควบคุมสังคม พบว่า ความผูกพันทางสังคมประกอบด้วย ความรู้สึกผูกพันต่อบิดา มารดา และความเชื่อในบรรทัดฐาน กฎเกณฑ์ของสังคม ดูเหมือนจะเป็นเครื่องมือทางสังคมที่มีส่วนในการป้องกัน เหนี่ยวรั้ง เยาวชน ไม่ให้เข้าไปข้องแวะกับยาบ้าได้มากที่สุด

2.2 งานวิจัยเกี่ยวกับทักษะชีวิต

นิตยา เพ็ญศิริินภา (2538 : 109-110) ศึกษาการสร้างพลังในโปรแกรมการสูบบุหรี่และศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนในจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 962 คน ผู้นำนักเรียนจำนวน 45 คน เข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตรการศึกษาเพื่อการสร้างพลังในการป้องกันการสูบบุหรี่ที่จัดโดยผู้วิจัยและครูของโรงเรียนเป็นเวลา 5 วัน ผู้นำนักเรียนได้รับการพัฒนาทักษะที่จำเป็น เช่น ทักษะการสื่อสาร การแก้ปัญหา การทำงานกลุ่ม รวมทั้งทักษะในการปฏิเสธการสูบบุหรี่ ผลการวิจัยพบว่า การให้การศึกษานั้นมีผลทำให้การนับถือตนเอง ทศนคติต่อการสูบบุหรี่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม เพื่อการไม่สูบบุหรี่ของผู้นำนักเรียนเพิ่มขึ้น รวมทั้งสามารถป้องกันพฤติกรรมการสูบบุหรี่ในกลุ่มผู้นำนักเรียนได้ ในนักเรียนทั่วไปพบว่า มีการนับถือตนเอง ความเชื่อในความสามารรถต้านทานการสูบบุหรี่และพฤติกรรมการสูบบุหรี่เป็นประจำ เปลี่ยนแปลงไปในทางบวก ในระยะติดตามผลนักเรียนมีพฤติกรรมสูบบุหรี่เป็นประจำต่ำ ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนักเรียนที่มีอิทธิพลสูงสุดคือ การสูบบุหรี่ของเพื่อนสนิท

นงลักษณ์ โดบันลือภพ (2539 : 118-124) ศึกษาโปรแกรมการป้องกันการพึ่งยาบ้า โดยการประยุกต์ใช้ทฤษฎีแรงจูงใจในการป้องกันโรค ร่วมกับแรงสนับสนุนทางสังคม กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จำนวน 126 คน โดยกลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมสุขศึกษา ซึ่งประกอบด้วย การฟัง การบรรยาย การอภิปรายกลุ่ม การแสดงบทบาทสมมติและการดูตัวแบบ การศึกษาจากเอกสาร และการได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมจากผู้ปกครอง ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพิ่มขึ้นไปจากเดิมในเรื่องต่อไปนี้ คือ การประเมินอันตราย (การรับรู้ ความรุนแรง และการรับรู้โอกาสเสี่ยงของการพึ่งยาบ้า) การประเมินการเผชิญปัญหา (ความคาดหวังในความสามารถของตนเองและความคาดหวังในประสิทธิผลการตอบสนองของการปฏิเสธการพึ่งยาบ้า) พฤติกรรมการป้องกันการพึ่งยาบ้า (ทักษะการปฏิเสธการพึ่งยาบ้า)

รัตนา ดอกแก้ว (2539 : ก-ข) ศึกษาผลการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อ
การป้องกันโรคเอดส์ของนักเรียนอาชีวศึกษา จังหวัดแพร่ ในกลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 81 คน โดยได้รับการพัฒนาทักษะการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ทักษะ
การปฏิเสธต่อรอง ทักษะการพัฒนาปรับเปลี่ยนทัศนคติ และความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ผลการ
ทดลองพบว่า ทักษะดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ณัฐพงศ์ พุดหล้า (2540 : ง) ศึกษาการประยุกต์โปรแกรมทักษะชีวิต
เพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี
กลุ่มตัวอย่าง 80 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 40 คน และกลุ่มเปรียบเทียบ 40 คน โดยกลุ่มทดลอง
ได้รับกิจกรรมตามโปรแกรมทักษะชีวิตคือ ความตระหนักในตนเอง ความรับผิดชอบในตนเอง
ทักษะการตัดสินใจ และทักษะการปฏิเสธ ผลการทดลองพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความ
ตระหนักในตนเองเกี่ยวกับการสูบบุหรี่สูงกว่าก่อนทดลองและสูงกว่ากลุ่ม เปรียบเทียบอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติ และคะแนนเฉลี่ยความรับผิดชอบในตนเองเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่สูงกว่า
ก่อนการทดลองและสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ในส่วนทักษะของ
การตัดสินใจเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ ทักษะการปฏิเสธและพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่
พบว่า ภายหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าก่อนทดลองและต่ำกว่ากลุ่มเปรียบ
เทียบอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และพบว่าตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการ
ป้องกันการสูบบุหรี่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่

พิมพ์ใจ บุญยัง (2540 : 141) ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมการเสริมสร้าง
ทักษะชีวิต เพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดนราธิวาส
ซึ่งประกอบด้วยทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ไขปัญหา และทักษะการปฏิเสธตามแนวคิด
ทักษะชีวิตขององค์การอนามัยโลก ร่วมกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา และ
กระบวนการกลุ่ม พบว่า ภายหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีทักษะการตัดสินใจไม่ลองเสพยาเสพติด
ทักษะการแก้ไขปัญหาเผชิญกับแรงกดดันจากเพื่อน และทักษะการปฏิเสธเพื่อนชักชวนให้เสพ
ยาเสพติด และพฤติกรรมในการป้องกันการเสพยาเสพติดดีกว่าก่อนการทดลองและดีกว่ากลุ่ม
เปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

พิศมัย สุขอมรรัตน์ (2540 : 109-110) ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรม
ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ในนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 86 คน สังกัด
กรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร เป็นกลุ่มทดลอง 46 คน และกลุ่มเปรียบเทียบ 40 คน ซึ่ง
ประกอบด้วย การเห็นคุณค่าในตนเอง ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสีย
สัมพันธภาพ ทักษะการจัดการกับความเครียดและพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่หลังการ
ทดลอง พบว่า ทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ และพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่
ดีกว่าก่อนการทดลอง และกลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนการเห็นคุณค่าใน

ตนเองและทักษะการจัดการกับความเครียดดีขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สุทธิสารณ์ วัฒนมะโน (2540 : ก-ข) ศึกษาผลของการประยุกต์โปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันโรคเอดส์ของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัด ปราจีนบุรี จำนวน 86 คน เป็นกลุ่มทดลอง 44 คน กลุ่มเปรียบเทียบ 42 คน โดยกลุ่มทดลองจะได้รับโปรแกรมทักษะชีวิต ตามแนวคิดทักษะชีวิตศึกษาขององค์การอนามัยโลกร่วมกับนำทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีประสบการณ์จริงของคอล์บมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน หลังการทดลองพบว่า กลุ่มทดลองมีความตระหนักในตนเองเกี่ยวกับโรคเอดส์ ความรับผิดชอบในการป้องกันโรคเอดส์ ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการปฏิเสธและมีพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ดีขึ้นกว่าก่อนการทดลองและดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังพบว่าความตระหนักในตนเองเกี่ยวกับโรคเอดส์ ความรับผิดชอบในการป้องกันโรคเอดส์ ทักษะการตัดสินใจและทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันโรคเอดส์ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

นวนันท์ กิจทวี (2541 : บทคัดย่อ) ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าในนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี เป็นกลุ่มทดลองจำนวน 35 คน และกลุ่มเปรียบเทียบ 35 คน ซึ่งประกอบด้วยการเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการจัดการกับความเครียด ทักษะการปฏิเสธ และพฤติกรรมการป้องกันการเสพยาบ้า หลังการทดลอง พบว่า ทักษะการตัดสินใจดีกว่าก่อนการทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนการเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการจัดการกับความเครียด ทักษะการปฏิเสธ และพฤติกรรมการป้องกันการเสพยาบ้า พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน

วิภาพรรณ ผลผลา (2541 : บทคัดย่อ) ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสตรีวิทยา 2 กลุ่มทดลอง จำนวน 50 คน กลุ่มควบคุมจำนวน 49 คน โดยใช้โปรแกรมการเสริมสร้างเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์และโปรแกรมการเสริมสร้างด้านทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ ผลการทดลองพบว่า ภายหลังการทดลองคะแนนเฉลี่ยเจตคติเพื่อป้องกันเอดส์และคะแนนเฉลี่ยทักษะปฏิเสธเพื่อป้องกันเอดส์ของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยเห็นว่าการเสริมสร้างทักษะชีวิตให้กับนักเรียนวัยรุ่น น่าจะทำให้นักเรียนสามารถมีวิจารณญาณในการคิด วิเคราะห์หาทางเลือกที่ถูกต้องและเหมาะสมในการตัดสินใจ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ไม่ว่า

จะเป็นปัญหาทางการเรียน ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนต่างเพศ ปัญหาการคบเพื่อน รวมไปถึงปัญหาที่ร้ายแรงเช่น ปัญหาการใช้ยาเสพติดในวัยรุ่นหรือปัญหาโรคเอดส์ วัยรุ่นจะสามารถฝึกทักษะที่สำคัญ เช่น ทักษะการปฏิเสธ และหาทางออกอย่างเหมาะสม โดยไม่เสียสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน ซึ่ง “เพื่อน” ในวัยรุ่นมีความหมายและมีความสำคัญมาก “เพื่อน” จะสามารถชักจูงให้วัยรุ่นหรือนักเรียนหันเหไปมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันการแพร่ระบาดของยาบ้าเป็นไปอย่างรวดเร็ว ลุกลามไปถึงในสถานศึกษา นักเรียนบางคนตกเป็นเหยื่อของผู้ลักลอบค้ายาบ้า ส่งผลให้เป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศ ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการฝึกทักษะชีวิตในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เนื่องจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 นี้ เป็นนักเรียนที่เริ่มเข้าสู่การเรียนในระดับมัธยมศึกษาเป็นปีแรก ยังไม่มีความรู้หรือผ่านการฝึกทักษะชีวิตมาก่อน อีกทั้งแนวโน้มการแพร่ระบาดของยาบ้าเริ่มลงมาถึงนักเรียนในระดับนี้ ดังนั้นหากนักเรียนได้มีการฝึกทักษะชีวิตที่สำคัญ อันได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในโทษและพิษภัยของยาบ้า ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า และทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ ผู้วิจัยคาดว่านักเรียนจะสามารถนำประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวันในการป้องกันตนเองให้ห่างไกลยาเสพติด เป็นเยาวชนที่ดี ทำประโยชน์ให้แก่สังคมและประเทศชาติได้ในอนาคต

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำ แนวคิด ทฤษฎี ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร มาเป็นแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างโปรแกรมทักษะชีวิต เพื่อการป้องกันการเสพยาบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีรายละเอียดและวิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า ซึ่งแบ่งเป็น 5 ส่วน ดังต่อไปนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. รูปแบบการศึกษาค้นคว้า
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชายและนักเรียนหญิงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2542 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2542 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 2 โรงเรียน ซึ่งได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ดังขั้นตอนต่อไปนี้

1. การเลือกโรงเรียนสำหรับดำเนินการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยมีเกณฑ์ในการเลือกโรงเรียน ตามข้อตกลงเบื้องต้น ดังนี้
 - 1.1 เป็นโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร
 - 1.2 เป็นโรงเรียนที่มีอัตราเสี่ยงต่อการเสพยาบ้าใกล้เคียงกัน
 - 1.3 เป็นโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนใกล้เคียงกัน
 - 1.4 เป็นโรงเรียนที่มีสภาพแวดล้อมทางสังคมและลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่ตั้งของโรงเรียนคล้ายคลึงกัน

โรงเรียนที่เข้าเกณฑ์และผู้วิจัยเลือกโรงเรียนแบบเจาะจง 2 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนมัธยมวัดธาตุทองและโรงเรียนประชากรราษฎร์อุปถัมภ์ โดยมีการจับฉลากใบแรกกำหนดเป็นโรงเรียนกลุ่มทดลอง คือ โรงเรียนมัธยมวัดธาตุทอง จับฉลากใบที่สองกำหนดให้เป็นโรงเรียนกลุ่มควบคุม คือ โรงเรียนประชากรราษฎร์อุปถัมภ์

2. การเลือกห้องเรียน ผู้วิจัยมีเกณฑ์ในการเลือกห้องเรียน ดังนี้

2.1 มีจำนวนนักเรียนชายและนักเรียนหญิงแต่ละห้อง จำนวนเฉลี่ยใกล้เคียงกัน กลุ่มทดลอง

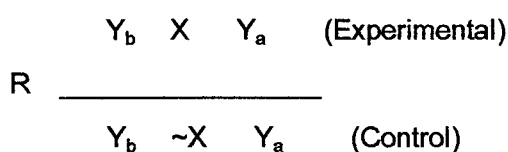
โรงเรียนมัธยมวัดธาตุทอง มีห้องเรียนที่เข้าเกณฑ์จำนวน 5 ห้อง จากจำนวนทั้งหมด 10 ห้อง เลือกห้องเรียนโดยใช้วิธีสุ่มแบบอย่างง่าย (Simple random sampling) ด้วยวิธีการจับฉลากนักเรียนโดยเขียนชื่อห้องเรียนที่เข้าเกณฑ์ทั้งหมดแล้วจับฉลากเลือกมา 1 ห้องเรียน

กลุ่มควบคุม

โรงเรียนประชากรราษฎร์อุปถัมภ์ มีห้องเรียนที่เข้าเกณฑ์จำนวน 6 ห้องจากจำนวนทั้งหมด 11 ห้อง เลือกห้องเรียนโดยใช้วิธีเดียวกันกับกลุ่มทดลอง

รูปแบบการศึกษาค้นคว้า

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลองโดยใช้แบบ Quasi-experimental research โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ได้แก่ กลุ่มทดลองเป็นนักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิต ส่วนกลุ่มควบคุมเป็นนักเรียนที่ไม่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิต โดยมีรูปแบบการวิจัยเป็นแบบ Design 19.7 : Compromise experimental group-control group (Kerlinger. 1986 : 315)

ภาพประกอบ 8 รูปแบบการศึกษาค้นคว้า

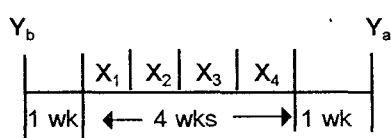
โดยกำหนดให้

Y_b แทน การเก็บรวบรวมข้อมูลก่อนการทดลอง (Pre-test)
ในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

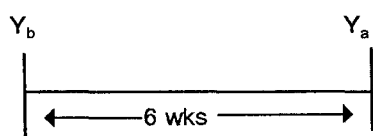
Y_a	แทน	การเก็บรวบรวมข้อมูลหลังการทดลอง (Post-test) ในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
X	แทน	โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า
$\sim X$	แทน	ไม่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า
R	แทน	การสุ่มกลุ่มตัวอย่างของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนการจัดโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า

ส่วนแบบแผนการทดลองมีรายละเอียด ดังแสดงในภาพประกอบ 9

กลุ่มทดลอง

กลุ่มควบคุม

ภาพประกอบ 9 แบบแผนการทดลอง

โดยกำหนดให้

Y_b	หมายถึง	การเก็บรวบรวมข้อมูลก่อนการทดลอง (Pre-test) ในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
Y_a	หมายถึง	การเก็บรวบรวมข้อมูลหลังการทดลอง (Post-test) 1 สัปดาห์ ในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
$X_1 - X_4$	หมายถึง	โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า จำนวน 4 ครั้ง
X_1	หมายถึง	กิจกรรมครั้งที่ 1 การเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยมีกิจกรรมการวิเคราะห์ตนเองและเพื่อน ข้อดี-ข้อบกพร่อง บอกประโยชน์ของการตระหนักในข้อดี

		และข้อบกพร่องของตน สามารถเลือกแนวทางปรับปรุงข้อบกพร่องของตนเอง และฝึกทำตนให้มีคุณค่าต่อผู้อื่น นำเสนอผลการวิเคราะห์
X ₂	หมายถึง	กิจกรรมครั้งที่ 2 การเสริมสร้างความตระหนักในตนเอง สร้างความรู้สึกโดยฟังเทปคาสเซต เรื่อง “แม่ที่เสียลูกไปแล้ว” จัดระบบความคิดโดยอภิปรายกลุ่มย่อยและสรุปในกลุ่มใหญ่ เพื่อให้เกิดความตระหนักว่ายาบ้าเป็นปัญหาใกล้ตัว และมีผลกระทบถึงทุกคน และให้ตระหนักในโทษพิษภัย และความรุนแรงของยาบ้า
X ₃	หมายถึง	กิจกรรมครั้งที่ 3 การเสริมสร้างทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า บรรยายหลักการและขั้นตอนการตัดสินใจ อภิปรายแสดงความคิดเห็นตามสถานการณ์ที่กำหนด อภิปรายกลุ่มย่อยและสรุปในกลุ่มใหญ่
X ₄	หมายถึง	กิจกรรมครั้งที่ 4 การเสริมสร้างทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ โดยใช้สถานการณ์จำลองบรรยายหลักการและขั้นตอนการปฏิเสธ ระดมสมอง วิเคราะห์กรณีศึกษา สาธิต โดยการแสดงบทบาทสมมติตามสถานการณ์จำลองให้นักเรียนเขียนบท แล้วฝึกทักษะปฏิเสธ อภิปรายสรุป

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการจัดกิจกรรมทั้งหมด 4 กิจกรรม คือ

- 1.1 กิจกรรมการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ใช้เวลา 50 นาที
- 1.2 กิจกรรมการเสริมสร้างความตระหนักในตนเอง ใช้เวลา 50 นาที
- 1.3 กิจกรรมการเสริมสร้างทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า ใช้เวลา

50 นาที

- 1.4 กิจกรรมการเสริมสร้างทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ ใช้เวลา

50 นาที

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง (โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1)

1. ศึกษาเนื้อหาจากตำรา เอกสาร ทฤษฎี และการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับยาบ้าและทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า
2. ศึกษาวิธีการสร้างโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการเสพยาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
3. สร้างโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการเสพยาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
4. ให้กรรมการควบคุมปริญญาพันธ์ ช่วยพิจารณาโปรแกรมที่จัดขึ้นและให้ข้อเสนอแนะ
5. ปรับปรุงโปรแกรมตามข้อเสนอแนะของกรรมการควบคุมปริญญาพันธ์
6. ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการเสพยาบ้า จำนวน 5 ท่าน ช่วยพิจารณาโปรแกรมที่จัดขึ้นและให้ข้อเสนอแนะ
7. ปรับปรุงโปรแกรมตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
8. นำโปรแกรมที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองกับนักเรียนชายและนักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนกุนนทีรุทธธาราวิทยาคม จำนวน 50 คน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างก่อนนำไปใช้จริง เพื่อดูความเหมาะสมของภาษา เวลาที่ใช้ และกิจกรรมที่ใช้ในการฝึก
9. ปรับปรุงโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการเสพยาบ้าให้เหมาะสมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
10. ดำเนินการทดลองจริงกับนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมวัดธาตุทอง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการเสพยาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยให้กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม เป็นผู้ตอบด้วยตนเอง ประกอบด้วย 6 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ของนักเรียน ได้แก่ อายุ เพศ ที่พักอาศัย สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู การศึกษาและอาชีพของบิดามารดา หรือผู้ปกครอง จำนวนเงินที่ได้รับเป็นค่าใช้จ่ายส่วนตัว ปัญหาไม่สบายใจที่ประสบในชีวิตประจำวัน กิจกรรมที่ชอบทำในเวลาว่าง ผลการเรียนรู้ พฤติกรรมการใช้ยาเสพติดในกลุ่มเพื่อนสนิท พฤติกรรมการเสพยาบ้า การได้รับความรู้เรื่องยาบ้าและยาเสพติดอื่น ๆ จากโรงเรียน

ส่วนที่ 2 แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยดัดแปลงมาจากแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองของแฮร์ (Hare self-esteem scales) ซึ่งเอมเมอร์และคณะ

(Emery, et al. 1993 : 224-225) ได้นำมาศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สารเสพติด ในวัยรุ่นกับการเห็นคุณค่าในตนเอง (The relationship between youth substance use and area-specific self-esteem) ลักษณะของแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นแบบวัดตามแบบ มาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) มี 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง เป็นข้อความให้แสดงความคิดเห็น ซึ่งประกอบด้วย ข้อความที่เป็นทางบวกจำนวน 13 ข้อ ได้แก่ ข้อ 1, 3, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19 และ 20 ข้อความที่เป็นทางลบ จำนวน 7 ข้อ ได้แก่ ข้อ 2, 4, 5, 6, 7, 8 และ 14

เกณฑ์การให้คะแนน

	ข้อความที่เป็นทางบวก	ข้อความที่เป็นทางลบ
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5 คะแนน	1 คะแนน
เห็นด้วย	4 คะแนน	2 คะแนน
ไม่แน่ใจ	3 คะแนน	3 คะแนน
ไม่เห็นด้วย	2 คะแนน	4 คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1 คะแนน	5 คะแนน

การแปลความหมายของคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเอง (วิเชียร เกตุสิงห์. 2538 : 9)

ค่าเฉลี่ย 3.67-5.00 หมายถึง การเห็นคุณค่าในตนเองสูง

ค่าเฉลี่ย 2.34-3.66 หมายถึง การเห็นคุณค่าในตนเองปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.00-2.33 หมายถึง การเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ

ส่วนที่ 3 แบบวัดความตระหนักในตนเอง ผู้วิจัยดัดแปลงมาจาก แบบวัดความตระหนักในตนเองของ ณัฐพงศ์ พุดกล้า (2540 : 158) ซึ่งศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์โปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี เป็นแบบวัดที่มีลักษณะคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) กำหนดให้ผู้ตอบเลือกประมาณค่า 5 อันดับตัวเลือก คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง เป็นข้อความให้แสดงความคิดเห็น ซึ่งประกอบด้วย ข้อความที่ตระหนักได้ถูกต้อง มีจำนวน 10 ข้อ ได้แก่ ข้อ 3, 6, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 17 และ 18 ข้อความที่ตระหนักไม่ถูกต้อง มีจำนวน 10 ข้อ ได้แก่ ข้อ 1, 2, 4, 5, 7, 8, 13, 16, 19 และ 20

เกณฑ์การให้คะแนน

	ข้อความที่ตระหนักได้ถูกต้อง	ข้อความที่ตระหนักไม่ถูกต้อง
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5 คะแนน	1 คะแนน
เห็นด้วย	4 คะแนน	2 คะแนน

ไม่แน่ใจ	3 คะแนน	3 คะแนน
ไม่เห็นด้วย	2 คะแนน	4 คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1 คะแนน	5 คะแนน

การแปลความหมายของคะแนนความตระหนักในตนเอง (วิเชียร เกตุสิงห์. 2538 : 9)

ค่าเฉลี่ย 3.67-5.00 หมายถึง ความตระหนักในตนเองสูง

ค่าเฉลี่ย 2.34-3.66 หมายถึง ความตระหนักในตนเองปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.00-2.33 หมายถึง ความตระหนักในตนเองต่ำ

ส่วนที่ 4 แบบวัดทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพติด ผู้วิจัยดัดแปลงมาจาก แบบวัดทักษะการตัดสินใจของ ฌ็องพ็องส์ พุดหล้า (2540 : 160-161) ซึ่งศึกษาวิจัยเรื่องการประยุกต์โปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี สร้างขึ้นด้วยข้อคำถามที่เป็นปรนัย จำนวน 11 ข้อ ให้นักเรียนเลือกตอบตามสถานการณ์มี 4 ตัวเลือก และมีเกณฑ์การแปลผลเป็น 3 ระดับ คือ สูง ปานกลาง ต่ำ เกณฑ์การให้คะแนน คือ 0-2 โดยแต่ละตัวเลือกอาจมีคะแนนซ้ำกันได้

เกณฑ์การให้คะแนน

- 0 คะแนน ถ้าตัดสินใจเลือกตัวเลือกที่ไม่เป็นประโยชน์หรือเป็นผลเสียต่อตนเอง
- 1 คะแนน ถ้าตัดสินใจเลือกสิ่งที่เป็นประโยชน์หรือเป็นผลดีต่อตนเอง แต่ไม่ได้แสดงเหตุผลหรือแสดงเหตุผลไม่เหมาะสมในการตัดสินใจ
- 2 คะแนน ถ้าตัดสินใจเลือกสิ่งที่เป็นประโยชน์หรือเป็นผลดีต่อตนเอง พร้อมกับแสดงเหตุผลที่เหมาะสมในการตัดสินใจ

การแปลความหมายของคะแนนทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพติด (วิเชียร เกตุสิงห์. 2538 : 9)

ค่าเฉลี่ย 1.50-2.00 หมายถึง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพติดสูง

ค่าเฉลี่ย 0.50-1.49 หมายถึง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพติด
ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 0.00-0.49 หมายถึง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพติดต่ำ

ส่วนที่ 5 แบบวัดทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ ผู้วิจัยดัดแปลงมาจากแบบวัดทักษะการปฏิเสธของพิมพีใจ บุญยัง (2540 : 237-240) ซึ่งศึกษาวิจัย เรื่อง การเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการเสพยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

จังหวัดนราธิวาส เป็นข้อคำถามแบบปรนัยมี 4 ตัวเลือก จำนวน 7 ข้อ โดยให้นักเรียนเลือกตอบตามสถานการณ์ที่กำหนด และมีเกณฑ์การแปลผลเป็น 3 ระดับ คือ สูง ปานกลาง ต่ำ เกณฑ์การให้คะแนนคือ 0-2 โดยแต่ละตัวเลือกอาจมีคะแนนซ้ำกันได้

เกณฑ์การให้คะแนน

- 0 คะแนน ถ้าเลือกตัวเลือกที่ยอมรับการชักชวนจากเพื่อนหรือปฏิเสธครั้งแรก แต่เมื่อถูกเพื่อนเข้าชี้จะยอมรับคำชวน
- 1 คะแนน ถ้าเลือกตัวเลือกที่ปฏิเสธ โดยอ้างถึงเหตุผลเพียงอย่างเดียว แต่ไม่ได้บอกความรู้สึกของตนเอง ในกรณีถูกเข้าชี้จะเลือกวิธีการปฏิเสธซ้ำโดยมีข้ออ้างหรือไม่มีการต่อรอง ไม่มีการผัดผ่อน
- 2 คะแนน ถ้าเลือกตัวเลือกที่ปฏิเสธ โดยใช้ความรู้สึกเป็นข้ออ้างประกอบเหตุผล ในกรณีถูกเข้าชี้จะเลือกวิธีการปฏิเสธซ้ำโดยไม่มีข้ออ้างหรือใช้วิธีการต่อรองหรือผัดผ่อน

การแปลความหมายของคะแนนทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ (วิเชียร เกตุสิงห์. 2538 : 9)

ค่าเฉลี่ย 1.50-2.00 หมายถึง ทักษะการปฏิเสธอยู่ในระดับสูง

ค่าเฉลี่ย 0.50-1.49 หมายถึง ทักษะการปฏิเสธอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 0.00-0.49 หมายถึง ทักษะการปฏิเสธอยู่ในระดับต่ำ

ส่วนที่ 6 แบบวัดพฤติกรรมการป้องกันการเสพติด เป็นแบบคำถามที่ประเมินการปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันการเสพติด แต่ละคำถามมีตัวเลือก 3 ตัวเลือก เป็นข้อความที่เป็นทางบวก จำนวน 18 ข้อ ได้แก่ ข้อ 1-5, 6.1, 6.2, 6.3, 6.4, 6.5, 6.9, 7.1, 7.2, 7.3, 7.5, 8, 9 และ 10 ข้อความที่เป็นทางลบ จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ 6.6, 6.7, 6.8 และ 7.4 ให้นักเรียนเลือกตอบตามสถานการณ์ที่กำหนด โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนเป็น 3 ระดับ คือ ปฏิบัติทุกครั้ง ปฏิบัติบางครั้ง ไม่เคยปฏิบัติ

เกณฑ์การให้คะแนน

	ข้อความที่เป็นทางบวก	ข้อความที่เป็นทางลบ
ปฏิบัติทุกครั้ง/ไม่ปฏิเสธ/จะไปด้วย	2 คะแนน	0 คะแนน
ปฏิบัติบางครั้ง/ปฏิเสธบางครั้ง/หลีกเลี่ยงบางครั้ง	1 คะแนน	1 คะแนน
ไม่เคยปฏิบัติ/ปฏิเสธทุกครั้ง/หลีกเลี่ยงทุกครั้ง	0 คะแนน	2 คะแนน

การแปลความหมายของคะแนนพฤติกรรมการป้องกันการเสพติด (วิเชียร เกตุสิงห์. 2538 : 9)

ค่าเฉลี่ย 1.50-2.00 หมายถึง พฤติกรรมการป้องกันการเสพยาบ้าอยู่ในระดับสูง
 ค่าเฉลี่ย 0.50-1.49 หมายถึง พฤติกรรมการป้องกันการเสพยาบ้าอยู่ในระดับ
 ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 0.00-0.49 หมายถึง พฤติกรรมการป้องกันการเสพยาบ้าอยู่ในระดับต่ำ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นให้ครอบคลุมกับเนื้อหาโดยมี
 ขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้า ตำรา เอกสารต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับข้อมูลพื้นฐาน
 จากครูและนักเรียนในโรงเรียนเกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าของนักเรียน
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
2. ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการสร้างแบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยา
 บ้าจากตำราการวัดผลทางการศึกษาและการประเมินผลสุศึกษา
3. กำหนดขอบเขตและโครงสร้างของเนื้อหาให้ครอบคลุมตัวแปรที่ศึกษา
 นำมาสร้างแบบสอบถามและแบบวัดให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยและถูกต้องตาม
 เกณฑ์ รวมทั้งกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน จำนวน 90 ข้อ
4. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้กรรมการควบคุมปริญญาโท พิจารณา
 ตรวจสอบความถูกต้องของภาษา ความชัดเจนของการใช้ภาษา ความตรงตามเนื้อหาและความ
 ตรงเชิงโครงสร้างให้มีความถูกต้อง ก่อนนำไปทดลองใช้
5. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการ
 เสพยาบ้า จำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง ความชัดเจนของการใช้ภาษา ความ
 ตรงตามเนื้อหาและความตรงเชิงโครงสร้างให้มีความถูกต้อง ก่อนนำไปทดลองใช้
6. ทำการทดลอง (Try out) แบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า
 กับนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนกุนนทีรุทธารามวิทยาคม
 จำนวน 100 คน ซึ่งมีคุณสมบัติคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาค่าอำนาจจำแนก
 (Discrimination) และความเชื่อมั่น (Reliability) พบว่า ค่าอำนาจจำแนก .20 - .68 และค่าความ
 เชื่อมั่นรวม .84
7. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า เพื่อนำไปใช้จริง
 จำนวน 80 ข้อ

การหาคุณภาพของเครื่องมือ หากคุณภาพของแบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกัน
 การเสพยาบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การหาค่าความเที่ยงตรง

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่สร้างเสร็จแล้วเสนอคณะกรรมการควบคุมปริญญาบัตรตรวจสอบ เพื่อพิจารณาให้ข้อแนะนำในการปรับปรุงแก้ไข แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านทักษะชีวิต จำนวน 5 ท่าน พิจารณาเพื่อหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) ของเนื้อหาและภาษาที่ใช้ แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IC) โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่า IC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป เป็นแบบทดสอบและแบบสอบถาม (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2538 : 117)

2. การวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลอง (Try out) กับนักเรียนโรงเรียนกุญแจวิทยามหาวิทยาลัย ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 100 คน จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์ ดังนี้

แบบสอบถาม การเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพติด ทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ และพฤติกรรมป้องกันการเสพติด หาค่าอำนาจจำแนกโดยวิธีการหาค่าสหสัมพันธ์ (Correlation) ระหว่างคะแนนแต่ละข้อกับคะแนนรวมทั้งฉบับ (Item - total correlation) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2538 : 118) ผลการวิเคราะห์เป็นดังนี้

2.1 แบบสอบถามการเห็นคุณค่าในตนเอง จำนวน 20 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .20 ถึง .64

2.2 แบบสอบถามความตระหนักในตนเอง จำนวน 20 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .21 ถึง .60

2.3 แบบสอบถามทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพติด จำนวน 11 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .20 ถึง .65

2.4 แบบสอบถามทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ จำนวน 7 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .20 ถึง .68

2.5 แบบสอบถามพฤติกรรมป้องกันการเสพติด จำนวน 22 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .21 ถึง .52

3. การหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

แบบสอบถาม การเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพติด ทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ และพฤติกรรม

ป้องกันการเสพติด นำมาหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีของครอนบัค (Cronbach) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2538 : 125) ผลการวิเคราะห์เป็นดังนี้

3.1 แบบสอบถามการเห็นคุณค่าในตนเอง มีค่าความเชื่อมั่น .85

3.2 แบบสอบถามความตระหนักในตนเอง มีค่าความเชื่อมั่น .71

3.3 แบบสอบถามทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพติด มีค่าความเชื่อมั่น .75

3.4 แบบสอบถามทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพมีค่าความเชื่อมั่น .52

3.5 แบบสอบถามพฤติกรรมป้องกันการเสพติด มีค่าความเชื่อมั่น .60

สำหรับค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ทั้ง 5 ฉบับ มีค่าความเชื่อมั่น .84

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร ไปยังผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมวัดธาตุทอง และผู้อำนวยการโรงเรียนพระราชราษฎร์อุปถัมภ์ เพื่อขออนุมัติทำการศึกษาวิจัย

2. ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนการวิจัย การดำเนินการวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูล กับผู้อำนวยการโรงเรียน อาจารย์ฝ่ายปกครอง และอาจารย์ท่านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งโรงเรียนมัธยมวัดธาตุทองและโรงเรียนพระราชราษฎร์อุปถัมภ์

3. ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับอาจารย์ฝ่ายปกครองและอาจารย์ที่เกี่ยวข้องทั้ง 2 โรงเรียน ขอคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้

4. ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการดำเนินการทดลอง ขั้นตอนต่าง ๆ อย่างละเอียดแก่นักเรียน พร้อมทั้งทำการรวบรวมข้อมูลโดยสอบก่อน (Pre-test) 1 สัปดาห์ ก่อนดำเนินการจัดโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตกับนักเรียน โดยใช้แบบสอบถาม ให้นักเรียนตอบด้วยตนเองทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง

5. ดำเนินการทดลอง โดยใช้ระยะเวลาในการจัดโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการเสพติดทั้ง 4 กิจกรรม เป็นเวลา 4 สัปดาห์ มีขั้นตอน ดังนี้

5.1 กลุ่มทดลองเข้ารับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการเสพติดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยดำเนินกิจกรรมตามแผนการจัดกิจกรรม 4 กิจกรรม คือ การเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพติด และทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ โดยทำการทดลองครั้งละ 1 กิจกรรม เป็นเวลา 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 วัน วันละ 1 คาบ (50 นาที) โดยดำเนินโปรแกรมในชั่วโมงของคาบเรียนหมวดพลานามัยและแนะแนว รายละเอียดดังแสดงตาราง 11

5.2 กลุ่มควบคุมไม่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการเสพยาบ้าที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

6. เมื่อสิ้นสุดสัปดาห์ที่ 4 ของการทดลอง (สิ้นสุดแผนการจัดกิจกรรมทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ) ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลหลังการทดลอง (Post-test) 1 สัปดาห์ โดยใช้แบบสอบถามทักษะชีวิตที่เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า ทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ และพฤติกรรมป้องกันการเสพยาบ้า ทั้งนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

7. ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่ได้ทำการตรวจให้คะแนน แล้วนำคะแนนที่ได้ไปทำการวิเคราะห์ โดยใช้วิธีการทางสถิติเพื่อทดสอบสมมุติฐาน โดยผู้วิจัยยอมรับความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 11 แผนการทดลองโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการเสพยาบ้า

กิจกรรม	กลุ่มทดลองโปรแกรมก่อนนำไปใช้จริง		กลุ่มทดลองโปรแกรมจริง			
	โรงเรียนกุนนที-รุทธารามวิทยาคม		โรงเรียนวัดธาตุทอง = กลุ่มทดลอง		โรงเรียนประชากรราษฎร์อุปถัมภ์ = กลุ่มควบคุม	
	วัน เดือน ปี	จำนวนนักเรียน	วัน เดือน ปี	จำนวนนักเรียน	วัน เดือน ปี	จำนวนนักเรียน
Pre-test			16 ส.ค. 42	46	16 ส.ค.42	41
เข้ารับการจัดกิจกรรมครั้งที่ 1 เรื่อง “นี่...ตัวฉันเอง”	2 ส.ค. 42	50	23 ส.ค. 42	46	-	-
เข้ารับการจัดกิจกรรมครั้งที่ 2 เรื่อง “มหันตภัย...ยาบ้า”	3 ส.ค. 42	50	30 ส.ค.42	46	-	-
เข้ารับการจัดกิจกรรมครั้งที่ 3 เรื่อง “ทักษะการตัดสินใจ”	4 ส.ค. 42	50	6 ก.ย. 42	46	-	-
เข้ารับการจัดกิจกรรมครั้งที่ 4 เรื่อง “ทักษะการปฏิเสธ”	5 ส.ค.42	50	13 ก.ย.42	46	-	-
Post-test			20 ก.ย.42	46	20 ก.ย. 42	41

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อดำเนินการทดลองและสอบถามกลุ่มตัวอย่างครบถ้วนเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มากระทำดังนี้

1. ตรวจสอบให้คะแนนแบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจ เพื่อป้องกันการเสพยาบ้า และทักษะการปฏิเสธ โดยไม่เสียสัมพันธภาพ ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2. วิเคราะห์ข้อมูลต่อไปนี โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC⁺

2.1 คำนวณหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2.2 ทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยระหว่างคะแนนสอบก่อน (Pre-test) และสอบหลัง (Post-test) ของแบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าภายในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้สถิติ t-test (Dependent) เพื่อทดสอบสมมุติฐานข้อ 1

2.3 ทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยระหว่างคะแนนสอบก่อนและสอบหลังของแบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้สถิติ t-test (Difference score) เพื่อทดสอบสมมุติฐานข้อ 2

2.4 วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า ทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพกับพฤติกรรมป้องกันการเสพยาบ้า โดยใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson product moment correlation coefficient) และสหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple correlation) เพื่อทดสอบสมมุติฐานข้อ 3

3. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.1 สถิติพื้นฐาน

3.1.1 ค่าร้อยละ (P) โดยใช้สูตร (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2531 :

59)

$$P = \frac{f \times 100}{n}$$

เมื่อ P แทน ค่าร้อยละ

f แทน ค่าความถี่ที่ต้องการแปลงเป็นร้อยละ

n แทน จำนวนความถี่ทั้งหมด

3.1.2 ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) โดยใช้สูตร (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2538 : 137)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{n}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน ค่าคะแนนเฉลี่ย
 $\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
 n แทน จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

3.1.3 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้สูตร (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2538 :

143)

$$S = \sqrt{\frac{n\sum X^2 - (\sum X)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ S แทน ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 $\sum X^2$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
 $(\sum X)^2$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
 n แทน จำนวนคนกลุ่มตัวอย่าง

3.2 สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ

3.2.1 การวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถาม ทักษะชีวิตเพื่อ
 การป้องกันการเสพติด โดยวิธีการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนแต่ละข้อกับ
 คะแนนรวม (Item-total correlation) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2538 : 125)

$$R_{xy} = \frac{N \sum XY - \sum X \sum Y}{\sqrt{[N \sum X^2 - (\sum X)^2] [N \sum Y^2 - (\sum Y)^2]}}$$

เมื่อ R_{xy} แทน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อ (ตัวแปร X)
 กับคะแนนรวมของกลุ่มตัวอย่าง (ตัวแปร Y)
 N แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
 $\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนรายข้อ (Item) ของกลุ่มตัวอย่าง
 $\sum Y$ แทน ผลรวมของคะแนนรวม (Total) ของกลุ่มตัวอย่าง
 $\sum XY$ แทน ผลรวมของผลคูณของคะแนน X และคะแนน Y

3.2.2 การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า โดยวิธีของครอนบัค (Cronbach) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient) โดยใช้สูตร (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2538 : 125)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right]$$

เมื่อ α แทน ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม
 n แทน จำนวนข้อของแบบสอบถาม
 $\sum S_i^2$ แทน ผลรวมของความแปรปรวนของแต่ละข้อ
 S_t^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนของแบบสอบถามทั้งฉบับ

3.3 สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน

3.3.1 ทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของแบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าภายในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลองด้วยสถิติ t-test (Dependent) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2538 : 165)

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{n \sum D^2 - (\sum D)^2}{n-1}}}$$

df = n-1

เมื่อ t แทน ค่าที่ใช้พิจารณาใน t-distribution
 D แทน ความแตกต่างระหว่างคะแนนสอบก่อนและสอบหลัง
 n แทน จำนวนคนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
 df แทน ชั้นแห่งความเป็นอิสระ

3.3.2 ทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของแบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลองด้วยสถิติ t-test (Difference score) (Scott. 1962 : 264)

$$t = \frac{MD_1 - MD_2}{s_{MD_1 - MD_2}} \quad ; \quad df = n_1 + n_2 - 2$$

$$S_{MD_1-MD_2} = \sqrt{\frac{S_D^2}{n_1} + \frac{S_D^2}{n_2}}$$

$$\text{เมื่อ } S_D^2 = \frac{\sum(D_1 - MD_1)^2 + \sum(D_2 - MD_2)^2}{n_1 + n_2 - 2}$$

เมื่อ t แทน	ค่าที่ใช้พิจารณาใน t-distribution
MD ₁ แทน	ค่าเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนการทดสอบหลังการให้โปรแกรมกับการก่อนการให้โปรแกรมของกลุ่มทดลอง
MD ₂ แทน	ค่าเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนการทดสอบหลังการให้โปรแกรมกับการก่อนการให้โปรแกรมของกลุ่มควบคุม
S _D ² แทน	ความแปรปรวนของคะแนนความแตกต่างระหว่างการทดสอบหลังการให้โปรแกรมและก่อนการให้โปรแกรมของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
D ₁ แทน	ผลต่างระหว่างคะแนนการทดสอบหลังการให้โปรแกรมกับการก่อนการให้โปรแกรมของกลุ่มทดลอง
D ₂ แทน	ผลต่างระหว่างคะแนนการทดสอบหลังการให้โปรแกรมกับการก่อนการให้โปรแกรมของกลุ่มควบคุม
S _{MD₁-MD₂} แทน	คะแนนความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของผลต่างระหว่างการทดสอบหลังการให้โปรแกรมกับการก่อนการให้โปรแกรมของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
n ₁ , n ₂ แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมตามลำดับ

3.3.3 วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ทักษะชีวิตกับพฤติกรรมการป้องกันการเสพยาบ้าด้วยสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson product moment correlation coefficient) และสหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple correlation)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้สัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

$\bar{X}$	แทน ค่าคะแนนเฉลี่ย
n	แทน จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
s	แทน ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
t	แทน ค่าที่ใช้พิจารณาในการแจกแจงแบบที (t-distribution)
F	แทน ค่าที่ใช้พิจารณาในการแจกแจงแบบเอฟ (F-distribution)
df	แทน จำนวนค่าความเป็นอิสระ (Degrees of freedom)
R	แทน ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ
*	แทน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนการวิจัยที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เอสพีเอสเอส (SPSS : Statistical Package for the Social Sciences)

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ส่วนที่ 2 การทดสอบสมมุติฐานการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างดังปรากฏตามตาราง 12-26

ตาราง 12 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุและเพศ

อายุ/เพศ	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
อายุ (ปี)				
11	1	2.20	6	14.60
12	15	32.60	21	51.30
13	27	58.70	14	34.10
14	3	6.50	-	-
รวม	46	100.00	41	100.00
เพศ				
ชาย	21	45.70	19	46.30
หญิง	25	54.30	22	53.70
รวม	46	100.00	41	100.00

จากตาราง 12 แสดงว่า กลุ่มทดลอง มีอายุ 13 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 58.70 รองลงมาก็คืออายุ 12 ปี คิดเป็นร้อยละ 32.60 ส่วนกลุ่มควบคุม มีอายุ 12 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.30 รองลงมาก็คือ อายุ 13 ปี คิดเป็นร้อยละ 34.10 ด้านเพศ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมเป็นเพศหญิงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 54.30 และร้อยละ 53.70 ตามลำดับ รองลงมาเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 45.70 และร้อยละ 46.30 ตามลำดับ

ตาราง 13 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนพี่น้อง (รวมทั้งตัวนักเรียน) และบุคคลที่นักเรียนพักอาศัยอยู่ด้วยในปัจจุบัน

จำนวนพี่น้อง/บุคคลที่ นักเรียนพักอาศัยอยู่ด้วย	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนพี่น้อง				
ลูกคนเดียว	3	6.50	7	17.10
2 คน	18	39.10	10	24.40
3 คน	14	30.40	8	19.50
4 คน	7	15.20	9	22.00
5 คน	3	6.50	1	2.40
มากกว่า 5 คน	1	2.20	6	14.60
รวม	46	100.00	41	100.00
ปัจจุบันพักอาศัยอยู่กับ				
บิดาและมารดา	30	65.20	32	78.00
บิดา	4	8.70	2	4.90
มารดา	5	10.90	7	17.10
ญาติพี่น้อง	7	15.20	-	-
เพื่อน	-	-	-	-
รวม	46	100.00	41	100.00

จากตาราง 13 แสดงว่า นักเรียนทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีพี่น้อง (รวมทั้งตัวนักเรียน) มากที่สุด จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 39.10 และร้อยละ 24.40 ตามลำดับ ส่วนบุคคลที่นักเรียนพักอาศัยอยู่ด้วยในปัจจุบันของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมพักอาศัยอยู่กับบิดาและมารดามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 65.20 และร้อยละ 78.00 ตามลำดับ

ตาราง 14 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวและการเลี้ยงดูที่นักเรียนได้รับในวัยเด็กจนถึงปัจจุบัน

สัมพันธภาพระหว่างสมาชิก ในครอบครัว/การอบรมเลี้ยงดู	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัว				
รักใคร่ ช่วยเหลือกันดี	25	54.30	23	56.10
ไม่ราบรื่น ทะเลาะวิวาทกันบ่อย ๆ	-	-	1	2.40
แยกกันอยู่	3	6.50	4	9.80
ทะเลาะวิวาทบางครั้ง แต่ไม่บ่อยนัก	18	39.20	13	31.70
รวม	46	100.00	41	100.00
การอบรมเลี้ยงดู				
เข้มงวดมาก ไม่เคยมีอิสระ	4	8.70	1	2.40
เข้มงวดเป็นบางครั้ง	38	82.60	36	87.80
มีอิสระบ้าง				
ไม่เข้มงวด ปล่อยตามสบาย	3	6.50	2	4.90
ไม่สนใจ ปล่อยปละละเลย	-	-	-	-
ตามใจในทุก ๆ เรื่อง	1	2.20	2	4.90
รวม	46	100.00	41	100.00

จากตาราง 14 แสดงว่า นักเรียนทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ส่วนใหญ่สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัว รักใคร่ช่วยเหลือกันดี คิดเป็นร้อยละ 54.30 และร้อยละ 56.10 ตามลำดับ รองลงมาคือมีสัมพันธภาพแบบทะเลาะวิวาทกันบางครั้งแต่ไม่บ่อยนัก คิดเป็นร้อยละ 39.20 และร้อยละ 31.70 ตามลำดับ ด้านการอบรมเลี้ยงดูที่นักเรียนได้รับในวัยเด็กจนถึงปัจจุบันทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ส่วนใหญ่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดเป็นบางครั้ง มีอิสระบ้างพอสมควร คิดเป็นร้อยละ 82.60 และร้อยละ 87.80

ตาราง 15 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามผลการเรียนในเทอมที่ผ่านมา
(1/2542)

ผลการเรียนในเทอมที่ผ่านมา	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
3.50 ขึ้นไป	25	54.30	5	12.20
ระหว่าง 3.00-3.49	12	26.10	6	14.60
ระหว่าง 2.00-2.99	8	17.40	17	41.50
ระหว่าง 1.00-1.99	-	-	12	29.30
ไม่ถึง 1.00	1	2.20	1	2.40
รวม	46	100.00	41	100.00

จากตาราง 15 แสดงว่า นักเรียนในกลุ่มทดลองส่วนใหญ่ผลการเรียนในเทอมที่ผ่านมา ได้เกรดเฉลี่ย 3.50 ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 54.30 รองลงมาอยู่ระหว่าง 3.00-3.49 คิดเป็นร้อยละ 26.10 ส่วนกลุ่มควบคุม ส่วนใหญ่ผลการเรียนในเทอมที่ผ่านมาได้เกรดเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 2.00-2.99 คิดเป็นร้อยละ 41.50 รองลงมาอยู่ระหว่าง 1.00-1.99 คิดเป็นร้อยละ 29.30

ตาราง 16 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการได้รับเงินจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง เป็นค่าใช้จ่ายส่วนตัว (รายวัน) ความเพียงพอของค่าใช้จ่ายและรายได้พิเศษ

ค่าใช้จ่ายส่วนตัว/ความเพียงพอ/ รายได้พิเศษ	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ค่าใช้จ่ายส่วนตัวรายวัน(บาท)				
1-20	1	2.20	1	2.40
21-40	28	60.90	12	29.30
41-60	13	28.30	18	43.90
61 บาทขึ้นไป	4	8.70	10	24.40
รวม	46	100.00	41	100.00
ความเพียงพอของค่าใช้จ่าย				
ไม่เพียงพอ	1	2.20	-	-
เพียงพอแต่ไม่เหลือเก็บ	14	30.40	13	31.70
เพียงพอและมีเหลือเก็บ	31	67.40	28	68.30
รวม	46	100.00	41	100.00
รายได้พิเศษ				
ไม่มี	43	93.50	37	90.20
มี	3	6.50	4	9.80
รวม	46	100.00	41	100.00

จากตาราง 16 แสดงว่า นักเรียนในกลุ่มทดลอง ได้รับค่าใช้จ่ายส่วนตัวรายวัน เป็นจำนวนระหว่าง 21-40 บาท มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 60.90 ส่วนนักเรียนในกลุ่มควบคุม ได้รับค่าใช้จ่ายส่วนตัวรายวันเป็นจำนวน 41-60 บาท มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43.90 สำหรับความเพียงพอของค่าใช้จ่ายที่นักเรียนได้รับ พบว่า ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายเพียงพอและมีเหลือเก็บ คิดเป็นร้อยละ 67.40 และร้อยละ 68.30 ตามลำดับ ด้านการมีรายได้พิเศษของนักเรียนนั้นทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมส่วนใหญ่ไม่มีรายได้พิเศษในขณะที่กำลังศึกษาเล่าเรียน คิดเป็นร้อยละ 93.50 และร้อยละ 90.20 ตามลำดับ

ตาราง 17 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสถานภาพของบิดามารดาและรายได้ของครอบครัว

สถานภาพของบิดามารดา/ รายได้ของครอบครัวต่อเดือน	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
สถานภาพของบิดามารดา				
บิดามารดาอยู่ด้วยกัน	31	67.40	31	75.60
บิดาถึงแก่กรรม	3	6.50	2	4.90
มารดาถึงแก่กรรม	-	-	-	-
ทั้งบิดามารดาถึงแก่กรรม	-	-	-	-
บิดามารดาแยกกันอยู่	5	10.90	5	12.20
บิดามารดาหย่าร้างกัน	7	15.20	3	7.30
รวม	46	100.00	41	100.00
รายได้ของครอบครัว				
ต่อเดือน (บาท)				
ต่ำกว่า 10,000	27	58.70	13	31.70
ระหว่าง 10,001-15,000	9	19.60	13	31.70
ระหว่าง 15,001-20,000	7	15.20	6	14.60
มากกว่า 20,000 ขึ้นไป	3	6.50	9	22.00
รวม	46	100.00	41	100.00

จากตาราง 17 แสดงว่า สถานภาพของบิดามารดาของนักเรียนทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ส่วนใหญ่บิดามารดาอยู่ด้วยกัน คิดเป็นร้อยละ 67.40 และร้อยละ 75.60 ตามลำดับ ส่วนรายได้ของครอบครัวในกลุ่มทดลองส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 58.70 รองลงมาคือ มีรายได้ระหว่าง 10,001-15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 19.60 และระหว่าง 15,001-20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 15.20 ในกลุ่มควบคุมส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท และระหว่าง 10,001-15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 31.70 เท่ากัน รองลงมาคือ มีรายได้มากกว่า 20,000 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 22.00 และมีรายได้ระหว่าง 15,001-20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 14.60

ตาราง 18 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการศึกษาสูงสุดของบิดามารดา

การศึกษาของบิดามารดา	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การศึกษาของบิดา				
ไม่ได้เรียนหนังสือ	2	4.30	-	-
ประถมศึกษา	19	41.30	18	43.90
มัธยมศึกษา	12	26.10	12	29.30
อนุปริญญา/เทียบเท่า	9	19.60	5	12.20
ปริญญาตรี	2	4.30	4	9.80
สูงกว่าปริญญาตรี	1	2.20	1	2.40
อื่น ๆ เช่น ไม่ทราบ	1	2.20	1	2.40
รวม	46	100.00	41	100.00
การศึกษาของมารดา				
ไม่ได้เรียนหนังสือ	1	2.20	-	-
ประถมศึกษา	2	4.30	26	63.40
มัธยมศึกษา	30	65.20	9	22.00
อนุปริญญา/เทียบเท่า	7	15.20	2	4.90
ปริญญาตรี	4	8.70	3	7.30
สูงกว่าปริญญาตรี	1	2.20	1	2.40
อื่น ๆ เช่น ไม่ทราบ	1	2.20	-	-
รวม	46	100.00	41	100.00

จากตาราง 18 แสดงว่า การศึกษาสูงสุดของบิดาของนักเรียนทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 41.30 และร้อยละ 43.90 ตามลำดับ ส่วนการศึกษาสูงสุดของมารดาของนักเรียนในกลุ่มทดลองส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 65.20 และกลุ่มควบคุมส่วนใหญ่มารดาของนักเรียนมีการศึกษาสูงสุดระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 63.40

ตาราง 19 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอาชีพหลักของบิดามารดา

อาชีพหลักของบิดามารดา	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพของบิดา				
ทำงานบ้าน	2	4.30	-	-
รับจ้างทั่วไป	23	50.00	22	53.70
ทำนา/ทำสวน	1	2.20	-	-
ค้าขาย	9	19.60	8	19.50
บริษัทเอกชน/ธนาคาร	3	6.50	5	12.20
รัฐวิสาหกิจ	2	4.30	1	2.40
รับราชการ	2	4.30	4	9.80
อื่นๆ เช่น ไม่ทราบอาชีพใด, บิดาถึงแก่กรรม	4	8.70	1	2.40
รวม	46	100.00	41	100.00
อาชีพของมารดา				
ทำงานบ้าน	1	2.20	11	26.80
รับจ้างทั่วไป	16	34.80	12	29.30
ทำนา/ทำสวน	15	32.60	-	-
ค้าขาย	-	-	10	24.40
บริษัทเอกชน/ธนาคาร	10	21.70	5	12.20
รัฐวิสาหกิจ	4	8.70	-	-
รับราชการ	-	-	3	7.30
รวม	46	100.00	41	100.00

จากตาราง 19 แสดงว่า อาชีพหลักของบิดาของนักเรียนทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีอาชีพรับจ้างทั่วไปมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.00 และร้อยละ 53.70 ตามลำดับ ส่วนอาชีพหลักของมารดาในกลุ่มทดลอง มีอาชีพรับจ้างทั่วไปมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.80 รองลงมา มีอาชีพทำนา/ทำสวน คิดเป็นร้อยละ 32.60 ส่วนกลุ่มควบคุม อาชีพหลักของมารดา มีอาชีพรับจ้างทั่วไปมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 29.30 รองลงมาคือ ทำงานบ้านและค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 26.80 และร้อยละ 24.40 ตามลำดับ

ตาราง 20 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเรื่องที่ทำให้กลุ่มใจในชีวิตประจำวัน และบุคคลที่นักเรียนเลือกที่จะปรึกษาเมื่อมีปัญหาไม่สบายใจ

เรื่องที่ทำให้กลุ่มใจ/ บุคคลที่นักเรียนเลือกปรึกษา	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เรื่องกลุ่มใจในชีวิตประจำวัน				
ไม่มีเรื่องที่ทำให้กลุ่มใจ	19	41.30	18	43.90
การเรียน	9	19.60	10	24.40
ครอบครัว	8	17.40	5	12.20
กลุ่มเพื่อนสนิท	3	6.50	5	12.20
กลุ่มเพื่อนต่างเพศ	3	6.50	3	7.30
ค่าใช้จ่ายไม่พอ	4	8.70	-	-
อื่น ๆ	-	-	-	-
รวม	46	100.00	41	100.00
บุคคลที่เลือกปรึกษามากที่สุด เมื่อมีปัญหาไม่สบายใจ				
บิดาและมารดา	16	34.80	15	36.60
บิดา	1	2.20	3	7.30
มารดา	14	30.40	10	24.40
พี่น้อง	4	8.70	2	4.90
เพื่อน	3	6.50	10	24.40
ครู/อาจารย์	-	-	-	-
อื่น ๆ คือ ไม่ปรึกษาใคร	8	17.40	1	2.40
รวม	46	100.00	41	100.00

จากตาราง 20 แสดงว่า นักเรียนทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ส่วนใหญ่ไม่มีเรื่องที่ทำให้กลุ่มใจในชีวิตประจำวัน คิดเป็นร้อยละ 41.30 และ 43.90 ตามลำดับ แต่เรื่องที่ทำให้กลุ่มใจ ในชีวิตประจำวัน รองลงมาคือ เรื่องการเรียนและครอบครัว สำหรับบุคคลที่นักเรียนเลือกที่จะปรึกษาเมื่อมีปัญหาไม่สบายใจ ทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ส่วนใหญ่ก็คือบิดาและมารดา คิดเป็นร้อยละ 34.80 และร้อยละ 36.60 ตามลำดับ ในกลุ่มทดลอง รองลงมาคือมารดา คิดเป็นร้อยละ 30.40 ในกลุ่มควบคุม รองลงมาคือ มารดาและเพื่อน คิดเป็นร้อยละ 24.40 เท่ากัน

ตาราง 21 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะของสภาพแวดล้อมที่นักเรียนพักอาศัยอยู่ใกล้

สภาพแวดล้อมที่นักเรียน พักอาศัยอยู่ใกล้	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ชุมชนแออัด	17	37.00	4	9.80
แฟลต	13	28.30	11	26.80
ชุมชนบ้านจัดสรร	5	10.90	10	24.40
แหล่งสถานบันเทิง	-	-	4	9.80
ตลาดย่านการค้าธุรกิจ	1	2.20	2	4.90
ตึกแถว/ห้องแถว	15	32.60	15	36.60
โรงงานอุตสาหกรรม	2	4.30	-	-
อื่น ๆ เช่น ห้างสรรพสินค้า	6	13.00	6	14.60

จากตาราง 21 แสดงว่า นักเรียนในกลุ่มทดลอง มีลักษณะสภาพแวดล้อมที่พักอาศัยอยู่ใกล้แหล่งชุมชนแออัดมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.00 รองลงมาคือ อยู่ใกล้ตึกแถว/ห้องแถว และแฟลต คิดเป็นร้อยละ 32.60 และร้อยละ 28.30 ตามลำดับ ส่วนลักษณะสภาพแวดล้อมที่นักเรียนในกลุ่มควบคุมพักอาศัยอยู่ใกล้เป็นตึกแถว/ห้องแถวมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 36.60 รองลงมาคือ อยู่ใกล้แฟลตและชุมชนบ้านจัดสรร คิดเป็นร้อยละ 26.80 และ 24.40 ตามลำดับ

ตาราง 22 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามกิจกรรมที่นักเรียนเลือกทำเมื่อมีเวลาว่าง

กิจกรรมที่เลือกทำเมื่อมีเวลาว่าง	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
พักผ่อนอยู่กับบ้าน	25	54.30	23	56.10
อ่านหนังสือ	30	65.20	21	51.20
ดูภาพยนตร์	12	26.10	13	31.70
ดูโทรทัศน์	37	80.40	32	78.00
ดูวิดีโอ	5	10.90	15	36.60
ฟังเพลงหรือร้องเพลง	23	50.00	20	48.80
เล่นดนตรี	13	28.30	6	14.60
เล่นกีฬา	35	76.10	25	61.00
เที่ยวผับ/ดิสโก้เธค	-	-	1	2.40
เล่นสแน็กเกอร์	1	2.20	8	19.50
ดื่มเหล้า/เบียร์	-	-	1	2.40
สูบบุหรี่	-	-	-	-
อื่น ๆ เช่น เล่นเกมส์ วาดภาพ	4	8.70	2	4.90
เดินร่ำ				

จากตาราง 22 แสดงว่า กิจกรรมที่นักเรียนในกลุ่มทดลอง เลือกทำเมื่อมีเวลาว่างคือ การดูโทรทัศน์ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 80.40 รองลงมาคือ การเล่นเกมกีฬา อ่านหนังสือ และพักผ่อนอยู่กับบ้าน คิดเป็นร้อยละ 76.10, ร้อยละ 65.20 และร้อยละ 54.30 ตามลำดับ เช่นเดียวกับกิจกรรมที่นักเรียนในกลุ่มควบคุมเลือกทำเมื่อมีเวลาว่าง คือ การดูโทรทัศน์ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 78.00 รองลงมาคือ การเล่นเกมกีฬา พักผ่อนอยู่กับบ้าน และอ่านหนังสือ คิดเป็นร้อยละ 61.00, ร้อยละ 56.10 และร้อยละ 51.20 ตามลำดับ

ตาราง 23 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามกิจกรรมที่นักเรียนเลือกทำเมื่อเกิดอาการเครียด

กิจกรรมที่เลือกทำเมื่อเกิด อาการเครียด	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
พักผ่อนอยู่กับบ้าน	19	41.30	12	29.30
อ่านหนังสือ	4	8.70	3	7.30
ดูภาพยนตร์	6	13.00	9	22.00
ดูโทรทัศน์	22	47.80	18	43.90
ดูวิดีโอ	-	-	8	19.50
ฟังเพลงหรือร้องเพลง	27	58.70	21	51.20
เล่นดนตรี	8	17.40	7	17.10
เล่นกีฬา	15	32.60	10	24.40
เที่ยวผับ/ดิสโก้เธค	-	-	2	4.90
เล่นสแน็กเกอร์	2	4.30	4	9.80
ดื่มเหล้า/เบียร์	-	-	2	4.90
สูบบุหรี่	-	-	-	-
อื่น ๆ เช่น เล่นเกมส์ วาดภาพ	3	6.50	1	2.40

จากตาราง 23 แสดงว่า กิจกรรมที่นักเรียนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม เลือกทำเมื่อเกิดอาการเครียด คือ ฟังเพลงหรือร้องเพลงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 58.70 และร้อยละ 51.20 ตามลำดับ รองลงมาคือ การดูโทรทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 47.80 และร้อยละ 43.90 ตามลำดับ และการพักผ่อนอยู่กับบ้าน คิดเป็นร้อยละ 41.30 และร้อยละ 29.30 ตามลำดับ

ตาราง 24 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพฤติกรรมที่นักเรียนเคยกระทำ และไม่เคยกระทำ

พฤติกรรมที่นักเรียน เคยกระทำและไม่เคยกระทำ	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคยกระทำ	40	87.00	34	82.90
เคยกระทำ	6	13.00	7	17.10
• หนีเรียน	4	8.70	4	9.80
• หนีไปค้างคืนนอกบ้าน	1	2.20	2	4.90
• เที่ยวเตร่กลางคืน	3	6.50	3	7.30
• เล่นการพนัน	6	13.00	7	17.10
• สูบบุหรี่	2	4.30	-	-
• ดื่มสุรา/เบียร์	1	2.20	4	9.80

จากตาราง 24 แสดงว่า ส่วนใหญ่นักเรียนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ไม่เคยกระทำพฤติกรรมหนีเรียน หนีไปค้างคืนนอกบ้าน เที่ยวเตร่กลางคืน เล่นการพนัน สูบบุหรี่ และดื่มสุรา/เบียร์ คิดเป็นร้อยละ 87.00 และร้อยละ 82.90 ตามลำดับ ส่วนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่นักเรียนในกลุ่มทดลองเคยกระทำมากที่สุดคือ เล่นการพนัน คิดเป็นร้อยละ 13.00 รองลงมาคือ หนีเรียนและเที่ยวเตร่กลางคืน คิดเป็นร้อยละ 8.70 และร้อยละ 6.50 ตามลำดับ ในกลุ่มควบคุมพฤติกรรมที่นักเรียนเคยกระทำมากที่สุดคือ เล่นการพนัน คิดเป็นร้อยละ 17.10 รองลงมาคือ หนีเรียน และดื่มสุรา/เบียร์ คิดเป็นร้อยละ 9.80 เท่ากัน

ตาราง 25 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการมีเพื่อนสนิทที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันที่มีพฤติกรรมการใช้สารเสพติด (ในและนอกโรงเรียน)

การมีเพื่อนสนิทที่มีพฤติกรรม การใช้สารเสพติด	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มี	43	93.40	36	87.80
มี	3	6.60	5	12.20
-สูบบุหรี่	3	6.60	4	9.70
-ดื่มเหล้า	1	2.20	5	12.20
-สูดดมกาว	-	-	-	-
-เสพยาบ้า	1	2.20	1	2.40

จากตาราง 25 แสดงว่า นักเรียนทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ส่วนใหญ่ไม่มีเพื่อนสนิทที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน ที่มีพฤติกรรมการใช้สารเสพติดประเภท สูบบุหรี่ ดื่มเหล้า ดมกาว เสพยาบ้า คิดเป็นร้อยละ 93.40 และร้อยละ 87.80 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มทดลองที่มีเพื่อนสนิทมีพฤติกรรมการใช้สารเสพติดมากที่สุดคือ สูบบุหรี่ คิดเป็นร้อยละ 6.60 รองลงมาคือ ดื่มเหล้าและเสพยาบ้า คิดเป็นร้อยละ 2.20 เท่ากัน ในกลุ่มควบคุมที่มีเพื่อนสนิทมีพฤติกรรมการใช้สารเสพติดมากที่สุดคือ ดื่มเหล้า คิดเป็นร้อยละ 12.20 รองลงมาคือ สูบบุหรี่ คิดเป็นร้อยละ 9.70

ตาราง 26 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวิธีการได้รับความรู้เรื่องยาบ้าและยาเสพติดอื่น ๆ จากโรงเรียน

วิธีการได้รับความรู้	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ครูสอนในชั้นเรียนวิชาทั่วไป	22	47.80	24	58.50
ครูสอนในชั้นเรียนวิชาสุขศึกษา	18	39.10	21	51.20
กิจกรรมพิเศษนอกชั้นเรียน เช่น ดูหนังสือ ฟังบรรยาย หรือ ชมนิทรรศการ	44	95.70	31	75.60
จากโทรทัศน์หรือวีดิทัศน์ที่ โรงเรียนเปิด	23	50.00	21	51.20

จากตาราง 26 แสดงว่า นักเรียนทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ส่วนใหญ่ได้รับความรู้เรื่องยาบ้าและยาเสพติดอื่น ๆ จากโรงเรียน โดยกิจกรรมพิเศษนอกชั้นเรียน เช่น ดูหนังสือ ฟังบรรยาย หรือชมนิทรรศการ คิดเป็นร้อยละ 95.70 และร้อยละ 75.60 ตามลำดับ รองลงมาในกลุ่มทดลองคือจากโทรทัศน์หรือวีดิทัศน์ที่โรงเรียนเปิด คิดเป็นร้อยละ 50.00 และครูสอนในชั้นเรียนวิชาทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 47.80 ส่วนในกลุ่มควบคุมรองลงมาคือ ครูสอนในชั้นเรียนวิชาทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 58.50

ส่วนที่ 2 การทดสอบสมมุติฐานการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

2.1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยในเรื่องการเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพติด ทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ และพฤติกรรมป้องกันการเสพติดภายในกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการทดลอง ดังปรากฏตามตาราง 27

ตาราง 27 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพติดภายในกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการทดลอง

ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพติด	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		t	p
	$\bar{X}$	S	$\bar{X}$	S		
1. การเห็นคุณค่าในตนเอง	3.70	0.46	3.64	0.34	-0.63	.532
2. ความตระหนักในตนเอง	4.50	0.38	4.33	0.51	-2.01	.051
3. ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพติด	1.84	0.21	1.87	0.14	0.75	.455
4. ทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ	1.62	0.19	1.86	0.16	6.74*	.000
5. พฤติกรรมป้องกันการเสพติด	1.60	0.11	1.602	0.13	0.04	.970

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 27 แสดงว่า นักเรียนกลุ่มทดลองคือกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพติดก่อนและหลังการทดลอง มีทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพติดในด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพติด และพฤติกรรมป้องกันการเสพติดไม่แตกต่างกัน ส่วนในด้านทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ หลังการทดลองนักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นมากกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของตัวแปรการเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพติด ทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพและพฤติกรรมการป้องกันการเสพติด ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ดังปรากฏตามตาราง 28

ตาราง 28 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพติด ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลอง

ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการ การเสพติด	กลุ่มทดลอง				กลุ่มควบคุม				t	p
	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		ก่อนทดลอง		หลังทดลอง			
	$\bar{X}$	S	$\bar{X}$	S	$\bar{X}$	S	$\bar{X}$	S		
1. การเห็นคุณค่าใน ตนเอง	3.70	0.46	3.64	0.34	3.60	0.47	3.54	0.44	-0.80	.932
2. ความตระหนักใน ตนเอง	4.50	0.38	4.33	0.51	4.11	0.49	4.08	0.54	-1.02	.313
3. ทักษะการตัดสินใจเพื่อ ป้องกันการเสพติด	1.84	0.21	1.87	0.14	1.63	0.37	1.71	0.29	0.60	.550
4. ทักษะการปฏิเสธโดย ไม่เสียสัมพันธภาพ	1.62	0.19	1.86	0.16	1.49	0.24	1.51	0.24	3.36*	.001
5. พฤติกรรมการป้องกัน การเสพติด	1.60	0.11	1.602	0.13	1.54	0.22	1.56	0.18	-0.46	.645

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 28 แสดงว่า นักเรียนกลุ่มทดลองคือกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิต เพื่อป้องกันการเสพติดและนักเรียนกลุ่มควบคุมคือกลุ่มที่ไม่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพติดมีทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพติดในด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพติดและพฤติกรรมการป้องกันการเสพติดไม่แตกต่างกัน ส่วนในด้านทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ พบว่า นักเรียนในกลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ผลการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร การเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพติด ทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพกับพฤติกรรมป้องกันการเสพติด โดยใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson product moment correlation coefficient) และสหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple correlation) ดังปรากฏตามตาราง 29

ตาราง 29 เปรียบเทียบสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันและค่าสหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปรทักษะชีวิตกับพฤติกรรมป้องกันการเสพติด

ตัวแปร	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	Y
X ₁	1.00	0.35*	0.11	0.29	0.31
X ₂		1.00	0.12	0.20	0.38*
X ₃			1.00	0.17	0.01
X ₄				1.00	0.21
Y					1.00
R = 0.44		F=2.47		100 R ² = 19.42	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

- X₁ แทน ตัวแปรทักษะชีวิตด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง
 X₂ แทน ตัวแปรทักษะชีวิตด้านความตระหนักในตนเอง
 X₃ แทน ตัวแปรทักษะชีวิตด้านทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพติด
 X₄ แทน ตัวแปรทักษะชีวิตด้านทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ
 Y แทน พฤติกรรมป้องกันการเสพติด

จากตาราง 29 แสดงว่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรทักษะชีวิตแต่ละด้านส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กันทางบวก แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นทักษะชีวิตด้านการเห็นคุณค่าในตนเองกับความตระหนักในตนเองที่มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.11 ถึง 0.35 ส่วนค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทักษะชีวิตแต่ละด้านกับพฤติกรรมป้องกันการเสพติดส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กันทางบวกแต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นทักษะชีวิตด้านความตระหนักในตนเองกับพฤติกรรมป้องกันการเสพติดที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.01 ถึง 0.38 ส่วนค่าสหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม คือ ทักษะชีวิตทั้ง 4 ด้าน กับระดับคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมป้องกันการเสพติดพบว่า มีค่าเท่ากับ 0.44 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 3 และสัมประสิทธิ์ของการวัดร่วมกัน (R²) เท่ากับ 0.19 แสดงว่า ทักษะชีวิตทั้ง 4 ด้าน มีลักษณะที่วัดร่วมกันกับพฤติกรรมการป้องกันการเสพติด ซึ่งสามารถทำนายผลได้ถูกต้อง ร้อยละ 19.42

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สังเขปความมุ่งหมาย สมมุติฐาน และวิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อเปรียบเทียบผลของการป้องกันการเสพติดยาบ้าก่อนและหลังการใช้โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตในด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพติดยาบ้า ทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ และพฤติกรรมป้องกันการเสพติดยาบ้า
2. เพื่อเปรียบเทียบผลของการป้องกันการเสพติดยาระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพติดยาบ้า ทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพและพฤติกรรมป้องกันการเสพติดยาบ้า
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพติดยาบ้า ทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ กับพฤติกรรมป้องกันการเสพติดยาบ้า

สมมุติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิต เพื่อป้องกันการเสพติดยาบ้า จะมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นมากกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมในด้านต่อไปนี้
 - 1.1 การเห็นคุณค่าในตนเอง
 - 1.2 ความตระหนักในตนเอง
 - 1.3 ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพติดยาบ้า
 - 1.4 ทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ
 - 1.5 พฤติกรรมป้องกันการเสพติดยาบ้า
2. นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพติดยาบ้าจะมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นมากกว่านักเรียนที่ไม่เข้าร่วมโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพติดยาบ้า ในด้านต่อไปนี้
 - 2.1 การเห็นคุณค่าในตนเอง
 - 2.2 ความตระหนักในตนเอง
 - 2.3 ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพติดยาบ้า

2.4 ทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ

2.5 พฤติกรรมการป้องกันการเสพติด

3. ตัวแปรเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพติด ทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันการเสพติด

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชายและนักเรียนหญิงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมวัดธาตุทอง และโรงเรียนประชาราษฎร์อุปถัมภ์ ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยโรงเรียนมัธยมวัดธาตุทองเป็นโรงเรียนกลุ่มทดลอง มีจำนวนนักเรียน 46 คน โรงเรียนประชาราษฎร์อุปถัมภ์ เป็นโรงเรียนกลุ่มควบคุม มีจำนวนนักเรียน 41 คน ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยการจับฉลากเลือกห้องเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการจัดกิจกรรมทั้งหมด 4 กิจกรรม คือ

1.1 กิจกรรมการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ใช้เวลา 50 นาที

1.2 กิจกรรมการเสริมสร้างความตระหนักในตนเอง ใช้เวลา 50 นาที

1.3 กิจกรรมการเสริมสร้างทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพติด ใช้เวลา 50 นาที

1.4 กิจกรรมการเสริมสร้างทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ ใช้เวลา 50 นาที

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วย 6 ส่วน ดังนี้

2.1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป จำนวน 22 ข้อ

2.2 แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) มี 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ

2.3 แบบวัดความตระหนักในตนเอง มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) มี 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ

2.4 แบบวัดทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพติด แบบปรนัย มี 4 ตัวเลือก แปลผลเป็น 3 ระดับ จำนวน 11 ข้อ

2.5 แบบวัดทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ แบบปรนัยมี 4 ตัวเลือก แปลผลเป็น 3 ระดับ จำนวน 7 ข้อ

2.6 แบบวัดพฤติกรรมการป้องกันการเสพติด แบบปรนัยมี 3 ตัวเลือก แปลผลเป็น 3 ระดับ จำนวน 10 ข้อ

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เอสพีเอสเอส (SPSS : Statistical Package of the Social Science)

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมวัดธาตุทองและโรงเรียนพระราชราษฎร์อุปถัมภ์ ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ของปีการศึกษา 2542 โดยแจกแจงความถี่เป็นร้อยละและเสนอเป็นตารางประกอบความเรียง

2. การวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของแบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพติดภายในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลองด้วยสถิติ t-test (Dependent) เพื่อทดสอบสมมุติฐานข้อ 1

3. การวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของแบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพติดระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลองด้วยสถิติ t-test (Difference score) เพื่อทดสอบสมมุติฐานข้อ 2

4. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทักษะชีวิตกับพฤติกรรมการป้องกันการเสพติดด้วยสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson product moment correlation coefficient) และสหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple correlation) เพื่อทดสอบสมมุติฐานข้อ 3

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

สำหรับผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า

1. นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิต เพื่อป้องกันการเสพติด มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นมากกว่าก่อนได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพติด ในด้านทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพติด และพฤติกรรมการป้องกันการเสพติดก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกัน

2. นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพติด มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นมากกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพติด ในด้านทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพติด และพฤติกรรมการป้องกันการเสพติด พบว่า ไม่แตกต่างกัน

3. ตัวแปรเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพติด ทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ มีความสัมพันธ์กัน

ทางบวกกับพฤติกรรมการป้องกันการเสพติด แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยสามารถทำนายผลได้ร้อยละ 19.42

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาค้นคว้าดังกล่าว สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพติด มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นมากกว่าก่อนได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพติดในด้านทักษะปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ ส่วนด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพติดและพฤติกรรมการป้องกันการเสพติดก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1 อาจเนื่องจากตัวแปรแทรกซ้อนซึ่งผู้วิจัยควบคุมก่อนการทดลองกล่าวคือ กลุ่มทดลองได้รับการสอนทักษะชีวิตตามแผนการจัดกิจกรรมเรื่อง “การเห็นคุณค่าในตนเอง” “มหันตภัยยาเสพติด” “ทักษะการตัดสินใจ” โดยครูนำเข้าสู่บทเรียน มีการเปิดโอกาสให้นักเรียนเปิดเผยความรู้สึกหลังจากสร้างความรู้สึกโดยเปิดเทปคาสเซตให้ฟัง แต่เนื่องจากสภาพห้องเรียนค่อนข้างเปิดโล่ง มีลักษณะติดกันหลายห้องเรียนและมีเสียงดังจากภายนอกบริเวณ เมื่อเปิดเทปคาสเซตและใช้ไมโครโฟนขยายเสียง จะเกิดเสียงก้อง และมีผลให้นักเรียนที่อยู่ไกลจากเทปไม่มีสมาธิในการฟัง เมื่อเพิ่มเสียงไมโครโฟนก็จะเป็นการรบกวนห้องเรียนข้างเคียง จึงทำให้ช่วงเวลาที่เปิดโอกาสให้นักเรียนเปิดเผยความรู้สึก มีนักเรียนร่วมแสดงความคิดเห็นน้อย บางกิจกรรมมีการเริ่มต้นกิจกรรมช้ากว่ากำหนดเนื่องจากนักเรียนต้องใช้เวลาในการเปลี่ยนห้องเรียนโดยการเดินเรียน และกิจกรรมที่นักเรียนแสดงความคิดเห็นโดยการอภิปรายกลุ่มใช้เวลาค่อนข้างมาก ทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถควบคุมเวลาให้เป็นไปตามที่กำหนด ประกอบกับนักเรียนคุ้นเคยกับการเรียนวิชาสุขศึกษาโดยการฟังบรรยาย เป็นผลทำให้นักเรียนขาดโอกาสที่จะมีส่วนร่วมในบทเรียน หรืออาจจะมีส่วนร่วมบ้างแต่ก็น้อยเกินไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพิศมัย เตณดวงบริพันธ์ (2539 : 3-4) ในเรื่องการสอนสุขศึกษา เมื่อใช้วิธีการแบบมีส่วนร่วม จึงทำให้นักเรียนบางคนต้องปรับตัว บางคนไม่ปรับตัว จึงถือโอกาสว่าได้ผ่อนคลายและเล่นไปเลย นอกจากนี้อาจเนื่องจากการที่ปัจจุบันมีสื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับยาเสพติดหรือยาเสพติดอื่น ทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ โดยเผยแพร่ออกมาหลากหลายรูปแบบ อีกทั้งยังมีองค์ประกอบอื่นที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเองและการตัดสินใจของบุคคล เช่น ภาวะทางอารมณ์ ความสามารถของบุคคล ค่านิยมส่วนตัว สังคม และกลุ่มเพื่อน รวมทั้งความสัมพันธ์ภายในครอบครัว จากเหตุผลดังกล่าวอาจทำให้นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพติด ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นมากกว่าก่อนการทดลองในด้านพฤติกรรมการป้องกันการเสพติด ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พิศมัย สุขอมรรตน์ (2540 : 113) ที่ทำการศึกษากการประยุกต์โปรแกรมทักษะชีวิต เพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า ผล

ของการป้องกันการสูบบุหรี่ในนักเรียน ก่อนและหลังการใช้โปรแกรมทักษะชีวิตในด้านการเห็นคุณค่าในตนเองไม่มีความแตกต่างกัน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ณัฐพงศ์ พุดกล้า (2540 : 120-123) ที่ทำการศึกษาศึกษาการประยุกต์โปรแกรมทักษะชีวิต เพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี พบว่า ผลของการป้องกันการสูบบุหรี่ในนักเรียน ก่อนและหลังการใช้โปรแกรมทักษะชีวิตในด้านทักษะการตัดสินใจ ไม่มีความแตกต่างกัน และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ นวนันท์ กิจทวี (2541 : 106-107) ที่ทำการศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าในนักเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี พบว่า ผลของการป้องกันการเสพยาบ้าในนักเรียน ก่อนและหลังการใช้โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตในด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเองและพฤติกรรมป้องกันการเสพยาบ้า ไม่มีความแตกต่างกัน สำหรับแผนการจัดกิจกรรม “ทักษะการปฏิเสธ” นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นมากกว่าก่อนได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตในด้านทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ อาจเนื่องจากการจัดกิจกรรมดังกล่าว ครูนำเข้าสู่บทเรียนโดยมีการถามถึงสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันที่ต้องปฏิเสธและบรรยายเนื้อหา หลักการปฏิเสธ เพื่อให้นักเรียนเกิดความคิดรวบยอดจากนั้นมอบหมายให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติ มีการวิเคราะห์คำพูดที่ใช้ในการปฏิเสธ การฝึกปฏิบัติทักษะการปฏิเสธตามสถานการณ์ต่าง ๆ การอภิปรายร่วมกันเพื่อหาข้อสรุปการปฏิเสธที่ถูกต้องตามหลักการและมีความเหมาะสม ลักษณะกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ซึ่งสอดคล้องกับองค์การอนามัยโลกที่กล่าวว่า วิธีการสอนทักษะชีวิตที่เหมาะสมคือ การสอนที่เน้นให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนที่เรียกว่า Active learning และการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experimental learning) (WHO. 1994: 5) การแสดงบทบาทสมมติของนักเรียนในสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในชีวิตจริงของนักเรียน จะทำให้นักเรียนมองเห็นภาพพจน์ของพฤติกรรมของคน สภาพปัญหาที่ชัดเจนขึ้น ช่วยให้มีไหวต่อการเข้าใจปัญหา การตระหนักถึงปัญหา ช่วยฝึกฝนให้มีความสามารถในการแก้ปัญหามากขึ้น และช่วยฝึกทักษะในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ (สุรีย์ จันทรโมลี. 2525: 142-143) การแสดงบทบาทสมมติเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนและเป็นผู้มีการสังเกตที่ดี การให้นักเรียนฝึกปฏิบัติจริงเกี่ยวกับการปฏิเสธในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้น และได้รับการประเมินการฝึกตามขั้นตอนจากเพื่อนนักเรียนและจากครูผู้สอน จะเป็นข้อมูลป้อนกลับที่ดีในการช่วยให้นักเรียนมีการพัฒนาการปฏิเสธที่ถูกต้องเหมาะสม จากกิจกรรมการฝึกทักษะการปฏิเสธดังกล่าวทำให้กลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าในด้านทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พิมพีใจ บุญยัง (2540 : 147-150) ที่ทำการศึกษาศึกษาการประยุกต์โปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียน

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี พบว่า กลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะการปฏิเสธ มีเพื่อนชักชวนให้เสพยาหยาเหย มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นกว่าก่อนทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับการศึกษาของ ดอย (Doi, 1993 : 73-78) ที่ทำการศึกษโปรแกรมป้องกันการสูบบุหรี่ในโรงเรียนของนักเรียนในสถานศึกษาระดับเกรด 7 ซึ่งมีการสอนทักษะการปฏิเสธเพื่อต่อต้านการสูบบุหรี่ของสังคม พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีความรู้ทักษะการปฏิเสธเพิ่มมากขึ้น

2. นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นมากกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า ในด้านทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ ส่วนด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าและพฤติกรรมป้องกันการเสพยาบ้า พบว่า ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 2 อาจเนื่องจากตัวแปรแทรกซ้อนซึ่งผู้วิจัยควรที่จะควบคุมก่อนการทดลอง กล่าวคือ เหตุผลทางด้านสภาพแวดล้อมของห้องเรียนที่เปิดโล่งและมีเสียงดังจากภายนอกห้องเรียนเข้ามารบกวน มีผลทำให้นักเรียนขาดสมาธิในการฟัง ส่งผลให้การแสดงความคิดเห็นและร่วมกันอภิปรายของนักเรียนไม่สามารถทำให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น การปรับตัวกับเพื่อน การปรับตัวทางสังคม จนเกิดการเห็นคุณค่าในตนเองได้ อย่างไรก็ตามยังมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองทางด้านอื่น ๆ ได้แก่ ความเอาใจใส่ของบิดามารดา สภาพทางครอบครัวฐานะทางครอบครัว รูปร่างหน้าตา ความสามารถทางสติปัญญา ภาวะทางอารมณ์ กลุ่มเพื่อน และสภาพแวดล้อมในการเรียน (Meisenhelder, 1985 : 127-135) ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของนักเรียนกลุ่มทดลองในเรื่องฐานะทางครอบครัว พบว่า กลุ่มทดลองมีรายได้ครอบครัวต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 58.70 นอกจากนี้บางครอบครัวที่บิดามารดามีเวลาอยู่บ้าน แต่ไม่สนใจเด็ก ไม่แสดงความรัก ความห่วงใยในตัวเด็ก เด็กไม่เคยได้รับการชมเชยหรือประเมินการกระทำ ก็ทำให้เด็กไม่รู้ว่าตนเองมีคุณค่าสำหรับครอบครัวและแสวงหาความรักจากผู้อื่น จึงขาดความมั่นใจในตนเอง

นอกจากนี้การพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองในสิ่งที่ผู้วิจัยให้ร่วมกิจกรรม จำเป็นต้องอาศัยระยะเวลาในการเกิดพฤติกรรม ซึ่งระยะเวลาทดลอง 1 คาบ (50 นาที) จึงไม่พบการเปลี่ยนแปลงของคะแนนเฉลี่ย สำหรับในด้านความตระหนักในตนเอง ยังพบว่าในกลุ่มควบคุมก่อนหน้าการเก็บข้อมูลทางโรงเรียนมีกิจกรรมรณรงค์เกี่ยวกับโทษและพิษภัยของยาเสพติด โดยมีการจัดนิทรรศการและการเชิญวิทยากรมาบรรยายให้นักเรียนฟัง การจัดกิจกรรมดังกล่าวอาจมีผลทำให้นักเรียนในกลุ่มควบคุมเกิดความตระหนักในการป้องกันและรู้ถึงโทษของยาเสพติดมากขึ้น จึงทำให้คะแนนเฉลี่ยความตระหนักในตนเองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน ในด้านของทักษะการตัดสินใจ นอกเหนือจากระยะเวลาที่จำกัดในการทำกิจกรรม ทำให้นักเรียนบางกลุ่มไม่สามารถฝึกทักษะการคิด วิเคราะห์ทุกขั้นตอนตามที่กำหนด

ได้ นักเรียนยังไม่คุ้นเคยกับการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม ทำให้นักเรียนต้องปรับตัว นักเรียนบางคนไม่ปรับตัว จึงมีผลทำให้ไม่สามารถฝึกทักษะการตัดสินใจได้ครบทุกขั้นตอน

จากเหตุผลต่าง ๆ ดังกล่าว อาจทำให้นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพติดยา ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นมากกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิต ในด้านพฤติกรรมการป้องกันการเสพติดยา ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของ พิศมัย สุขอมรัตน์ (2540 : 113) ที่ทำการศึกษากการประยุกต์โปรแกรมทักษะชีวิต เพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า ผลของการป้องกันการสูบบุหรี่ในนักเรียนก่อนและหลังการใช้โปรแกรมทักษะชีวิตในด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของ ณัฐพงศ์ พุดกล้า (2540 : 120-123) ที่ทำการศึกษากการประยุกต์โปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี พบว่า คะแนนเฉลี่ยทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ นวนันท์ กิจทวี (2541 : 100-108) ที่ทำการศึกษากการประสิทธิผลของโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพติดยาในนักเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี พบว่า คะแนนเฉลี่ยทักษะชีวิตด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง และพฤติกรรมการป้องกันการเสพติดยา เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ไม่แตกต่างกัน สำหรับแผนการจัดกิจกรรม “ทักษะการปฏิเสธ” นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างเพื่อป้องกันการเสพติดยา มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นมากกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิต ในด้านทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ อาจเนื่องจากการจัดประสบการณ์ตรง ให้นักเรียนได้เห็นจริง ได้ปฏิบัติ เมื่อกลุ่มทดลองได้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ดังกล่าวแล้ว จึงมีผลให้กลุ่มทดลองมีพฤติกรรมที่ถูกต้อง ซึ่งโปรแกรมนี้ได้ฝึกทักษะการปฏิเสธและมีการเล่นบทบาทสมมติจากสถานการณ์จำลอง โดยนักเรียนได้ผลัดเปลี่ยนกันเป็นผู้ชวนผู้ปฏิเสธ และผู้สังเกตจนครบทุกคนในกลุ่ม จากนั้นดูตัวแบบที่ปฏิเสธได้ดีที่สุดในแต่ละกลุ่ม ร่วมกับการชี้จุดเด่นที่ถูกต้องของตัวแบบที่สามารถหลีกเลี่ยงการเสพติดยาโดยการปฏิเสธอย่างถูกต้องและเหมาะสมได้ การเรียนการสอนตามโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะการปฏิเสธที่ผู้วิจัยได้เลือก แนวคิดทักษะชีวิตและแนวคิดกระบวนการกลุ่มมาประยุกต์ใช้ ทำให้กลุ่มทดลองมีการพัฒนาการปฏิเสธ มีการเปลี่ยนแปลงของทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ รัตนา ดอกแก้ว (2539 : 138-140) ที่ทำการศึกษากการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันโรคเอดส์ของนักเรียนอาชีวศึกษา จังหวัดแพร่ พบว่า กลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลงทักษะการปฏิเสธต่อรองสูงขึ้นกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับผลการศึกษาของ นงลักษณ์ โดมนลิภาพ (2539 : 126-127) ที่ทำการศึกษากการประยุกต์ทฤษฎีแรงจูงใจในการป้องกันโรคร่วมกับแรงสนับสนุนทางสังคมเพื่อการป้องกันการพึ่งยาแอมเฟตามีนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอเมือง

จังหวัดลำปาง พบว่า หลังการทดลองกลุ่มทดลองมีทักษะการปฏิเสธการพึ่งยาแอมเฟตามีนสูง ขึ้นกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งแผนการจัดกิจกรรมนี้เป็น แผนสุดท้ายที่จัดให้กับกลุ่มทดลองและกลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น แสดงให้เห็นแนวโน้มว่าการได้รับการสร้างเสริมทักษะที่มีประสิทธิผลเพียงพอและมีระยะเวลาในการฝึกปฏิบัติที่เหมาะสม จะทำให้กลุ่มทดลองเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า ทักษะชีวิตเป็นองค์ความสามารถทางสติปัญญาที่ทุกคนจำเป็นต้องใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นความสามารถที่พัฒนาขึ้นได้ด้วยการฝึกและการกระทำซ้ำ ๆ จนเกิดความเคยชินเป็นลักษณะนิสัย (ประเสริฐ ตันสกุล และคณะ. 2538: 6) และส่งผลต่อการ มีพฤติกรรมสุขภาพที่ดี อย่างไรก็ตามปัญหายาเสพติดในสังคมไทยเป็นปัญหาที่องค์ประกอบ ของปัญหาประกอบไปด้วย คน ยาเสพติด สิ่งแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจ การสร้างเสริม ทักษะชีวิต จึงเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้นักเรียนในการป้องกันตนเองในการแก้ปัญหา ยาเสพติด นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาถึงปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม ซึ่งมีผลต่อ พฤติกรรมการป้องกันการเสพยาบ้าเป็นอย่างมาก เป็นต้นว่าการมีสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยอยู่ ตามชุมชนแออัด ในกลุ่มควบคุมสูงถึงร้อยละ 37.00 สภาพที่อยู่อาศัยคับแคบ ไม่ถูกสุขลักษณะ และขาดสาธารณูปโภค ประชาชนต้องทำงานหนักเพราะมีสภาพยากจน ทำให้สุขภาพจิต ทรุดโทรม เป็นทุกข์ และจะหาทางออกโดยพึ่งสารเสพติด เช่น ต้มสุรา เสพยาบ้า ดังนั้น วัยรุ่นที่มีบ้านอยู่ภายในบริเวณชุมชนแออัดหรือบริเวณใกล้เคียง ซึ่งพบเห็นการใช้สารเสพติด เป็นสิ่งปกติและสามารถหาซื้อได้ง่ายในชุมชน ก็จะเป็นปัจจัยกระตุ้นให้วัยรุ่นหันมาใช้สารเสพติดเสียเอง (ภาวิณี อยู่ประเสริฐ. 2540 : 48) นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยทางจิตวิทยาได้แก่ คุณลักษณะบุคคล สิ่งชักนำพฤติกรรม ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมป้องกันการ เสพยาบ้า และปัจจัยการสนับสนุนทางสังคม ได้แก่ พฤติกรรมกลุ่มเพื่อน พฤติกรรมครอบครัว พฤติกรรมของครูในโรงเรียนและการรณรงค์ทางสื่อมวลชน สามารถทำนายพฤติกรรม การป้องกันการเสพยาบ้าของนักเรียนได้

3. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทักษะชีวิต ได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า ทักษะการปฏิเสธ โดยไม่เสียสัมพันธภาพกับพฤติกรรมป้องกันการเสพยาบ้า ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรทักษะชีวิตกับพฤติกรรมป้องกันการเสพยาบ้าพบว่า การเห็นคุณค่าใน ตนเอง ความตระหนักในตนเอง ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า ทักษะการปฏิเสธ โดยไม่เสียสัมพันธภาพ มีความสัมพันธ์กันทางบวกกับพฤติกรรมป้องกันการเสพยาบ้า แต่ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานข้อ 3 โดยมีค่าสหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.44 สามารถทำนายผลได้ร้อยละ 19.42 การที่ตัวแปรทักษะชีวิตกับพฤติกรรมป้องกันการ เสพยาบ้ามีความสัมพันธ์กันดังกล่าว ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่เยาวชนยุคปัจจุบันในสังคม เทคโนโลยี มีโอกาสฝึกทักษะชีวิตจากบ้าน ชุมชน และโรงเรียนน้อยกว่าที่เคยเป็นมา ซึ่งทักษะ ชีวิตเป็นความสามารถของบุคคลที่จำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไป

อย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่ทักษะชีวิตสามารถสร้างได้ ฝึกได้ โดยอาศัยการถ่ายทอด ประสบการณ์และฝึกให้เกิดความชำนาญจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ แต่จากการสำรวจทักษะ ที่นักเรียนได้รับจากโรงเรียนของ ประเสริฐ ดันสกุล และคณะ (2538: 37-38) พบว่า เยาวชน ขาดโอกาสในการฝึกทักษะที่เป็นพื้นฐานของทางเลือกพฤติกรรมอยู่ 3 ทักษะ คือ ทักษะการ ประเมินศักยภาพของตนเองในสถานการณ์เฉพาะหน้า ทักษะการปฏิเสธต่อแรงเพื่อรักษาหัวใจ และทักษะการพัฒนาปรับเปลี่ยนเจตคติของตนเองและผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะชีวิตและการป้องกันพฤติกรรมที่เป็นปัญหาขององค์การอนามัยโลก (WHO. 1994: 4) ที่กล่าวไว้ว่า ทักษะชีวิตเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยความรู้ เจตคติ และ ค่านิยม กับการมีพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ ซึ่งจะสนับสนุนให้สามารถป้องกันปัญหา สุขภาพได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาค้นคว้ามีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ในขณะที่ปัญหาหายาเสพติดโดยเฉพาะยาบ้า ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ โดยเฉพาะในนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา มีแนวโน้มของการแพร่ระบาดมากขึ้น ควบคู่ไปกับการพัฒนาประเทศทางด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยี ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการป้องกันการ แก้ไขปัญหา โดยสามารถนำกิจกรรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตโดยเน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของผู้เรียนไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประสิทธิผล ควรคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเสริมสร้างทักษะชีวิต ผู้สอนควรคำนึงถึง เวลาที่ต้องปรับให้สอดคล้องกับสภาพวิถีชีวิตการเรียนแบบปกติของนักเรียน เนื่องจากการที่ นักเรียนยังไม่คุ้นเคยกับการเรียนการสอนในลักษณะที่เน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการ เรียนการสอนและมีการใช้กระบวนการกลุ่ม ทำให้การเรียนรู้ในระยะแรก ๆ ต้องใช้เวลามากกว่า ที่กำหนดไว้ และตัวนักเรียนเองจะต้องอยู่ในสภาพที่มีสมาธิพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรม

1.2 ผู้สอนจะต้องปรับบทบาทตนเองจากเดิมที่เคยเป็นการสอนแบบบรรยาย ผู้สอนจะต้องมีความรู้ แนวคิด มีความเข้าใจ รู้เทคนิควิธีการ หลักการทักษะชีวิต และ ประสบการณ์ในการสอน สามารถดึงดูดความสนใจของนักเรียน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม การเรียนการสอนได้

1.3 การใช้อุปกรณ์หรือสื่อประกอบในกิจกรรมการเรียนการสอน ควรมีการพัฒนา อุปกรณ์หรือสื่อให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม บรรยากาศในห้องเรียน และเหมาะสมกับ กลุ่มเป้าหมาย

2. จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า นักเรียนยังไม่คุ้นเคยกับการเรียนการสอนในลักษณะที่ เน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน ทำให้ต้องใช้ระยะเวลามากกว่าที่กำหนด ไว้ ดังนั้นการขยายผลการนำโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตไปใช้กับนักเรียนอื่น ๆ ต่อไป

ควรพิจารณาปรับเปลี่ยนวิธีการสอนในวิชาอื่น ๆ ให้เป็นลักษณะที่มุ่งเน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยผ่านกระบวนการกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนเกิดความคุ้นเคยต่อการเรียนการสอนในลักษณะดังกล่าว เป็นการพัฒนาการเรียนรู้ทั้งระบบ จะทำให้การเรียนรู้ทักษะพัฒนาไปอย่างรวดเร็วและได้ผล

3. การสอนทักษะชีวิตควรใช้ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมต่อเนื่องกัน และระยะเวลาในการทดลองควรยาวนานขึ้น ถ้าเวลานานขึ้นอาจจะเกิดทักษะชีวิตที่สามารถนำไปใช้ในการป้องกันพฤติกรรมที่เป็นปัญหาได้

4. การสอนทักษะชีวิต จุดมุ่งหมายคือ ให้ผู้เรียนสามารถนำแนวคิดหรือทักษะต่าง ๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นโรงเรียนจึงควรต้องร่วมมือกับครอบครัว ชุมชน ในการสนับสนุนให้นักเรียนสร้างภูมิคุ้มกันภายในตัวเอง ให้มีความพร้อมที่จะเผชิญกับสิ่งแวดล้อมหรือสถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการนำไปสู่การใช้ยาบ้าได้

ข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าครั้งต่อไป

1. ควรมีการนำหลักการพัฒนาทักษะชีวิตร่วมกับทฤษฎีแรงจูงใจไปใช้ในการป้องกันโรคหรือใช้ในกลุ่มที่เสี่ยงต่อการใช้สารเสพติดประเภทยาบ้า เช่น คนขับรถบรรทุก คนงานก่อสร้าง หรือกลุ่มนักเรียนที่เสพยาติดยาบ้า

2. ควรมีการศึกษาทักษะชีวิต ตัวแปรอื่น ๆ ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ ความคิดอย่างมีวิจารณญาณ การจัดการกับอารมณ์ ฯลฯ ตามแนวคิดการพัฒนาทักษะชีวิตขององค์การอนามัยโลกซึ่งมีทั้งหมด 10 ทักษะ และนักเรียนควรได้รับพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่วัยเด็กอายุ 6 ปีขึ้นไป ซึ่งถือว่าเป็นวัยที่สำคัญต่อการเรียนรู้ทักษะชีวิต

3. ควรมีการศึกษาโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดประเภทอื่น ๆ เช่น เหล้า บุหรี่ และทักษะชีวิตกับการป้องกันปัญหาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ในกลุ่มนักศึกษาระดับอาชีวศึกษา และ/หรือระดับมหาวิทยาลัย

4. ควรมีการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตกับการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสุขภาพ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมมลพิษ. (2540). แนวคิดทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด. กรุงเทพฯ : กองป้องกันยาเสพติด สำนักงาน ป.ป.ส.
- กรมตำรวจ. (2540). เปรียบเทียบผลการจับกุมยาเสพติดประเภทต่าง ๆ ระหว่างปี พ.ศ. 2535-2539. กรุงเทพฯ : กรมฯ.
- _____. (2541) เปรียบเทียบผลการจับกุมยาเสพติดประเภทต่าง ๆ ระหว่างปี พ.ศ. 2536-2540. กรุงเทพฯ : กรมฯ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. กรมสามัญศึกษา. (2539). คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์ การค้าประเวณี การติดยาและสารเสพติด. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เอ็นเอส อินเตอร์พริ้นท์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. กองสารวัตรนักเรียน. (2536). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้สารเสพติดในกลุ่มนักเรียนไทย. กรุงเทพฯ : กรมพลศึกษา กระทรวงฯ.
- กระทรวงสาธารณสุข. กรมการแพทย์. (2537). คู่มือสำหรับประชาชน เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับยาบ้า. กรุงเทพฯ : กระทรวงฯ.
- กระทรวงสาธารณสุข. กรมสุขภาพจิต. (2541 ก.). คู่มือส่งเสริมสุขภาพจิตนักเรียนระดับมัธยมศึกษาสำหรับครู. กรุงเทพฯ : ชูวีเนียร์.
- _____. (2541 ข.). คู่มือกลุ่มบำบัดเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับกลุ่มเสี่ยง. กรุงเทพฯ : สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต.
- _____. (2541 ค.). คู่มือการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ : กรมสุขภาพจิต กรุงเทพฯ.
- _____. (2541 ง.). คู่มือการสอนทักษะชีวิตเพื่อป้องกันเอดส์. กรุงเทพฯ : กรมสุขภาพจิต กระทรวงฯ.
- กระทรวงสาธารณสุข. กรมอนามัย. (2539). "การสอนทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม," ใน โครงการพัฒนาศักยภาพการสอนทักษะชีวิตเพื่อป้องกันสารเสพติด ในสถานศึกษา วันที่ 24-26 กรกฎาคม 2539. หน้า 1. ประจวบคีรีขันธ์ : โรงแรมหัวหินแกรนด์. อัดสำเนา.
- กระทรวงสาธารณสุข และหน่วยงานอื่น. (2538). การสอนทักษะชีวิตเพื่อป้องกันโรคเอดส์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- กัลยา ธรรมคุณ และ ปราณี ภาณุภาส. (2540, สิงหาคม). "ปัจจัยการหายขาดและการติดซ้ำของผู้เสพติดยาบ้าที่เข้ารับการรักษาคือผู้ป่วยในโรงพยาบาลธัญญารักษ์," กรมการแพทย์. 22(8) : 328-336.

- ขวัญเมือง แก้วจำเริญ. (2541). ปัจจัยส่งเสริมพฤติกรรมป้องกันการเสพยาบ้าของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดอ่างทอง. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (สุขศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- เคียวเฮอิ โคโนมา. (1991). ปัญหาการแพร่ระบาดของแอมเฟตามีนในญี่ปุ่น = *Use and Abuse of Amphetamine in Japan*. กองการต่างประเทศและส่วนการพัฒนาระบบข้อมูล สำนักงาน ป.ป.ส. แปลและเรียบเรียง. กรุงเทพฯ : สำนักงาน ป.ป.ส.
- จินดา เตชะศรีนทร์. (2535). "การใช้อยาบ้าในคนขับรถบรรทุกและการศึกษาเปรียบเทียบการตรวจหาแอมเฟตามีนในปัสสาวะของอาสาสมัครที่ได้รับยาต่าง ๆ," ใน ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการลดอุปสงค์ในการใช้ยาเสพติด พ.ศ. 2532-2539. หน้า 123-124. กรุงเทพฯ : กองป้องกันยาเสพติด สำนักงาน ป.ป.ส.
- จุฑา บุรีภักดี. (2527). กระบวนการกลุ่ม (ศึกษา 325). กรุงเทพฯ : วิทยาลัยครูสวนสุนันทา.
- ฉวี สิงหวิไลย์. (2533). สารระเหย. (เอกสารทางวิชาการ). กรุงเทพฯ : กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข.
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2529). ปัญหา ยาเสพติด : การศึกษาและวิเคราะห์ในแง่กฎหมาย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูชุม พุทธิ, คิโยชิ วาดะ และ มาซาโอมิ อิโอ. (1991). ปัญหาการแพร่ระบาดของแอมเฟตามีนในญี่ปุ่น = *Epidemiology of amphetamine abuse in Japan and its social implications*. กองการต่างประเทศและส่วนการพัฒนาระบบข้อมูล สำนักงาน ป.ป.ส. แปลและเรียบเรียง. กรุงเทพฯ : สำนักงาน ป.ป.ส.
- ณัฐพงศ์ พุดกล้า. (2540). การประยุกต์โปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (สุขศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- ทวีศักดิ์ จันมณี. (2536). "การบริหารจัดการเพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดความอ้วน (กลุ่มกระตุ้นระบบประสาทส่วนกลาง)," ใน ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการลดอุปสงค์ในการใช้ยาเสพติด พ.ศ. 2532-2539. หน้า 246-247. กรุงเทพฯ : กองป้องกันยาเสพติด สำนักงาน ป.ป.ส.
- ทศนา เทียนสม. (2515, สิงหาคม-พฤศจิกายน). "กระบวนการเรียนรู้โดยการทำงานกลุ่ม," *ครุศาสตร์*. 1(1) : 5-6.
- ธนวัฒน์ หาพิพัฒน์. (2539). พฤติกรรมการใช้ยาบ้าของนักศึกษา : กรณีศึกษานักศึกษาวิทยาลัยเกษตรกรรมและวิทยาลัยเทคนิคในภาคกลาง สังกัดกรมอาชีวศึกษา. วิทยานิพนธ์ สม.ม. (สังคมวิทยา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

- นงลักษณ์ โดบันลือภพ. (2539). การประยุกต์ทฤษฎีแรงจูงใจในการป้องกันโรคร่วมกับ
แรงสนับสนุนทางสังคมเพื่อป้องกันการฟุ้งยาแอมเฟตามีนของนักเรียน
มัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (สุขศึกษา).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- นพพร พานิชสุข. (2528). อิทธิพลของครอบครัวที่มีผลต่อการใช้จ่ายกระตุ้นประสาทประเภท
แอมเฟตามีนของเด็กวัยรุ่น. วิทยานิพนธ์ สค.ม. (สังคมสงเคราะห์). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- นภาพร พุ่มพฤษ. (2529). ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีผลต่อการพัฒนาความภาคภูมิใจใน
ตนเองของนักเรียนชั้น ม.ศ. 3 โรงเรียนพระนารายณ์ลพบุรี. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.
(มัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- นวนันท์ กิจทวี (2541). ประสิทธิภาพของโปรแกรมเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการ
เสพยาบ้าในนักเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์
วท.ม. (สุขศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
ถ่ายเอกสาร.
- นิตยา โชตินอก. (2538). การประยุกต์แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ เพื่อส่งเสริม
พฤติกรรมป้องกันการโรคอุจจาระร่วงของมารดาในการเลี้ยงดูเด็ก อายุ 2-5 ปี
อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (สุขศึกษา). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- นิตยา เพ็ญศิริินภา. (2538). ผลของการศึกษาเพื่อการสร้างพลังในโปรแกรมป้องกันการ
สูบบุหรี่ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์
ส.ด. (สุขศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- นิพนธ์ แจ้งเอี่ยม. (2518). บุคลิกภาพการแสดงตัว ความเชื่อมั่นในตนเองและความ
ภาคภูมิใจในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานคร และจังหวัด
อุดรดิตถ์. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (มัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- นิรมล เปลี่ยนจรรยา (2530). การใช้กัญชาและสารระเหยของนักเรียนวัยรุ่นในเขตกรุงเทพ-
มหานคร : การรับรู้ทางสังคม. วิทยานิพนธ์ สม.ม. (สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- บรรจง สืบสมาน. (2536). ตำราจิตเวชศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- บัญชา ดาวกระจาย. (2539). พฤติกรรมของผู้ปกครองในการป้องกันสารเสพติดที่มีต่อ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร.
ปริญญาณิพนธ์ กศ.ม. (สุขศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- บานชื่น บุญประเสริฐ. (2534). การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาเพื่อ
พัฒนาความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้แก่นักเรียนตามการรับรู้
ของครูสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (มัธยมศึกษา).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- บุญยง เกี่ยวการค้า. (2534). "วิธีการสุศึกษา," ใน เอกสารการสอนชุดวิชาสุศึกษา
หน่วยที่ 8. หน้า 379. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. (2520). ทศนคติ : การวัด การเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย.
กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. (2523). การสอนสุศึกษา ทฤษฎี และการประยุกต์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนา
พานิช.
- ประสาธ อิศรปริดา. (2523). จิตวิทยาการเรียนรูกับการสอน. กรุงเทพฯ : กราฟฟิคอาร์ต.
- ประเสริฐ ดันสกุล และคณะ. (2538). ยุทธศาสตร์ในการฝึกอบรมทักษะชีวิต : เอดส์ศึกษา
แนวใหม่สำหรับประเทศไทย. (เอกสารประกอบคำสอน). กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
อัดสำเนา.
- เปรมจิต ทศตะ. (2516). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการประมาณค่าตน ลักษณะความ
เป็นผู้นำ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3. ปริญญา
นิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร.
- พยนต์ พันธุ์ศรี. (2535). "นโยบายการแก้ไขปัญหายาเสพติดประเภทวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อ
จิตและประสาทของประเทศไทย ศึกษาเฉพาะกรณีแอมเฟตามีน (ยาบ้า)," ใน
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการลดอุปสงค์ในการใช้ยาเสพติด พ.ศ. 2532-2539.
หน้า 30-31. กรุงเทพฯ : กองป้องกันยาเสพติด สำนักงาน ป.ป.ส.
- พรทิพย์ จิตรธร. (2516). ยาเสพติดให้โทษกับการบำบัดรักษา. วิทยานิพนธ์ สม.ม.
(สังคมวิทยา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- พรรณภัสร์ย์ โสภณสฤษดิ์สุข. (2536). "การดำเนินงานกับผู้มียาแอมเฟตามีนไว้ใน
ครอบครองและการตรวจเพื่อพิสูจน์ยืนยันวัตถุพยาน," ใน ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ
การลดอุปสงค์ในการใช้ยาเสพติด พ.ศ. 2532-2539. หน้า 226-227. กรุงเทพฯ :
กองป้องกันยาเสพติด สำนักงาน ป.ป.ส.

- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2538). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พิมพ์ใจ บุญยัง. (2540). *การเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดนราธิวาส*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (สุขศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- พิศมัย สุขอมรัตน์. (2540). *การประยุกต์โปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (สุขศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- พิศมัย เด่นดวงบริพันธ์. (2539). *การสอนสุขศึกษา*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาวิณี อยู่ประเสริฐ. (2540). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้สารเสพติดของนักเรียนวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (พยาบาลสาธารณสุข). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- มาริสา หะสาเมาะ. (2540). *ประสิทธิผลของการจัดโครงการป้องกันการใช้ยาและสารเสพติดสำหรับนักเรียนวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (สาธารณสุขศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- มาลี ธรรมลิขิตกุล. (2533). *วัยรุ่นกับปัญหาเสพติด*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การค้ำจุนสภา.
- ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์. (2538). *รายงานการประชุมสัมมนาเพื่อหาแนวทางการนำยุทธศาสตร์ทักษะชีวิตมาใช้ในการป้องกันยาเสพติด-การสอนทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการใช้สารเสพติด*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.
- _____. (2539). *หลักและวิธีการสอนทักษะชีวิต*. กรุงเทพฯ : สมาคมสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย.
- ยุพา วงศ์ไชย และคณะ. (2538). *รายงานการประเมินผลเรื่องการประเมินผลการควบคุมป้องกันและแก้ไขการแพร่ระบาดของวัตถุเสพติด (ยาบ้า)*. กรุงเทพฯ : สำนักงานงบประมาณ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- โยธิน แสงวดี และ พิมลพรรณ อิศรภักดี. (2534). "พฤติกรรมความเสี่ยงของพนักงานขับรถลิบล้อต่อการรับและแพร่เชื้อเอดส์," ใน *ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการลดอุปสงค์ในการใช้ยาเสพติด พ.ศ. 2532-2539*. หน้า 110-111. กรุงเทพฯ : กองป้องกันยาเสพติด สำนักงาน ป.ป.ส.

รัตน ดอแก้ว. (2539). ผลของการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันโรคเอดส์ของนักเรียน
อาชีวศึกษา จังหวัดแพร่. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (อนามัยครอบครัว) กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2523). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.

ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. (2531). หลักการวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ : บริษัทศึกษาพร.

วรลักษณ์ ธีรโมกข์. (2537, ตุลาคม). "Amphetamine," ชัยพฤกษ์วิทยาศาสตร์.
41 (929) : 33-35.

วริยา ชุวลิน. (2534). "การรับข่าวสารเกี่ยวกับยาฆ่าจากสื่อมวลชนของพนักงานขับรถ
บริษัท ขนส่ง จำกัด (บ.ข.ส.)," ใน ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการลดอุปสงค์ในการ
ใช้ยาเสพติด พ.ศ. 2532-2539. หน้า 45-47. กรุงเทพฯ : กองป้องกัน
ยาเสพติด สำนักงาน ป.ป.ส.

วัชร ทรัพย์มี. (2528, มิถุนายน-กรกฎาคม). "การส่งเสริมความสุขในวัยต่าง ๆ," แนว.
9(4) : 39.

วาร์ณี ภูริสินสิทธิ์. (2531). รายงานการวิจัยสาเหตุการติดยาเสพติดในวัยรุ่น : ศึกษาเฉพาะ
กรณีเชียงใหม่. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วิจิตร บุญยะโหดระ. (2538). อุบัติภัยใกล้ตัวเรา เล่ม 1. กรุงเทพฯ : ธรรมสาร.

วิชัย โปษยะจินดา. (2534). ยาฆ่า. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิเชียร เกตุสิงห์. (2538, กุมภาพันธ์-มีนาคม). "คำเฉลี่ยกับการแปลความหมาย : เรื่อง
ง่าย ๆ ที่บางครั้งก็พลาดได้," ข่าวสารการวิจัยการศึกษา. 18(3) : 8-11.

วิทย์ เทียงบุรณธรรม. (2531). ตำรายาเสพติด. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

วิทยา นาควัชร. (2534). หมอวิทยาช่วยแก้ปัญหาการเลี้ยงลูกและวัยรุ่น. กรุงเทพฯ :
เพียงพัฒนาพรินติ้ง.

วินิจ เกตุขำ และ คมเพชร ฉัตรศุภกุล. (2522). กระบวนการกลุ่ม (ศึกษา 325).
กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

วิภาพรรณ ผลผลา. (2541). ประสิทธิภาพของโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการ
เรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อป้องกันเอดส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน
สตรีวิทยา 2. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (สุขศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ถ่ายเอกสาร.

- วิลาสินี วิจารณ์บุตร. (2534). "การศึกษาทัศนะของบุคลากรทางการแพทย์ต่อยาฆ่าและ
แนวทางการแก้ไขป้องกัน ศึกษาเฉพาะกรณีโรงพยาบาลรัฐญารักษ์ จังหวัด
ปทุมธานี," ใน ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการลดอุปสงค์ในการใช้ยาเสพติด พ.ศ.
2532-2539. หน้า 92-93. กรุงเทพฯ : กองป้องกันยาเสพติด สำนักงาน ป.ป.ส.
- วุฒิชัย จันทรงค์. (2523). พฤติกรรมการตัดสินใจ. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- แววตา ธนบัตร. (2534). "การศึกษาผลของการสื่อสารรณรงค์ต่อต้านการเสพยาฆ่าที่มี
ต่อเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร," ใน ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการลดอุปสงค์
ในการใช้ยาเสพติด พ.ศ. 2532-2539. กรุงเทพฯ : กองป้องกันยาเสพติด
สำนักงาน ป.ป.ส.
- สนิท สมัครการ และคณะ. (2530). รายงานการวิจัยพฤติกรรมและทัศนคติเกี่ยวกับ
ยาเสพติดของคนหนุ่มสาวไทย. กรุงเทพฯ : คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒน-
บริหารศาสตร์.
- สรุปรายงานการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง สารกระตุ้นประสาทประเภทแอมเฟตามีน (ATS) :
ปัญหาที่ต้องให้ความสนใจเป็นอันดับแรก ณ สำนักงานใหญ่ กรุงนิวยอร์ก ประเทศ
สหรัฐอเมริกา วันที่ 8-10 มิถุนายน พ.ศ. 2541. กรุงเทพฯ : องค์การ
สหประชาชาติ.
- สันทัต เสริมศรี. (2539, มกราคม-มีนาคม). "การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของไทยต่อ
รายงานการใช้ครอบครัเป็นแนวทางพัฒนาภาวะสุขภาพอนามัย," มหาวิทยาลัย
มหิดล. 3(1) : 29-35.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2531). การป้องกันยาเสพติด.
(เอกสารเผยแพร่). กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ. อัดสำเนา.
- _____. (2535). รูปแบบกิจกรรมสนับสนุนการจัดการศึกษาเพื่อป้องกันสิ่งเสพติดใน
โรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : กองป้องกันยาเสพติด
สำนักงานฯ.
- _____. (2537 ก). สภาพปัญหาการระบาดของยาฆ่าในประเทศไทย. กรุงเทพฯ :
กองบำบัดรักษา สำนักงานฯ.
- _____. (2537 ข). สรุปการดำเนินงานด้านการป้องกันยาเสพติด. (เอกสารประกอบ
การประชุม). กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ. อัดสำเนา.
- _____. (2537 ค). สรุปการระบาดของยาฆ่าในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : กองบำบัด
รักษา สำนักงานฯ.
- _____. (2538). สภาพปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ :
สำนักงานฯ.
- _____. (2539). ข้อมูลผู้เข้ารับการบำบัดรักษา ปี ปฏิทิน 2539. กรุงเทพฯ : สำนัก
พัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สำนักงานฯ.
- _____. (2540 ก). ข้อมูลนักเรียนที่เข้ารับการบำบัดรักษายาเสพติด. กรุงเทพฯ :
สำนักงานฯ.
- _____. (2540 ข). ข้อมูลผู้เข้ารับการบำบัดรักษา ปีปฏิทิน 2540. กรุงเทพฯ :
สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สำนักงานฯ.

- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2540 ค). แนวคิดทักษะชีวิตเพื่อ
การป้องกันยาเสพติด. กรุงเทพฯ ; กองป้องกันยาเสพติด สำนักงานฯ.
- _____. (ม.ป.ป.) บทความพิเศษเรื่อง แอมเฟตามีน (ยาบ้า). (เอกสารเผยแพร่).
กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ. อัดสำเนา.
- สุขุมล เกษมสุข. (2535). การสอนทักษะทางสังคมในชั้นประถมศึกษา. กรุงเทพฯ :
ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร.
- สุจริต เพียรชอบ. (2516). การอภิปราย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ครุสภา.
- สุชา จันทน์เอม และ สุรางค์ จันทน์เอม. (2516). จิตวิทยาวัยรุ่น. พิมพ์ครั้งที่ 3.
กรุงเทพฯ : แพร์พิทยา.
- สุชา จันทน์เอม. (2538). จิตวิทยาวัยรุ่น. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สุชาติ โสมประยูร. (2525). การสอนสุขศึกษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สุชิน สงวนบุญศิริ. (2532). ความรู้และความตระหนักเกี่ยวกับกฎหมาย สิ่งแวดล้อม
ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในภาคตะวันออก. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (สิ่งแวดล้อมศึกษา).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- สุทนต์ ศรีไสย์. (2538). หลักการจัดสัมมนาการศึกษา. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุทธิสารณ์ วัฒนมะโน. (2540). การประยุกต์โปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันโรคเอดส์ของ
นักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดปราจีนบุรี. วิทยานิพนธ์ วท.ม(สุขศึกษา)
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- สุพัฒน์ ธีรเวชเจริญชัย. (2532). ยาและสิ่งเสพติดให้โทษ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สุภาวดี ดาวดี. (2537). ศึกษาความตระหนักในตนเองของพยาบาลและพฤติกรรมกา
ดูแลผู้ป่วย ระยะสุดท้าย. วิทยานิพนธ์ พย.ม. (การพยาบาลผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- สุมาลี อุดมผล. (2537). ผลของการฝึกพฤติกรรมการแสดงออกอย่างเหมาะสมตาม
โปรแกรมของเซลล์ต่อพฤติกรรมแสดงออกอย่างเหมาะสมของนักศึกษาพยาบาล
ชั้นปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (จิตวิทยา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สุพล ปธานวนิช. (2536). "การพัฒนาเครื่องมือมาตรฐานสำหรับการประเมินผลโครงการ
เผยแพร่เพื่อการป้องกันยาเสพติด (ฐานชุมชน)." ใน ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการ
ลดอุปสงค์ในการใช้ยาเสพติด พ.ศ. 2532-2539. หน้า 103-104. กรุงเทพฯ :
กองป้องกันยาเสพติด สำนักงาน ป.ป.ส.

- สุรีย์ จันทรโมลี. (2525). *วิธีการให้สุขศึกษา*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสุขศึกษา
คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อนันต์ เมนะรุจิ และคณะ. (2540, กรกฎาคม). "ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้สารเสพติด
ของนักเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ปี 2539," *กรมการ
แพทย์*. 22(7) : 261-269.
- อภิวัน อินทร. (2537). "สภาพบังคับทางอาญาต่อผู้เสพยากลุ่มแอมเฟตามีนในขณะขับขี
ยานพาหนะ," ใน *ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการลดอุปสงค์ในการใช้ยาเสพติด พ.ศ.
2532-2539*. หน้า 223-225. กรุงเทพฯ : กองป้องกันยาเสพติด สำนักงาน
ป.ป.ส.
- อรรรรณ หุ่นดี. (2529). *ยาและสิ่งเสพติดให้โทษ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรบัณฑิต.
- อรอนงค์ หงษ์ชุมแพ. (2538). *ความรู้เกี่ยวกับยาบ้าและการป้องกันตนเองจากการเสพยา
บ้าของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์.
วิทยานิพนธ์ ส.ม. เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
ถ่ายเอกสาร.*
- อุทัยศรี แสงคล้าย. (2539). *การศึกษาความคิดเห็นของครูต่อการป้องกันแก้ไขปัญหายา
แอมเฟตามีน (ยาบ้า) ในโรงเรียนมัธยมศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนมัธยมศึกษา
ในจังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ สค.ม. (สังคมสงเคราะห์). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.*
- อุไร มั่นหมั่น. (2539). *ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียนมัธยมศึกษา
ปีที่ 3 : ศึกษากรณีจังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ พย.ม. (พัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.*
- อิโรชิ ชูมากิ. (1991). *ปัญหาการแพร่ระบาดของแอมเฟตามีนในญี่ปุ่น = Amphetamine
abuse in Japan*. กองการต่างประเทศและส่วนการพัฒนาระบบข้อมูล สำนักงาน
ป.ป.ส. แปลและเรียบเรียง. กรุงเทพฯ : สำนักงาน ป.ป.ส.
- Achison, Thomas J. & Hill, Winston W. (1978). *Management Today : Managing Work
in Organization*. Orlando, F.L. : Harcourt Brace Jovanovich.
- Barker, Larry L. et al. (1991). *Group in process : an introduction to small group
communication*. Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall.
- Bloom, Benjamin S., et al. (1971). *Handbook on Formative and Summative Evaluation
of Student Learning*. New York : McGraw-Hill.
- Botvin, G. J. & Eng, A. (1980, April). "A Comprehensive School-based Smoking
Prevention Program," *Journal of School Health*. 50(4) : 209-213.

- Botvin, G.J. et al. (1984, November). "Prevention of Alcohol Misuse Through the Development of Personal and Social Competence : A Pilot Study," *Journal of Studies on Alcohol*. 45(6) : 550-552.
- Botvin, G.J. et al. (1995, April). "Long-term follow-up result of a randomized drug abuse prevention trial in a white middle-class population," *Journal of Behavioral Medicine*. 273(14) : 1106-1112.
- Branden, N. (1981). *The Psychology of Self-esteem*. 15th ed. New York : Bantom Books.
- Coopersmith, S. (1981). *The Antecedents of Self-esteem*. 2nd ed. California : Consulting Psychologists Press.
- _____. (1984). *Self-esteem Inventories*. San Francisco : Consulting Psychologists Press.
- Crow, L.D. & Crow, A. (1965). *Organization and Conduct of Guidance Services*. New York : David Mckay.
- Doi, Dilorenzo. (1993). *An evaluation of a tobacco use education-prevention program*. Department of Psychology.
- Dusek, Jerome B. (1987). *Adolescent Development and Behavior*. New Jersey : Prentice-Hall.
- Eiser, C., Eiser, J. & Bocker, M. (1988, November). "Teachers' evaluations of a life-skills approach to drugs education," *Educational Research*. 30(3) : 202-210.
- Emery, E.M. et al. (1993, May). "The relationship between youth substance use and area-specific self-esteem," *Journal School Health*. 63(5) : 224-225.
- Fledman, R.S. (1992). *Elements of Psychology*. New York : McGraw-Hill.
- Gilchrist, L.D., Schinke, S.P. & Maxwell, J.S. (1987, Winter/Spring/1987, Summer). "Life Skills Counseling for Preventing Problems in Adolescence," *Journal of Social Service Research*. 10(2-4) : 73-84.
- Gore, William J. & Dyson, J.W. (1964). *The Making of Decision : A Reading in Administrative Behavior*. New York : The Free Press of Glencoe, Collier of MacMillan.
- Hall, W. & Hando, J. (1994, July). "Route of administration and adverse effects of amphetamine use among young adults in Sydney, Australia," *Drug and Alcohol Review*. 13(3) : 277-284.
- Hamachek, D.E. (1978). *Encounters with the self*. 2nd ed. Rinechart and Winston : Holt.

- Kerlinger, Fred N. (1986). *Foundations of Behavioral Research*. 3rd ed. Rinehart and Winston : Holt.
- Kirkham, M.A. & Schilling II, R.F. (1989, April). "Life Skill Training with mothers of Handicapped Children," *Journal of Social Service Research*.
- Koffka, K. (1978). *Encyclopedia of the Social Science*. Vol. 3-4. New York : Macmillan.
- Kontula, Osmo. (1995, June). "The prevalence of drug use with reference to problem use in Finland," *International Journal of the Addictions*. 30(8) : 1053-1066.
- Marram, G.C. (1978). *The Group Approach in Nursing Practice*. 2nd ed. St. Louis : The C.V. Mosby.
- Maslow, Abraham M. (1970). *Motivation and Personality*. 2nd ed. New York : Harper & Row.
- Maymon, T. (1984). *Health Education*. Atlanta : Georgia State University.
- Meisenhelder, J.B. (1985, October). "Self-esteem : a closer look at clinical intervention," *International Journal Nursing Studies*. 22(2) : 127-155.
- Patterson, J. (1980). *Teaching Personalized Decision Making*. San Jose : Santa Clara Country K-12 Career Education Consortium.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and adolescent self-image*. New Jersey : Princeton University.
- Ross, A.O. (1992). *The Sense of Self : Research and Theory*. New York : Springer.
- Ross, J. & Cohen, J. (1994, December). "The use of benzodiazepines among regular amphetamine users," *Addiction*. 89(12) : 1683-1690.
- Sallis, F. et al. (1990, October). "Assessing Skill of Refusing Cigarettes and Smokeless Tobacco," *Journal of Behavioral Medicine*. 13(5) : 489-503.
- Sasse, Counnie R. (1978). *Person to Person*. Chas A. Bumnett.
- Schuster, C.R. & Kilbey, M.M. (1992). *Behavioral Factors Affecting Health Public Health & Preventive Medicine*. New Jersey : Prentice-Hall.
- Scott, William A. & Micheal Werthimer. (1962). *Introduction to Psychological Research*. 4th ed. New York : John Wiley and Sons.
- Steinberg, Laurence D. (1993). *Adolescence*. 3rd ed. International Edition : McGraw-Hill.
- Taft, L.B. (1985, October). "Self-esteem in later life : a nursing perspective," *Advance in Nursing Science*. 8(9) : 77-84.
- Terry, George. R. (1964). *Principle of Management*. Homewood, Illinois : Richard D Irwin.
- WHO. (1994). *Life Skills Education for Children and Adolescents in School*. Geneva : WHO.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้เชี่ยวชาญ

รายนามผู้เชี่ยวชาญ

1. พันตำรวจเอก นายแพทย์ สันชัย วสุนธรา	นายแพทย์เอก (สบ 4) งานจิตเวชและ
ยาเสพติด โรงพยาบาลตำรวจ
2. รองศาสตราจารย์ ดร. สุรีย์ จันทระโมลี	ภาควิชาสุศึกษาและพฤติกรรมศาสตร์
คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหิดล
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เอ็มอัชฌา วัฒนบุรานนท์	ภาควิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. อาจารย์มณีรัตน์ ชีระวิวัฒน์	ภาควิชาสุศึกษาและพฤติกรรมศาสตร์
คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหิดล
5. อาจารย์เรวดี ชีระราช	อาจารย์ประจำห้องพยาบาล
โรงเรียนมัธยมวัดธาตุทอง

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์

ที่ ทม 1007/ ๙133

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

3 สิงหาคม 2542

เรื่อง ขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนกุนนทีรุทธธารามวิทาศคม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย ร.ต.อ.หญิงสุชาติ รัชชถศการสกุล นิสิตปริญญาโท วิชาเอกสุศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "โครงการการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร" โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์วินัส ปัทมภาสพงษ์ และ รองศาสตราจารย์นิภา ศรีไพโรจน์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำวิทยานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขออนุญาตให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 100 คน ตอบแบบสอบถามโครงการการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนสิงหาคม 2542

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้โปรดพิจารณาให้ ร.ต.อ.หญิงสุชาติ รัชชถศการสกุล ได้เก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร. 258-4119

ที่ ทบ 1007/ 5644

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๔ ตุลาคม 2542

เรื่อง ขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมวัดธาตุทอง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย ร.ต.อ.หญิงสุชาติ ชัยสงครามสกุล นิติระดับปริญญาโท วิชาเอกสุศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "โครงการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์วินัส บัณฑิตพงษ์ และ รองศาสตราจารย์นิภา ศรีจันทร์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำวิทยานิพนธ์ ในการนี้ นิติมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขออนุญาตทดลองแผนการสอน และให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 50 คน ตอบแบบสอบถามโครงการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม 2542

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้รับพิจารณาให้ ร.ต.อ.หญิงสุชาติ ชัยสงครามสกุล ได้เก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 258-4119, 664-1000 ต่อ 5644, 5646

โทรสาร. 258-4119

ที่ ทบ 1007/ 5633

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๑ ตุลาคม 2542

เรื่อง ขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนประชากรานุรักษ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย ร.ต.อ.หญิงสุกฤดี รัชตงการสกุล นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกสุศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "โครงการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์วินัส บัณฑาสพงษ์ และ รองศาสตราจารย์ภา สรีไพโรจน์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำวิทยานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล เพื่อการวิจัย โดยขออนุญาตให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 50 คน ตอบแบบสอบถามโครงการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม 2542

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้โปรดพิจารณาให้ ร.ต.อ.หญิงสุกฤดี รัชตงการสกุล ได้เก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร. เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 258-4119, 664-1000 ต่อ 5644, 5646

โทรสาร. 258-4119

ที่ ทม 1007/ 4095

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๑๖ กรกฎาคม 2542

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน คณบดีคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย ร.ต.อ.หญิงสุษณดี รัชตถการสกุล นิสิตปริญญาโท วิชาเอกสุขศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการเสพยาบ้าในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์วินัส ปัทมภาสพงษ์ และ รองศาสตราจารย์นิภา ศรีไพโรจน์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำวิทยานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ ดร.เอมอัมมา วิลณบุรานนท์ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัย

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ ร.ต.อ.หญิงสุษณดี รัชตถการสกุล ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร. 258-4119

ที่ ทม 1007/ 4011

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๒1 กรกฎาคม 2542

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน คณบดีคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย ร.ต.อ.หญิงสุชาติ รัชตงการสกุล นิสิตปริญญาโท วิชาเอกสุขภาพ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กำลังดำเนินการทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง "โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการเสพยาบ้า ในนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์วินัส ปัทมภาสพงษ์ และ รองศาสตราจารย์ภา ศรีไพโรจน์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ รองศาสตราจารย์ ดร.สุรีย์ จันทรมลี และ อาจารย์มณีรัตน์ ชีระวิวัฒน์ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัย

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ ร.ต.อ.หญิงสุชาติ รัชตงการสกุล ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา "จะขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร. 258-4119

ที่ ทม 1007/ 4043

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๒ | กรกฎาคม 2542

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้บังคับการโรงพยาบาลตำรวจ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย ร.ต.อ.หญิงสุชฤดี รัชตฤงคารสกุล นิสิตปริญญาโท วิชาเอกสุขศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการเสพยาบ้า ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์วินัส บัณฑาสพงษ์ และ รองศาสตราจารย์นิภา ศรีไพโรจน์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำวิทยานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ พ.ต.อ.สันชัย วสุนธรา เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัย

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ ร.ต.อ.หญิงสุชฤดี รัชตฤงคารสกุล ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร. เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร. 258-4119

ที่ ทม 1007/ 40๖1

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๒๐ กรกฎาคม 2542

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมวัดธาตุทอง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย ร.ต.อ.หญิงสุชาติ ธัชศฤงคารสกุล นิสิตปริญญาโท วิชาเอกสุศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "โครงการการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์วินัส บัณฑาสพงษ์ และ รองศาสตราจารย์นิภา ศรีไพโรจน์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำวิทยานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ อาจารย์เรวดี ชีรธรรเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ ร.ต.อ.หญิงสุชาติ ธัชศฤงคารสกุล ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร. เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร. 258-4119

ภาคผนวก ค

แผนการจัดกิจกรรมตามโปรแกรมการเสริมสร้างเพื่อป้องกัน
การเสพยาบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

แผนการจัดกิจกรรมเรื่อง “นี่...ตัวฉันเอง” สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

จุดประสงค์การเรียนรู้	นักเรียนสามารถบอกตนเองได้ถึงข้อดี ข้อบกพร่องของตนเอง บอกประโยชน์ของการตระหนักในข้อดี และข้อบกพร่องของตนเอง รวมทั้งสามารถบอกถึงแนวทางการเสริมสร้างคุณค่าของตนเองและสังคมได้
สาระสำคัญ	การรู้จักจุดเด่นและจุดด้อยของตนเอง รวมทั้งการยอมรับข้อบกพร่องจากจุดด้อยนั้น ๆ ได้ และพร้อมที่จะหาทางปรับปรุงแก้ไข สามารถมีส่วนช่วยสร้างสรรค์สังคม สร้างคุณค่าให้กับสังคมได้ จะทำให้นักเรียนมีความสุข ปราศจากปมด้อย ที่ทำให้เกิดความทุกข์ใจ เกิดความตระหนักในคุณค่าของตนเอง ก็จะยอมรับนับถือตนเองคิดว่าตนเองมีค่าต่อครอบครัว เพื่อน โรงเรียน และสังคม สามารถควบคุมตนเองให้พ้นจากการเสพติดได้
เวลา	50 นาที

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

องค์ประกอบการเรียนรู้/กลุ่ม	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	เนื้อหา/สื่อ
<u>ขั้นสร้างความรู้สึก</u>		
ประสบการณ์	-นำเข้าสู่บทเรียน	
-กลุ่มใหญ่ (10 นาที)	-สร้างความรู้สึกโดยครูเปิดเทป คาสเซตเรื่อง “คุณค่าของความเป็นคน” -เปิดเผยตนเองโดยครูสอบถาม ความรู้สึกของนักเรียน รวบรวม ความคิดเห็นของนักเรียนโดย ไม่ต้องสรุป	-สั้ม 1 ผล -เทปคาสเซตเรื่อง “คุณค่าของความเป็นคน”

องค์ประกอบการเรียนรู้/กลุ่ม	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	เนื้อหา/สื่อ
ขั้นจัดระบบความคิด/		
ความเชื่อ		
สะท้อนฯ/อภิปราย -จับคู่ (15 นาที)	-มอบหมายงานให้นักเรียนแต่ละ กลุ่ม อภิปรายตามประเด็นใน ใบงาน -ให้นักเรียนที่กล้าเปิดเผยตัวเอง แสดงผลการวิเคราะห์ ข้อดี- ข้อบกพร่องให้เพื่อน ๆ ฟัง	-ใบงาน
ความคิดรวบยอด -กลุ่มใหญ่ (15 นาที)	-นักเรียนร่วมกันสรุปประเด็น ตามใบชี้แจง 1/ครูนำอภิปราย เพื่อให้ได้ข้อสรุปตามแนวคิดที่ ควรได้	-ใบความรู้สำหรับครู “แนวคิดที่ควรได้” -ใบชี้แจง 1
ประยุกต์แนวคิด -กลุ่มย่อย (10 นาที)	-ให้นักเรียนเขียน “วิธีการ สร้างคุณค่าให้สังคม สร้างสรรค์ สังคม มีอะไรบ้าง”	-ใบชี้แจง 2

ขั้นสร้างความรู้สึกร่วม

1. นำเข้าสู่บทเรียน โดยครูยกตัวอย่างโดยการนำผลสัมฤทธิ์ให้นักเรียนดูและถามว่าเราจะกินสัมฤทธิ์ผลได้หรือไม่ (โดยไม่ปอกเปลือกและเอาเมล็ดออก)

2. เปรียบเทียบคนกับผลสัมฤทธิ์ คนมีทั้งส่วนดี (เหมือนสัมฤทธิ์ที่กินได้) และส่วนเสียหรือข้อบกพร่อง (เหมือนส่วนที่กินไม่ได้) ให้เห็นว่าชีวิตจำเป็นต้องแบกรับทั้งส่วนดีและส่วนเสียของตนไว้ ซึ่งแตกต่างจากผลสัมฤทธิ์ที่เราเลือก ส่วนที่กินได้และทั้งส่วนที่กินไม่ได้ไป เราจึงควรพิจารณาข้อดี-ข้อบกพร่องของตนเอง เพื่อจะได้ช่วยให้เราอยู่กับสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นได้อย่างมีความสุข

3. สร้างความรู้สึกร่วมโดยครูเปิดเทปคาสเซต เรื่อง “คุณค่าของความเป็นคน” ให้นักเรียนฟัง เป็นการยกตัวอย่างบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิตจากจุดด้อยของตนเอง

4. ให้นักเรียนเปิดเผยความรู้สึกโดยครูเป็นผู้สุ่มถาม และรวบรวมความคิดเห็นโดยไม่ต้องสรุป

ขั้นจัดระบบความคิดความเชื่อ

1. ให้นักเรียนจับคู่กัน กลุ่มละ 2 คน แจกใบงานให้นักเรียน สํารวจตนเองและเพื่อน อภิปรายเพื่อให้ได้ข้อสรุปตามประเด็น (โดยใช้เวลา 15 นาที) ต่อไปนี้
 - 1) ให้นักเรียนวิเคราะห์ตนเองและเพื่อนว่ามีส่วนดีและส่วนบกพร่องอะไร
 - 2) ให้นักเรียนพิจารณาว่าตนเองเคยปรับปรุงหรือพัฒนาส่วนบกพร่องของตนเองบ้างหรือไม่ ทำอย่างไร กรณีที่ไม่เคย นักเรียนจะหาแนวทางปรับปรุงอย่างไร
 - 3) ให้นักเรียนพิจารณาว่า เพื่อนเคยแนะนำ ให้เราแก้ไขข้อบกพร่องบ้างหรือไม่ ทำอย่างไร
2. ให้นักเรียนที่กล้าเปิดเผยตัวเองได้แสดงผลการวิเคราะห์ และแนวทางการปรับปรุงส่วนบกพร่องของตนเองให้เพื่อน ๆ ฟัง
3. นักเรียนร่วมกันสรุปถึงประโยชน์หรือผลดีของการรู้จักตนเองว่ามีส่วนดี ส่วนบกพร่องอย่างไรบ้างและแนวทางการเสริมสร้างคุณค่าของตนเองและสังคม เพื่อนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอด
4. ประยุกต์แนวคิด โดยให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 4-5 คน แจกใบชี้แจงให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายเพื่อให้ได้ข้อสรุปตามประเด็นดังนี้ “วิธีการสร้างคุณค่าให้กับสังคม สร้างสรรค์สังคม มีอะไรบ้าง”
5. ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายและเขียนสรุปตามประเด็น เป็นรายงานส่งครู

สื่อการเรียนรู้การสอน

1. เทปคาสเซต เรื่อง “คุณค่าของความเป็นคน”
2. ใบงาน
3. ใบชี้แจง
4. ใบความรู้สำหรับครู “แนวคิดที่ควรได้”

การประเมินผล

1. สังเกตความสนใจและความรู้สึกละเอียดของนักเรียน
2. สังเกตการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในกลุ่ม
3. จากการรายงานผลงานกลุ่ม

กิจกรรมเสนอแนะ

1. ให้นักเรียนช่วยกันจัดบอร์ด “ข้อดีของฉัน”
2. ให้นักเรียนช่วยกันจัดทำมุม “เพื่อคนดี” โดยช่วยกันค้นหาสิ่งดี ๆ ของเพื่อนในชั้น แล้วเขียนบรรยายสั้น ๆ นำมาติดบอร์ดหน้าชั้น เพื่อยกย่องคนที่ทำความดี ควรมีการเปลี่ยนบอร์ดทุกเดือน
3. ให้นักเรียนรวมตัวกันในลักษณะกลุ่ม จัดทำกิจกรรม สร้างสรรค์สังคม

ใบงาน (แผนการจัดกิจกรรมเรื่อง “นี่...ตัวฉันเอง”)			
ให้นักเรียนจับคู่กัน (กลุ่มละ 2 คน) ร่วมกันอภิปรายเพื่อให้ได้ข้อสรุปตามประเด็นต่อไปนี้ โดยใช้เวลา 15 นาที			
1. ให้นักเรียนวิเคราะห์ตนเองและเพื่อนว่ามีส่วนดีและส่วนบกพร่องอะไร 2. ให้นักเรียนพิจารณาว่าตนเองเคยปรับปรุงหรือพัฒนาส่วนบกพร่องของตนเองบ้างหรือไม่ ทำอย่างไร กรณีที่ไม่เคย นักเรียนจะหาแนวทางปรับปรุงอย่างไร 3. ให้นักเรียนพิจารณาว่าเพื่อนเคยแนะนำให้เราแก้ไขข้อบกพร่องบ้างหรือไม่ ทำอย่างไร			
ข้อดี	ข้อบกพร่อง	การแก้ไขข้อบกพร่อง โดยตนเอง	การแก้ไขข้อบกพร่อง ที่เพื่อนแนะนำ
1.	1.	1.	1.
.....			
.....			
2.	2.	2.	2.
.....			
.....			
3.	3.	3.	3.
.....			
.....			
4.	4.	4.	4.
.....			
.....			

ใบชี้แจง 1

(แผนการจัดกิจกรรม เรื่อง “นี่...ตัวฉันเอง”)

ให้นักเรียน (กลุ่มใหญ่) ร่วมกันอภิปราย เพื่อให้ได้ข้อสรุปตามประเด็นต่อไปนี้ (ใช้เวลา 15 นาที)

1. ประโยชน์หรือผลดีของการวิเคราะห์ข้อดี ข้อบกพร่อง ของตนเอง
2. แนวทางการเสริมสร้างคุณค่าของตนเองและสังคม

ใบชี้แจง 2

(แผนการจัดกิจกรรม เรื่อง “นี่...ตัวฉันเอง”)

ให้นักเรียนรวมกลุ่มเพื่อน 5 คน ร่วมกันอภิปราย เพื่อให้ได้ข้อสรุปตามประเด็นต่อไปนี้ โดยใช้เวลา 10 นาที แล้วเขียนเป็นรายงานส่งครู

“วิธีการสร้างคุณค่าให้กับสังคม สร้างสรรค์สังคม มีอะไรบ้าง”

ใบความรู้สำหรับครู “แนวคิดที่ควรได้”

(แผนการจัดกิจกรรม เรื่อง “นี่...ตัวฉันเอง”)

แนวคิดที่ควรได้

มนุษย์ทุกคนไม่มีความสมบูรณ์พร้อมไปทุกด้าน อาจมีส่วนดีและส่วนด้อยในตนเอง ทั้งด้านลักษณะนิสัยใจคอหรือสภาพแวดล้อม และโอกาสต่าง ๆ ในชีวิต หากบุคคลรู้จักนำจุดเด่นที่มีอยู่มาใช้ในทางที่ถูกและปรับปรุงพัฒนาจุดด้อย จะทำให้เกิดความสุขในชีวิต แต่ถ้าหากมองจุดด้อยนั้นเหมือนอุปสรรคขวากหนาม เป็นปมด้อยที่น่าอับอาย ไม่ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ย่อมทำให้เกิดความเครียด วิตกกังวล อันนำไปสู่ความทุกข์ใจ ก็ให้นักเรียนพยายามมองจุดด้อยในทางที่ดี เช่น ถ้าเราดีไปหมดอาจทำให้เราหลงตนเองและไม่มีโอกาสพัฒนาตนเองก็ได้ ดังนั้นคุณค่าของความเป็นคน จึงอยู่ที่การกระทำดี มีประโยชน์ สร้างสรรค์ต่อสังคม

คุณค่าของความเป็นคน

สมาน เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนทรายทองวิทยา จังหวัดร้อยเอ็ด ครอบครัวของสมานมีฐานะค่อนข้างยากจน สมานมีพี่น้องทั้งหมด 6 คน ตัวเขาเป็นคนที่ 5 สมานยังมีน้องเล็ก ๆ อีก 1 คน อายุเพียง 2 ขวบเศษ พี่ ๆ ของสมานเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ กันหมด บางคนแต่งงานมีครอบครัวและแยกออกไปอยู่ตามลำพัง โดยที่สมานต้องทำหน้าที่ทั้งดูแลแม่ที่ป่วยเป็นโรคอัมพาต และต้องเลี้ยงน้องที่ยังเล็กอยู่ พ่อของสมานรับจ้างตัดฟัน มีรายได้เพียงเล็กน้อย ไม่เพียงพอค่าใช้จ่ายในบ้าน แต่สมานก็ยังแบ่งเวลาในช่วงเย็นหลังเลิกเรียน มารับจ้างล้างจานที่ตลาดโต้รุ่งแห่งหนึ่งใกล้บ้าน เพื่อนำรายได้มาจุนเจือครอบครัวอีกทางหนึ่ง ถึงแม้ครอบครัวของสมานจะยากจน แต่สมานไม่เคยแม้แต่จะคิดหาเงินในทางที่ผิดกฎหมาย หรือผิดศีลธรรม พ่อและแม่ของเขาพร่ำสอนให้สมานเป็นคนที่มีมานะ อดทน ซื่อสัตย์สุจริต และพอใจในสิ่งที่ครอบครัวมีอยู่

วันหนึ่งขณะที่สมานกำลังเดินทางไปโรงเรียน ใกล้จะถึงประตูทางเข้าหน้าโรงเรียน สมานพบกระเป๋าสีดำใบหนึ่งตกอยู่ เขาหยิบขึ้นมาและเปิดกระเป๋าดู พบว่า มีเงินหลายพันบาท สมานรีบนำไปให้ครูประจำชั้น และเล่าเรื่องราวให้ฟัง ครูชมเชยสมานและรายงานให้ผู้อำนวยการโรงเรียนทราบ ต่อมาทราบว่ากระเป๋านั้นเป็นของผู้ปกครองนักเรียนรายหนึ่งที่มาติดต่อราชการ ภายหลังผู้ปกครองนักเรียนรายนี้ ได้ทำหนังสือชมเชยมายังโรงเรียนและมอบเงินรางวัลจำนวนหนึ่งให้กับสมาน ผู้อำนวยการโรงเรียนกล่าวยกย่องในการกระทำดีของสมาน ต่อหน้านักเรียนทั้งโรงเรียนบริเวณหน้าเสาธง และให้เป็นนักเรียนตัวอย่างกับนักเรียนคนอื่น ๆ รวมทั้งให้สมานได้รับทุนการศึกษาจากโรงเรียน ตลอดทุกภาคการศึกษา จนกว่าจะจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สมานภาคภูมิใจเป็นอย่างมาก และคิดอยู่เสมอว่าจะตั้งใจเรียนหนังสือ ทำหน้าที่เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่และเป็นคนดีของสังคมตลอดไป...

แผนการจัดกิจกรรมเรื่อง “มหันตภัยยาบ้า” สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

จุดประสงค์การเรียนรู้	นักเรียนเกิดความตระหนักในโทษ พิษภัย ผลกระทบของการเสพยาบ้าและตระหนักว่ายาบ้าเป็นปัญหาใกล้ตัว หากนักเรียนประมาทจะมีโอกาสเข้าสู่ปัญหานี้ได้โดยไม่ได้ตั้งใจ
สาระสำคัญ	ยาบ้าเป็นยาเสพติด ประเภทยากระตุ้นประสาทที่กำลังแพร่ระบาดอย่างรวดเร็ว และเพิ่มปริมาณมากขึ้นทุกวัน ยาบ้ามีโทษพิษภัยและก่อให้เกิดปัญหา ตลอดจนส่งผลกระทบต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ พวกเราควรช่วยกันหาทางป้องกันการแพร่ระบาดดังกล่าว
เวลา	50 นาที

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

องค์ประกอบการเรียนรู้/กลุ่ม	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	เนื้อหา/สื่อ
<u>ขั้นสร้างความรู้สึก</u>		
ประสบการณ์	-นำเข้าสู่บทเรียน	
-กลุ่มใหญ่ (10 นาที)	-เปิดเทปคลาสเซทเรื่อง “แม่ที่เสียลูกไปแล้ว” -เปิดเผยความรู้สึกโดย ครูเป็นผู้สอบถามความรู้สึกของนักเรียน รวบรวมความคิดเห็นโดยไม่ต้องสรุป	-เทปคลาสเซทเรื่อง “แม่ที่เสียลูกไปแล้ว”
<u>ขั้นจัดระบบความคิด/ความเชื่อ/</u>	-ให้แต่ละกลุ่มระดมความคิดเห็น	-ใบงาน
สะท้อนฯ/อภิปราย	-อภิปรายตามใบงาน	
-กลุ่มย่อย (15 นาที)	-สุ่มให้รายงานที่ละกลุ่ม ครูนำอภิปรายเพื่อให้ได้ข้อสรุป	
-กลุ่มใหญ่ (15 นาที)	-สรุปกลุ่มใหญ่	
ประยุกต์แนวคิด	-อภิปราย “หากนักเรียนมีเพื่อนที่สงสัยว่าจะติดยาบ้า จะอธิบายให้เพื่อนหยุดพฤติกรรมนั้นอย่างไร”	-ใบชี้แจง
-กลุ่มย่อย (10 นาที)	ให้เขียนรายงานส่งครู	

ขั้นสร้างความรู้สึก

1. นำเข้าสู่บทเรียนโดยครูชักชวนนักเรียนคุยถึงเรื่องปัญหาวัยรุ่นในสังคมปัจจุบัน ยกตัวอย่างดารานักแสดงวัยรุ่นที่ติดยาเสพติดหรือมีส่วนพัวพันกับยาเสพติด
2. สร้างความรู้สึกโดยครูเปิดเทปคาสเซต เรื่อง “แม่ที่เสียลูกไปแล้ว” ให้นักเรียนฟัง
3. ให้นักเรียนเปิดเผยความรู้สึก โดยครูเป็นผู้สอบถาม โดยสุ่มถาม และรวบรวมความคิดเห็นโดยไม่ต้องสรุป

ขั้นจัดระบบความคิดความเชื่อ

1. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มย่อย กลุ่มละ 6 คน แจกใบงานให้นักเรียนระดมความคิดเห็นอภิปรายเพื่อให้ได้ข้อสรุปกลุ่มละ 1 ประเด็น โดยใช้เวลา 15 นาที โดยแต่ละกลุ่มอภิปรายในประเด็นต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1, 2	ก. ผลที่เกิดจากการใช้ยาบ้ามีอะไรบ้าง
	ข. ผลที่เกิดจากการใช้ยาบ้าเกินขนาดมีอะไรบ้าง
กลุ่มที่ 3, 4	ถ้าหากใจไม่เสพยาบ้า จะเกิดเหตุการณ์อะไรได้บ้าง
กลุ่มที่ 5, 6	ถ้าหากใจไม่ตาย อาจเกิดเหตุการณ์อะไรได้บ้าง (ใจจะทำอะไร)
กลุ่มที่ 7, 8	ถ้านักเรียนเป็นเพื่อนที่เล่นฟุตบอลกับใจ นักเรียนจะมีวิธีปฏิบัติต่อใจอย่างไร
2. ให้ตัวแทนกลุ่มเสนอผลงานหน้าชั้น โดยเสนอทีละประเด็น เช่น ประเด็นที่ 1 จบแล้วครูนำอภิปรายเพื่อหาข้อสรุป
3. นักเรียนร่วมกันสรุปเพื่อนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอด โดยครูเพิ่มเติมแนวคิดที่ได้จากกิจกรรม (นำมาจากสาระสำคัญ)
4. ประยุกต์แนวคิดโดยให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 4-5 คน แจกใบชี้แจงให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายเพื่อให้ได้ข้อสรุปตามประเด็นดังนี้ “หากนักเรียนมีเพื่อนที่สงสัยว่าจะติดยาบ้าจะอธิบายให้เพื่อนหยุดพฤติกรรมนั้นอย่างไร”
5. ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายและเขียนข้อสรุปตามประเด็นเป็นรายงานส่งครู

สื่อการเรียนการสอน

1. เทปคาสเซต เรื่อง “แม่ที่เสียลูกไปแล้ว”
2. ใบงาน
3. ใบชี้แจง

การประเมินผล

1. สังเกตการแสดงความรู้สึกและการมีส่วนร่วมอภิปรายในกลุ่ม
2. จากการรายงานผลงานกลุ่ม

ใบงาน	
(แผนการจัดกิจกรรมเรื่อง “มหันตภัย...ยาบ้า”)	
ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มกันกลุ่มละ 6 คน ร่วมกันอภิปราย เพื่อให้ได้ข้อสรุปตามประเด็นต่อไปนี้ โดยใช้เวลา 15 นาที ส่งตัวแทนกลุ่มรายงานหน้าชั้น	
กลุ่มที่ 1, 2	ก. ผลที่เกิดจากการใช้ยาบ้ามีอะไรบ้าง ข. ผลที่เกิดจากการใช้ยาบ้าเกินขนาดมีอะไรบ้าง
กลุ่มที่ 3, 4	ถ้าหากใจไม่เสพยาบ้า จะเกิดเหตุการณ์อะไรได้บ้าง
กลุ่มที่ 5, 6	ถ้าหากใจไม่ตาย อาจเกิดเหตุการณ์อะไรได้บ้าง (ใจจะทำอะไร)
กลุ่มที่ 7, 8	ถ้านักเรียนเป็นเพื่อนที่เล่นฟุตบอลกับใจ นักเรียนจะมีวิธีปฏิบัติต่อใจอย่างไร

ใบชี้แจง
(แผนการจัดกิจกรรม เรื่อง “มหันตภัย...ยาบ้า”)
ให้นักเรียนรวมกลุ่มเพื่อน 4-5 คน ร่วมกันอภิปรายเพื่อให้ได้ข้อสรุปตามประเด็นต่อไปนี้ โดยใช้เวลา 10 นาที แล้วเขียนเป็นรายงานส่งครู “หากนักเรียนมีเพื่อนที่สงสัยว่าจะติดยาบ้า นักเรียนจะอธิบายให้เพื่อนหยุดพฤติกรรมนั้นอย่างไร”

แม่ที่เสียลูกไปแล้ว

หญิงวัยกลางคนผู้หนึ่งเธอมีลูกชายอยู่เพียงคนเดียว เธอตั้งความหวังเอาไว้ว่า จะยอมตรากตรำงานอย่างหนัก เพื่อให้ให้ ใจ...ลูกชายของเธอ มีชีวิตที่ดี ประสบความสำเร็จทั้งในด้านการเรียนและการทำงาน แต่แล้วความหวังของเธอ ก็พังทลายลง เมื่อค้นพบความจริง...

ใจ... เด็กชายวัย 10 ขวบ กำลังย่างเข้าวัยรุ่น ปกติใจชอบที่จะไปเล่นฟุตบอลกับเพื่อน ๆ ที่สนามในตรอกอุทิศ ใกล้ ๆ บ้าน ย่านคลองตัน ใจไปเล่นฟุตบอลที่นั่นทุกวัน โดยที่ไม่รู้เลยว่ากำลังจะมีภัยมาใกล้ตัว วันหนึ่งใจได้พบกับรุ่นพี่คนหนึ่งชื่อเสก อายุมากกว่า 2 ปี เสกเข้ามาตีสันทกับใจ โดยเอาน้ำมาให้กิน เอาบุหรี่มาให้สูบ พอสนิทกันแล้ว เสกก็ชวนใจไปคุยที่บ้านของเขา ต่อมาเสกชวนใจไปคุยบริเวณตึกที่กำลังก่อสร้างปากซอยอุทิศและเอายาบ้ามาให้กิน ใจก็ลองกิน และมีความรู้สึกว้าว แรก ๆ ที่กินยาบ้า รู้สึกสนุกและสบายกระปรี้กระเปร่า แต่พอกินนาน ๆ เข้า จะขี้เกียจทำตัวสกปรก ไม่อาบน้ำ ข้าวไม่กิน กินแต่น้ำกับสูบบุหรี่ และได้รู้จักเพื่อนของเสกที่มากินยาบ้าด้วยกัน แรก ๆ ใจกินยาบ้าเพียงเสี้ยวเดียว แต่พอนาน ๆ เข้า เสี้ยวเดียวไม่อยู่ต้องกินเป็นเม็ด จนกระทั่งใจต้องใช้ถึง 3 เม็ด กินไปนาน ๆ จะเกิดอาการหลับใน ต้องมีคนมานั่งอยู่ใกล้ ๆ คอยสะกิดแล้วถึงจะรู้ตัว และเกิดประสาทหลอน บางวันอาจคิดว่าฝนตกหรือว่าเห็นอะไรต่าง ๆ นานา เป็นภาพหลอนทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่บางครั้งใจถามแม่ บางทีใจหิวแล้ว ขนาคไปเอามือตมาพกดติดตัวไว้ แม่ก็กลัวเพราะเกรงว่าจะเอามือตไปทำร้ายคนใกล้เคียง ต่อมาเสกและเพื่อนได้แนะนำวิธีการเสพยาบ้าโดยการสูดควัน ใจจึงเรียนรู้วิธีการเสพยาบ้าอีกวิธีหนึ่ง

วันหนึ่งใจได้พบกับชายรูปร่างสูงใหญ่ ผิวดำ ผอมยาว เอายาบ้าถุงใหญ่มาส่งให้เสก มีอยู่ประมาณ 1,000 เม็ด ชายคนนั้นชักชวนให้ใจเข้าร่วมขบวนการค้ายาบ้า โดยอ้างว่าไม่ต้องกลัวถูกตำรวจจับ เขาสามารถช่วยให้หลุดคดีได้ทุกที่ ทุกสถานตำรวจที่จะให้ใจนำยาบ้าไปส่ง

1 เดือนผ่านไป ใจร่างกายผ่ายผอมทรุดโทรม ไม่ได้ไปโรงเรียน ไม่ไปเล่นฟุตบอลกับเพื่อน ๆ แต่ไปคลุกคลีร่วมแก๊งค์อยู่กับเสก ใจบอกว่าแรก ๆ ก็รู้สึกสนุก รู้สึกว่าตัวเองใหญ่โตกว่าเพื่อนรุ่นเดียวกัน มีปัญหาอะไรก็บอกพี่ ๆ จัดการให้ ไม่มีใครกล้าหือ แต่หลังจากนั้นไม่นาน ขณะที่ใจกำลังเสพยาบ้าอยู่กับเสกและเพื่อน วันนั้นใจเสพมากถึง 20 เม็ด หลังจากเสพได้ไม่นาน ใจเกิดอาการตัวซีดจนเขียว ใจสั่น หายใจไม่ออก เหงื่อแตกและมีกล้ามเนื้อกระตุกตามร่างกาย ขณะนั้นใจนึกถึงแม่ แต่อนิจจา...ยาบ้าได้คร่าชีวิตใจไปเสียแล้ว ใจเริ่มชัก และหมดสติไป ลมหายใจค่อย ๆ แผ่วลง ใจเสียชีวิตไปแล้ว เหลือเพียงแม่ที่ต้องรู้สึกปวดร้าวที่สุดกับการสูญเสียครั้งนี้ อย่างไรก็ตามเธอต้องพยายามกล้ำกลืนความเสียใจนั้น และต้องต่อสู้กับชีวิตต่อไปอย่างเดียวดาย...

บทความนี้ดัดแปลงมาจากคอลัมน์ เลขที่ 1 วิวาทิช ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2542 หน้า 19 ของเพลิงมรกตและเอกสารเผยแพร่บทความพิเศษเรื่อง แอมเฟตามีน (ยาบ้า) ของสำนักงาน ป.ป.ส. พ.ศ. 2539 หน้า 8.

แผนการจัดกิจกรรมเรื่อง “ทักษะการตัดสินใจ” สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

จุดประสงค์การเรียนรู้	นักเรียนสามารถอธิบายขั้นตอนการตัดสินใจ และสามารถตัดสินใจจากสถานการณ์ที่กำหนดให้ได้อย่างเหมาะสม
สาระสำคัญ	ทักษะการตัดสินใจเป็นความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล เพื่อเลือกแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสมโดยประกอบด้วย การกำหนดทางเลือก การวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสียของแต่ละทางเลือก การตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด และการหาทางแก้ไขข้อเสียที่เกิดขึ้น
เวลา	50 นาที

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

องค์ประกอบการเรียนรู้/กลุ่ม	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	เนื้อหา/สื่อ
ขั้นรู้ชัดเห็นจริง		
ความคิดรวบยอด -กลุ่มใหญ่ (10 นาที)	-นำเข้าสู่บทเรียน โดยครูถามนักเรียนถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันที่ต้องตัดสินใจ -บรรยาย “ขั้นตอนการตัดสินใจ”	-ใบความรู้ “ขั้นตอนการตัดสินใจ”
ประสบการณ์ -กลุ่มใหญ่ (5 นาที) สะท้อนฯ/อภิปราย -กลุ่มย่อย 4 คน (5 นาที)	-ครูอ่านกรณีศึกษาเรื่อง “การตัดสินใจของเสก” -มอบหมายงานให้วิเคราะห์กรณีศึกษา	-กรณีศึกษา -ใบชี้แจง
ความคิดรวบยอด -กลุ่มใหญ่ (10 นาที)	-สุ่มกลุ่มให้รายงาน/ครูนำอภิปราย -สรุปแนวทางการตัดสินใจจากกรณีศึกษา	-ใบความรู้สำหรับครู “วิเคราะห์กรณีศึกษา”
ขั้นลงมือกระทำ		
ประยุกต์แนวคิด -กลุ่มเล็ก 7-8 คน (10 นาที)	-มอบหมายงานให้ฝึกทักษะการตัดสินใจจากกรณีศึกษาในใบงาน	-ใบงาน
ความคิดรวบยอด -กลุ่มใหญ่ (15 นาที)	-ตัวแทนกลุ่มรายงาน/ครูนำอภิปราย -ครูสรุป “ขั้นตอนการตัดสินใจ”	

ขั้นรู้ชัดเห็นจริง

1. นำเข้าสู่บทเรียน โดยครูถามนักเรียนถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันที่ต้องตัดสินใจ
2. บรรยายเนื้อหา ขั้นตอนการตัดสินใจ ซึ่งสรุปไว้ในใบความรู้
3. ครูอ่านกรณีศึกษาเรื่อง “การตัดสินใจของเสก” เป็นการตั้งโจทย์ให้นักเรียนคิด และแสดงความคิดเห็น
4. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มย่อย 4 คน วิเคราะห์กรณีศึกษาตามใบชี้แจง
5. ครูนำอภิปราย โดยสุ่มกลุ่ม ให้นักเรียนออกมารายงานผลความคิดเห็นของกลุ่ม และหาข้อสรุปแนวทางการตัดสินใจจากกรณีศึกษา

ขั้นลงมือกระทำ

1. มอบหมายงาน ให้กลุ่มเล็ก 7-8 คน ฝึกทักษะการตัดสินใจจากกรณีศึกษาในใบงาน โดยวิเคราะห์เป็นขั้นตอน
2. ให้ตัวแทนกลุ่มทุกกลุ่มออกมารายงานผลการวิเคราะห์ โดยมีครูนำอภิปราย
3. ครูสรุปขั้นตอนการตัดสินใจ

สื่อการเรียนรู้การสอน

1. กรณีศึกษาเรื่อง “การตัดสินใจของเสก”
2. ใบชี้แจง/ใบงาน
3. ใบความรู้สำหรับนักเรียน “ขั้นตอนการตัดสินใจ”
4. ใบความรู้สำหรับครู “วิเคราะห์กรณีศึกษา”

การประเมินผล

1. สังเกตการมีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็น/อภิปรายในกลุ่ม
2. จากการรายงานผลงานกลุ่ม

กรณีศึกษา เรื่อง “การตัดสินใจของเสก”
เสก เรียนหนังสืออยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่ง หลังเลิกเรียน เพื่อนของเสก 5 คน มาชวนให้เสกไปเป็นเพื่อนชื้อยาบ้าด้วยกัน โดยจะให้ค่าตอบแทนเป็นยาบ้า 5 เม็ด ซึ่งเสกอาจเอาไปขายต่อหรือเอาไปเสพเองก็ได้ เสกลังเล ตัดสินใจไม่ได้ว่าจะไปกับเพื่อนดีหรือไม่ ถ้าไปก็จะได้ส่วนแบ่งที่อาจเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ แต่ก็เสี่ยงกับการถูกตำรวจจับและอาจติดยาบ้าด้วย ถ้าไม่ไปก็กลัวเพื่อนโกรธและอาจเสียเพื่อนทั้งกลุ่มไป ในที่สุด เสกตัดสินใจที่จะปฏิเสธเพื่อน ๆ โดยบอกว่า “เราขอไม่ไปนะ กลัวถูกตำรวจจับ ทางบ้านจะเสียใจ หวังว่าพวกนายคงเข้าใจนะ”

ใบชี้แจง (แผนการจัดกิจกรรม เรื่อง “ทักษะการตัดสินใจ”)	
ให้รวมกลุ่ม 4 คน ร่วมกันวิเคราะห์ขั้นตอนการตัดสินใจของเสก จากกรณีศึกษาใน 4 ประเด็น ต่อไปนี้ (โดยใช้เวลา 5 นาที) - กำหนดทางเลือก ทางเลือกของเสก คือ..... - วิเคราะห์ ข้อดี ข้อเสีย	
ข้อดี	ข้อเสีย
ถ้าไป.....	
.....	
ถ้าไม่ไป.....	
.....	
- ขั้นตัดสินใจ เสกตัดสินใจที่จะ..... - ค้นหาทางแก้ไข ข้อเสียที่เกิดขึ้น.....	

ใบงาน (แผนการจัดกิจกรรม เรื่อง “ทักษะการตัดสินใจ”)	
ให้สมาชิกกลุ่ม 7-8 คน ร่วมกันฝึกทักษะการตัดสินใจจากสถานการณ์ที่กำหนด แล้วเขียนรายงานลงในแบบฟอร์ม (ตามใบชี้แจง) โดยวิเคราะห์เป็นขั้นตอนตามที่ได้เรียนมา (เวลา 10 นาที) แล้วส่งตัวแทนกลุ่มรายงานหน้าชั้น (กลุ่มละ 2 นาที)	
กลุ่มที่ 1, 2	เพื่อนของป้อม บอกป้อมว่า มียาชนิดใหม่ที่กินแล้วทำให้ขยัน สามารถช่วยแม่ทำงานได้นาน โดยไม่่วงนอน เขาซื้อมาเผื่อป้อมด้วย 1 เม็ด ถ้าป้อมต้องการจะแบ่งขายให้ ป้อมสงสัยว่า ยาที่เพื่อนบอกจะเป็นยาบ้า แต่ไม่แน่ใจ จึงลังเลว่า จะลองดีหรือไม่ ถ้านักเรียนเป็นป้อม จะตัดสินใจอย่างไร
กลุ่มที่ 3, 4	สมคิด เพิ่งเข้ามาเรียนหนังสือ ชั้น ม. 1 ในโรงเรียนแห่งหนึ่ง เป็นวันแรกของการมาเรียน สมคิดเจอรุ่นพี่คนหนึ่งชื่อ ชัย ชัยบอกกับสมคิดว่าย่นนื้อยากจะพาสมคิดไปเลี้ยงรับน้องใหม่ที่สถานบันเทิงแห่งหนึ่งกับเพื่อนของชัย สมคิดเคยทราบมาว่าสถานบันเทิงแห่งนี้ มีการใช้ยาเสพติด โดยเฉพาะยาบ้า ถ้าหากเขาไปร่วมงานเลี้ยงรับน้องด้วย ก็อาจถูกชักชวนให้ใช้ยาบ้า ซึ่งเสี่ยงต่อการติดยาและถูกตำรวจจับ แต่ถ้าปฏิเสธก็เกรงว่ารุ่นพี่จะไม่ยอมรับ ถ้านักเรียนเป็นสมคิด จะตัดสินใจอย่างไร
กลุ่มที่ 5, 6	เย็นวันหนึ่ง กมลถูกเพื่อน ๆ ชวนให้เล่นฟุตบอลที่สนามหญ้าในโรงเรียน แต่กมลจะต้องกลับไปช่วยหน้าที่อาศัยอยู่ด้วย ทำงานที่ตลาดโต้รุ่งในตอนค่ำ เกรงว่าจะไม่มีแรงช่วยนำทำงาน แต่เพื่อนก็เสนอว่าตัวหนึ่งมาให้บอกว่าบอกว่ากินแล้วจะมีแรงทำงานเต็มที่ และสามารถเล่นฟุตบอลกับเขาได้ กมลสงสัยว่าจะเป็นยาบ้า เพราะกมลพอจะมีความรู้เรื่องยาบ้าอยู่บ้าง แต่ก็ลังเลใจ เนื่องจากกมลก็อยากจะไปสมาคมกับเพื่อนบ้าง แต่ก็กลัวจะติดยา ถ้านักเรียนเป็นกมลจะตัดสินใจอย่างไร

ใบความรู้ เรื่อง “ขั้นตอนการตัดสินใจ” (แผนการจัดกิจกรรม เรื่อง “ทักษะการตัดสินใจ”)
การตัดสินใจ เป็นสิทธิส่วนบุคคลในการเลือกที่จะทำหรือไม่ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การตัดสินใจมี 4 ขั้นตอน คือ 1. กำหนดทางเลือก เพื่อตัดสินใจ เช่น ไป/ไม่ไป, เอา/ไม่เอา เป็นต้น 2. วิเคราะห์ ผลดี-ผลเสีย ของทางเลือกทั้งสองทาง 3. ตัดสินใจเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่ง 4. หาทางแก้ไขข้อเสียที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจนั้น ๆ

แผนการจัดกิจกรรมเรื่อง “ทักษะการปฏิเสธ” สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

จุดประสงค์การเรียนรู้	นักเรียนมีทักษะในการปฏิเสธและหาทางออกเมื่อถูกเข้าชู้หรือสบประมาท
สาระสำคัญ	การที่นักเรียนสามารถสื่อสาร กล้าแสดงออกในการปฏิเสธเพื่อนและหาทางออกเมื่อถูกเข้าชู้หรือสบประมาทได้ จะทำให้หลีกเลี่ยงกิจกรรมที่ไม่พึงประสงค์ได้โดยไม่เสียเพื่อน
เวลา	50 นาที

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

องค์ประกอบการเรียนรู้/กลุ่ม	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	เนื้อหา/สื่อ
ขั้นรู้ชัดเห็นจริง		
ความคิดรวบยอด -กลุ่มใหญ่ (10 นาที)	-นำเข้าสูบทเรียน โดยถามถึง สถานการณ์ที่ควรปฏิเสธ -บรรยาย “หลักการปฏิเสธ”	-ใบความรู้ 1 “หลักการปฏิเสธ”
ประสบการณ์ -กลุ่มใหญ่ (5 นาที) สะท้อนฯ/อภิปราย -กลุ่ม 5 คน (5 นาที) ความคิดรวบยอด -กลุ่มใหญ่ (10 นาที)	-แสดงบทบาทสมมติการปฏิเสธ (ตามบท) -มอบหมายงาน ให้วิเคราะห์การ แสดงบทบาทสมมติการปฏิเสธ -สุ่มรายงาน 2-3 กลุ่ม/ครูนำ อภิปราย/สรุป -บรรยายเพิ่ม “การปฏิเสธเมื่อถูกเข้าชู้”	-บทสำหรับสนทนาใน ใบความรู้ 2 -ใบชี้แจง -ใบความรู้ 1 “หลักการปฏิเสธ”
ขั้นลงมือกระทำ		
ประยุกต์แนวคิด -กลุ่ม 3 คน (15 นาที) ความคิดรวบยอด -กลุ่มใหญ่ (5 นาที)	-มอบหมายงานให้ฝึกทักษะปฏิเสธ -สุ่มคู่ฝึกให้แสดงหน้าชั้น 2-3 คู่ -ครูนำอภิปรายเพื่อประเมิน/สรุป	-ใบงาน

ขั้นรู้ชัดเห็นจริง

1. นำเข้าสู่บทเรียน โดยครูถามนักเรียนถึงสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันที่ต้องปฏิบัติ
2. บรรยายเนื้อหา หลักการปฏิบัติ ซึ่งสรุปไว้ในใบความรู้ 1
3. มอบหมายนักเรียนแสดงบทบาทสมมุติ สาธิตการปฏิบัติตามบทสำหรับแสดงบทบาทสมมุติในใบความรู้ 2 โดยครูได้เตรียมนักเรียนไว้ก่อนชั่วโมงสอน
4. ครูมอบหมายงานให้นักเรียนวิเคราะห์จากการแสดงบทบาทสมมุติการปฏิบัติตามใบชี้แจง โดยแบ่งกลุ่มละ 5 คน
5. สุ่มกลุ่ม 2-3 กลุ่ม ให้รายงานผลการวิเคราะห์หน้าชั้น โดยครูเป็นผู้อภิปรายและช่วยกันสรุป
6. ครูบรรยายเนื้อหาการปฏิบัติเมื่อถูกเข้าชี้เพิ่มเติมตามใบความรู้ 1

ขั้นลงมือกระทำ

1. มอบหมายงาน ให้ฝึกทักษะปฏิบัติ โดยแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 3 คน โดยปฏิบัติตามใบงาน
2. ครูสุ่มคู่ฝึกให้แสดงหน้าชั้น 2-3 คู่
3. ครูผู้อภิปรายเพื่อประเมินการฝึกและช่วยกันสรุป

สื่อการเรียนการสอน

1. ใบความรู้ 1 “หลักการปฏิบัติ”
2. ใบความรู้ 2 “บทสำหรับแสดงบทบาทสมมุติ”
3. ใบชี้แจง/ใบงาน

การประเมินผล

1. สังเกตความสนใจ การแสดงความคิดเห็น
2. สังเกตความตั้งใจฝึกปฏิบัติ
3. ตรวจสอบทบทวนการปฏิบัติ

ใบความรู้ 1 “หลักการปฏิเสธ”

การปฏิเสธเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของทุกคน นักเรียนสามารถปฏิเสธการชวนของเพื่อนให้ไปทำในสิ่งที่ไม่อยากทำหรือสิ่งที่ไม่ดี โดยไม่ต้องเสียเพื่อน การปฏิเสธที่ดีจะต้องปฏิเสธอย่างจริงจัง ทั้งท่าทางและน้ำเสียง เพื่อแสดงความตั้งใจที่จะปฏิเสธอย่างชัดเจน

ขั้นตอนการปฏิเสธ มี 3 ขั้นตอน คือ

1. การขอปฏิเสธ เป็นการบอกปฏิเสธอย่างชัดเจนด้วยคำพูด
2. ใช้ความรู้สึกเป็นข้ออ้างประกอบเหตุผล เพราะการใช้เหตุผลอย่างเดียว มักถูกโต้แย้งด้วยเหตุผลอื่น การอ้างความรู้สึกจะทำให้โต้แย้งได้ยากขึ้น
3. การขอความเห็นชอบ เพื่อรักษาน้ำใจของผู้ชวนและควรขอบคุณเมื่อผู้ชวนยอมรับการปฏิเสธ

เมื่อถูกเข้าซื้อหรือสับประมาท

บางครั้งผู้ชวนพูดเข้าซื้อเพื่อชวนให้สำเร็จ ผู้ถูกชวนไม่ควรหวั่นไหวกับคำพูดนั้น เพราะจะทำให้ขาดสมาธิในการหาทางออก ควรยืนยันการปฏิเสธด้วยท่าที่มั่นคง และหาทางออกโดยเลือกวิธีต่อไปนี้

1. การปฏิเสธซ้ำ โดยไม่ต้องใช้ข้ออ้าง พร้อมทั้งบอกลา แล้วเดินจากไปทันที
2. การต่อรอง โดยการชวนไปทำกิจกรรมอย่างอื่นทดแทน
3. การผัดผ่อน โดยการขอยืดระยะเวลาออกไป เพื่อให้ผู้ชวนเปลี่ยนความตั้งใจ

ใบความรู้ 1 “หลักการปฏิเสธ” (ต่อ) ตัวอย่างขั้นตอนการปฏิเสธและตัวอย่างคำพูดปฏิเสธ	
ขั้นตอนการปฏิเสธ	ตัวอย่างคำพูดปฏิเสธ
1. การขอปฏิเสธ	“ขอไม่ไปนะเพื่อน”
2. อธิบายความรู้สึก ประกอบเหตุผล	“ฉันกลัวคุณพ่อ-แม่ จะเป็นห่วง ถ้ากลับบ้านช้า” “ฉันคิดว่าการเสพยาบ้า เป็นสิ่งไม่ดี และทำให้เสียอนาคต”
3. การขอความเห็นชอบ	“เธอคงไม่ว่าอะไรเรานะ...” “ขอบคุณที่เธอเข้าใจ”
4. เมื่อถูกเข้าชี้หรือสปรมาทเลือกวิธีต่อไปนี้	
4.1 ปฏิเสธซ้ำไม่ต้องมีข้ออ้าง	“ไม่ไปดีกว่า เราขอกลับก่อนนะ” (เดินออกจากเหตุการณ์)
4.2 การต่อรอง	“เอาอย่างนี้ได้ไหม ไปดูหนังสือที่บ้านเรากี่เล่มกัน”
4.3 การผัดผ่อน	“ฉันต้องไปแล้ว เอาไว้วันหลังก็แล้วกันนะ” (เดินออกจากเหตุการณ์)

ใบความรู้ 2 “บทสำหรับแสดงบทบาทสมมติ”	
บทสนทนา	
เก้ง :	โมทย์ เรามียาตัวหนึ่ง กำลังมาแรง ลองดูหน่อยไหมเพื่อน
โมทย์ :	เป็นยังไงล่ะ ไอ้เมิด ๆ นี่ หรือ
เก้ง :	แบ่งครึ่งใช้ก็ได้ พวกคาราเค้าก็นิยมใช้กันทั้งนั้น
โมทย์ :	ไม่เอาดีกว่า
เก้ง :	นายไม่ไวใจเราเหรอ เราหวังดีกับนายนะ
โมทย์ :	ไม่ลองดีกว่า ฉันคิดว่า มันไม่ดี กลัวติดนะ ถ้าพ่อแม่รู้ คงเสียใจแย่ (เดินหนี)

ใบชี้แจง (แผนการจัดกิจกรรม เรื่อง “ทักษะการปฏิเสธ”)
ให้รวมกลุ่ม 5 คน วิเคราะห์การแสดงบทบาทสมมุติทักษะการปฏิเสธใน 2 ประเด็น คือ (5 นาที) - ทำไมครั้งแรก โมทย์ปฏิเสธไม่ได้ผล และต่อมาจึงปฏิเสธได้ผล - ให้วิเคราะห์บทสนทนาตามขั้นตอนการปฏิเสธ ดังนี้ 2.1 การขอปฏิเสธ 2.2 ใช้ความรู้สึกเป็นข้ออ้างประกอบเหตุผล

ใบงาน แผนการจัดกิจกรรม เรื่อง “ทักษะการปฏิเสธ”
1. ให้รวมกลุ่ม 3 คน ช่วยกันคิดสถานการณ์ที่ต้องปฏิเสธเพื่อฝึกปฏิเสธในกลุ่ม โดยมีขั้นตอน ครบ 3 ขั้นตอน (ตามที่ได้เรียนมา) พร้อมทั้งให้มีการเข้าชี้ และหาทางออก 2. เขียนบทสนทนาของทุกขั้นตอนส่งครู 3. ฝึกปฏิเสธในกลุ่ม 3 คน โดยให้ผลัดเปลี่ยนกันจนครบ 3 บทบาท คือ ผู้ชวน ผู้ปฏิเสธ และผู้สังเกต/ประเมินผลการฝึก (เวลา 15 นาที)

ภาคผนวก ง
แบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

แบบสอบถาม

เรื่อง

โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าในนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง แบบสอบถามชุดนี้ประกอบด้วย คำถาม 6 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1	ข้อมูลทั่วไป	จำนวน 22 ข้อ
ส่วนที่ 2	การเห็นคุณค่าในตนเอง	จำนวน 20 ข้อ
ส่วนที่ 3	ความตระหนักในตนเองต่อการป้องกันการเสพยาบ้า	จำนวน 20 ข้อ
ส่วนที่ 4	ทักษะการตัดสินใจไม่เสพยาบ้า	จำนวน 11 ข้อ
ส่วนที่ 5	ทักษะการปฏิเสธเมื่อถูกชักชวนให้เสพยาบ้า	จำนวน 7 ข้อ
ส่วนที่ 6	พฤติกรรมป้องกันการเสพยาบ้า	จำนวน 10 ข้อ

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนี้จะถูกเก็บ เป็นความลับ ขอให้นักเรียนตอบ
ข้อคำถามด้วยความสบายใจ ตามความเป็นจริงมากที่สุด และตอบให้ครบทุกข้อ โดยที่นักเรียน
ไม่ต้องเขียนชื่อและเลขประจำตัว ข้อมูลเหล่านี้จะไม่มีผลต่อผลการเรียนของนักเรียนแต่
อย่างไรก็ตาม จะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยและมีคุณค่าต่อการจัดกิจกรรมในการป้องกันการเสพ
ยาบ้า รวมทั้งยาเสพติดประเภทอื่น ๆ ของโรงเรียนต่อไป

“ขอขอบคุณนักเรียนทุกคนที่ให้ความร่วมมือและตอบแบบสอบถามด้วยความตั้งใจ”

ร.ต.อ.หญิง สุขฤดี รัชตฤงการสกุล
นิสิตปริญญาโทหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาสุขศึกษา คณะพลศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร

แบบสอบถาม

เลขที่ ☐ ☐☐ กลุ่มทดลอง☐ กลุ่มเปรียบเทียบ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หรือเขียนข้อความลงในช่องว่างที่กำหนด ให้ตรงตามความเป็นจริง

	สำหรับ ผู้วิจัย
1. ปัจจุบันนักเรียนมีอายุ.....ปี (อายุเต็ม เมื่อนับถึงเดือนกรกฎาคม 2542)	[] []
2. เพศ 1. ☐ ชาย 2. ☐ หญิง	[]
3. นักเรียนมีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันหรือต่างบิดามารดากัน (รวมทั้งตัวนักเรียนด้วย) จำนวนกี่คน	[]
1. ☐ ลูกคนเดียว 2. ☐ 2 คน 3. ☐ 3 คน	
4. ☐ 4 คน 5. ☐ 5 คน 6. ☐ มากกว่า 5 คน	
4. ปัจจุบันนักเรียนพักอาศัยอยู่กับใคร	[]
1. ☐ บิดา มารดา 2. ☐ บิดา	
3. ☐ มารดา 4. ☐ ญาติพี่น้อง ระบุ.....	
5. ☐ เพื่อน 6. ☐ อื่น ๆ ระบุ.....	
5. สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวของนักเรียนเป็นอย่างไร	[]
1. ☐ รักใคร่ ช่วยเหลือกันดี	
2. ☐ ไม่ราบรื่น ทะเลาะวิวาทกันบ่อย ๆ	
3. ☐ แยกกันอยู่	
4. ☐ ทะเลาะวิวาทกันบางครั้ง แต่ไม่บ่อยนัก	
5. ☐ อื่น ๆ (ระบุ).....	
6. สถานภาพของบิดามารดา	[]
1. ☐ บิดา มารดาอยู่ด้วยกัน 2. ☐ บิดาถึงแก่กรรม	
3. ☐ มารดาถึงแก่กรรม 4. ☐ ทั้งบิดามารดาถึงแก่กรรม	
5. ☐ บิดามารดาแยกกันอยู่ 6. ☐ บิดามารดาหย่าร้างกัน	
7. ☐ อื่น ๆ (ระบุ).....	

7. การอบรมเลี้ยงดูที่นักเรียนได้รับในวัยเด็กจนถึงปัจจุบันนักเรียนคิดว่าเป็นอย่างไร

1. ☐ เข้มงวดมาก ไม่เคยมีอิสระ
2. ☐ เข้มงวดเป็นบางครั้ง มีอิสระบ้างพอสมควร
3. ☐ ไม่เข้มงวด ปล่อยตามสบาย
4. ☐ ไม่สนใจ ปล่อยปละละเลย
5. ☐ ตามใจในทุก ๆ เรื่อง
6. ☐ อื่น ๆ (ระบุ).....

8. ผลการเรียนของนักเรียนในเทอมที่ผ่านมา ได้เกรดเฉลี่ยอยู่ในระดับใด

1. ☐ 3.50 ขึ้นไป
2. ☐ ระหว่าง 3.00-3.49
3. ☐ ระหว่าง 2.00-2.99
4. ☐ ระหว่าง 1.00-1.99
5. ☐ ไม่ถึง 1.00

9. เงินค่าใช้จ่ายที่นักเรียนได้รับในการมาโรงเรียน เฉลี่ยประมาณวันละ.....บาท

หรือเดือนละ บาท

10. จากข้อ 9 เงินค่าใช้จ่ายที่นักเรียนได้รับเพียงพอหรือไม่

1. ☐ ไม่เพียงพอ เนื่องจาก (โปรดระบุ).....
2. ☐ เพียงพอแต่ไม่เหลือเก็บ
3. ☐ เพียงพอและมีเหลือเก็บ

11. นักเรียนมีรายได้พิเศษของตัวเองขณะกำลังศึกษาอยู่หรือไม่

1. ☐ ไม่มี
2. ☐ มี

ถ้ามี รายได้วันละประมาณ.....บาท

มีรายได้จากการ ☐ ขายของ

☐ รับจ้าง

☐ อื่น ๆ (ระบุ).....

สำหรับ
ผู้วิจัย

[]

[]

[] []

[]

[]

[]

[] [] []

[]

12. การศึกษาสูงสุดของผู้ปกครอง (ถ้ามีบิดา มารดา ผู้ปกครอง กรุณาระบุทั้ง 3 กรณี)

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในตารางตามความเป็นจริง

ระดับการศึกษา	บิดา (FA)	มารดา (MA)	(OA)ผู้ปกครอง (ระบุ.....)
1. ไม่ได้เรียนหนังสือ			
2. ประถมศึกษา			
3. มัธยมศึกษา			
4. อนุปริญญา/เทียบเท่า			
5. ปริญญาตรี			
6. สูงกว่าปริญญาตรี			
7. อื่น ๆ (ระบุ).....			

สำหรับ
ผู้วิจัย

FA []

MA []

OA []

13. อาชีพหลักของผู้ปกครอง (ถ้ามีทั้งบิดา มารดา ผู้ปกครอง กรุณาระบุทั้ง 3 กรณี)

อาชีพหลัก	บิดา (FA)	มารดา (MA)	(OA)ผู้ปกครอง (ระบุ.....)
1. ทำงานบ้าน			
2. รับจ้างทั่วไป			
3. ทำนา/ทำสวน			
4. ค้าขาย			
5. บริษัทเอกชน/ธนาคาร			
6. รัฐวิสาหกิจ			
7. รับราชการ			
8. อื่น ๆ (ระบุ)			

FA []

MA []

OA []

14. รายได้ของครอบครัว รวมทั้งสิ้นประมาณเดือนละเท่าไร (รวมบิดาและมารดา)

[]

1. ☐ ต่ำกว่า 10,000 บาท
2. ☐ ระหว่าง 10,001-15,000 บาท
3. ☐ ระหว่าง 15,001-20,000 บาท
4. ☐ มากกว่า 20,000 บาท

15. ในชีวิตประจำวันเรื่องที่ทำให้นักเรียนกลุ่มใจเป็นประจำคือเรื่องอะไร
1. ☐ ไม่มีเรื่องที่ทำให้กลุ่มใจ 2. ☐ การเรียน
3. ☐ ครอบครัว 4. ☐ กลุ่มเพื่อนสนิท
5. ☐ กลุ่มเพื่อนต่างเพศ 6. ☐ ค่าใช้จ่ายไม่พอ
7. ☐ อื่น ๆ (ระบุ).....
16. เมื่อมีปัญหาไม่สบายใจ นักเรียนเลือกที่จะปรึกษาหรือขอความช่วยเหลือจากใครมากที่สุด []
1. ☐ บิดาและมารดา 2. ☐ บิดา
3. ☐ มารดา 4. ☐ พี่น้อง
5. ☐ เพื่อน 6. ☐ ครู/อาจารย์
7. ☐ อื่น ๆ (ระบุ).....
17. ที่พักของนักเรียนอยู่ในสภาพแวดล้อม (อยู่ใกล้) ต่อไปนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ) []
1. ☐ ชุมชนแออัด 2. ☐ แฟลต
3. ☐ ชุมชนบ้านจัดสรร 4. ☐ แหล่งสถานบันเทิง
5. ☐ ตลาดย่านการค้าธุรกิจ 6. ☐ ดึกแถว/ห้องแถว
7. ☐ โรงงานอุตสาหกรรม 8. ☐ อื่น ๆ (ระบุ).....
18. เมื่อมีเวลาว่างและเมื่อเกิดอาการเครียด นักเรียนเลือกทำกิจกรรมอะไรบ้าง (แต่ละเรื่องตอบได้มากกว่า 1 ตัวเลือก)
	เมื่อมีเวลาว่าง	เมื่อเกิดอาการเครียด	
พักผ่อนอยู่กับบ้าน	☐ 1	☐ 1	[] []
อ่านหนังสือ	☐ 2	☐ 2	[] []
ดูภาพยนตร์	☐ 3	☐ 3	[] []
ดูโทรทัศน์	☐ 4	☐ 4	[] []
ดูวิดีโอ	☐ 5	☐ 5	[] []
ฟังเพลงหรือร้องเพลง	☐ 6	☐ 6	[] []
เล่นดนตรี	☐ 7	☐ 7	[] []
เล่นกีฬา	☐ 8	☐ 8	[] []
เที่ยวผับ/ดิสโก้เทค	☐ 9	☐ 9	[] []

								สำหรับ ผู้วิจัย
เล่นสแน็กเกอร์	☐	10	☐	10				[] []
ดื่มเหล้า เบียร์	☐	11	☐	11				[] []
สูบบุหรี่	☐	12	☐	12				[] []
อื่น ๆ (ระบุ).....	☐	13	☐	13				[] []

19. นักเรียนเคยกระทำในเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้หรือไม่

หนีเรียน	☐	1. เคย จำนวน..... ครั้ง/เดือน	☐	0. ไม่เคย	[]
หนีไปค้างคืนนอกบ้าน	☐	1. เคย จำนวน..... ครั้ง/เดือน	☐	0. ไม่เคย	[]
เที่ยวเตร่กลางคืน	☐	1. เคย จำนวน..... ครั้ง/เดือน	☐	0. ไม่เคย	[]
เล่นการพนัน	☐	1. เคย จำนวน..... ครั้ง/เดือน	☐	0. ไม่เคย	[]
สูบบุหรี่	☐	1. เคย จำนวน..... ครั้ง/เดือน	☐	0. ไม่เคย	[]
ดื่มสุรา/เบียร์	☐	1. เคย จำนวน..... ครั้ง/เดือน	☐	0. ไม่เคย	[]
อื่น ๆ (ระบุ).....	☐	1. เคย จำนวน..... ครั้ง/เดือน	☐	0. ไม่เคย	[]

20. นักเรียนมีเพื่อนสนิทที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน กระทำสิ่งต่อไปนี้ จำนวนกี่คน
(ใน+นอกโรงเรียน)

การใช้สารเสพติด	ไม่มี เพื่อน	1 คน	2 คน	3 คน	4 คน	5 คน	เกิน 5 คน
สูบบุหรี่							
ดื่มเหล้า							
สูดดมกาว							
เสพยาบ้า							
อื่น ๆ (ระบุ)							

21. นักเรียนได้รับความรู้เรื่องยาบ้าและยาเสพติดอื่น ๆ จากโรงเรียนด้วยวิธีการใด (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. ครูสอนในชั้นเรียนวิชาทั่วไป

☐ 2. ครูสอนในชั้นเรียนวิชาสุขศึกษา

☐ 3. กิจกรรมพิเศษนอกชั้นเรียน เช่น ดูหนังสือ ฟังบรรยาย หรือ
ชมนิทรรศการ

☐ 4. จากโทรทัศน์หรือวิดีโอที่โรงเรียนเปิด

☐ 5. อื่น ๆ ระบุ.....

22. นักเรียนเคยทดลองเสพยาบ้าหรือไม่ (ข้อมูลส่วนนี้จะเก็บเป็นความลับที่สุด)

☐ ไม่เคยเสพ (ข้ามไปตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2) ☐ เคยทดลองเสพ

22.1 เคยลองเสพตามลักษณะในข้อใด

1. ☐ เคยเสพยาบ้าแต่เลิกแล้ว จำนวน.....ครั้ง/เดือน
2. ☐ ใช้ยาบ้าเป็นบางครั้ง จำนวน.....ครั้ง/เดือน
3. ☐ ใช้ยาบ้าเป็นประจำ เนื่องจากมีความจำเป็น
จำนวน.....ครั้ง/เดือน

22.2 เคยลองเสพยาบ้าครั้งแรกตอนเรียนอยู่ชั้น.....

22.3 เสพโดยวิธีใดบ่อยที่สุด

1. ☐ กิน 2. ☐ สูดควัน 3. ☐ ฉีดเข้าเส้น
4. ☐ สูบ 5. ☐ อื่น ๆ (ระบุ).....

22.4 สาเหตุใด สำคัญที่สุด ที่ทำให้นักเรียนลองเสพยาบ้า (เลือกเพียง
คำตอบเดียว)

1. ☐ ไม่กล้าขัดใจเพื่อน 2. ☐ อยากรู้ อยากลอง
3. ☐ ไม่เสพแล้วทำอะไรไม่ได้ 4. ☐ มีเรื่องไม่สบายใจ
5. ☐ เพื่อให้อยู่ดี ๆ ได้โดยไม่่วงนอน
6. ☐ ถูกเพื่อนหลอก/บังคับ
7. ☐ อื่น ๆ (ระบุ).....

22.5 นักเรียนต้องการเลิกเสพยาบ้าหรือไม่

1. ☐ ไม่ต้องการ เพราะ.....
2. ☐ ต้องการ เพราะ.....

22.6 นักเรียนต้องการความช่วยเหลือในการเลิกยาบ้าหรือไม่

1. ☐ ไม่ต้องการ
2. ☐ ต้องการ

สำหรับ
ผู้วิจัย

[]

[]

[]

[]

[]

[]

ส่วนที่ 2 การเห็นคุณค่าในตนเอง

คำชี้แจง นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนเองอย่างไรในด้านที่เกี่ยวกับตนเอง เพื่อน ครอบครัว และโรงเรียน โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความรู้สึกของท่านมากที่สุด

ข้อความ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง
1. ฉันมีคุณค่าเท่าเทียมกับผู้อื่น					
2. ฉันรู้สึกว่าเป็นคนที่ ครอบครัวไม่ต้องการ					
3. ฉันรู้สึกที่โรงเรียนภูมิใจในตัวฉัน					
4. เพื่อน ๆ มักไม่สนใจในความคิด ของฉัน					
5. ฉันมีเรื่องขัดแย้งกับเพื่อนเสมอ					
6. บ่อยครั้งที่ฉันอยากเกิดใน ครอบครัวอื่น					
7. ฉันรู้สึกว่าตัวเองน่ารังเกียจและ ไม่เป็นที่น่าสนใจของเพศ ตรงข้าม					
8. ฉันไม่เคยทำอะไรสำเร็จเลย					
9. เพื่อน ๆ ภูมิใจในตัวฉัน					
10. ฉันสามารถเป็นที่พึ่งพาของพ่อ แม่ได้					
11. ฉันเป็นผู้นำของกลุ่มบ่อยมาก					
12. พ่อแม่เชื่อว่าฉันสามารถประสบ ความสำเร็จในชีวิตได้					
13. เพื่อนร่วมชั้นเห็นฉันเป็นคนมี ความคิดดี					
14. ฉันรู้สึกว่าครูไม่เห็นความสำคัญ ในตัวฉันเลย					
15. การกระทำของฉันได้รับการ ยอมรับจากเพื่อนฝูง					

ข้อความ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง
16. ฉันรู้สึกว่าเป็นคนมี อนาคต					
17. ฉันรู้สึกว่าครุฑคาดหวังในตัวฉัน มาก					
18. ฉันรู้สึกว่าพ่อแม่คาดหวังในตัว ฉันมาก					
19. ฉันเป็นคนสำคัญคนหนึ่งใน ห้องเรียน					
20. เมื่ออยู่บ้านฉันได้รับความรัก ความอบอุ่น					

ส่วนที่ 3 ความตระหนักในตนเองต่อการป้องกันการเสพติด

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างตามความรู้สึก ความคิดเห็น และ
ความเชื่อของนักเรียนที่สุดเพียงข้อความเดียวเท่านั้น

ข้อความ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง
1. การเสพติดเป็นเรื่องธรรมดา ของวัยรุ่น					
2. การใช้ยาบ้าจะช่วยให้อ่าน หนังสือได้นานขึ้น					
3. การเสพติดเป็นประจำจะ ทำให้สุขภาพร่างกายและจิตใจ ของผู้เสพติดทรุดโทรมลงเรื่อย ๆ					
4.ฤทธิ์ของยาบ้าจะทำให้ กระปรี้กระเปร่าตลอดเวลา					
5. การเสพติดจะช่วยให้เข้ากับ กลุ่มเพื่อนได้ดี					
6. คนที่เสพยาบ้า นาน ๆ นอกจาก ป่วยทางกายแล้วยังป่วยทางจิต อีกด้วย					
7. การเสพติดจะช่วยให้มีแรง และทำงานได้นานขึ้น					
8. การลองยาบ้าเพียงครั้งหรือสอง ครั้งไม่ทำให้ติดยาได้					
9. การเสพติดในปริมาณมาก ๆ ทำให้เกิดอาการประสาทหลอน ชักและเสียชีวิตได้					
10. บุคคลที่เสพยาบ้า มักจะทำอะไร ที่ไม่ถูกต้องได้อย่างรุนแรง					

ข้อความ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง
11. การเสพยาบ้าถ้าติดแล้วจะ ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายใน การบำบัดรักษาสูง					
12. การเสพติดยาบ้าจะทำให้เกิด ความทุกข์ทรมานมาก					
13. การเสพยาบ้าเป็นครั้งคราว ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ					
14. การเสพยาบ้าไปนาน ๆ อาจจะ กลายเป็นผู้ที่ค้ายาได้					
15. การเสพยาบ้าจะทำให้สูญเสีย ความเป็นตัวของตัวเองและ เสียอนาคต					
16. การเสพยาบ้าทำให้มีปัญหา ทุกอย่างได้และรู้สึกสนุกสนาน					
17. การเสพยาบ้า ทำให้พ่อแม่และ ผู้ปกครองต้องเดือดร้อน เสียใจ และผิดหวัง					
18. การเสพยาบ้าทำให้เพื่อน ๆ ไม่อยากคบหาสมาคมด้วย					
19. การเสพยาบ้าจนคลุ้มคลั่งที่เห็น ในข่าว เป็นเรื่องโกหก					
20. การเสพยาบ้าโดยการดูดควัน ไม่ทำให้เกิดอาการคลุ้มคลั่ง เหมือนการกินยาบ้า					

ส่วนที่ 4 ทักษะการตัดสินใจเพื่อป้องกันการเสพติด

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ หน้าตัวเลขที่แสดงข้อความตรงกับความคิดเห็นของนักเรียนมากที่สุด หากตอบข้อ 5) อื่น ๆ (ระบุ)... ให้เติมข้อความตามความคิดเห็นของนักเรียนเอง

1. ในช่วงพักเที่ยงวันหนึ่ง มีเพื่อนสนิทของแก้วมาชักชวนให้แก้วไปทดลองเสพยาบ้าข้างห้องน้ำหลังโรงเรียน ถ้านักเรียนเป็นแก้ว นักเรียนจะตัดสินใจในสถานการณ์นี้อย่างไร
 1) ไป เพราะตัวเองก็อยากทดลอง และก็กลัวเพื่อนโกรธ
 2) ไป แต่คิดว่าไปดู ไม่ได้ทดลองเสพ
 3) ไม่ไป เพราะไม่กล้า กลัวครูจะรู้ภายหลัง
 4) ไม่ไป เพราะรู้ถึงผลเสียของการเสพติดยาบ้า
 5) อื่น ๆ (ระบุ).....
2. น้อย เพิ่งจะสอบเข้า ม. 1 ในโรงเรียนแห่งหนึ่ง มีรุ่นพี่ 3-4 คน มาชวนให้น้อยไปแอบเสพยาบ้า บอกว่าถ้าไม่ไปก็จะไม่รับเข้ากลุ่ม ถ้านักเรียนเป็นน้อยนักเรียนจะตัดสินใจอย่างไร
 1) ไม่ไป เพราะคิดว่าไม่มีความจำเป็นต้องเข้ากับรุ่นพี่กลุ่มนี้
 2) ไม่ไป เพราะคิดว่ายาบ้าเป็นยาเสพติด มีแต่ผลเสียต่อร่างกาย
 3) ไป เพราะกลัวว่ารุ่นพี่จะไม่ยอมรับ
 4) ไป เพราะอยากทดลองเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว
 5) อื่น ๆ (ระบุ).....
3. โจ้เป็นเด็กที่เรียนดี แต่ช่วงหลังพ่อแม่มีทะเลาะวิวาทกันอยู่เสมอ ทำให้โจ้ไม่สบายใจ เพื่อนของโจ้กลุ่มหนึ่ง มาชวนให้โจ้ลองเสพยาบ้าบอกว่าจะทำให้โจ้สบายใจขึ้น ถ้านักเรียนเป็นโจ้ นักเรียนจะลองเสพยาบ้าหรือไม่
 1) ไม่เสพ เพราะลองซึ้งใจดูแล้ว ว่ามีผลเสียมากกว่าผลดี
 2) ไม่เสพ เพราะไม่กล้า กลัวทางบ้านจะรู้และเสียใจ
 3) เสพ เพราะอาจทำให้สบายใจขึ้นบ้างก็ได้
 4) เสพ เพราะไม่อยากเสียเพื่อน
 5) อื่น ๆ (ระบุ).....

4. วุฒิ ถูกเพื่อนชวนให้หนีเรียน และไปหาอะไรสนุก ๆ ทำกันที่แปลงเกษตร วุฒิเห็นเพื่อนเอาอุปกรณ์เสพยาบ้าไปด้วย ถ้านักเรียนเป็นวุฒิ นักเรียนจะไปหรือไม่
 1) ไป เพราะไม่อยากขัดใจเพื่อน และครั้งต่อไปจะทำให้เที่ยวไม่สนุก
 2) ไป เพราะกลัวเพื่อนเสียใจ และไม่อยากเสียเพื่อนสนิท
 3) ไม่ไป เพราะกลัวครูจับได้ และหมาเอาว่าเป็นพวกเสพยาบ้าด้วย
 4) ไม่ไป เพราะรู้ว่าต้องชวนไปเสพยาบ้าแน่ เสียอนาคตเปล่า ๆ
 5) อื่น ๆ (ระบุ).....
5. ในงานเลี้ยงสังสรรค์ของโรงเรียน หลังจากปิดงานกีฬาโรงเรียน เพื่อนกลุ่มหนึ่งชวนวุฒิให้ไปต่อกันที่บ้านของเสก ซึ่งวุฒิรู้ว่าเสกติดยาบ้า ถ้าไปก็ต้องถูกเค้ายันเคยให้เสพยาบ้าแน่ ๆ ถ้านักเรียนเป็นวุฒิ นักเรียนจะไปหรือไม่
 1) ไป เพราะนาน ๆ จะได้มาสนุกกับเพื่อน ๆ สักครั้ง
 2) ไป เพราะเกรงใจเพื่อน กลัวเพื่อนน้อยใจ
 3) ไม่ไป เพราะเพื่อนที่มาชวนไม่ใช่เพื่อนสนิท รู้จักกันเพียงผิวเผินเท่านั้น
 4) ไม่ไป เพราะถ้ามีวไปมีวสุขเสพยาบ้า อนาคตไม่สดใสแน่
 5) อื่น ๆ (ระบุ).....
6. ในช่วงโมงแนะแนว ครูให้นักเรียนเข้าห้องสมุด แต่มีเพื่อนนักเรียนกลุ่มหนึ่ง ชวนนักเรียนไปเสพยาบ้า นักเรียนจะไปหรือไม่
 1) ไม่ไป เพราะกลัวพ่อแม่และครูจะรู้
 2) ไม่ไป เพราะรู้ว่าเสพยาบ้าไม่ดี มีแต่ผลเสีย เข้าห้องสมุดอ่านหนังสือที่ขอบดีกว่า
 3) ไป เพราะจะได้สนุกกับเพื่อน ๆ ดีกว่าเข้าห้องสมุด
 4) ไป เพราะเขาเป็นเพื่อนเรา ถ้าเราไม่ไปเขาอาจโกรธเรา
 5) อื่น ๆ (ระบุ).....
7. ถ้าเพื่อนชวนนักเรียนไปเป็นเพื่อน เพื่อซื้อขายยาบ้า มาลองเล่นกันสนุก ๆ นักเรียนจะตัดสินใจอย่างไร
 1) ไปซื้อกับเพื่อน เพราะจะได้เอายาบ้ามาลองกันให้สนุกไปเลย
 2) ไม่ไป เพราะยังไม่ว่างมีงานอื่นต้องทำอีกเยอะ
 3) ไม่ไป เพราะรู้สึกปวดศีรษะ ไม่ค่อยสบาย
 4) ไม่ไปและห้ามเพื่อนไม่ให้ไปซื้อ เพราะเสพยาบ้าครั้งสองครั้งก็ติดได้
 5) อื่น ๆ (ระบุ).....

8. ก้องมีเรื่องไม่สบายใจ มาจากทางบ้าน โจแนะนำว่าให้ไปที่บ้านโจ มียาดี ๆ ให้ลองเสพ แล้วจะรู้สึก ว่า สบายใจ หายเครียด ถ้านักเรียนเป็นก้อง นักเรียนจะตัดสินใจอย่างไร
- 1) ไป เพราะคิดว่าจะได้หายเครียด สบายใจ
- 2) ไป เพราะคิดว่าอย่างไรเสีย พ่อแม่ก็คงไม่ได้สนใจ
- 3) ไม่ไป เพราะคิดว่ากลัวติดยาเสพติดและกลัวครูไล่ออกจากโรงเรียน
- 4) ไม่ไป เพราะรู้ว่ายาเสพติดมีผลเสียมากมายและปัญหาต่าง ๆ คงมีทางอื่นแก้ไขได้
- 5) อื่น ๆ (ระบุ).....
9. เมื่อนักเรียนทราบว่า เพื่อนสนิทเสพยาบ้า นักเรียนจะอย่างไร
- 1) บอกครูประจำชั้นให้พูดกับเพื่อน ถ้าเพื่อนเชื่อฟังครูมาก
- 2) พูดกับเพื่อนให้เลิกเสพยาบ้า เพราะการเสพยาบ้า ทำให้สูญเสียอนาคตได้
- 3) พูดกับเพื่อน ให้เลิกเสพยาบ้า แต่ยั้งนี้ก็ไม่ออกว่าจะพูดอย่างไรดี
- 4) ไม่ยุ่งเกี่ยวกับเพราะเป็นเรื่องส่วนตัวของเขา เราไม่ลองเสพด้วยก็แล้วกัน
- 5) อื่น ๆ (ระบุ).....
10. ถ้าเพื่อนในกลุ่มชักชวนนักเรียนไปเสพยาบ้า นักเรียนจะตัดสินใจอย่างไร
- 1) ไม่ไป เพราะการเสพยาบ้าเป็นสิ่งไม่ดี ทำให้เสียการเรียน
- 2) ไม่ไป เพราะกลัวพ่อแม่จะรู้ เนื่องจากมีเพื่อนอีกคนไม่เห็นด้วย และจะไปฟ้องพ่อแม่ที่บ้าน
- 3) ไปกับเพื่อน เพราะเกรงว่าเพื่อนจะไม่ให้เข้ากลุ่มอีก
- 4) ไปกับเพื่อน เพราะคิดว่าไปแค่ครั้งเดียว คงไม่มีผลเสียอะไร
- 5) อื่น ๆ (ระบุ).....
11. ในช่วงเย็นวันหนึ่ง ซึ่งเป็นวันสุดท้ายของการสอบปลายภาค หนูมชวนดีไปเดินเล่นที่ศูนย์การค้ากับเพื่อนในกลุ่ม ดีต้องรีบกลับไปช่วยงานที่บ้าน ถ้านักเรียนเป็นดี นักเรียนจะตัดสินใจอย่างไร
- 1) ไปกับดีเพราะคิดว่าจะไปไม่นาน พ่อแม่คงไม่รู้
- 2) ไม่ไปกับดี เพราะกลัวพ่อแม่จะโกรธมาก
- 3) ไม่ไปกับดี เพราะคิดว่าถ้าตนไม่กลับไปช่วยงาน พ่อแม่จะเหนื่อยมาก
- 4) ไปกับดี เพราะคิดว่าจะได้คลายเครียดจากการสอบ พ่อแม่คงไม่ว่าอะไร
- 5) อื่น ๆ (ระบุ).....

ส่วนที่ 5 ทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ หน้าตัวเลขที่แสดงข้อความตรงกับความคิดเห็นของนักเรียนมากที่สุด หากตอบข้อ 5) อื่น ๆ (ระบุ)..... ให้เติมข้อความตามความคิดเห็นของนักเรียนเอง

1. เมื่อเพื่อนชวนให้ทดลองเสพยาบ้า นักเรียนจะเลือกใช้คำพูดในข้อใด
 - 1) ตกลง... เสพก็ได้ กำลังแข็งอยู่พอดี
 - 2) ตกลง... อยากรู้ว่ามันจะเป็นอย่างไรที่เราพูดกันหรือเปล่า
 - 3) ไม่ดีกว่า... ฉันกำลังไม่สบายอยู่ ไม่อยากเสพเลย
 - 4) ไม่ดีกว่า... ฉันคิดว่ามันไม่ดี... ฉันขอไม่เสพ หวังว่าเธอคงเข้าใจ
 - 5) อื่น ๆ (ระบุ).....
2. ถ้าเพื่อนมาชวนให้หนีเรียน เพื่อไปเสพยาบ้า นักเรียนจะเลือกใช้คำพูดในข้อใด
 - 1) ตกลง... ฉันกำลังเบื่อเรียนวิชานี้เต็มที
 - 2) ไม่ล่ะ... ฉันกลัวครูเช็คชื่อ และต้องโดนทำโทษ
 - 3) ไม่ล่ะ... ถ้าฉันหนีไปตอนนี้ ฉันจะรู้สึกไม่สบายใจ... เดี่ยวเรียนไม่รู้เรื่อง... นายคงไม่ว่านะ
 - 4) ไม่ล่ะ... นายจะไปกับคนเดียวเถอะ
 - 5) อื่น ๆ (ระบุ).....
3. ถ้าเพื่อนในกลุ่ม เอายาบ้ามาแจกให้เสพ นักเรียนจะเลือกใช้คำพูดในข้อใด
 - 1) ขอบใจมาก ฉันกำลังมีเรื่องไม่สบายใจพอดี อยากจะหาอะไรคลายเครียด
 - 2) ไม่ล่ะ... เดี่ยวพ่อแม่ว่าจะเสียใจ... นายคงไม่ว่าอะไรนะ
 - 3) ไม่ล่ะ... ฉันไม่เสพหรอก... ขอตัวละกันนะ
 - 4) ไม่ล่ะ... ฉันรู้ว่ายาบ้าเป็นสิ่งไม่ดี
 - 5) อื่น ๆ (ระบุ).....
4. ถ้าเพื่อนจะยืมคีย์ให้เสพยาบ้า หลังจากนักเรียนเคยปฏิเสธไปแล้วครั้งหนึ่ง นักเรียนจะเลือกใช้คำพูดในข้อใด
 - 1) บอกว่าไม่เสพ ก็ไม่เสพสิ
 - 2) ฉันบอกแล้วไงว่าฉันไม่เสพ... ไปก่อนนะ
 - 3) เออ ๆ ... ก็ได้... ครั้งเดียวเท่านั้นนะ
 - 4) บอกแล้วว่าไม่... อย่ามายุ่ง... เดี่ยวฟ้องครูนะ
 - 5) อื่น ๆ (ระบุ).....

5. นักเรียนเคยปฏิเสธเพื่อนไปหลายครั้ง จนเพื่อนรู้สึกโกรธมากที่ไม่ทำตามความต้องการของเพื่อน จึงได้พูดจาสบประมาทอย่างรุนแรงว่า เป็นเด็กกอมมือ นักเรียนจะเลือกใช้คำพูดในข้อใด
- 1) ถึงอย่างไรเราก็ไม่ขอเสพเด็ดขาด... เป็นเด็กกอมมือดีกว่าติดยา
- 2) นายจะว่าอย่างไรก็ช่างพวกนาย...เราไม่เสพ(แล้วเดินหนีออกจากกลุ่มไป)
- 3) พวกนายพูดอย่างนี้ได้ไง... มา เราจะเสพให้ดู... แล้วจะมาว่าเด็กกอมมือไม่ได้อีกแล้วนะ
- 4) เราจะไม่มีวันลองสิ่งนี้เป็นอันขาด... เพราะจะทำให้เราเสียเวลาเสียการเรียน เสียอนาคต
- 5) อื่น ๆ (ระบุ).....
6. เมื่อนักเรียนเครียดและกลัวมาก เพื่อนสนิทของนักเรียนยื่นยาบ้าให้แล้วบอกว่าให้ลองดูจะคลายเครียดได้ นักเรียนจะเลือกใช้คำพูดในข้อใด
- 1) ขอบใจนะเพื่อน... แต่เราขอนะ... ขอไม่เสพก็แล้วกัน
- 2) ช่วยได้แน่นะ... เราจะลองดูซักครั้งก็แล้วกัน
- 3) ไม่เชื่อหรอก... ยาบ้าเป็นยาเสพติด ไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาแน่ ๆ
- 4) นายจะใช้ก็ใช้ไปคนเดียวเถอะ... เราไม่ขอลองหรอกนะ
- 5) อื่น ๆ (ระบุ).....
7. ถ้าเพื่อนมาชวนให้เสพยาบ้า และนักเรียนปฏิเสธ เพื่อนขู่ว่าจะไม่ให้เข้ากลุ่ม ถ้าไม่มาเสพยาบ้าด้วยกัน นักเรียนจะเลือกใช้คำพูดในข้อใด
- 1) ถึงยังไงเราก็ไม่เสพหรอกนะ... กลัวอันตรายจริง ๆ
- 2) เอา...เอา... เสพก็ได้แค่ครั้งเดียวนะ... นายอย่าติดเพื่อนกับเราสิ
- 3) ยังไงก็ไม่เสพ... ไม่คบก็ได้... แล้วจะรู้สึก
- 4) นายจะคิดยังไงกับเราก็ได้... ยังไง ๆ เราก็ขอปฏิเสธ... ไปก่อนนะ
- 5) อื่น ๆ (ระบุ).....

ส่วนที่ 6 พฤติกรรมการป้องกันการเสพติด

คำชี้แจง ให้นักเรียนใส่เครื่องหมาย✓ ลงในช่อง () ที่กำหนดให้ตรงกับสิ่งที่นักเรียนตั้งใจปฏิบัติเมื่อมีเหตุการณ์แบบนี้เกิดขึ้นกับนักเรียน ตอบเพียงช่องเดียว

1. เมื่อนักเรียนถูกเพื่อนในกลุ่มมาชวนให้เสพติด นักเรียนจะอย่างไร
 () จะไม่ปฏิบัติ () จะปฏิบัติบางครั้ง () จะปฏิบัติทุกครั้ง
2. เมื่อเพื่อนในกลุ่มยื่นยาบ้ามาให้เสพ นักเรียนจะอย่างไร
 () จะไม่ปฏิบัติ () จะปฏิบัติบางครั้ง () จะปฏิบัติทุกครั้ง
3. เมื่อนักเรียนถูกเพื่อนชักชวนให้ไปเป็นเพื่อนซื้อขายยาบ้ามาเสพ นักเรียนจะอย่างไร
 () จะไม่ปฏิบัติ () จะปฏิบัติบางครั้ง () จะปฏิบัติทุกครั้ง
4. เมื่อเพื่อนชักชวนให้นักเรียนเสพติด ในขณะที่นักเรียนมีความทุกข์ นักเรียนจะอย่างไร
 () จะไม่ปฏิบัติ () จะปฏิบัติบางครั้ง () จะปฏิบัติทุกครั้ง
5. เมื่อเพื่อนเอายาบ้ามาฝากไว้ นักเรียนจะอย่างไร
 () จะไม่ปฏิบัติ () จะปฏิบัติบางครั้ง () จะปฏิบัติทุกครั้ง
6. นักเรียนได้ใช้เวลาว่างในแต่ละวัน ทำกิจกรรมต่อไปนี้หรือไม่
 - 6.1 ออกกำลังกาย โดยการเล่นกีฬาที่ชอบ
 () ไม่เคยปฏิบัติ () ปฏิบัติบางครั้ง () ปฏิบัติทุกครั้ง
 - 6.2 อ่านหนังสืออ่านเล่น/หนังสือเรียน
 () ไม่เคยปฏิบัติ () ปฏิบัติบางครั้ง () ปฏิบัติทุกครั้ง
 - 6.3 ฝึกเล่นดนตรี/ร้องเพลง/ฟังเพลง
 () ไม่เคยปฏิบัติ () ปฏิบัติบางครั้ง () ปฏิบัติทุกครั้ง
 - 6.4 จับกลุ่มคุยกับเพื่อน
 () ไม่เคยปฏิบัติ () ปฏิบัติบางครั้ง () ปฏิบัติทุกครั้ง
 - 6.5 ดูโทรทัศน์/ดูวิดีโอ/ดูภาพยนตร์
 () ไม่เคยปฏิบัติ () ปฏิบัติบางครั้ง () ปฏิบัติทุกครั้ง
 - 6.6 เล่นเกมสีกด/ตู้เกมสีก/เกมคอมพิวเตอร์
 () ไม่เคยปฏิบัติ () ปฏิบัติบางครั้ง () ปฏิบัติทุกครั้ง
 - 6.7 เล่นการพนัน
 () ไม่เคยปฏิบัติ () ปฏิบัติบางครั้ง () ปฏิบัติทุกครั้ง
 - 6.8 เล่นสนุกเกอร์
 () ไม่เคยปฏิบัติ () ปฏิบัติบางครั้ง () ปฏิบัติทุกครั้ง

6.9 เรียนพิเศษ

() ไม่เคยปฏิบัติ () ปฏิบัติบางครั้ง () ปฏิบัติทุกครั้ง

6.10 อื่น ๆ (ระบุ).....

() ไม่เคยปฏิบัติ () ปฏิบัติบางครั้ง () ปฏิบัติทุกครั้ง

7. นักเรียนได้ปฏิบัติตามคำตักเตือน/ คำแนะนำของครูและผู้ปกครองตามหัวข้อเหล่านี้
อย่างไร

7.1 กลับบ้านตรงต่อเวลา

() ไม่เคยปฏิบัติ () ปฏิบัติบางครั้ง () ปฏิบัติทุกครั้ง

7.2 รับผิดชอบทำงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ

() ไม่เคยปฏิบัติ () ปฏิบัติบางครั้ง () ปฏิบัติทุกครั้ง

7.3 ขอคำปรึกษาทันทีที่มีปัญหา

() ไม่เคยปฏิบัติ () ปฏิบัติบางครั้ง () ปฏิบัติทุกครั้ง

7.4 หนีโรงเรียน/ หนีออกจากบ้าน

() ไม่เคยปฏิบัติ () ปฏิบัติบางครั้ง () ปฏิบัติทุกครั้ง

7.5 ทบทวนตำราเรียนและทำการบ้านสม่ำเสมอ

() ไม่เคยปฏิบัติ () ปฏิบัติบางครั้ง () ปฏิบัติทุกครั้ง

8. เมื่อเพื่อนที่เสพยาบ้า ชวนนักเรียนให้ขาดเรียน ไปเที่ยวด้วยกัน นักเรียนจะอย่างไร

() จะไปด้วย () จะตอบปฏิเสธบางครั้ง () จะตอบปฏิเสธทุกครั้ง

9. เมื่อเพื่อนที่เสพยาบ้า มาชักชวนให้นักเรียนไปไหนมาไหนด้วยกัน นักเรียนจะอย่างไร

() จะไปด้วย

() จะหลีกเลี่ยงไม่ไปด้วยบางครั้ง

() จะหลีกเลี่ยงไม่ไปด้วยทุกครั้ง

10. เมื่อเพื่อนที่เสพยาบ้า ชวนนักเรียนให้เข้ามาอยู่กลุ่มเดียวกัน นักเรียนจะอย่างไร

() จะเข้ากลุ่มด้วย () จะหลีกเลี่ยงบางครั้ง () จะหลีกเลี่ยงทุกครั้ง

ภาคผนวก จ.
ภาพถ่ายกิจกรรมในโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิต
เพื่อป้องกันการเสพยาบ้า

กิจกรรมในโรงเรียนกุนนทีรุทธaramวิทยาลัย

ภาพประกอบ 10 ผู้วิจัยนำนักเรียนเข้าสู่บทเรียน

ภาพประกอบ 11 นักเรียนร่วมอภิปรายกลุ่ม

ภาพประกอบ 12 ตัวแทนนักเรียนนำเสนอผลการอภิปรายกลุ่ม

ภาพประกอบ 13 นักเรียนฝึกทักษะการปฏิเสธรโดยแสดงบทบาทสมมติ

กิจกรรมในโรงเรียนมัธยมวัดธาตุทอง

ภาพประกอบ 14 นักเรียนร่วมอภิปรายกลุ่ม

ภาพประกอบ 15 ตัวแทนนักเรียนนำเสนอผลการอภิปรายกลุ่ม

ภาพประกอบ 16 ผู้วิจัยนำอภิปรายเพื่อหาข้อสรุปแนวทางการตัดสินใจ

ภาพประกอบ 17 นักเรียนฝึกทักษะการปฏิเสธโดยแสดงบทบาทสมมติ

กิจกรรมในโรงเรียนประชาราษฎร์อุปถัมภ์

ภาพประกอบ 18 นักเรียนทำแบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า

ภาพประกอบ 19 ผู้วิจัยกับอาจารย์ผู้ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวก

ภาคผนวก จ

ประกาศกระทรวงสาธารณสุขและพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

ประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 85 พ.ศ. 2536 ได้กำหนดความผิดและบทลงโทษเกี่ยวกับวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ประเภทที่ 2 ดังตาราง 30

ตาราง 30 แสดงความผิดและบทลงโทษเกี่ยวกับวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทประเภทที่ 2

ข้อหา	บทลงโทษ
-ผลิต ขาย นำเข้าหรือส่งออก	-ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงสี่แสนบาท
-นำผ่านโดยมิได้รับอนุญาต	-ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี และปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท
-ครอบครองหรือใช้ประโยชน์	-ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปีและปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท
-เสพ	-ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท
-จงใจ ชักนำ ยุยง ส่งเสริม ใช้อุบายหลอกลวง หรือขู่เข็ญให้ผู้อื่นเสพ (ยกเว้นโดยแพทย์ เพื่อประโยชน์ในการรักษาพยาบาล)	-ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงสิบปีและปรับตั้งแต่สี่หมื่นบาทถึงสองแสนบาท -หากเป็นการกระทำต่อหญิงหรือผู้ไม่บรรลุนิติภาวะหรือเพื่อจงใจให้ผู้อื่นกระทำความผิดอาญา ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่หกหมื่นบาทถึงห้าแสนบาท

ที่มา : กรมการแพทย์. (2537). คู่มือสำหรับประชาชนเรื่องน่ารู้เกี่ยวกับยาบ้า. หน้า 11.

พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 กำหนดมาตรการพิเศษใช้ 2 ประการคือ

1. มาตรการสมคบ

-กำหนดความผิดฐานสมคบมาใช้บังคับกับคดียาเสพติดร้ายสำคัญ ๆ เพื่อให้สามารถดำเนินคดีกับตัวการใหญ่หรือนายทุนผู้อยู่เบื้องหลังได้ ทั้งนี้เนื่องจากบุคคลดังกล่าวจะไม่ปรากฏหลักฐานหรือเข้าใกล้ยาเสพติด จึงทำให้ที่ผ่านมาไม่สามารถหาพยานหลักฐานสืบสาวไปถึงได้

สาระสำคัญของความผิดฐานสมคบ

-กำหนดให้บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ที่ทำการตกลงกันเพื่อทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในข้อหา ผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือครอบครองเพื่อจำหน่าย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และหากได้มีการกระทำความผิดเพราะเหตุที่ได้มีการสมคบกันแล้ว จะต้องระวางโทษหนักขึ้นเช่นเดียวกับผู้ที่ได้กระทำความผิดนั้น

2. มาตรการริบทรัพย์ที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

-กำหนดให้คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน มีอำนาจสั่งให้มีการตรวจสอบทรัพย์สิน ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ต้องหาหรือผู้อื่น กรณีมีเหตุอันควรสงสัย หรือมีหลักฐานเป็นที่เชื่อว่าทรัพย์สินนั้นเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เมื่อพนักงานอัยการยื่นคำร้องขอให้ริบทรัพย์สิน และศาลมีคำสั่งริบทรัพย์สินแล้ว ทรัพย์สินนั้นจะตกเป็นของกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติดทันที

พระราชบัญญัติการจราจรทางบก (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2535

มาตรา 43 ทวิ ห้ามมิให้ผู้ขับขี่เสพหรือรับเข้าร่างกายไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ ซึ่งวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทกลุ่มแอมเฟตามีนหรือวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทอย่างอื่นที่อธิบดีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ให้เจ้าพนักงานจราจร พนักงานสอบสวนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งให้มีการตรวจสอบผู้ขับขี่รถบางประเภทตามที่อธิบดีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาว่าได้เสพหรือรับเข้าร่างกายไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ ซึ่งวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทกลุ่มแอมเฟตามีนหรือวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทอย่างอื่นที่อธิบดีกำหนดหรือไม่

การตรวจสอบตามวรรคสองให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 157 ทวิ ผู้ขับขี่ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 43 ทวิ วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับตั้งแต่ห้าพันบาทถึงสองหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งพักใช้ใบอนุญาตขับขี่มีกำหนดไม่น้อยกว่าหกเดือนหรือเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่

ถ้าหากกระทำความผิดตามมาตรา 43 ทวิ วรรคหนึ่ง เป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่ และถ้าการกระทำนั้นเป็นเหตุให้

ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ผู้กระทำได้ระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับตั้งแต่สี่หมื่นบาทถึงแปดหมื่นบาท หรือถึงทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่ ฯลฯ

พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2535

-หากผู้ใดใบอนุญาตเป็นผู้ประจำรถ เสพยาเสพติดให้โทษหรือวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท และถ้าผู้นั้นเป็นผู้ได้รับใบอนุญาตเป็นผู้ขับรถ ต้องระวางโทษปรับโทษไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

-ในกรณีมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ได้รับอนุญาตเป็นผู้ประจำรถมีสารอยู่ในร่างกาย อันเกิดจากการเสพยาหรือของมึนเมาอย่างอื่น หรือยาเสพติดให้โทษหรือวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ให้ผู้ตรวจการ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจตรวจหรือทดสอบหรือสั่งให้มีการตรวจหรือทดสอบว่าผู้นั้นมีสารนั้น ๆ อยู่ในร่างกายหรือไม่ หากผู้นั้นฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ร้อยตำรวจเอกหญิง สุขฤดี รัชตถุงการสกุล
 วันเดือนปีเกิด 23 มิถุนายน 2510
 สถานที่เกิด อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
 สถานที่อยู่ปัจจุบัน 273/1 ห้อง 116 ถ.พะเนียง แขวงวัดโสมนัส
 เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร 10100
 ตำแหน่ง พยาบาล สัญญาบัตร 1
 สถานที่ทำงานปัจจุบัน โรงพยาบาลตำรวจ สำนักงานแพทย์ใหญ่ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
 ประวัติการศึกษา
 พ.ศ. 2528 มัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนพรหมานุสรณ์
 พ.ศ. 2532 พยาบาลศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับสอง)
 จากวิทยาลัยพยาบาลตำรวจ สถาบันสมทบในจุฬาลงกรณ์-
 มหาวิทยาลัย
 พ.ศ. 2543 กศ.ม. (สุขศึกษา) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ